

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

(Ιστορικά - Λαογραφικά)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1993

Στη
νίζε
Βοί.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΠΗΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ: Το βιβλίο να
στρέφεται την παρακάτω αναγραφή
κάθε μερομηνία χωρίς καθυστέρηση.

22 ΕΙΚΟ-
ΤΙΤΙ ΣΤΗ

ραφέα.

08 ΔΕΚ. 1999

27 ΑΠΡ. 2000

08 ΣΕΠ. 2001

22/8/02

1 - ΣΕΠ. 2003

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

© Αναστάσιος Ευθυμίου
Γ. Ζαλοκώστα 1
Ιωάννινα Τ. Κ. 45221
Τηλ. (0651) 37044
Βούρμπιανη Τ.Κ. 44015
Τηλ. (0655 - 31594

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ Δ/33140
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 3-7-1997
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 889.3 ΕΥΘ

κωδ. εγ. 7034

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

(Ιστορικά - Λαογραφικά)

Προσφορά του συγγραφέα
Προς το Πνευματικό Κέντρο
του Δήμου Κόνιτσας

Αναστάσιος Ευθύμιος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Χορός στην πλατεία «Περιβόλι» στην Απάνω Κόνιτσα γύρω στα 1906. Από αριστερά προς τα δεξιά, στο χορό, 1. Ευγένης Λ. Τσίλης, 2. Αποστόλης Γενεράλης, 3. Βασίλ. Δ. Κούσιος, 4. Δημήτρ. Πορφυρίου, 5. Χαρίλος Τζημενάδης, 6. Ανδρέας Γιούσιος, 7. Απόστολ. Μπιζιούρης, 8. Χρήστο Μπούσιος, 9. Αχιλ. Παπαδιαμάντης, 10. Αριστοτέλης Σωτηριάδης (Πρεμετινός). Πίσω από το χορό, αριθ' 2 Χριστόδ. Λολίδης, 3. Μαυριδερός Κώτσιο Γάκης, 4. Σπανός Γιάννης Γιένιας, 7. γέρος πίσω από Β. Κούσιο Βασίλη Γκίκας. 14. Πέτρος Πέκης Β. Γκίκας. 15. Λάμπρος Π. Τζέκας. (Στο πεζούλι στη μάντρα) 1. Βασίλ. Γ. Φάνης, 2. η Γκούγκω. 5. Νικ. Μπουράζης. 11. Βασίλ. Πηγαδάς, 12. Νίκος Δόβας. Οργανοπαίχτες. Βιολί, Λάζο Τσιούτας. Κλαρίνο, Παύλης Τσιούτας - πατέρας Λάζου. Ντέφι, Σιώζιος Π. Τσιούτας. Λαβούτο, Σπύρος Πιλιάνης. Στο βάθος πίσω είναι το αρχοντικό των Φλωραίων και στο μπαλκόνι οι ιδιοκτήτες του.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ή ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα διηγήματα που θα διαβάσετε και που περιέχει αυτός ο τόμος αγαπητοί αναγνώστες, θα θυμίσουν στους γέροντες και ηλικιωμένους τα παιδικά, εφηβικά και νεανικά τους χρόνια και την προ του Β' Παγκόσμιου Πολέμου ζωή της εποχής εκείνης η οποία από το ένα μέρος κυλούσε με συντροφιά τη φτώχεια και τις στερήσεις για τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού, αλλά παράλληλα όμως από το άλλο πρόσφερε χάρεις και ομορφιές και γυχαγωγικές απολαύσεις που τις στερείται η γεμάτη άγχος και προβλήματα σημερινή ζωή

Την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν οι κινηματογράφοι, οι «Ντισκοτέκ» τα «νάϊτ κλάμπς» και λοιπά ποικιλώνυμα κέντρα διασκέδασης που υπάρχουν σήμερα. Δεν υπήρχε ραδιόφωνο, τηλεόραση, κασετόφωνο κτλ., αλλά υπήρχαν πιο ζωντανές και γραφικές διασκέδασεις: οι «χαρές» τ' αρραβωνιάσματα και οι γάμοι, τα πανηγύρια που συνεχίζονται (αλλά δυστυχώς αλλοιωμένα) και σήμερα, οι ονόμαστικές εορτές και άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις γεμάτες χάρη και γραφικότητα με τις οποίες διασκεδάζε και γυχαγωγούνταν ο ολιγαρκής τότε και χωρίς τις σημερινές απαιτήσεις άνθρωπος του λαού. Υπήρχαν οι φιλικές συγκεντρώσεις σε κάθε γειτονιά τα βράδια του καλοκαιριού έξω στις αυλόθυρες και στ' αλώνια, όπου σπηνόταν το κουβεντολόι. Ανακοινώνονταν και σχολιάζονταν τα νέα του χωριού και οι γριές και γέροντες διηγόταν παλιές και λησμονημένες ιστορίες και θρύλλους.

Το χειμώνα πάλι που είναι η «νύχτα χρόνος» γινόταν φιλικές και συγγενικές συγκεντρώσεις στα σπίτια με τη σειρά στην κάθε γειτονιά. Οι μεν γυναίκες ξεφώκιζαν ή «τσιολνούσαν» «τα καλαμπόκια κι έγραιναν, λανάριζαν ή έγνεθαν τα μαλλιά των προβάτων και τα γιδόμαλα· οι δε άντρες σιγορουφούσαν το αγνό τσίπουρο και το κρασάκι τους, με λογιστούς μεζέδες, λουκάνικα, παστρουμά, τυρί, ή καρύδια, αριμιά, τουρσί κτλ. όταν ήταν σαρακοστή. Ακολουθούσαν κατόπι τα τραγούδια και ο χορός. Άλλοτε πάλι οι ηλικιωμένοι διηγόταν ωραία παραμύθια για μικρούς και μεγάλους.

Έπαιζαν και διάφορα παιχνίδια, τον Γκαβό - Τυφλόμυγα (μόνο οι νέοι), την Κολοκυδιά τον Άλιουρα και Πάλπουρα που κοιμάσαι βράδυ; για να βρούνε από πόσα μέλη αποτελούνταν η κάθε οικογένεια του χωριού και άλλα πολλά και διάφορα.

Όλα αυτά και πολλά άλλα ακόμη θα θυμηθούν και θα ζαναζήσουν νοερά οι ηλικιωμένοι αναγνώστες. Οι δε νέοι θα μάθουν και θα πληροφορηθούν πολλά πράγματα σχετικά με τη ζωή και τα ήθη και έθιμα και τις συνήθειες των προγόνων τους. Για τες χαρές και τες λύπες των, καθώς και για τα μαρτύρια και βασανιστήρια που υπόφερναν από τους Τούρκους· αλλά και για τους αγώνες που έκαναν κατά καιρούς ενάντια στους βάρβαρους αυτούς κατακτητές.

Στα Διηγήματα μας αυτά καταβάλαμε προσπάθεια, και πιστεύουμε πως το επιτύχαμε, να συνδιάζουν το «Τέρπειν άμα και διδάσκειν». Είναι κατά 95% ΙΣΤΟΡΙΚΑ και ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί και θα μάθει, διαβάζοντάς τα, για διάφορα άγνωστα και ενδιαφέροντα γεγονότα που συνέβηκαν τα περασμένα χρόνια στον τόπο μας και που μερικά απ' αυτά τα είδαμε, τα ακούσαμε, και τα ζήσαμε εμείς οι ίδιοι. Τα δε άλλα τα πολλά, τα έχουμε παρμένα κατ' ευθείαν από το στόμα διαφόρων γηραιών αφηγητών που καταγόταν, κυρίως μιν από την Επαρχία της Κόνιτσας αλλά και απ' όλη γενικά την Ήπειρο (Βόρεια και Νότια και από τη Δυτική Μακεδονία ακόμη.

Όλοι οι Κονιτσιώτες γνωρίζουν πως το μικρό μας μαγαζάκι (ωρολογοποιείο) ήταν εντευκτήριο των γερόντων. Όλοι οι παλιοί Κονιτσιώτες ήταν φίλοι μου: Χρ. Πατέρας, Αλέξ. Φλώρος, Βασ. Ζδράβος, Δημ. Παπαϊωαννίδης, Σωτ. Καρατζήμος, Παπαδημήτριος Μάνθος, Νικ. Δημητρούλης, Δημ. Φακούρας κλ., και πολλοί απ' αυτούς όπως οι: Λάζο Τσιούτας, Μίχο Μπινόλας, Μήτσο Γάκης, Ευγ. Τσίλης, Νικόλα Τσίκας, Γιάννη Ρεντζούλης, Χρ. Μπούσιος, Λάζος τ'ς Κατέρως - Νάτσης, Μίχο Ρεντζούλης, ο περιφημος αιωνόβιος Λάκια Βράνιστας, ο επίσης αιωνόβιος Αλήκος Μανόκος, οι Μουσουλμάνοι Χαϊδής Σκούρας, Ισμαήλ Χούσος, Καδρή Κούλιος κλ. και ο τελευταίος της παλιάς γενιάς Κώστας Κίτσιος, ήταν οι ταχτικοί μου επισκέπτες, καθώς και πολλοί γέροντος χωρικοί.

Τους χειμερινούς μήνες ιδίως, καθισμένοι δίπλα στη θερμάστρα απολάμβαναν τη ζεστασιά της και πίνοντας το καφεδάκι που τους πρόσφερνα, μου διηγόταν παλιές ιστορίες και γεγονότα που τα είχαν ζήσει οι ίδιοι ή τα είχαν ακουστά από τους προγόνους των.

Όταν πάλι γινόταν η ετήσια εμποροπανήγυρη το ιστορικό «Παζαρόπλο», ξεπέφτανε στην Κόνιτσα παλαιοί γέροντες από διάφορα χωριά και Επαρχίες, τους οποίους εγώ πλησίαζα με τρόπο, έκαμνα τη γνωριμία τους, τους κερνούσα, άνοιγα μαζί τους την κουβέντα και σιγά - σιγά και μέ' κατάλληλες ερωτήσεις, τους κατάφερνα να μου διηγούνται ιστορίες από τα περασμένα, διάφορα ήθη και έθιμα ή και θρύλους ακόμη, που τα κατέγραφα σε πρόχειρες σημειώσεις, είτε σε δευτέρια και σημειοματάρια (μπλόκ) το μεσημέρι ή το βράδυ της ίδια ημέρας.

Επεδίωκα δε και να διασταυρώνω τες πληροφορίες μου και με «έγγραφα αν ήταν δυνατόν. Έτσι ήρθα π.χ. σε επαφή με τους ίδιους τους πρωταγωνιστές ή με τους απογόνους των κι έγγραφα αληθινά γεγονότα γύρω από τη ζωή και τη δράση των οπλαρχηγών και ληστάρχων: Γ. Νταβέλλη, Γκαρελαίων, Φορφόλιδων και λοιπών. Ξεκινώντας πάλι από προφορικές πηγές, έφτασα στις επίσημες και γραπτές και διώρδωσα αρκετά από τα κακώς κείμενα γύρω από την ιστορία της Κόνιτσας, για τον εξισλαμισμό μέρους των κατοίκων της, για τα τζαμιά της, για το κάστρο της, για το Χασεκί κτλ. (βλέπε στο Νεώτερο Εγκυκλοπ. Λεξικό Ηλίου το άρθρο «ΚΟΝΙΤΣΑ» που συνέταξε ο υποφαινόμενος).

Ζητούσα και συγκέντρωσα αρκετά παλιά έγγραφα, κώδικες κλ σε πρωτότυπα αντίγραφα και φωτοτυπίες, δαπανώντας γι' αυτά τες φτωχικές μου οικονομίες. Μέχρι τους οδοκαθαριστές πλήρωνα για να μου φέρουν παλιά χαρτιά, εφημερίδες και βιβλία - ιδίως χειρόγραφα - που ο κόσμος πετούσε στα σκουπίδια. Υπήρξαν και μερικοί που μου προσέφεραν αφιλοκερδώς τέτοιο υλικό, άχρηστο μεν σ' αυτούς, χρήσιμο δε σε μένα.

Πολλές φορές έτυχε να φιλοξενήσω και στο σπίτι μου μερικούς απ' αυτούς τους αφηγητές (γριές και γέροντες) από τα χωριά, για να κρατάω ακριβείς σημειώσεις δεδομένου ότι είναι τρία τα ενδιαφέροντά μου η Ιστορία, η Λαογραφία - Λογοτεχνία και η Δημοσιογραφία. Νομίζω πως κάτι προσέφερα σ' αυτά.

Ο ίδιος βέβαια δεν πρέπει και δεν είναι σωστό να εκφέρω κρίσεις για το έργο μου. Θα παρουσιάσω μόνον εδώ λίγα αποσπάσματα από κριτικές των έργων μου τες οποίες έκαναν ειδικοί και γνωστού κύρους πνευματικοί άνθρωποι, καθώς και τα κείμενα ελαχίστων επαίνων. Ας σημειωθεί δε ότι δεν επεδίωξα ποτέ συστηματικά να λάβω μέρος σε διαγωνισμούς, ούτε να διαδέσω μέσα ή να κάνω παρακλήσεις για την απόσπαση βραβείων και επαίνων. Οι ακόλουθες κρίσεις και γνώμες για τα ταπεινά πονηματά μας, εκφράσθηκαν χωρίς καμιά παράκληση ή μεσολάβηση από μέρους μας.

Παραθέτω λοιπόν μερικά αποσπάσματα απ' αυτές.

1. Αγαπητέ μοι κ. Ευθυμίου, διερμότατα ευχαριστώ και εγκαρδίως συγχαίρω δια το λαογραφικόν σας βιβλίον. «Η Βούρμπιανη της Ηπείρου». Θαυμάσια είναι επίσης όσα γράφεις και εις τον Τύπον: Πρ. Λόγον κλ.
2. Δέξου φιλτατέ μου τα πλέον θερμά και ειλικρινή συγχαριτήρια δια τους κόπους προς διαφύλαξιν του θαυμασού λαογραφικού υλικού της πατρίδος σου.... Μετά πολλής τιμής και αγάπης.

Ο Δρυϊνουπόλεως, Πωγων/νής και Κονίτσης Σεβαστιανός.

(Από επιστολές 8-5-87 και 24-1-89 του ανωτέρω Σεβασμιωτάτου).

ΔΥΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΕΠΑΙΝΟΙ
ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΒΡΑΒΕΙΟ

ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΠΟΝΕΜΕΤΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΕΘΝΜΙΟΥ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΔΙΑ ΤΟ ΔΙΑΚΡΙΘΕΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΡΟΚΗΡΥΧΘΕΝΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ: Ο ΞΟΡΚΙΣΜΕΝΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1979

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Νίκος Α. Στρασιάνοπουλος
ΝΙΚΟΣ Α. ΣΤΡΑΣΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Ν. Μανιάς
Ν. Μανιάς

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Αλεξάνδρα Γκαράκη
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΚΑΡΑΚΗ

Δημοσφαιρική Βιβλιοθήκη

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΤΕΓΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ἀπονέμει

ᾠ έπαινο

στον Αναστάσιο Ξύδουμιου

γιά τό "Τού ᾠείξε γιά Χαριτάκιος"

στον Α. διαγωνισμό διηγήματος

Ιωάννινα,

27-2-1977

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΔΙΜ. ΣΙΔΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΕΩΣ

Λίαν

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

1934

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 44

ΤΗΛΕΦ. 251.449

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 2 Ιουλίου 1935

ηλ.δ. 8101. 236

Κόριον
Αναστ. Εύθυμίου
Κόνιτσαν

Επίτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΑΛΑΙΝΟΣ
Επίτιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Ακαδημαϊκός

ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΟΙ ΠΡΟΕΔΡΟΙ:

ΕΠΥΡΙΑΣ ΒΑΣΙΛΟΣ
Ὁ ἐπὶ Ἰωαννῶν Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΔΠ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΛΗΣ
Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ
Στρατηγός

ΑΝΝΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Ακαδημαϊκός

ΕΠΥΡΙΑΣ ΚΑΛΛΙΘΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου

Ἀγαπητέ Κόριε Εύθυμίου,

Μέ κολλή χαρά σᾶς ἀναγγέλλομεν ὅτι ἡ ἀποδοθεῖσα ἔργασίᾳ σας ὑπὸ τὸν τίτλον "Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ χωρίου Πάδες Κονίτσης" ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Ἀγωνοδίκου Ἐπιτροπῆς καὶ ἔτυχε Ἐκαίνου καὶ χρηματικῆς ἐνισχύσεως δρχ. 5000 ἐκ τοῦ προκηρυχθέντος Τσουμανείου Βραβεῖου τὸ ὅποῖον καὶ σᾶς ἀποστέλλεται διὰ Τραπεζικῆς Ἐπιταγῆς.

Συγχαίροντες ὑμᾶς διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους πρὸς συλλογὴν τῶν διασωθέντων στοιχείων περὶ τῆς μαρτυρικῆς κώμης ἀνακοινοῦμεν ὅτι τὸ Δ.Σ. σᾶς ἐξέλεξεν ἀντεκπαιδευτικὸν μέλος τῆς Ἡκ. Ἐταιρείας.

Ἐγγλεῖστως εὐρίσκετε ἀντίγραφον τῆς βίσηγήσεως.

Μετὰ πατριωτικῶν χαιρετισμῶν

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Ἀλέξ. Χ. Μαμμόκουλος

Αναστ. Λαμπρόδης

Κοινοποιήσεις

Ἀξιότιμον

Κόριον Νικ. Τσουμάνην

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο αείμνηστος ιδρυτής και Πρόεδρος της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών Κων. Φρόντζος, σε επιστολή του (24-11-1957).

– Σε συγχαίρω δια τας εκάστοτε ανησυχίας και την προσπάθειαν να αξιοποιήσης το ιστοριοδιφικόν Υλικόν της Επαρχίας. Ο ίδιος σε επιστολή της 31-8-1978. «Η Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών θα θεωρήσει τιμή της να φιλοξενήσει και δική σας εργασία στο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ... Σας παρακαλούμε, τέλος, μαζί με τη συνεργασία σας να μας στείλετε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα και μια φωτογραφία σας».

Ό κ. Αργύρης Πετρονώτης καθηγητής Αρχιτεκτονικής Σχολής Αριστοτ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Πολύτιμο το έργο σας Η ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ».

Ο αείμνηστος Ευάγγελος Μπόγκας «Σας ανήκει έπαινος για την περισυλλογή και αποδυσαύρηση της γλώσσης των προγόνων σας».

Ο Σωτήρης Ζούμπος: Θερμά συγχαρητήρια για τα δημοσιεύματα σας. Σας διαβάζω και σας συγχαίρω για όλα όσα δημοσιεύετε.

Ο αείμνηστος ιστορικός του Ζαγορίου Κώστας Λαζαρίδης: «Σε παρακολουθώ στα όσα γράφεις στο περιοδικό ΚΟΜΗΤΣΑ και σε θαυμάζω».

Ο κ. Ιωάννης Ζώης Αρχισυντάκτης του ΠΡΩΤΟΝΟΥ ΛΟΓΟΥ (σε επιστολές του του έτους 1958). «Επιθυμούμε να σας συγχαρώμεν δια την μετριοφροσύνην με την οποίαν παρουσιάζετε τα έργα σας, αν και νομίζομεν, δεν θα εχρειάζετο άλλη συνηγορία δια κάτι που ομιλεί αφ' εαυτού. Εννοώ ότι από μίαν μόνο εργασία σας πείθεται κανείς δια την αξίαν ολοκλήρου της πνευματικής σας δραστηριότητος» .... Το διηγημά σας και το εκδρομικό ήσαν και τα δύο εξαιρετικά. Η επιδοσή σας στη δημοσιογραφία είναι όπως δείχνουν τα δημοσιευματά σας εξ ίσου καλή με τη λογοτεχνία.

Ο κ. Αλευτέρης Παπαθανασίου γράφει στο περιοδικό «Το Ζαγόρι μας» τεύχος 133, σελ. 54». Ο κ. Ευθυμίου είναι ο Κώστας Λαζαρίδης και ο Κώστος Μακρής της περιοχής του. Οι φωτογραφίες των βιβλίων του θαυμάσιες: με τους δασκάλους και τα παιδιά, τους χωριανούς στα πανηγύρια, σε πάμπολες πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ. Θησαυροί ολόκληροι. Εύγε Τάσιο Ευθυμίου».

Ο πολυμαθέστατος και ανεγνωρισμένου κύρους καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ιωάννης Καλογήρου χωρίς καν να μας γνωρίζει ή να τον γνωρίζουμε προσωπικώς, αφιερώνει έξι ολόκληρες σελίδες στο περιοδικό ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ (τόμ. Λ. Θ. έτους 1990 σελ. 207 κ.λ. αναλύωντας, σχολιάζοντας και επαινώντας το ταπεινό μας έργο.

Απ' αυτές τις έξι σελίδες σταχυολογούμε και μεταφέρουμε εδώ μερικές σειρές.

Ο συγγραφέας του έργου που παρουσιάζομεν εδώ (Η Βούρμπιανη της Ηπείρου) Αναστάσιος Ευθυμίου, τον οποίο δεν έχω την τιμή και τη χαρά να γνωρίζω προσωπικώς, είναι, λέει αυτοδίδακτος, παρουσιάζεται όμως αναμφισβήτητα χαρισματικός, δεινός στην ερευνητικότητά του, πηγαίος και χειμαρώδης στην αποδοτικότητα του, πολυίστωρ, όπως καταφαίνεται από την ποικιλία των θεμάτων του, ανεγνωρισμένος και κατά πάντα εκτιμώμενος πνευματικός άνθρωπος, συνεργάτης της Ηπειρωτικής Εστίας από το 1953. «Και στη σελίδα 352 πάλι «Το συγγραφικό και εκδοτικό κατόρθωμα του Αναστασίου Ευθυμίου για τη Βούρμπιανη και όλα τα κατ' αυτήν του παλπού καιρού, πράγματι μ' εντυπωσίασε πολύ». Εκτός απ' αυτούς που προαναφέραμε και πολλοί άλλοι λόγιοι και άνθρωποι των γραμμάτων - πως οι: Δημ. Σαλαμάγγας, Λ. Βρανούσης, Σπυρ. Στούπης κ.α. έστειλαν συγχαρητήριες επιστολές στον μνησθένον για το ταπεινό πνευματικό του έργο, ή δημοσίευσαν κριτικές. Ο χώρος όμως δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε περισσότερο ούτε είναι σωστό να αυτοπαινιόμαστε. Πιστεύουμε πως με την έκδοση του Α' αυτού τόμου των διηγημάτων μας θα επακολουθήσουν και άλλες κριτικές των ειδικών· αλλά παράλληλα θα μας κρίνει και ο κάθε αναγνώστης.

Παραδίνουμε λοιπόν στην κρίση και των δύο ειδικών και αναγνωστικού κοινού - τον τόμο αυτόν που περιέχει, ένα τμήμα, ένα μέρος μόνο από τα διηγηματά μας, τα οποία μαζί με τα ιστορικά και λαογραφικά έργα μας είναι σκορπισμένα σε περιοδικά και εφημερίδες, ή και ανέκδοτα ακόμη και ελπίζομεν ο Θεός η Υπερτάτη Δύναμη, να μη μας διακόψει σύντομα το νήμα της ζωής· αλλά να μας αξιώσει να τυπώσωμε συγκεντρωμένα και άλλα από τα έργα μας, να συμπληρώσωμε τα ημιτελή και να γράψωμε ίσως και μερικά ακόμη, δεδομένου ότι οι πνευματικές δυνάμεις μας διατηρούνται ακόμη σε ακμή.

Γιάννενα Οκτώβριος του έτους 1992
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Το 1957, ο συγγραφέας με παλπούς γέροντες συγχωριανούς του.

Κοπέλες της Κόνιτσας με εθνικές στολές 28/10/1965.

Κοπέλες από την Πυρσόγιαννη της Κόνιτσας με τις τοπικές στολές των 1972.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Χορός στο Δίστρατο (Βριάζα) Κονίτσας, περί το 1930.

Ο ΞΟΡΚΙΣΜΕΝΟΣ

(Από τις παιδικές μου αναμνήσεις)

Στα παλιά τα χρόνια, στην Τουρκία τον καιρό, αλλά κι αργότερα ακόμα ως τα 1940 πολύ λίγοι ήταν οι γιατροί όξω στα χωριά μας αλλά και στις πολιτείες ακόμη. Και μ' όλο που μετριούνταν στα δάχτυλα και πάλι λιγοστές ήταν οι δουλειές τους. Οι πλούσιοι και οι «εχούμενοι» ήταν σχεδόν οι μόνοι πελάτες των και όχι όλοι απ' αυτούς. Ο φτωχός κοσμάκης κατέφευγε συνήθως στους πραχτικούς γιατρούς και στους «τζιεράχηδες» και σε διάφορες γυναίκες που γιατρολογούσαν.

Μια από τις πραχτικές αυτές «γιάτρισσες» ήταν και η μάνα τρανή μου η Στεφανήγαινα, που ήξερε να γιατρεύει λογιαστές αρρώστειες με βότανα και χορταρικά. Έκοβε τη σπλήνα, μάζωνε τον οφαλό και το χουλιάράκι, γιάτρευε τα χελωνίτσια ή χερουδικά (αδένες), τη λούγκα, τη γκούσια (βρογχοκήλη), το αζουγκόκομμα (κήλη), τον πονοκέφαλο, ζεγενούσε τις ετοιμόγενες γυναίκες, έφτιαχνε μαντζούνια δυναμωτικά, αλοιφές για τα σπυριά και τα εκζέματα, γιάτρευε τις αμυγδαλές και φαρυγγίτιδα, ήξερε βοτάνια για τις πληγές, σαύρωνε μ' αλάτι για τη βασκανία, ζεμετρούσε όσους έκοβαν κριγιάσι (κρέας) και πονούσε η μέση τους και άλλα διάφορα γιατρολογήματα έκαμνε.

Η μεγάλη της «ειδικότητα» όμως ήταν η θεραπεία των σπασμένων χεριών, ποδιών κ.λ.π. (των καταγμάτων). Σ' αυτή την τέχνη ήταν ασύγκριτη και απaráμιλλη, τέλειος ορθοπεδικός. Δεν τη φτάνανε ούτε οι γιατροί της περιοχής μας που συνήθως δεν επιχειρούσαν να κάνουν τίποτε σε τέτοιες περιπτώσεις και συνιστούσαν στους παθόντες και στους στενούς συγγενείς των να καταφεύγουν στα Γιάννενα στο γιατρό το Δάνο· πράγμα που σχεδόν κανένας δεν το έκαμνε.

Ερχόταν λοιπόν στη μακαρίτισσα τη γιαγιά μου, και εκείνη, σαν καλόγυχη και σπλαχνική που ήταν, τους θεράπευε χωρίς να παίρνει καμιά σχεδόν αμοιβή, εξόν από κάπου κανένα προαιρετικό φιλοδώρημα.

Τοποθετούσε με πολλή εμπειρία και προσοχή τα σπασμένα ή εξαρθρωμένα κόκκαλα στη θέση τους, αφού έκανε κομπρέσες με ζεστό νερό ενωρίτερα αν χρειαζόταν, και κατόπι ετοίμαζε έμπλαστρο από σκόνη σαπουνιού ασπράδι αυγού, στουμπισμένο θυμίαμα και ρακή που τα δούλευε όλα αντάμα, και απλώνοντάς το επάνω σε τραγόμαλλο, περιτύλιγε μ' αυτό το σπασμένο χέρι, πόδι κτλ. όπως οι ορθοπεδικοί βάζουν σήμερα το γύο. Έπειτα τόδενε σφιχτά με επιδέσμους και μαντήλια, και αν το κάταγμα ήταν σοβαρό έφτιανε και νάρθηκα από λεπτές σανίδες για περισσότερη σιγουριά. Το έμπλαστρο το άλλαζε δύο και τρεις φορές κάθε ορισμένες μέρες, μέχρι που να δέσουν τα τσακισμένα κόκκαλα.

Την τέχνη αυτή την είχε διδαχτεί από τον πατέρα της μάνας της και παππού της το Χαρίση Τζιομπάνο και την κατείχε, όπως είπαμε στην εντέλεια. Υπάρχουν πολλοί που την θυμούνται ακόμη με ευγνωμοσύνη τη γιαγιά γιατί χρωστούν σ' αυτή την καρτιμέλειά τους, όπως π.χ. ο Λυκειάρχης Ν. Ρεμπέλης και άλλοι. Από τα γύρω χωριά ερχόνταν και την έπαιρναν καβάλα στα άλογα και στα μουλάρια για να θεραπεύει σακατεμένους που δεν μπορούσαν ούτε καν να μετακινηθούν.

Ήταν βέβαια κι άλλες καναδυό γυναίκες, σαν η Τσιάντα η Λούκαινα του Πρόκου και η Γιώργαινα του Παπαχρήστου στη Βούρμπιανη, ο Θώμος από το Τούρνοβο και άλλοι που επιχειρούσαν και έφτιαναν σπασμένα χέρια και πόδια, αλλά η μανατρανή μου τους ξεπερνούσε όλους και η φήμη της είχε απλωθεί παντού.

Οι γιατροί του χωριού μας δεν τη βλέπανε με καλό μάτι, και ένας από αυτούς ο μακαρίτης ο Διομήδης ο Παπαγεωργίου της είχε κάνει μήνυση επί «αντιποιήσει του ιατρικού επαγγέλματος». Ήμουν πολύ μικρός τότε και μόλις αμυδρά θυμούμαι το επεισόδιο, από τις αφηγήσεις μάλλον της ίδιας της γιαγιάς.

Η υπόθεση ήταν ενδιαφέρουσα και συγκεντρώθηκε αρκετό ακροατήριο στο μεταβατικό δικαστήριο στην Πυρσόγιαννη όπου θα εκδικαζόταν. Όλοι ευχόταν και επιθυμούσαν την απαλλαγή της γριά - Στεφανήγαινας, αλλά και φοβούνταν μήπως καταδικαστεί.

Αυστηρός φάνηκε στην αρχή ο δικαστής, σαν παρουσιάστηκαν όμως σοβαροί και ευϋπόληπτοι μάρτυρες υπερασπίσεως, άλλαξε γνώμη. Και ήταν πρώτος και καλύτερος ο αστυνόμος της Πυρσόγιαννης ο Κρητικός Χριστόφορος που κατέθεσε ότι η «μάννα» του γιάτρευε την τσακισμένη «χέρα» του που δεν είχαν επιχειρήσει να του φτιάσουν οι γιατροί. Κατόπι παρουσιάστηκαν: ο Αν-

τώνης Δούμας ο Ξουρισμένος που έδειξε και αυτός το θεραπευμένο χέρι του, ο Πρόεδρος της Πυρσόγιαννης Γρηγόρης Σούρλας, ο δάσκαλος ο Μπεζεντές από τη Βούρμπιανη και άλλοι, και κατέδεσαν ότι η κατηγορουμένη τους είχε θεραπεύσει χωρίς να τους ζητήσει δεκάρα.

Και η γιαγιά σαν ήρθε η σειρά της να απολογηθεί είπε: «Εγώ παιδιά μου καλωσύνες κάμνω. Γιατρέύω εκείνους που δεν τους καταπιάνονται οι γιατροί. Τους γιατρέύω για την υυχή μου και δεν τους γυρεύω ούτ' έναν παρά! Κι αν μου δώσει και κανένας εχούμενος (πλούσιος) τίποτε, δίνω απ' αυτά και στους φτωχούς ελεημοσύνη».

Και πραγματικά, έδινε, κατά ευαγγελικό τρόπο και χωρίς να την ξέρει κανείς, βοηθήματα και τρόφιμα σε χήρες, σε σακατηδες και ορφανά.

Το δικαστήριο την αδώσε και ο Πρόεδρος παρήγγειλε στον καφετζή το Νώντα το Σούρλα να της φέρει καφέ να πιεί και κάθισμα για να καθήσει.

– Και να φτιάνεις τα σπασμένα χέρια και πόδια του κοσμάκη, αφού δεν τα φτιάνουν οι γιατροί, της είπε.

Αλλά ξεστρατίσαμε κάπως από τον αρχικό σκοπό και από την ιστορία του «Ξορκισμένου» που θέλομε να αφηγηθούμε.

Εκτός από τις ειδικότητες που προαναφέραμε, είχε και μία άλλη ακόμη η συχωρεμένη η μανατρανή· ξόρκιζε τα δαιμόνια και θεράπευε εκείνους που ήταν βαρεμένοι «απ' όζω», από τα δαιμονικά δηλαδή και από τις οζωτικές.

Τη συνηθισμένη ασθένεια που η επιστήμη την ονομάζει πάρεση ή τοπική παράλυση, και που οφείλεται κυρίως σε πάθηση των νεύρων την απέδιναν εκείνα τα χρόνια στις εξωτικές και στα δαιμονικά.

«Τυχαίνει, μούλεγε η γιαγιά να περάσ' άνθρωπος απ' εκεί πόχουν οι οζωτικές το σουφρά (τραπέζι) τους και τρών και να πατήσ' οχπάνω, και τότε αυτές οι «καλότυχες» τον βαρνούν και του παίρνουν τη φωνή, του στραβώνουν τα τσιαγούνια (σαγόνια), και καμιά φορά χάνει κι αυτά τα λοϊκά του ακόμα, ή μαραγκιάζει λίγο-λίγο και πεθαίνει, αν δεν τον προφτάκουν να του κάμουν τα ξορκίσματα που χρειάζεται. Καλό κάμνει να τον διαβάσει κι ο παπάς, αλλά δίχως τα ξορκίσματα δεν γιένεται κολαΐ καλά».

Και ξόρκιζε ή «ζιέγκνιζε» (η λέξη πιθανόν σλαυϊκή) η γιαγιά μου με τον ακόλουθο τρόπο.

Έπρεπε ή να έρθει ο ασθενής το βράδι στο σπίτι μας ή να πήγαινε αυτή στο δικό του να ζημερώσει. Αφού νύχτωνε για τα καλά και τελείωναν όλες τις δουλειές, έκλειναν πόρτες και παράθυρα, δειπνούσαν, και κατόπι γινόταν το ζιέγκνιζμα).

Στις ελαφρές περιπτώσεις, η γιαγιά Στεφανήγαινα άναφτε ένα κομματάκι ίσκνα (ίσκα), σταυροκοπιόταν, διάβαζε γυθιριστά τους εξορκισμούς της και άγγιζε σταυρωτά τον «βαρεμένο», άντρα ή γυναίκα, στο μέτωπο, στο σαγόνι και στα δυό του μάγουλα. Αυτό επαναλαμβανόταν τρεις φορές και ο άρρωστος αναπηδούσε καθώς τον άγγιζε η αναμένη ίσκνα. Έτσι ανατρόμαζε το δαιμόνιο κι έφευγ' από τον άνθρωπο κι έπαιρνε τα όντρια και τα βουνά.

Σαν αποτελείωνε η μανατρανή, σταυροκοπιόταν και πάλι, πέταζε την ίσκνα στη φωτιά, έριχνε και λίγο θυμίαμα, ευχόταν στον άρρωστο «περαστικά» και πλάγιαζαν όλοι να κοιμηθούν. Για κανένα λόγο ως το πρωϊ που θα ζημέρωνε καλά η καινούργια μέρα δεν έπρεπε ν' ανοιχτεί πόρτα ή παράθυρο του σπιτιού, γιατί ξαναγυρνούσε πίσω το δαιμονικό.

Στις σοβαρές όμως περιπτώσεις, ή όταν το κακό δεν περνούσε με το σταύρωμα που γινόταν με την ίσκνα, η γιαγιά ζιέγκνιζε με το δρεπάνι. «Το δρεπάνι γιέ μου, μου έλεγε, περνάει απ' όλα τα βότανα κι απ' όλα τα ζουζουλικά της γης, για αυτό ξορκίζει και αποδιώχνει και τα δαιμόνια».

Και το ζιέγκνιζμα με το δρεπάνι γινόταν σχεδόν με τον ίδιο τρόπο. Τόβαζε και πυρώνόταν στη φωτιά, ώσπου κοκκίνιζε (ρούχωνε) η μύτη του, και μ' αυτό άγγιζε τον άρρωστο, που αναπηδούσε τώρα πιο πολύ γιατί τον έκαιγε πιο δυνατά από την ίσκνα. Στο τέλος η γιαγιά το πέταζε σε μιάν άκρη τουωματίου και μόνο το πρωϊ το σαρμαζεύανε.

Συνήθως, όταν η μανατρανή ζιέγκνιζε, εγώ μικρούλης, μα περίεργος, κοντοζύγωνα και τέντωνα τ' αυτιά μου, αλλά μάταια προσπαθούσα ν' ακούσω και να ξεχωρίσω τα ξόρκια που μουρμούριζε, και του κάκου την παρακαλούσα έπειτα να μου τα πει κι εμένα.

«Αυτά τα λόγια καμάρι μου δεν λιέγονται, μου επαναλάμβανε στερεότυπα άμα τα μαρτυρήσω δε μου πιάνεται και δε ντεγντίζει, δε γιατρεύεται ο άρρωστος». Όταν ο «βαρεμένος» δεν θεραπευόταν με το πρώτο, το ζιέγκνιζμα επαναλαμβανόταν και δεύτερη και τρίτη φορά, «τρίτωνε» όχι όμως περισσότερες στο ίδιο φεγγάρι.

Και τώρα στην κυρίως ιστορία μας.

Θα ήταν λοιπόν καλοκαίρι μάλλον του 1927, ή το πολύ του 1928, όταν κατέφθασε ένα απόγευμα στο σπίτι μας ένα νεαρό αντρόγυνο από το χωριό Κάντσικο (τώρα Δροσοπηγή) και έπεσε στα πόδια της μανατρανής ζητώντας θεραπεία. Η ταλαίπωρη η νέα γυναίκα μούγγριζε και δεν μπορούσε να αρθρώσει ούτε λέξη, και το στόμα της είχε στραβώσει και είχε πάει στην άλλη μεριά που λέει ο λόγος.

– «Αχ! εγώ φταίω, έλεγε ο άντρας. Εγώ μπαμπούλω μου την πήρα στο λαιμό μου. Είναι λεχώνια, ακόμα δε σαράντισε και την πήρα στο χωράφι να δερίσωμε. Η έρμ' η φτώχεια κι η ανάγκη γλιέπεις... Ξάπλωσε οπκάτ' από μιά καργιά να κοιμηθεί μια στάλα το γιόμα, κι εκεί τη βάρεσε. Την πήγα στο γιατρό, δεν της έκαμε τι ποτε. Θα χάσει και το γάλα της και με τι να βυζαίνει το μωρό. Γ' αφήκαμαν κι αυτό σε μιά ξαδέρφη μας πόχει κι αυτή μικρό να μας το βυζαίνει. Τώρα στο Θεό και στα χέρια σου».

– Οι λεχώνες δεν περβατούν όζω στα χωράφια ασαράντιστες, αλλά μη χολιάζεις, του' αποκρίθηκε η γιατριά, θα τη ζιεγκνίσω και θα γιένει μια χαρά. Και το βράδι ακολούθησε η συνηθισμένη διαδικασία. Κλείστηκαν ερμητικά οι πόρτες και τα παράθυρα του σπιτιού μας και έγινε το «ζιέγκνισμα» με το δρεπάνι. Κατόπι πλαγιάσαμε για ύπνο όλοι μας.

– Την νύχτα μπορεί να ζυπνήσει και να σου μιλήσει, είπε η γιατριά στον άντρα, εσύ όμως τήραζε καλά· δε θα της συντύχεις ούτε λόγον πριν να φέξει.

– Καλά μπαμπούλω μου, καλά.

– Το νου σου, μη τ' αλησμονήσεις.

– Όχι, δεν τ' αλησμονώ.

Και πραγματικά. Χάρη ασφαλώς στην έντονη πίστη της στη θεραπευτική δύναμη της γιαγιάς και στην αυθυποβολή, η νεαρή γυναίκα θεραπεύτηκε και ξαναβρήκε τη φωνή της. Ξυπνώντας τη νύχτα, όπως είχε προβλέψει η γιαγιά, άρχισε να μιλάει στον άντρα της. Εκείνος όμως, τηρώντας πιστά τη συμβουλή της μπάμπως, καμώθηκε τάχα πως βαρνοκοιμόταν και δεν της αποκρίθηκε.

Το πρωί η άρρωστη ήταν μια χαρά· μιλούσε και καταφιλούσε τα χέρια της μανατρανής από ευγνωμοσύνη.

Έφυγαν χαρούμενοι και ευτυχισμένοι.

Το άλλο βράδυ όμως τι συνέβηκε;

Ενώ η μητέρα κοιμόταν (όπως όλοι μας) βυθισμένη στον πρώτο ύπνο, όπως το διηγήθηκε η ίδια, ακούει χτυπήματα στο πα-

ράθυρο, τάγκ, τάγκ, τάγκ! που την έκαναν να ζυπνήσει ζαφνιασμένη και να ρωτήσει φωναχτά:

– Ποιός είναι;

Τα χτυπήματα επαναλήφθηκαν στην εξώθυρα τώρα (χωρίς να τ' ακούσωμε φυσικά ούτε εγώ ούτε η μανατρανή) και σύγχρονα ακούστηκε καθαρά η φωνή του πατέρα που έλειπε ταξιδεμένος στην Αθήνα!

– Σεβαστή, Σεβαστή! (ήταν το όνομα της μητέρας) άνοιξέ μου και φέρε μου γωμί και τυρί να φάω για να πάω στη χαρά, (στο γάμο).

Ζαλισμένη και χωρίς να ξέρει τι της γίνεται, σηκώθηκε. Τα χτυπήματα ζανακούστηκαν.

– Καρτέρα κι έρχομαι.

Απάντησε φωναχτά αλλ' ασυναίσθητα.

Ήταν Θεού φώτιση. Απ' τη φωνή ζύπνησε η μανατρανή και την διέκρινε να στριφογυρίζει όρδια στο μισοσκοτάδι.

– Που πάνεις τσιούπω; πως και σηκώθηκες, τι φώναζες, δε μπορείς τίποτα;

– Δεν ακούς μάνα; Ήρθ' ο Δημητράκης και χτυπάει τη μπόρτα, πάω να τ' ανοίξω.

– Ποιός Δημητράκης μώρ' σκύλα!

Και πετάχτηκε ευδίς η γριά και την άρπαξε.

– Είν' ο Δημητράκης. Μου χτύπ'σε πρώτα το παραθύρι και τώρα πάει από τη μπόρτα, συνέχισε να παραλογίζεται η μητέρα.

– Γρήγορα κάτσε καταής, πρόσταξε η γιαγιά.

Και ενώ άναβε τη χερολάμπα για να φέξει, συνέχισε:

«Είναι μακριγιαπεδώ ο «ξορκισμένος». Και σταυροκοπήθηκε. Τον ξορκισα εγές αλλά δεν έφυγε: Εδώ απ' όξω τρωύρίζει κακή του ημέρα. Κάμε το σταυρό σου τσιούπω.

Συνήλθε πλέον η μητέρα και άρχισε να σταυροκοπιέται και να λέει το Πάτερ ημών.

Αμέσως τότε η μανατρανή άρπαξε κάτι παλιότσιολα, τ' άναψε, τάβαλε στο θυμιατήρι, έριξε θυμίαμα, κι άρχισε να θυμιατίζει γύρω - γύρω στο δωμάτιο και να προσεύχεται.

Από το θύρυβο και από το φως και τις κουβέντες ζύπνησα κι εγώ. Η γιαγιά έβαλε τη μητέρα ν' ανάγει το καντήλι, και γονάτισαν και οι δύο και προσευχόταν.

Κοίταζα και απορούσα. Στο τέλος ρώτησα.

– Γιατί κάνειτ' έτσι μώρ' μανατρανή;

– Κάνε την προσευχή σου και κοιμήσου καμάρι μου, ήταν η απάντηση.

Έκανα κι εγώ την προσευχούλα μου με όλη την αφέλεια της μικρής παιδικής ηλικίας και ξανακοιμήθηκα μ' εμπιστοσύνη μέσα στη στοργική αγκαλιά της γλυκειάς μου μπερούλας που ξαναπλάγιασε δίπλα μου· ενώ το δωμάτιο ευωδίαζε από τη μυρωδιά του θυμιάματος που άφησαν να καίγεται ακόμη και φωτιζόταν απαλά και υποβλητικά από το γλυκό φως του καντηλιού του ίδιου που και σήμερα ακόμη καίει το λαδάκι του εμπρός στα ίδια εικονίσματα.

Το επεισόδιο το διηγόταν χρόνια κατόπι η γιαγιά, καθώς και η μητέρα μου και χαραχτηκε βαθειά στη μνήμη μου. Και όταν τη ρωτούσα, μήπως όλα αυτά ήταν δημιουργήματα της φαντασίας της, μου απαντούσε:

– Όχι! Τ' άκουσα καθαρά και τα χτυπήματα και τη φωνή και στον ύπνο μου στην αρχή και ξύπνηση κατόπι.....

Η Οικογένεια του συγγραφέα κατά το έτος 1925. Οι γονείς Δημήτριος και Σεβαστή Ευθυμίου, η γιαγιά Ευφροσύνη (Στεφανήγαινα) και ο μικρός Αναστάσης.

ΤΟΥ ΑΞΙΖΕ ΓΙΑ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ

Ο ήλιος έχει βασιλέγει από πολλή ώρα τώρα και το φθινοπωρινό σκοτάδι απλώθηκε στις αυλές, στους δρόμους και στα μπαζέδια του χωριού.

Οι χωρικοί συμμάζεγαν τα ζωντανά τους από νωρίς και μαντάλωσαν τις δύρες τους. Οι μέρες που περνούν είναι φοβερές, γέματες αγωνία, λαχτάρα και προσδοκία. Πόλεμο ξεκίνησαν με την Τουρκιά όλοι οι χριστιανοί των Βαλκανίων και ο Ελληνικός Στρατός πολεμάει πέρα στη Μακεδονία και κάτω στα Πέντε Πηγάδια. Προχωράει, λένε, προχωράει και γρήγορα παντεχάινεται να πέσει το Σαλονίκη και ίσως και τα Γιάννενα. Αλλά ποιος ξέρει; Ποιος ξέρει αν δεν την ξαναπάδουν όπως στα ενωπηνταεφτά....

Οι Τούρκοι, όπως μάθαιναν, άρχισαν να γυρίζουν στα χωριά (στο δικό τους δεν ήρθαν ακόμη) και να παρακολουθούν τι γίνεται. Για καλό και για κακό λοιπόν ο κάθε νοικοκύρης παίρνει τα μέτρα του, κλείνεται νωρίς στο σπίτι του.

Μανταλωμένη είναι και η μεγάλη θολωτή εξώθυρα του αρχοντικού του κυρ. Θανάση του Γεωργιάδη. Έξαφνα όμως καταφθάνει σχεδόν τρέχοντας μπροστά της μια σκιά, ένας άνθρωπος, και σηκώνοντας το βαρύ της ρόπτρο χτυπάει και ξαναχτυπάει.

– Ποιος είναι; ποιος χτυπάει;

Η φωνή έρχεται από το σιδερόφραχτο φεγγίτη που βρίσκεται στην κορυφή του δόλου, και που χρησίμευε όχι μόνο για να βλέπουν οι ένοικοι τους επισκέπτες, αλλά και για να ρίχνουν ζεματιστό νερό ή κατράμι φλογισμένο στους ληστές ή άλλους ανεπιθύμητους που θα προσπαθούσαν να παραβιάσουν τη σιδεροπλισμένη θύρα του σπιτιού.

– Εγώ είμαι κυρ. Μήτσο, εγώ είμαι άνοιξε.

– Εσύ 'σαι Κώτσιο;

– Ναι, εγώ.

– Περίμενε.

Ακούγονται σε λίγο σίδερα που τρίζουν, περάτες και καταπίδια που τραβιώνται και η πόρτα ανοίγει. Περνάει μέσα ο νυχτερινός επισκέπτης και πάλι ξανακλείνει.

Ο νεοφερμένος είναι άντρας σαραντάρης, μελαγός, ξεραγκινός και κάπως δύσμορφος. Φοράει σαλβάρια και τσαρούχια με φούντες. Έχει κοντοκάπι ριγμένο στους ώμους του, ροβόλι περασμένο στο σελάχι του, κυάλια κρεμασμένα παραμάσχαλα και κρατάει αγκλίτσα στο χέρι του. Είναι ο Κώτσιος ο Καραμάνης ο ντραγάτης (αγροφύλακας) του χωριού.

Ο άνθρωπος που τον υποδέχεται είναι ο Θωμάς ο χουσιμεκιάρης του αφεντικού. Κρατάει μια χερόλαμπα και τον οδηγεί απάνω στο μεγάλο μαντζάτο, στο καδιστικό του αρχοντικού όπου τον περιμένει ο κυρ. Μήτσος ο γιός του γέρο - Θανάση.

Κάνει την απαραίτητη υπόκλιση (τεμενά) ο αγροφύλακας και χαιρετάει.

- Καλησπέρα αφεντικό.
- Καλώς τον Κώτσιο. Πως και τέτοια ώρα από 'δω;
- Κάποια δουλειά μ' έφερε αφεντικό.

Απαντάει ο ντραγάτης, και σύγχρονα του κάνει νόημα πως πρέπει να μείνουν μόνοι τους.

Το κατάλαβε ο κυρ Μήτσος και έδιωξε με τρόπο το Θωμά. Κατόπι κάθονται και οι δύο στο παχύ μιντέρι, κοντά στο αναμένο τζάκι και το «αφεντικό» καρφώνει τα μάτια του ερωτηματικά στον επισκέπτη.

- Λοιπόν λέγε, τι συμβαίνει;
- «Τι να σου πω αφεντικό, κακά μαντάτα σου φέρνω, κάνει κομπιάζοντας ο αγροφύλακας: δεν ξέρω πως ν' αρχίσω και πως θα σου φανή».

- Λέγε, τι είναι τα κακά μαντάτα σου.
- Να, ο παλιός οχτρός σου, ο Νικόλας ο Μητροβαγγέλης.
- Ο Μητροβαγγέλης; Τι έκανε, και που βρίσκεται;

Καπετάνιος με είκοσι - εικοσιπέντε νοματαίους αφεντικό· είναι αρχηγός σε αντάρτικο σώμα.

Ο Μήτσος αναπήδησε σαν να τον χτύπησε ηλεκτρικό ρεύμα.

- Ο Μητροβαγγέλης αντάρτης, καϊκαμε . Δεν ήρθε για καλό αυτός. Και που τον είδες;

«Μου το είπε ο Γιάννης της Βασίλαινας ο τζιομπάνος. Μου είπε πως βρισκόταν στο βουνό στη σάνη του Τάσιο Κίτσιου με είκοσι - εικοσιπέντε παλληκάρια και δεν το πίστευα στην αρχή. Ύστερα όμως, σήμερα το απόγιομα, πήγα παραμονεύοντας το λόγγο - λόγγο, και με τα κυάλια μου τους είδα όλους, και πρώτον τον ανα-

δεματισμένο το Νικόλα. Φοράει κατακαίνουργιο ντουλαμά του κουτιού, τσαρούχια, κάλτσες, φέσι, όλα στην εντέλεια. Και όλοι τους είναι καλοντυμένοι, και οπλισμένοι με κοντά μανλιγχέρια και γκράδες, με φουσεκλίκια, με κάμες, με ροβόλια....».

– Τον είδες ωρέ καλά, τον γνώρισες;

– Όπως με γλιέπεις και σε γλιέπω αφεντικό· τον ήφερα ντίπ καταμπροστά μου με τα κυάλια.

– Μεγάλο κακό θα μας βρεί με τούτον, μουρμούρισε ο κυρ. Μήτσος χαϊδεύοντας με αμηχανία τη χρυσή καδένα του ρολογιού του. Από τη στιγμή που το πρωτάκουσε, μια ελαφρή χλωμάδα είχε απλωθεί στο πρόσωπό του. Θα μάθουμε συνεχίζοντας που οφείλονται αυτή η ανησυχία και ταραχή του.

Στάθηκε για λίγη ώρα σιωπηλός και σκεφτικός και κατόπι: «Έλα ωρέ Κώτσιο, του λέει, έλα να συμβουλευτούμε και τον πατέρα μου. Γέρος είναι και κατάκοιτος. Το κορμί του το έχει σακατεμένο, αλλά τα μυαλά του τάχει σωστά. Θα μας οδηγήσει τι θα κάνουμε».

Και πέρασαν στο διπλανό δωμάτιο, όπου ξαπλωμένος κοιτονταν στο κρεβάτι του μισοπαράκοιτος, βαρεμένος από κατάραγο (ημιπληγία) ο κυρ. Θανάσης. Μια πιστή δούλα τον παράστεκε, γιατί η γριά του είχε πεθάνει εδώ και τρία χρόνια, κι ο γιός του, μ'όλο που τριαντάρησε, δεν ήθελε να παντρευτεί, αφού είχε κακοτυχήσει - όπως θα ιδούμε - στην πρώτη του αγάπη. Σαν αφορμή πρώτα απ' αυτό, και από το χαμό της γριάς του κατόπι, είχε στενοχωρηθεί ο γέροντας, και έπαθε την κακιά αρρώστια που τον είχε καρφώσει μια για πάντα στο κρεβάτι του.

Φτωχός ήταν στα παιδικά και στα νεανικά του χρόνια ο κύρ Θανάσης. Γεωργός και κτηνοτρόφος ήταν ο πατέρας του ο Μήτρο Γιώργης. Και τέτοιος θα γινότανε κι ο ίδιος, αν ένας μπάρμπαρ του, από το σόϊ της μάνας του δεν τον έπαιρνε στη Ρουμανία που ταξίδευε αυτός. Εκεί τον είχε βάλει και δούλευε σ' ένα φούρνο, και σιγά - σιγά έμαθε την τέχνη στην εντέλεια. Τόσο καλός τεχνίτης έγινε, που το αφεντικό του τον έβαλε συνέταιρό του, και σαν πέθανε τον αγόρασε αυτός, ο Θανάσης, το φούρνο από τους κληρονόμους του και καζάντησε.

Εδώ και εικοσιπέντε χρόνια, είχε γυρίσει στο χωριό πολύ πλούσιος, με χρυσές καδένες και χρυσά ρολόγια, με δαχτυλίδια διαμαντένια και λογιαστές φορεσιές. Είχε ακόμα και μπαστούνι με χρυσή λαβή. Είχε εξευγενίσει και το επίθετό του, κι από Μητρο-

γιώργης το είχε κάνει «Γεωργιάδης».

Το Φούρνο στη Ρουμανία τον είχε πουλήσει και είχε αγοράσει μαγαζιά κι εργαστήρια στα Γιάννενα που τα νοίκιαζε και περνούσε μπέικα. Είχε χτίσει στο χωριό το όμορφο πελεκητό αρχοντικό του, και είχε αναδρέμει: «μη στάξη και μη βρέξη» το Μήτσο το μοναχογιό του. Κάποτε που γύριζε από τα Γιάννενα, εδώ και χρόνια τώρα, τον είχαν αρπάξει οι κλέφτες και τον είχαν σύρει στα βουνά. Του πήραν κάπου χίλιες λίρες ξαγορά, αλλά ούτε καρφί που τον έκαμε. Είχε τόσα πολλά... Κι εξάλλου, τις χίλιες λίρες σύντομα τις ξανακέρδισε από τα δανεικά που έδινε με φουσκωμένο τόκο. Δεν ήταν καθόλου εύσπλαχνος και καλόγυχος. Όταν κάποιος δεν είχε για να του πληρώσει το χρέος του του έβγαζε το βιάς του στο μεζάτι (πλειστηριασμό) και τον άφηνε στους πέντε δρόμους.

Οι χωριανοί του, αν και αρκετές φορές τον έβγαλαν μουχτάρη (Πρόεδρο), περισσότερο τον φοβούνταν παρά τον εκτιμούσαν. Οι κακές γλώσσες έλεγαν μάλιστα, πως ο συνεταίρος και πρώην αφεντικό του στη Ρουμανία δεν είχε πεθάνει από φυσικό θάνατο. Είχε εξαφανιστεί με το Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878 και δεν ξαναφάνηκε ούτε νεκρός ούτε ζωντανός. Τον είχε ... κάψει, λέγανε, μέσα στον ίδιο του το φούρνο αυτός ο Θανάσης και του είχε πάρει, αμέτρητα φλουριά... «Αυτές τις αμαρτίες πληρώνει τώρα», έλεγαν κρυφά συναμεταξύ τους οι συγχωριανοί του. Αλλά ας συνεχίσουμε την κύρια αφήγησή μας.

Μπαίνοντας ο Μήτσος με τον Καραμάνη καλησπέρισαν το γέροντα και ο ντραγάτης δεν παρέλειψε να του κάνει και τον απαραίτητο τεμενά. Άρχισε να του μιλάει ο γιός του - αφού έκανε πρώτα νόημα στη δούλα να τους αφήσει μοναχούς - και να του μολογεί τα δυσάρεστα χαμπέρια. Ακούγοντας το όνομα του οχτρού του του Μητροβαγγέλη ο παράλυτος γέροντας αναπήδησε σαν ηλεκτρισμένος.

Το ένα χέρι και τόνα πόδι του ήταν εντελώς νεκρά, αλλά με τ' άλλα δύο ανασπώθηκε μόνος του - πριν προλάβουν να τον βοηθήσουν - και ανακάθησε στα μαξιλάρια του.

– Ο Μητροβαγγέλης αντάρτης! τι μου λες ωρέ Κώτσιο, για πες μου τα καλά.

Και ο Καραμάνης του τα εξιστόρησε τώρα με το νι και με το σίγμα και με περισσότερες λεπτομέρειες απ' ότι τάχε πει νωρίτερα στο γιό του.

– Καϊκαμε! αναφώνησε ο γέροντας με όση δύναμη του επέτρεπε η φωνή του.

Και συνέχισε:

«Αυτός δε θα κάνει μοναχά στ' εμάς κακό, αλλά σε όλο το χωριό μας και στα τριγύρω χωριά. Θα ξεσηκώσει τον κόσμο, τους χαζούς χωριάτες που παίρνουν εύκολα τα μυαλά τους αέρα, και θα πλακώσουν κατόπι οι Τούρκοι να μας χαλάσουν. Άειντε, άειντε! θαρρούν οι ξεβράκωτοι οι Έλληνες πως θα ξεπατώσουν το ντοβλέτι, αλλά θα την πάδουν σαν την άλλη φορά στα ενεννηνταεφτά. Σώνεται ωρέ μπουνταλάδες η Τουρκιά; θα στείλει ασκέρια αμέτρητα από την Ανατολή και θα μας σβύσουν όλους».

– Και τι μας ορμηνεύεις να κάνουμε πατέρα;

Ο κύρ Μήτσος, αν και από δύο χρόνια τώρα διαχειριζόταν και την περιουσία και τα πάντα, ζητούσε όμως τη γνώμη και τη συμβουλή του γέροντα. «Να γράψεις αμέσως γράμμα στο φίλο μας το Μεχμέτ μπίμπαση (ταγματάρχη) στο Μεγαλοχώρι και να του παραγγείλης ναρδεί με το ασκέρι του να τους ξεκάμει το γληγορώτερο, γιατί αλλοιώτικα θα πάδωμε κακό απ' το Μητροβαγγέλη. Να του γράψεις απόγε και το πρωϊ ταχιά να του το πάει ο Κώτσιος».

– Ναι πατέρα, θα το γράψω τώρα για κι όλας.

Και χωρίς να χασομερήσει, πήγε κι έφερε τα χρειαζούμενα και τόγραψε.

– Να στο διαβάσω πατέρα;

– Ναι, διαβάσε το. Ας το ακούσει κι ο Κώτσιος. Μυστικά απ' αυτόν δεν έχουμε είναι δικός μας άνθρωπος.

Και ο Μήτσος άρχισε.

« Ενδοξότατε Μεχμέταγα σε προσκυνούμε.

Όπως θα σου πει και ο έμπιστος άνθρωπος μας στοματικώς, στον τόπο μας φάνηκαν χαϊνηδες αντάρτες, που ήρθαν από το Ρωμέϊκο για να ξεσηκώσουν τους χαζούς χωριάτες και να μας αντραλέγουν. Ακόμα όμως δε μπήκαν στα χωριά μας τριγυρίζουν στις στάνες και στα βουνά. Ο έμπιστός μας που σου φέρνει το γράμμα θα σου πει που βρίσκονται οι κομίτες και θα σας οδηγήσει στα λημέρια τους. Χωρίς να χασομερήσεις λοιπόν καθόλου, να πάρεις τ' ασκέρι σου και ναρδείς αμέσως νύχτα στα κρυφά για να μη σε ιδουν οι χωριάτες. Να τους κάμεις τσιάρκα (περικούκλωση), και να τους ξεκάμεις μια ώρα αρχίτερα. Περισσότερα θα σου πει στοματικώς και ο άνθρωπος που σου φέρνει το γράμμα. Έχω κι άλλους καναδυό έμπιστους εδώ για κολαούζους.

Με πολλούς χαιρετισμούς και προσκυνήματα
ο φίλος σου Μήτσος

- Τόγγραφα καλά;
- Καλό είναι, είπε ο κακόβουλος γέροντας. Βούλωσέ το και δώστο στον Κώτσιο.

«Και συ, συνέχισε γυρίζοντας προς το ντραγάτη, θα πας απόγε κιόλας ν' ανταμώσεις τον Τόλη και τον Γκολιομήτρο, να τους πεις να είναι έτοιμοι και να σε καρτερούν σαν γυρίσεις νύχτα με τ' ασκέρι για να τους οδηγήσετε οι τρείς αντάμα να ζώσουν καλά τη σπάνη του Τάσιο Κίτσιου.

Ξέρεις εσύ τα κατατόπια, δεν σου χρειάζεται περισσότερη ορμήνεια».

- Στις προσαγές σου αφεντικό.

Σε λίγο ο επίβουλος ντραγάτης, το πιστό όργανο των Γεωργιάδηδων έφευγε με το προδοτικό γράμμα κρυμμένο κατάπτεσα στον κόρφο του, και ο Μήτσος του έδινε τις τελευταίες οδηγίες.

«Θάχεις το νου σου να μη σε ιδεί κανείς, και όπως, είπαμε, νύχτα θα φέρεις το ασκέρι»..»

Ύστερα από αρκετή ώρα, ενώ το πιστό του τσιράκι ο ασυνείδητος Καραμάνης πορεύεται να εκτελέσει το προδοτικό και αντιπατριωτικό έργο των αφεντικών του, ο κυρ. Μήτσος (που δεν άξιζε βέβαια καθόλου να τον αποκαλούν κύριο) ξαπλωμένος στο αναπαυτικό κρεβάτι του, αφήνει την φαντασία του να καλπάζει και ο νους του γυρίζει στα πέρασμένα.

«Πάνε οχτώ χρόνια τώρα από τότε που είχε αγαπήσει τη Δάφνη την κόρη του δασκάλου του Οικονόμου. Ζούσαν και μεγάλωσαν μέσα στο ίδιο το χωριό, αλλά νωρίτερα δεν την είχε πολυπροσεχει. Κι έξαφνα, ένα καλοκαίρι που την είδε στο πανηγύρι της Παναγιάς να σέρνει το χορό, λαχτάρησε η καρδιά του. Ήταν τότες αυτός 22 χρονών και κείνη στα δεκάξι.

Τι λυγερή κορμοστασιά ήταν εκείνη! Τι τριανταφυλλένια μάγουλα! Τι κάτασπρος λαιμός! Δεν ήξερε τι να πρωτοκοιτάξει και τι να πρωτοθαυμάσει απάνω της.

Τα μάτια της τα γαλανά σε μάγευαν. Το στόμα της σωστό μπουμπούκι σε προκαλούσε. Κοντυλένια η μυτούλα της, τα φρύδια της γραμμένα, και ψηλό περήφανο το μέτωπό της. Ήταν τόσο όμορφη, τόσο γλυκεία, που νόμιζες πως ήταν άγγελος που είχε ξεφύγει από τον παράδεισο και είχε κατεβή στη γη. Αν πεις και για τα λυγίσματα και τα τσακίσματά της στο χορό, ήταν σωστή ελαφίνα. Αναθυμόταν τώρα, πως του είχε έρθει η επιθυμία να τρέξει να πια-

στεί δίπλα της στο χορό και να σφίξει το κρινόλευκο χεράκι της στα δάχτυλά του. Τα έδιμα του τόπου όμως δεν επέτρεπαν τέτοιο πράγμα, και αρκέστηκε μόνο να την αποδουμάζει απ' όσο πιο κοντά μπορούσε όταν τη συναντούσε.

Δεν πέρασε καιρός και τότεπε στον πατέρα του. Κι εκείνος αντίρρηση δεν έφερε. Καλή και από τζάκι ήταν η κοπέλα. Όλο παπάδες και δασκάλους έβγαζε το σόϊ της. Έτρεξε λοιπόν να τη ζητήσει από τον πατέρα της, κι αυτός δεν είπε όχι.

Μ' επισημότητα και με γλέντι τρικούβερο έγιναν οι αρραβώνες τους, κι ο Μήτσος πετούσε στα σύννεφα. Κατόπι άρχισε να μπεινοβγαίνει επίσημα πλέον σαν γαμπρός στο σπίτι της Δάφνης. Άρχισαν και οι προετοιμασίες για το γάμο. Και είχαν αποφασίσει να τον κάνουν σύντομα, όταν ζημέρωσε έξαφνα το αναπάντεχο!

Σαν μπόμπα έσκασε ένα πρωί στο χωριό η είδηση, πως η Δάφνη η αρραβωνιαστικιά του είχε εξαφανιστεί και κοντά σ' αυτή και ο γιός του Μητροβαγγέλη ο Νικόλας, ο τωρινός καπετάνιος. Κλέφτηκαν! Αγαπιούνταν και κλέφτηκαν κι έφυγαν για το Ελληνικό - έλεγαν ο κόσμος. Και τότε κατάλαβε ο Μήτσος τα παράξενα φερσίματα της Δάφνης, που κρυβόταν πάντα και τον απόφευγε όταν πήγαινε σαν αρραβωνιαστικός στο σπίτι της. Δεν ήθελε ούτε στα κρυφά κι απόκρυφα να τον συναντήσει. Τότε το απόδινε αυτό στα αυστηρά έδιμα του χωριού που δεν επέτρεπαν στους αρραβωνιασμένους να βλέπονται πριν από το γάμο. Ύστερα φυσικά η εξήγηση αυτής της συμπεριφοράς της ήρθε μόνη της.

Του είχε κάνει μεγάλο κακό και τρανή ντροπή ο Μητροβαγγέλης «ο μπουρτζόβλαχος, ο προβατάς». Αλλά να τώρα που του παρουσιαζόταν η ευκαιρία να βγάλει το άχτι του. Αν ήθελε ο Θεός, ή ο διάβολος, θα τον ξέκαμνε και η Δάφνη ίσως - ποιός το ξέρει - να γινόταν δική του».

Και με τις πονηρές και κακούργες αυτές σκέψεις του αποκοιμήθηκε ο Μήτσος.

Ο Νικόλας ο Μητροβαγγέλης ο «μπουρτζόβλαχος και προβατάς», όπως τον έλεγε ο Μήτσος, δεν ήταν καθόλου μπουρτζόβλαχος. Κρατούσε κι αυτός από καλή γενιά. Ο παπούς του ήταν αγωνιστής στην Επανάσταση του 1821· είχε πολεμήσει στη Ρούμελη κοντά στον Καραϊσκάκη. Ο πατέρας του (του Νικόλα) ο Γιαννάκης ο Μητροβαγγέλης ήταν κτηματίας. Είχε πολλά χωράφια, γερή «μπάσινα» στο χωριό και κάπου πεντακόσια γιδοπρόβατα με δυό - τρεις τζομπαναραίους. Κι ο ίδιος ο Νικόλας ήταν λεβέντης και κα-

λοκαμωμένος άντρας. Έμοιαζε του μακαρίτη του παππού του. Ήξερε και γραμματάκια, είχε τελειώσει κι αυτός, όπως και ο κυρ. Μήτσος, το Σχολαρχείο στο Μεγαλοχώρι.

Κάποτε είχε γλυτώσει τη Δάφνη και τη μάνα της που είχαν κινδυνεύει να πνιγούν κάτω στην ποταμιά από ξαφνική κατεβασιά και από τότε η Δάφνη, παιδούλα μόλις 15 χρονών, τον είχε ερωτευθεί, και την αγάπησε και κείνος. Εκείνη η κρυφή αγάπη τους είχε οδηγήσει στην εκούσια απαγωγή.

Εκδίκηση επιζητούσαν οι Γεωργιάδηδες μετά το ρεζηλίκι που είχαν πάθει, και ζήτησαν να τα βάλουν πρώτα με τους Οικονομαίους. Εκείνοι όμως (ο πατέρας και τα δυό αδέρφια της) την είχαν ξεγράψει από θυγατέρα και αδερφή τους τη Δάφνη, όπως έλεγαν, και μόνο η μάνα της κρατούσε κρυμμένη μέσα στα φυλλοκαρδια της την αγάπη για την κόρη της. Αλλά ούτε και που τολμούσε να το φανερώσει.

Βλέποντας λοιπόν ο γέρο - Θανάσης και ο γιός του πως δεν τους έφταιγαν και τόσο οι γονείς και οι δικοί της, της Δάφνης, έστρεψαν όλο τους το μίσος κατεπάνω στο Γιαννάκη το Μητροβαγγέλη. Έβαζαν συχνά τα τσιράκια τους, τον Κώτσιο τον ντραγάτη που γνωρίσαμε, τον Τόλη της Γκέλης τον κασικοκλέφτη και χαρμοφάη, και το Γιώργη το Γκολιομήτρο, καθώς και Τουρκαλβανούς κακούργους φίλους των, και τόκαμναν ζημιές. Τούκλεβαν τα πρόβατα, του σκότωναν τα σκυλιά, και του ρήμαζαν τα κτήματα κόβοντάς του και δέντρα ακόμη. Είχαν τους Τούρκους με το μέρος των και έκαμναν ό,τι ήθελαν. Στο τέλος του σκότωσαν και ένα τσομπάνο. Πλήρωσαν δυό - τρεις λίρες σ' έναν κακούργο Τουρκαλβανίτη, κι έκανε τάχα πως τσακώθηκε μαζί του και τον έφαγε μπαμπέσικα.

Που νάβρισκε δίκιο ο Γιαννάκης ο Μητροβαγγέλης; Ο Νικόλας του που θα τον διαφέντευε ήταν φευγάτος μακριά. Πούλησε λοιπόν τα πρόβατά του, νοίκιασε παρατιμής τα χτήματά του, και παίρνοντας τη γριά του τράβηξε για τα Γιάννενα όπου έμεναν η κόρη του κι ο γαμπρός του που ήταν εμπορευόμενος.

Είχε μαθευτεί πια πως ο Νικόλας και η Δάφνη είχαν στεφάνωθει και ζούσαν στο Ελληνικό. Κατόπι έκανε και αντάρτης με τους Μακεδονομάχους κατά το 1907 ο Μητροβαγγέλης, όπως λέγανε, αλλά δεν του είχε δοθεί η ευκαιρία να κάνει κατά την Ήπειρο προς τα δικά μας μέρη. Ο Μήτσος όμως καυχιόταν πως θα πήγαινε να τον βρεί και να τον σκοτώσει, για να ξεπλύνει την προσβολή. Αλλά δεν τόλεγε η περδικούλα του. Ο αντίπαλός του ήταν

σωστός αντρίσκαρος, και ελόγου του ο Μήτσος δεν καταπιανόταν με τ' άρματα. Ούτε και τα τσανάκια του, που γνωρίσαμε, είχαν καρδιά και αξιωσύνη για τέτοιες δουλειές. Μόνο για κλειμές και σπιουνιές και άλλες παρόμοιες κακοριζικιές ήταν ικανοί. Κατά τα άλλα ήταν γευτοπαλληκαράδες και κιοτήδες.

Νυχτοχάραγμα ξεκίνησε ο ντραγάτης ο Καραμάνης από το χωριό, με το γράμμα κρυμμένο βαθιά στο κόρφο του, για να εκτελέσει τη σκοτεινή αποστολή του και την προσταγή των «αφεντικών». Τους άλλους δυό συντρόφους του, τον Τόλη της Γκέλως και το Γκολιομήτρο, τους είχε ανταμώσει αποβραδís και τους είχε κατατοπίσει τι θα έκαναν. Όλη την ημέρα θα παραμόγευαν τη σπάνη του Τάσιο Κίτσιου και κατόπι θα πήγαιναν να τον περιμένουν νύχτα έξω μακριά από το χωριό.

Θα σκαπετούσε τώρα ο Κώτσιος το διάσελο ψηλά, ανάμεσα στις δυό ραχούλες, και δάπαιρνε το δρόμο για το Μεγαλοχώρι, όπου λογάριαζε να φτάσει πριν το μεσημέρι.

Είχε αρχίσει να ξεφφέγει και τάχυνε το βήμα του για να διαβή, μη λάχη και τον αγναντέγει κανείς από πουθενά. Έξαφνα όμως, μια δυνατή φωνή αντήχησε μέσα στην πρωϊνή σιγαλιά.

– Άλτ! στον τόπο, μη κουνηθείς.

Και δυό άντρες ντυμένοι με ντουλαμάδες, ζωσμένοι με φυσεκλίκια, και κρατώντας στο χέρι τα ντουφέκια τους, ξεπρόβαλλαν ανάμεσα απ' τα κλαριά.

– Αντάρτες! μουρμούρισε χλωμιάζοντας ο κακός μαντατοφόρος. Και ευθύς πισογύρισε και πήρε τρέχοντας τον κατήφορο. Έτρεχε όσο πιο γρήγορα μπορούσε, και άκουγε ξοπίσω του τα πατήματα εκείνων που τον κυνηγούσαν. Πριν προφτάσουν όμως οι διώκτες του να τον πιάσουν τρίτος αντάρτης ξεπρόβαλε μπροστά του και τον άρπαξε γερά με τα στιβαρά του χέρια.

– Σταμάτα! του είπε, που πας; γιατί λακίζεις, δεν είσαι Ρωμιός εσυ; Έλληνες είμαστε, δεν είμαστε Τούρκοι. Όσο να αποσώσει το λόγο αυτό έφτασαν και οι άλλοι δυό και τον έβαλαν στη μέση. Τον έγαζαν πρόχειρα και βρήκαν κάμα και ροβόλι απάνω του.

– Γιατί τα σέρνεις αυτά μαζί σου;

– Είμαι ντραγάτης, είμαι καλός άνθρωπος, απάντησε με φωνή που άδικα προσπαδούσε να την κάνει σταθερή.

– Αφού είσαι καλός γιατί το κόβεις λάσπη;

– Φοβήθηκα, δεν ξέρω πως το πήρα.

– Καλά, καλά, αυτά θα τα πεις στον αρχηγό.

Και τον οδήγησαν τον ανήφορο προς την ραχούλα. Κάτω από ένα πυκνό τουφωτό έλατο καθόταν ο Αρχηγός, τριγυρισμένος από μερικά παλληκάρια του· και δεν ήταν άλλος από το Νικόλα το Μητροβαγγέλη.

Κόπηκαν τα ήπατα του θρασύδειλου ντραγάτη μόλις τον αντίκρουσε.

– Ω! καλώς τον Κώτσιο μας. Όπου αγαπάει ανταμώνει, του είπε με διάχυτη ειρωνία στη φωνή του ο καπετάνιος.

– Ποιός καλός αγέρας σ' έφερε κατά 'δω;

– Καλώς σε βρήκα καπετάν Νικόλα. Να, κάτι βλάχοι βοσκούν τα πράματά τους πίσω στα λειβάδια του χωριού, και είπα να πεταχτώ να ρίζω μια ματιά, απάντησε σχεδόν τραυλίζοντας ο ντραγάτης.

– Και γιατί λάκισες σαν σου φώναζαν να σταθείς τα παλληκάρια μου;

– Φοβήθηκα μην τυχόν είστε Τούρκοι, γι' αυτό καπετάν Νικόλα μου.

– Καλά.

– Του βρήκαμαν κάμα και ροβόλι απάνω του καπετάνιε, είπαν τα παλληκάρια.

– Για γάζτε τον, γάζτε τον καλά όπως ξέρετε, μπας κι έχει και τίποτε άλλο απάνω του.

Και άρχισαν να τον ψάχνουν συστηματικά, ενώ εκείνος έτρεμε σαν κιτριτισμένο φθινοπωρινό φύλλο που το δέρνει ο άνεμος. Δεν άργησαν να ανακαλύψουν κρυμμένο κατάπετσα στον κόρφο του το γράμμα το προδοτικό, σφραγισμένο μέσα σ' ένα φάκελλο, αλλά χωρίς καμιά επιγραφή.

Τώρα ο Καραμάνης κόντευε να λιποθυμήσει. Πριν ακόμα το ανοίξει ο καπετάνιος, ο αγροφύλακς έπεσε στα πόδια του.

«Λυπήσου με καπετάνιε, ικέτευε. Λυπήσου με, είμαι φαμελίτης άνθρωπος. Δεν τόδελα. Ο κυρ. Μήτσος κι ο πατέρας του με παράσυραν. Λυπήσουμ με. Σκλάβος σου θα γίνω, κι ότi να μου πεις θα το κάνω».

Χωρίς καν να του απαντήσει ο Αρχηγός έσχισε το φάκελλο και διάβασε. Στην αρχή οι τρίχες της κεφαλής του ανασπκώθηκαν και τα χαρακτηριστικά του αλλοιώθηκαν. Κατόπι γαλήνευε σιγά-σιγά, και γυρίζοντας προς τον ντραγάτη που έτρεμε γονατιστός στα πόδια του του είπε:

«Αγαπάει ο Θεός τον κλέφτη, αλλ' αγαπάει και τον νοικοκύρη. Θέλω να μου τα πεις όλα ένα προς ένα. Αν πεις την πάσα αλή-

θεια και δε μου κρύγεις τίποτε θα σωθείς».

Και ο Καραμάνης του τα μολόγησε όλα με την αράδα. Όχι μόνον τα πρόσφατα αλλά και τα παλιά. Διηγήθηκε και ξομολογήθηκε ότι είχε κάνει και δεν είχε κάνει μαζί με τους συντρόφους του, στον πατέρα του καπετάν Νικόλα, στο μπάρμπα - Γιαννάκη, βαλτός από τους Γεωργιάδηδες.

Όταν τελείωσε, του λέει ο καπετάνιος.

«Κώτσιο, για τήραξέ με στα μάτια! Ότι κι αν έκανες ενάντια στ' εμένα και στους δικούς μου στα συγχωρώ· ακόμα και την τελευταία προδοσία σου. Εγώ σου δίνω άφεση αμαρτιών· αλλά πρέπει να πάρεις κι από την πατρίδα. Και για να την πάρεις αυτή, πρέπει να κάνεις αυτό που θα σου πω».

– Θα το κάνω καπετάνιε μου.

Έχει προχωρήσει για καλά η νύχτα, και ο Μήτσος ο Γεωργιάδης αγρυπνάει στο αρχοντικό του δίπλα στον μισοπαράλυτο πατέρα του που έχει αποκοιμηθεί.

«Τώρα, συλλογίζεται, όπου και να ναι φτάνει ο φίλος μου ο Μεχμέταγας με το ασκέρι του. Δεν πιστεύω να μην τον ήβρε 'κει ο Κώτσιος. Θα τους κυκλώσουν και θα τους ξεκάνουν μια χαρά. Θα τους πιάσουν στον ύπνο. Ο «καπετάν» Νικόλας ο γωριάρης δε θα γλυτώσει. Ίσως να περιμένουν και το πρωϊ να τους βαρέσουν για να βλέπουν κιόλας και να μην τους ξεφύγει κανένας».

Και τρίβει τα χέρια του από χαρά και ικανοποίηση ο Μήτσος. Και σκέπτεται και ξανασκέπτεται τα ίδια ώσπου τα μάτια του κλείνονται από τη νύστα. Και έτσι μισονυσταγμένον στο σοφά τον ξυπνά ο χουσμεκιάρης του.

– Τι τρέχει Θωμά;

– Ο Κώτσιος ο ντραγάτης είναι πάλι αφεντικό, χτυπάει την πόρτα μας.

– Καλά. Εσύ σύρε στο γιατάκι σου και κοιμήσου, θα του ανοίξω εγώ.

«Κάτι καλό χαμπέρι θα μου φέρνει «μουρμουρίζει. Και παίρνοντας το κλεφτοφάναρο κατεβαίνει στον πατόσπιτο. Πρωτού τραβήξει τις αμπάρες και τους σύρτες της βαριάς εξώθυρας ρωτάει:

– Ποιός είναι;

– Εγώ αφεντικό, άνοιξέ μου.

Αναννωρίζει τη φωνή.

- Είσαι μόνος σου; Που είναι οι φίλοι μας; ρωτάει.
- Τους άφησα όξω από το χωριό. Άνοιξέ μου και θα σου πω.

Χωρίς να βάλει καν κακό στο νου του ο Μήτσος, ξεπαρατώνει την πόρτα και μισοανοίγει το ένα θυρόφυλλο. Αντί για τον πιστό του ντραγάτη όμως, δυό αρματωμένοι άντρες εισορμούν, και ο Μήτσος αισθάνεται ένα χέρι να τον αρπάζει από το λαιμό και ένα πιστόλι να ακουμπάει στο στήθος του, ενώ ταυτόχρονα ακούει μια φωνή, μια γνώριμη φωνή - που αν και χρόνια έχει να την ξανακούσει - να του λέει:

- Μην κουνηθείς, μην κάνεις φασαρία αν αγαπάς τη ζωή σου.
- Ο Νικόλας! ο Μητροβαγγέλης! τραυλίζει ξέπνοα, και το φανάρι ξεφεύγει από τα χέρια του.

Σκύβει ένας από τους τέσσερις - πέντε αντάρτες που είχαν ελαβάλει στον πατόσπιτο και το συμμαζεύει, και ο καπετάνιος προστάζει.

- Εμπρός πάμε απάνω. Προχώρα κυρ. Μήτσο, σήγησέε μας στον οντά σου.

Αμίλητος εκείνος ανεβαίνει τα σκαλοπάτια, και οι άλλοι ακολουθούν. Και σαν μπήκαν στο μεγάλο πλουσιο οντά, άναγαν μια λάμπα, και ο καπετάνιος πρόσταξε και πάλι, να καθήσουν.

- Καθήστε παιδιά. Κάθησε κυρ. Μήτσο σαν στο σπίτι σου, του είπε. Έχομε να πούμε πολλά.

«Τι πολλά να πούμε, αποκρίθηκε ο άλλος με κάπως σταθερώτερη φωνή. Παιχνίδι είναι η ζωή. Έπαιξα και έχασα. Καταλαβαίνω τι με περιμένει αφού μπήκες με προδοσία στο σπίτι μου...».

Και γυρίζοντας προς το ντραγάτη που καθόταν πατινός στο μισοσκόταδο του λέει.

- Εγώ σε τσίιζα και σε πότιζα τόσα χρόνια κι εσύ με πρόδωσες!...
- Όχι αφεντικό, αποκρίθηκε ο Κώτσιος. Έπεσα αναπάντεχα στα χέρια τους. Έτσι το δέλησε η μοίρα, αλλά όχι για κακό, μα για το καλό μας και των δύο.

- Παλαβός είσαι μωρέ ή κάνεις το ζουρλό; Εσύ με την προδοσία σου ίσως γλυτώσεις το κεφάλι σου, εγώ όμως...

Και τότε επενέβηκε ο καπετάν Νικόλας.

«Και συ θα το γλυτώσεις Μήτσο, του είπε. Δεν έρχομαι αυτή τη στιγμή σαν προσωπικός εχθρός στο σπίτι σου, ούτε ζητάω εκδίκηση για τα κακά που κάνατε στον πατέρα μου και στους δικούς μου εσύ και ο πατέρας σου και τα τσιράκια σας. Εγώ πάντως δεν σας έβλαγα. Με την Δάφνη κι αν κλεφτήκαμε αγαπιόμασταν. Με το ζόρι δεν μπορούσε να σε πάρει άντρα της, δεν σε αγαπούσε. Ακό-

μα και να χανόμεν εγώ δεν θα είχες να κερδίσεις τίποτε. Έχομε τώρα δυό παιδιά και περιμένομε και τρίτο. Πάνε τώρα τα παλιά περασμένα ξεχασμένα. Τώρα εγώ δεν έρχομαι -αν και δάπρεπε ναρχόμεν - σαν εχθρός.

Έρχομαι σαν Έλληνας πατριώτης και ανάρτης που πασχίζει να λευτερώσει την ιδιαίτερη πατρίδα του και τα σκλαβωμένα αδέρφια του. Η λευτεριά μας πλησιάζει, ας πασκίσουμε ναρθεί το γρηγορότερο. Θα σου δώσω μια ευκαιρία να συχωρεθεί ακόμα και η τελευταία προδοσία σου. Δεν πιστεύω να μη θελήσεις να επωφεληθείς απ' αυτή; Αλλά διάβασε πρώτα εδώ και κατόπι μου απαντάς».

Άφωνος, μαρμαρωμένος τον κοίταζε ο άλλος. Η μιλιτιά είχε στεγνώσει στο λαρύγγι του. Άπλωσε σαν αυτόματο το χέρι του, πήρε το γράμμα που του έτεινε ο Νικόλας, και σαν υπνωτισμένος πλησίασε στη λάμπα και το κοίταζε. Ήταν γράμμα επίσημο με σφραγίδες στρατιωτικές και της Ηπειρωτικής Εταιρείας. Αν και δεν είχε ξαναιδεί ποτέ του κάτι τέτοιο, φαινόταν καθαρά πως δεν ήταν γεύτικο.

Καθώς άρχισε να το διαβάζει, η έκφραση της μορφής του άλλαζε. Εδώ έγραφαν στον καπετάνιο, πως η Θεσσαλονίκη έπεσε στα χέρια των Ελλήνων, και ο τρομερός Χασάν Ταξίν Πασιάς παρέδωσε το σπαδί του στα χέρια του Κωνσταντίνου, και ότι η τουρκική αρμάδα ούτε καν τόλμούσε να ξεμυτίσει από τα Δαρδανέλια τρομαγμένη από το στόλο μας και από το καινούργιο μας καράβι τον Αβέρωφ. «Τώρα η προσοχή μας όλη θα στραφεί προς τα Ιωάννινα, έγραφαν στον καπετάνιο. Φρόντισε να οργανώσεις τους χωρικούς, να τους καθοδηγήσεις, και να φέρεις και τους τυχόν παραστρατημένους εις την οδόν του εθνικού καθήκοντος.

Γνωρίζομεν οτι υπάρχουν μεταξύ των δημογερόντων και άλλων παραγόντων μερικοί παραστρατημένοι τουρκόφιλοι συνδεδεμένοι πατρόθεν με τους Αγαρηνούς. Αυτούς προσπάθησε να τους επαναφέρεις με καλόν τρόπον εις τους κόλπους της πατρίδος. Τους μέχρι τούδε δράσαντας αντεθνικώς να συχωρήσεις και μόνον τους αμετανοήτους και υποτροπιάζοντας να τιμωρήσεις».

Υγράνθηκαν τα μάτια του Μήτσου καθώς τελείωσε το διάβασμα. Το αντιλήφθηκε ο καπετάν Νικόλας και βγάζοντας από τον κόρφο του, του έδειξε μια εφημερίδα.

— Διάβασε του λέει κι αυτή για να πεισθείς.
την άνοιξε, και τι να ιδεί! Στην πρώτη σελίδα φιγουράριζαν οι εικό-

νες του Κωνσταντίνου και του Βενιζέλου και μία φωτογραφία που έδειχνε τον Τούρκο υπερασπιστή της Θεσσαλονίκης να παραδίνει το σπαδί του στο Διάδοχο.

Δεν χρειαζόταν να διαβάσει. Ταπεινωμένος έπεσε στα πόδια του αντιπάλου του.

«Συγχώρεσέ με, του είπε. Συγχώρεσέ με για όσα κακά σου έκανα, καθώς και για το στερνό μου το χειρότερο. Με πήρε στο λαιμό του ο πατέρας μου. Αλλά κι αυτός αρκετά τιμωρήθηκε. Είναι κατάκοιτος βαρεμένος από κατάρραγο. Μη ζητήσεις να του μιλήσεις, θα του τα γάλλω εγώ με τρόπο. Αυτός με δίδαξε ν' αγαπώ τους Τούρκους και να πιάνω φιλίες μαζί τους. Τους Έλληνες, και προπάντων ύστερα από το εννενηνταεφτά, ξεβράκωτους και ανίκανους τους ανέβαζε και τους κατέβαζε. Ομολογώ ότι έσφαλα σε όλα. Είμαι έτοιμος να επανορθώσω τα σφάλματά μου όσον είναι δυνατόν. Το μυαλό μου ήταν σκοτισμένο, τώρα όλα ξεκαθάρισαν».

Του έδωσε ο καπετάν Νικόλας το χέρι του.

«Σήκω, του είπε, σήκω. Δεν είναι ανάγκη ν' ακούσω περισσότερα. Εκείνο που θέλω ν' ακούσω τώρα από το στόμα σου, είναι να μου υποσχεθείς και να ορκιστείς πως θα δουλέυεις για την πατρίδα, για την Ελλάδα μας».

– Το ορκίζομαι και δίνω το λόγο της τιμής μου. Τούρκος κι ο βραίος να πεδάνω αν δεν τον κρατήσω.

Από κείνητη στιγμή ο πάγος έσπασε. Ο κυρ. Μήτσος (που τώρα άξιζε πια αυτό το κύρ) φιλοξένησε τον καπετάνιο και τα παλληκάρια του μέσα στο αρχοντικό του όσο πιο καλύτερα μπορούσε, και συζήτησε ώρες ολόκληρες μαζί του.

Με τρόπο μίλησε και στο γέρο πατέρα του, αλλά εκείνος στην αρχή στάθηκε ανένδοτος. Είχε ζήσει και συναναστραφεί με παλιούς τουρκολάτρες κοτζαμπασήδες και είχε συνεργαστεί στενά με τους Τούρκους. Δεν μπορούσε να χωνέυει πως ήταν δυνατό να νικηθεί η Τουρκία με τ' αμέτρητα τ' ασκέρια της... Κατόπι όμως σαν είδε με τα ίδια του τα μάτια την εφημερίδα, βουβάθηκε και δεν έβγαλε άχνα από το στόμα του.

– Κάνε ότι θέλεις, είπε μόνο στο γιό του, και μη μ' ανακατώνεις πιά σ' αυτά.

Και από κείνη την ημέρα άρχισε να καταρρέν. Ένας κόσμος ολόκληρος είχε γκρεμιστεί μέσα του. Μια καινούργια προσβολή της αρρώστιας του τον οδήγησε στον τάφο εκείνον το χειμώ-

να, προτού να πέσουν ακόμη τα Γιάννενα, προτού να λευτερωθεί επίσημα ο τόπος του.

Ο κυρ. Μήτσος από την άλλη μέρα ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Ειδοποίησε τον παπά, το μουχτάρη, τους δημογέροντες και όλους τους άντρες του χωριού και το ίδιο βράδυ συγκεντρώθηκαν στην εκκλησία. Εκεί παρουσιάστηκε κι ο καπετάν Νικόλας με τους άντρες του και τους μίλησε με λόγια θερμά και πατριωτικά. Τους θύμισε πως ήταν Έλληνες και Χριστιανοί, και πως είχαν χρέος να αγωνισθούν κι αυτοί, το κατά δύναμη, για να υπερασπίσουν τους εαυτούς των και τις φαμίλιες τους από τις επιδρομές των Τούρκων.

«Μην τους φοβάστε, τους είπε. Μοιάζουν σαν το δεινό που ξεγυχάει. Αυτά είναι τα τελευταία τους χτυπήματα. Όταν σε λίγες μέρες θαρδούνε τα ντουφέκια, θα οπλιστούν όλα τα χωριά, και τότε δε θα κοιτούν να ζυγώσουν, θα φεύγουν σαν λαγοί».

Τους όρκισε όλους ο παπάς, και ο καπετάν Νικόλας τους ανακοίνωσε πως δάφευγε να πάει και σ' άλλα τα χωριά για να μυήσει και να προετοιμάσει κι άλλους. Το Μήτσο το Γεωργιάδη τον όρισε Πρόεδρο της Επιτροπής του χωριού με μέλη τον παπά, το μουχτάρη και δυό δημογέροντες.

Όλοι επαίνεσαν και θαύμασαν τη γενναιογυχία και τη φρονιμάδα του Μητροβαγγέλη, γιατί γνώριζαν τα όσα είχαν συμβεί ανάμεσα σ' αυτόν και στον Γεωργιάδη. Και όταν μάλιστα, από ακριτομυδιές του ντραγάτη ή του Τόλη της Γκέλωσ και του Γκολιομήτρου, έμαθαν και το τι είχε αποπειραθεί να κάνει σε βάρος του ο Μήτσος, κάποιος από τους Δημογέροντες του χωριού αναφώνησε.

— Τι να σας πω ωρέ παιδιά! Του άξιζε για καπετάνιος!

Και πραγματικά, ο καπετάν Νικόλας οργάνωσε τους άντρες όλων των κοντινών χωριών. Τους εμγύχωσε, τους όπλισε με γκράδες που έστειλαν η Ελληνική Κυβέρνηση και η Ηπειρωτική Εταιρεία, και σε λίγο καιρό οι θρασύδειλοι Τουρκαρβανίτες δεν τολμούσαν να ξεμυτήσουν έξω από το Μεγαλοχώρι. Στο τέλος όμως τους χτύπησαν κι εκεί στην έδρα τους και τους ανάγκασαν να καταφύγουν κακήν - κακώς στα Γιάννενα.

Μετά την απελευθέρωση, ο Μητροβαγγέλης κατατάχθηκε στο Ελληνικό Στρατό, πήρε και γαλόνια, και πολέμησε παντού ως τα 1922.

Κατόπι αποστρατεύτηκε και έζησε την ήσυχη και ειδυλλιακή ζωή του χωριού, με τη γυναίκα του και τα παιδιά του.

Ο Μήτσος ο Γεωργιάδης παντρεύτηκε αργά, αλλά δεν άφησε απογόνους και η γενιά του έσβυσε. Και στο περήφανο αρχοντικό του, μισογκρεμισμένο και ερειπωμένο τώρα πιά, κατοικούν και δρηνούν τα νυχτοπούλια και οι κουκουβάγιες.

Έτος 1924. Ένα ζευγάρι νεοπαντρεμένων από την Βριάζα. Ο Γεώργιος Κατσιμπάρης καβαλάρης και η σύζυγός του Σταματία πεζή, σέρνει το μουλάρι, εφαρμόζοντας το ρητό «η δε γυνή να φοβείται τον άνδρα».

ΤΑ ΑΡΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑΣΙΑΞΗ ΜΙΧΑΛΗ

Στολισμένος με την ολόλευκη πολύπτυχη φουσανέλλα του με τις σφιχτοτεζαρισμένες χιονάτες κάλτσες και τες μεταξωτές ολομαυρες καλτσοδέτες του, με τα τελιατινένια παχύφουντα τσαρούχια, και με τα χρυσοκέντητα γελέκια και πεσιλιά του, με το φαρδομάνικο μεταξωκέντητο πουκάμισο, και με το στήθος του γεμάτο αργυρά τσιαπράζια που λαμποκοπούσαν γεμάτος λεβεντιά και χάρη κατηφόριζε για το παζάρι (αγορά) της Κόνιτσας ο Μιχάλης ο Γιασιαξής (ειδικός σωματοφύλακας και Καβάσης) του Δεσπότη Κωνσταντίνου του Αράπογλου.

Το φέσι του με την πλούσια μεταξωτή φούντα, τόχε βαλμένο στραβά - πράγμα εντελώς ασυνήθιστο για ραγιάδες στην εποχή εκείνη - και στον ώμο του είχε κρεμασμένον έναν κοντό γκρά με κίτρινα παφίλια. Από τις πτυχές του ομορφοκεντισμένου σιλαχιού του πάλι, πρόβαιναν οι λαβές, μιάς ασημοστολισμένης κάμας δίκοπης, κι ενός Μαυροβουνιώτικου εξάσφαιρου πιστολιού. Ήταν λεβέντης άντρας ο Μιχάλης, πολύ όμορφος, και νέος ως τριάντα χρονών. Τέλειος Απόλλωνας με την περιβολή του Άρη. Τα καλογραμμένα φρύδια του, το ολόμαυρο τσιγκελωτό μουστάκι, και η περήφανη και λιγερή κορμοστασιά του, έκαμναν, όχι μόνον τες Χριστιανές Κονιτσιώτισσες, αλλά κι αυτές τες πανέμορφες χανούμισσες, ν' αναστενάζουν πίσω από τα πυκνά καφάσια των παραθυριών τους στο περασμά του.

Έξαφνα, καθώς περνούσε έξω από το Χάνι του Νταλή - μπέν του Δήμαρχου, εκεί που είναι σήμερα (1967) το Ειρηνοδικείο, νάσου τρεις νεαροί Τούρκοι ζαμπίτηδες (αξιωματικοί) του ταχτικού στρατού ανηφόριζαν από το Παλιοχώρι δηλαδή από το φαρμακείο του Ρούση προς απάνω. Ήταν ο Ναϊμ εφέντης, ο Αντέμ εφέντης, και ο Μουρτεζά εφέντης, και οι τρεις μουλιαζίμηδες, δηλαδή ανθυπολοχαγοί. Οι δυό τελευταίοι ήταν νιόφερτοι ο πρώτος όμως είχε αρκετό καιρό στην Κόνιτσα και τον γνώριζε λίγο ο Μιχάλης γιατί κουβέντιαζε Τούρκικα με τον Δεσπότη. Μόλις τον είδαν

οι δύο τελευταίοι στάθηκαν σαν παραξενεμένοι. Κάτι κουβέντιασαν μεταξύ τους, κάτι ρωτήσανε οι δύο τελευταίοι το Ναϊμ εφέντη, και κατόπι προχωρώντας κατ' ευθείαν προς το μέρος του ο Αντέμ εφέντης, ενώ οι άλλοι ερχόταν πάρα πίσω.

– Ε! του κάνει σε ελληνική γλώσσα, που πας εσύ αρματωμένος;
– Στη δουλειά μου πάω, εκεί που με στέλλει το αφεντικό μου, του απαντάει περήφανα αλλά σε Αρβανίτικη όμως γλώσσα - γιατί τον κατάλαβε από την προφορά πως ήταν Αρβανίτης - ο Μιχάλης.

– Και ποιός είναι ο αφεντικός σου; ρωτάει αρβανίτικα τώρα κι ο Αντέμ εφέντης.

– Ο Δεσπότης.

– Καλά, αυτό δε μ' ενδιαφέρει, αλλά ξέρεις ότι οι ραγιάδες δεν πρέπει νάχουν άρματα;

– Στη δέση που κατέχω εγώ πρέπει να τάχω τάρματα. Μου τάχει δοσμένα ο αφεντικός μου, και κανείς ως τα τώρα δεν μουκανε την παρατήρηση.

– Να που σου την κάνω εγώ, και σε διατάζω να μου τα παραδώσεις αμέσως, έκανε με άγρια φωνή τώρα ο Αντέμ εφέντης.

– Και ποιός είσαι συ; Εσύ δεν είσαι ζαμπίτης του τζιαντερμά (αξ/κος χωροφυλακής) δεν έχεις καμιά δέση για τέτοιες δουλειές.

– Είμαι ζαμπίτης του Σουλτάνου, και απόγονος τρανής γενιάς, και σε διατάζω να μου τα παραδώσεις αμέσως βρωμογκιαούρη.

– Άφησέ με να πάω στη δουλειά μου, απάντησε με ήρεμη και σταθερή φωνή δίνοντας τόπο στην οργή ο Γιασιαζής, κι έκανε να προχωρήσει.

Ο Τούρκος του έφραζε το δρόμο.

– Δεν έχει να πας πουθενά αν δεν παραδώσεις τ' άρματα, έκανε επιταχτικά, κι άπλωσε να πιάσει τη λαβή του περιστρόφου που προεξείχε από το σιλάχι του Μιχάλη.

Αλλά δεν πρόλαβε ούτε καν να τον αγγίξει. Γρήγορος σαν αστραπή ο άλλος, οπισθοχώρησε μ' ένα πήδημα, κι έπιασε ο ίδιος τη λαβή του όπλου του.

– Είσαι Αρβανίτης, είπε απευθυνόμενος προς τον αντίπαλό του, και πρέπει να το ξέρεις πως τα παλληκάρια δεν παραδίνουν ποτέ τους τ' άρματα.

Το βλέμμα του ωραίου παλληκαριού είχε σκοτεινιάσει, τα καλλίγραμμα φρύδια του συσπάστηκαν, και το αγγελικό του πρόσωπο είχε αγριέγει.

Κοντοστάθηκε ο θρασύδειλος Τουρκαλβανός, και γυρίζον-

τας προς τους συντρόφους του που δεν είχαν μιλήσει ως τότε.

– Ακούτε! δεν τα παραδίνει ο βρωμογκιαούρης τα όπλα, τους είπε Τουρκικά.

– Να τον αφοπλίσουμε, απάντησαν εκείνοι κι ετοιμάστηκαν να ορμήσουν εναντίον του.

– Θα μας πυροβολήσει, είναι άπιστο σκυλί, έκανε ο Αντέμ εφέντης.

Ένα σωρό περίεργοι είχαν σταματήσει τριγύρω, και κοιτούσαν άφωνοι τη σκηνή. Ακόμα και οι δαμώνες του καφενέ του Νταλήμπε που στεγαζόταν στην αίθουσα του σημερινού Ειρηνοδικείου, παρατώντας τους καφέδες τις κολτσίνες και τους ναργιλέδες των, είχαν βγεί άλλοι στα παράθυρα, άλλοι στη δύρα, κι άλλοι στα σκαλιά, και κοιτούσαν περίεργοι να ιδούν τι θ' απογίνει.

– Δεν θα πυροβολήσει, φοβάται να τα βάλει με αξιωματικούς του Σουλτάνου, είπε ο Ναϊμ εφέντης, και δοκίμασε να τραβήξει το πιστόλι του για να τον φοβερίζει.

Δεν πρόλαβε όμως να αποτελειώσει τη χειρονομία του, γιατί μια βροντερή φωνή ακούστηκε απάνω από την πόρτα του καφενείου.

– Ψηλά τα χέρια σας! Όποιος πειράζει το Μιχάλη, τον έφαγα. Και ένας γεροδεμένος άντρας ως σαράντα χρονών εμφανίστηκε κρατώντας προτεταμένο το μαρτίνι του.

Οι τρεις ζαρπίτηδες τάχασαν, ενώ ένα χαμόγελο χαράς κι ευγνωμοσύνης μαζί ζωγραφιζόταν στα χείλη του Μιχάλη, και μια κραυγή επιδοκιμασίας ξέφευγε από τα στήθη των παρισταμένων Κονιτσιωτών Χριστιανών και Μουσουλμάνων.

– Ποιός είν' αυτός; ρώτησε γυθιριστά ο Αντέμ εφέντης τον Ναϊμ, ενώ σήκωσε δισταχτικά τα χέρια του.

– Ο Νουρεδίν Βένς ο γιός του Δημάρχου Νταλήπ Βέν.

– Ο διάβολος τον έβγαλε έδω;

– Όχι, είναι ιδιοκτήτης του καφενείου, και ο γκιαούρης είναι φίλος του.

Και πραγματικά, ο Νουρεντίν μπέης συνδεόταν στενά με το Μιχάλη γιατί ήταν κοντοπατριώτες. Οι πρόγονοι του Νουρεντίν καταγόταν από τη Φράσιαρη της Πρεμετής, και ο Γιασιαζής του Δεσπότη ήταν επίσης από κείνα τα μέρη. Και γι' αυτό μόλις άκουσε τη φασαρία και αντιλήφτηκε περί τίνος επρόκειτο, χωρίς να διστάσει καθόλου, άρπαξε αμέσως το μαρτίνι του, που το είχε πάντοτε εκεί κοντά, και βγήκε να διαφεντέγει το φίλο και συμπατριώτη του.

Αφού όπως είδαμε ακινητοποίησε πρώτα τους τρεις ζαμπίτηδες, κατέβηκε ύστερα προσεχτικά τα σκαλοπάτια, και με προτεταμένο πάντα το ντουφέκι του, πλησίασε προς το Μιχάλη και μπήκε μπροστά του. Και τότε απευθυνόμενος προς τον Αντέμ εφέντη.

– Καλά ωρέ Αντέμ, του λέει αρβανίτικα, έγινες κι εσυ ένα με τους Ντουντούμηδες; (εννοούσε τους δύο αξιωματικούς που ήταν ανατολίτες). Δεν το ξέρεις, συνέχισε, πως δεν είναι ποτέ σωστό ένας Αρβανίτης να ζητάει να ξαρματώσει με το έτσι θέλω ένα τέτοιο παλληκάρι σαν το Μιχάλη, και μάλιστα όταν το παλληκάρι αυτό είναι συμπατριώτης του; Αν δεν τύχαινα εγω θα σ' είχε κιόλας σκοτωμένο.

– Μ, μ, μ' έβαλαν οι άλλοι, μουρμούρησε αμήχανα δικαιολογούμενος ο Αντέμ.

– Τι μου κάι ξεμού; Κρίμα που είσαι και μπεγόπουλο και Αρβανιτόπουλο. Εμπρός! Τράβα κι εσύ και οι συντρόφοι σου, έκανε περιφρονητικά ο Νουρεντίν μπέης.

Άλλο που δεν ήδελαν οι τρεις γευτοπαλληκάραδες. Οπισθοχώρησαν σιγά - σιγά στην αρχή, και κατόπι έφυγαν καταντροπιασμένοι και σχεδόν τρέχοντας προς την κατεύθυνσι του Κισλά (στρατώνας). Αφού εξαφανίστηκαν, ο Νουρεντίν γύρισε προς το φίλο του.

– Το μπελιά σου εύρηκες σήμερα μ' αυτά τα τσιακπίνια φίλε μου Μιχάλη, του είπε. Αν δεν τυχαινα εδώ, ποιός ξέρει τι θα γινόταν....

– Θα χυνόταν αιμα, απάντησε λακωνικά εκείνος.

– Αυτό το ξέρω χωρίς να μου το πεις, καταλαβαίνω πως εσύ θα προτιμούσες να πεθάνεις παρά να παραδώσεις τ' άρματα. Κόπιασε τώρα απάνω να πάρεις έναν καφέ, και να τα πούμε με την ψυχία μας.

Ευχαρίστως θα ανεβώ μπέη μου, αλλά κατόπι θα πηγαίνω γιατί έχω να τελειώσω κάποια παραγγελία του αφεντικού μου έχω λιγάκι δρομο.

– Και που θα πας;

– Πέρα στην Κουτσούφλιανη.

– Ω, ω, θα περάσεις πάλι κοντά από τους φίλους μας.

Καλά, ας πιούμε τον καφέ μας πρώτα και βλέπουμε κατόπι. Και ανέβηκαν απάνω στον καφενέ.

Μετά τον καφέ ο Μιχάλης σηκώθηκε.

– Θα πηγαίνω τώρα.

– Θα ρθώ κι εγω κοντά σου, του είπε ο Νουρεδίν μπέης.

- Δεν είναι ανάγκη μπέη μου, νομίζεις πως τους σκιάζομαι;
- Το ξέρω, αλλά έτσι είναι το σωστό.

Και ο Νουρεντίν παίρνοντας το μαρτίνι του ξεκίνησε κοντά. Ο Μιχάλης θα περνούσε κάτω από τον Κισλά (στρατώνα) και μπορεί οι τρεις γευτοπαλληκαράδες να ξαναπαρουσιαζόταν μπροστά του.

Και μάντευε σωστά. Μόλις ξεπέρασαν οιδυό φίλοι το γεφύρι του λάκκου, νάσου και εμφανίζονται ξανά από πάνω οι τρεις ζαμπίτηδες.

Χωρίς να χασομερήσει καθόλου ο Νουρεντινμπέης, κατεβάζει το μαρτίνι του και τραβάει μια ντουφεκιά στον αέρα. Η σφαίρα πέρασε σφυρίζοντας ψηλά από τα κεφάλια τους, και οι τρεις δρασύδειλοι νταήδες γονάτησαν χάμω. Ο πυροβολισμός όμως, ξεσήκωσε πολλούς νιζάμηδες (στρατιώτες) καθώς και τους υπόλοιπους αξιωματικούς του κισλά. Ανάμεσα στους τελευταίους ήταν κι ο Ρουστέμ βέης ο μικρότερος αδερφός του Νουρεντίν, που γνώρισε τον αδερφό του κι έτρεξε να τον ανταμώσει.

- Τι τρέχει αδερφέ, τι έπαδες και ντούφεκίζεις;
- Τι να πάθω, να οι συντρόφοι σου, και έδειξε τους τρεις αξιωματικούς που είχαν ανασπκωθεί παίρνοντας δάρρος, και προπάντων ο Αντέμ εφέντης, δέλησαν να κάνουν μεγάλη προσβολή στο φίλο μου το Μιχάλη. Αν δεν τυχαίνα εγώ θα σκοτωνόταν συναμεταξύ τους.

Και του διηγήθηκε ολόκληρο το επεισόδιο.

- Πες τους, κατέληξε τελειώνοντας, να προσέξουν καλά. Να μη πειράζουν ούτε μια τρίχα του Μιχάλη, γιατί τζεβάπι δεν μου δίνουν. Και σαν γυρίσει ο Μπίμπασης που λείπει με άδεια, θα τους κανονίσω εγώ.

Και γυρίζοντας προς τον συνοδευόμενο φίλο του, τονισε δυνατά ώστε να τον ακούσουν όλοι.

- Πήγαινε φίλε μου Μιχάλη στη δουλειά σου, όπου σε στέλλει το αφεντικό σου, κι όποιος παρουσιαστεί μπροστά σου και σε πειράζει χτύπα τον σαν σκυλί.

Και οι μεν τρεις μουλιαζίμηδες συμμαζεύτηκαν στ' αυγά τους και ο Μιχάλης πήγε και γύρισε ανενόχλητος. Αλλά ο Νουρεντίν δεν τους άφησε σε χλωρό χορτάρι. Τους ανέφερε στον Μπίμπαση, κι εκείνος τους τιμώρησε.

Ο Δεσπότης Κωνσταντίνος όμως δεν αρκέστηκε σ' αυτό. Σαν άριστος κάτοχος της Τουρκικής που ήταν, έκανε αναφορά στο Βαλή, και αμέσως μετατέθηκαν και οι τρεις κι έφυγαν από την Κόνιτσα.

ΚΑΦΕ ΜΩΡΕ ΓΙΩΡΓΑΙΝΑ

– Γιασιά, ωρέ Γιασιά!

«Εσένα φωνάζουν, είπε ο Μουχτάρ Εφέντης ο Χότζιας της κάτω Κόνιτσας - που είχε το σπίτι του εκεί που είναι σήμερα του Θύμιου του Κυρτζόγλου του πρόσφυγα - γυρίζοντας προς το γιό του το Γιασιά που καθόταν ξαπλωμένος στον αναπαυτικό σοφά του αντίκρου και συλλάβιζε με κόπο κάτι ρητά του κορανίου, κόσια να ιδείς ποιοί είναι και τι θέλουν.

Υπάκουος ο νεαρός Γιασιάς πετάχτηκε έδω στην κρεββάτα, και να, βλέπει το μάστρο-Δημήτρη το Βράνιστα με το γιό του το Λάκια κάτω στην αυλή.

– Λέπε, (ορίστε) τους λέει, τι με θέλετε;

– Γιασιά, είναι μέσα ο Χότζια Εφέντης;

– Μέσα είναι, τι τον θέλετε να τον φωνάξω;

Όσο να φωνάζει όμως ο Χότζιας είχε βγεί στην κρεββάτα.

– Τι θέλεις ωρέ μάστρο-Δημήτρη πως και τέτοια ώρα εδώ;

– Θέλω να σου πω δυό κουβέντες από κοντά εφέντη μου, ερχόμαστ' από το Νταλήμπεπ.

– Ελάτε, κοπιάστε ανεβάτε στη σκάλα.

Και σαν ανέβηκαν απάνω.

– Ορίστε, σε ακούμε μάστρο-Δημήτρη.

Μ' για, άρχισε κομπιάζοντας σαν να δυσκολευόταν να βρεί τα κατάλληλα λόγια εκείνος, μας έστειλ' ο Νταλήμπεπς ο Δήμαρχος, να γράφεις το παιδί μ' το Λάκια να πάει αντάμα με τους τζιελέπηδες, με το ζαπιέ το Μέτσιο και με τον Κώτσιο Λάκκα να μετρούν τα γιδοπρόβατα για τα τζιελέπ'κα.

Έριξε μια γρήγορα ματιά στα χέρια και των δυονών πρωϊνών επισκεπτών του ο Μουχτάρ εφέντης, και σαν δεν είδε να κρατούν κανένα πεσκέσι, παράδειγμα τίποτε αυγά ή καμιά κόττα, ή μέλι ή ρακή και τα παρόμοια, κατσούφιασε και.

– Έχω γράφει άλλον μάστρο-Δημήτρη, απάντησε, κι ύστερα, ο γιός σου είναι φόσινο ακόμα.

- Δεν είναι φόσινο (μωρό) είναι άντρας τώρα, είπε ο μαστροδημήτρης, και θέλ' δουλειά για να βγάλ' κι αυτός κανέναν παρά.
- Δε γιένεται, έκανε σε έντονο ύφος τώρα ο Χότζιας.
- Μα εφέντη μου, αφού μας στέλ' ο Δήμαρχος.
- Μη μου σκίζεις το κεφάλι, αφού σου λιέω γράφτηκ' άλλος άειντε, φευγάτε, ξεφορτωθήτε μου· έκανε ερεδισμένος ο Μουχτάρ εφέντης σείοντας απειλητικά τη μαγγούρα του κι έτοιμος να την καταφέρει στην πλάτη του μαστροδημήτρη.

Πατέρας για γιός κουτροβαλιάστηκαν κατεβαίνοντας γρήγορα τις σκάλες και εξαφανίστηκαν τρομαγμένοι.

Έπειτα από λίγη ώρα όμως, ο μαστρο - Δημήτρης παρουσιάστηκε στο αρχοντικό του Δημάρχου του Νταλήμπεη, και κείνος τον δέχτηκε αμέσως, γιατί τον είχε ταχτικόν στο σπίτι και στο χάνι και στα μαγαζιά του για ότι μερεμέτια χρειαζόταν, και ήταν πάνω - κάτω σαν ένας από τους υποταχτικούς και υπηρέτες του, σχεδόν σπητιακός.

– Αφεντικό, άρχισε ο μάστρο - Δημήτρης, ο Μουχτάρ εφέντης ο Χότζιας δεν δέχτηκε με κανέναν τρόπο να γράγει το Λάκια μου για τα τζιελέπ'κα όπως μ' έστειλες η γ' αφεντιά σου, και μας έδιωξε πάνω κάτω με το σκόπι.

– Αλήθεια;

– Ναι, έτσ' είναι αφεντικό· μας είπε πως έχει γραμμένον άλλον.

– Καλά, κάτσ' εδώ και καϊτέραμε.

Και ο αγέρωχος και επιβλητικός ισόβιος Δήμαρχος της Κόνιτσας, αφού ετοιμάστηκε και πήρε στο χέρι και το απαραίτητο μπαστούνι του, τράβηξε για το σπίτι του Σαλή-μπέη του Καϊμακάμη (υποδιοικητού), απ' όπου γύρισε σε καμιά ώρα κρατώντας στο χέρι του ένα τεσκερέ.

– Πάρτον του λέει, και στείλε τον γλήγορα στο Χότζια με το παιδί.

– Ευχαριστώ μπέη μου, ο θεός να σε πολυχρονάν.

Και ο μαστρο-Δημήτρης παίρνοντας τον τεσκερέ (σημείωμα) έφυγε.

Ύστερα από αρκετή ώρα, καινούργια χτυπήματα ακούστηκαν πάλι στην εξώθυρα του χότζια του Μουχτάρ εφέντη, και κατά σύμπτωση έτυχε να βρίσκεται ο ίδιος στην αυλή και πήγε και άνοιξε.

Μόλις είδε να ξεπροβάλει από το άνοιγμα της θύρας ο γιός του Βράνιστα ο Λάκιας ξαναγρίεψε.

– Πάλιε εσύ εδω! τι χαλεύεις;

– Ορίστε αυτόν τον τεσκερέ, μου τον έδωσε ο Δήμαρχος, είπε ο νεαρός.

Και δίνοντας του το σημείωμα, αποτραβήχτηκε έτοιμος να φύγει.

Ο Χότζιας, έριξε μια βιαστική ματιά στον τεσκερέ που έλεγε πως τον ζητούσε ο Καϊμακάμης να ανεβεί αμέσως απάνω στο σαρράϊ (διοικητήριο), και κατόπι γυρίζοντας προς το Λάκια.

– Μα ήταν ανάγκη να παγαίνετε στο Δήμαρχο και στον Καϊμακάμη; εγώ θα σ' έγγραφα ωρέ παιδί, του κρένει σε μαλακό ύφος τώρα.

– Που ξέρω 'γω, ο πατέρας μου, αποκρίνεται ο Λάκias και σπεύδει να εξαφανιστεί.

Δύο ώρες αργότερα περίπου, μέσα στο σαρράϊ τώρα ο Μουχτάρ εφέντης - αφού δέχτηκε πρώτα μια γερή κατσάδα από τον Καϊμακάμη - φώναζε τον Λάκια μ' ένα κλητήρα· και σαν παρουσιάστηκε εκείνος μπροστά του.

– Έλα, του λέει, να σε γράγω για να σου γιένεται το χατήρι· πόσα χρόνια έχεις;

– Είκοσι αφέντη μου, του απαντά ο Λάκias που ήταν ορμηνεμένος κι ας ήταν δεκαεφτά στα δεκαοχτώ.

– Ετοιμάσου για μεδαύριο, θα παίζεις αντάμα με τον Κώτσιο Λάκα και με το Μέτσιο το ζαπτιέ.

– Ευχαριστώ αφέντη μου, πολλά τ' έτη σου.

«Ξέρω τι θέλεις, μουρμούρισε ο χότζιας καθώς ο Λάκias απομακρυνόταν, αλλά τι να σου κάνω που έχεις δόντι...».

Υστερα από δύο μέρες ο Λάκias (βασίλης) φορτωμένος με το σακκούλι του, και ριγμένο στους ώμους του ένα παλιοταλάγανο που του είχε δανείσει ο σύντροφός του ο Κώτσιο Λάκας - που ήταν και ο εμπνευστής του κόλπου με το οποίο γράφτηκε ο Λάκias για τηλέπη - τραβούσε αντάμα με τους συντρόφους του το δρόμο για το Παλιοσέλι.

Μπροστά πήγαινε ο Μέτσιος, ή Μετσιάνης όπως τον έλεγαν, ο ζαπτιές, με την πελώρια μουσάκα του, με το μαρτίνιστον ώμο, και με την κάπα στην πλάτη. Παραπίσω βάδιζε ο Λάκias ο Βράνιστας· και πατινός ο Κώτσιο Λάκας.

Ο Μετσιάνης συνηθισμένος, όπως όλοι οι Τουρκαλβανοί ζαπτιέδες, να καλοπερνάει όταν έβγαινε περιοδεία στα χωριά, συλλογιζόταν συνεχώς από τώρα τις πίπτες, τα αυγά, και τα παχειά κοτόπουλα που θα καταβρόχδιζε και το άφθονο ρακοκράσι που θα ρούφαγε και κάθε λίγο μουρμούριζε φωναχτά σχεδόν στη μητρική του γλώσσα.

«Τότε άμ, το τε πιμ, εδέ ζεύκια» Δηλαδή, θα τρώμε, θα πίνουμε, και θα περνάμε φίνα. Και ταυτόχρονα έκαμνε και χειρονομίες μόνος του ασυναίσθητα, πως δάτρωγε, πως δάπινε, και θα κοιμόταν.

Ο Λάκιας που βάδιζε πίσω του, σωστός καρκάτσουλος και διαβολάκι, μιμούνταν απaráλλαχτα το βάδισμα και τις χειρονομίες του, και ο Τούρκος γυρίζοντας πολλές φορές τον έπαιρνε χαμπάρι, και μουρμούριζε μισοαγριεμένος.

«Άσιειϊτάν Βασίλη! κου έρδι με μούα άϊσιειϊταν; (διάβολε Βασίλη! που ήρθε μαζί μου αυτός ο διάβολος;).

– Τσώπα, του λέει ο Κώτσιο Λάκας σε μια στιγμή που ο Βασιλάκης είχε μείνη παραπίσω τους, αυτός έχει δόντι, στον καϊμακάμη και στο Νταλήμπεη· αυτοί τον έγγραψαν κι ήρθε κοντά μας.

– Πω, έκεις δίκιο, έτσι φαίνεται, έκανε με κατανόηση ο Μετσιάνης, γι' αυτό κάνει σαν τσιοπλάκι (βαρβάτο άλογο)...

Σαν έφτασαν στο Παλιοσέλι, τους υποδέχτηκε ο μουχτάρης (Πρόεδρος) ο Παύλο Ζησάκης, που ήταν και μαγαζάτορας, τους έβαλε να καθήσουν, και τους πρόσφερε ρακή για να τους καλοπιάνσει.

Ο νεαρός Λάκιας αφού ήπιε ένα δυό ποτηράκια σταμάτησε.

– Δε θέλω άλλο, μπάρμπα, του λέει, φτάνει, δεν πίνω.

– Πω ωρέ Λάκια! πω πίνε ωρέ, του κάνει ο Τουρκαλάς, πω το κάνωμε προσβολή το κύριο, το κακοφαίνεται.

Και σαν απομακρύνθηκε λίγο πιο πέρα ο μουχτάρης για να τρατάρει άλλους πελάτες.

– Πω ωρέ Βασίλη, πω βάνει για τ' εσένα, πω το πίνει εγκώ ωρέ μάτια μου.

Και δώσου ο αγάς ρούφαγε σαν σφουγγάρι, κοντεύοντας να καταπιεί αντάμα με τα ποτηράκια το ρακί που τον κέρναγαν τώρα και οι άλλοι χωριανοί, χωρίς όμως να κλονίζεται καθόλη ή να δείχνει σημάδια για μεδυσμένος.

Αλλά οι πονηροί χωριάτες ήξεραν γιατί τον κερνούσαν. Η ρακοκατάνυξι αυτή είχε και τα ευεργετικά της αποτελέσματα. Το βραδάκι σαν πήγαν να μετρήσουν τα μπραβάρια (οικόσιτα γιδοπρόβατα) του χωριού, ο Μετσιάνης άφησε και αρκετά αμέτρητα.

– Κρίμα, έλεγε στους συντρόφους του, φουκαράδες χωριάτες είναι, ας αφήνωμε και κανένα.

Σαν νύχτωσε, ο μουχτάρης τους έδωσε ένα παιδί πουτουςοδήγησε σ' ένα σπίτι για κονάκι. Η νοικοκυρά εκείνη όμως ήταν ο-

λομόναχην και δεν τους δέχτηκε.

– Να πεις του μουχτάρη, είπε στο παιδί βλάχικα, (τα καταλάβαινε ο Κώτσιο Λάκας) πως εγω δεν έχω εδώ τον άντρα μου και δεν τους βάνω στο σπίτι μου, ας παν αλλού, και άλλη φορά σαν έρθ' ο άντρας μου ας μου στείλει κονάκια.

– Πω τι λιέει, πω τι λιέει; ρώτησε ο Τούρκος.

– Δεν έχει μήτε καλό σπίτι μήτε σκεπάσματα, του εξήγησε ο Κώτσιο Λάκας.

– Πω να πάνωμε αλλού.

Και ξαναγύρισαν στο μουχτάρη.

– Να τους πας στη Γιώργαινα, πρόσταζε εκείνος το παιδί.

Και κείνο τους οδήγησε σε άλλο σπίτι. Η Γιώργαινα βγήκε με μια χεριά αναμμένο δαδί στα χέρια σαν τη φώναζαν, και όταν το παιδί της εξήγησε περί τίνος επρόκειται, δεν έφερε καμιά αντίρρηση.

– Μπουγιούρ κοπιάστε, τους είπε, στο φτωχικό μου.

Και τους οδήγησε στο καλλύτερο χώρισμα από τα δυό που είχε όλα - όλα το σπιτάκι της, στον οντά της.

Λάμπα με γκάζι δεν είχε η φτωχή, κι έβαλε δαδί μπόλικο στο φεγγίτη, κι άναγε και καλή φωτιά στο τζάκι γιατί ταν άνοιξη κι έκανε ακόμα γύχρα. Έφερε και το απαραίτητο παγούρι με τη ρακή, που την καταρούφηξε αμέσως ο Μετσιάνης και ζήτησε και δεύτερο και τρίτο καθώς και μήλα και καρύδια για μεζέ. Δεν είχε όμως μήλα η κυρά Γιώργαινα και τους έφερε αριμιά και τουρσί.

Τραβηγμένος τώρα πλέον για καλά ο Τούρκαρος, σωστο κουρέπετο, άναγε την τσιμπούκα του και τόσπρωσε στα τραγούδια. Κάποια στιγμή όμως θυμήθηκε το δείπνο, και φώναζε τη σπιτινοικοκυρά.

Γκιώργκαινα! Γκιώργκαινα! πω έλα εδω μωρέ.

Παρουσιάστηκε η κακομοίρα.

– Ορίστε αφέντη, τι ζητάς;

– Πω τι φαϊ θα φιάνεις για δείπνο; έκεις κότες, έκεις αυγκές;

– Δεν έχω αφέντη μου μήτε κότες, μήτ' αυγά, να σας φιάκω μια πίττα με ούρδα;

– Ω! ω! πω με ούρδα πω θα είναι καλό, μια καρά, έκανε ευχαριστημένος ο αγάς. Νόμιζε πως η Γιώργαινα είχε ούρδα σαν αυτή που φτιάνουν στη Σαμαρίνα και στο Ντέντσικο - και τη λένε και μανούρι - και που πουλιέται ακόμα και σήμερα στο παζαρόπλο της Κόνιτσας. Δεν ήξερε πως στα ορεινά χωριά ούρδα λένε τη γκίζα

που βγαίνει από το ζυνόγαλο. Έξαφνα όμως, εκδήλωσε την επιθυμία του να τη δοκιμάσει.

- Πω δεν φέρνεις εδω λίγκο ούρδα να το δοκιμάζωμε;
- Να σου φέρω.

Και έτρεξε η καγαρή να του φέρει αμέσως μιά ολόκληρη τσιανάκα.

- Μόλις όμως ο παλιάρβανος πήρε κι έβαλε στο στόμα του, την έφτυσε αγαναχτισμένος κατάμουτρα στην κατάπληχτη σπιτονοικοκυρά.

- Πω ούρδα είναι τούτο ή γκίζ..... Και συμπλήρωσε τη λέξη - είτε από άγνοια είτε εξεπίτηδες - με τρία γράμματα που αλλοιώνουν την έννοια της στα βλάχικα και την κάνουν πολύ σόκιν.

- Πω ούρδα είναι τούτο ή γκίζ.... μωρή σκρόφα του κ.... επανέλαβε αγριεμένος.

- Μα αυτή λέμε ούρδα εμείς αφέντη μου, τραύλισε κατακόκκινη από την ταραχή και τη ντροπή της η ταλαιπωρη γυναικούλα.

- Έτσι είναι, έχει δίκιο η γυναίκα, επανέλαβε ο Κώτσιο Λάκας. Καλμάρισε κάπως ο αγάς.

- Πω δεν έκεις τίποτε άλλο;

- Να τη φιάκω με τερί και βούτουρο;

- Ε! ε! πω καλά, αμά να βάνης μπόλικο μούτρο (βούτυρο).

- Θα βάλω αγά μου, θα βάλω.

Και η φτωχούλα έτρεξε αμέσως να βάλει σε ενέργεια για να την ετοιμάσει γρήγορα.

Σε λίγη ώρα, ενώ η Γιώργαινα παιδευόταν στο μαγειριό της και ο Μετσιάνης σιγορουφούσε το τελευταίο παγούρι της ρακής καπνίζοντας, έκανε την εμφάνισή του ένα συμπαθητικό φτωχοντυμένο και μουντζουρωμένο γεροντάκι.

- Καλησπέρα σας είπε μπαίνοντας, καλωσορίσεται στο φτωχικό μας.

Ο Μετσιάνης ανασπκώθηκε.

- Πω καλώς το πλιάκο (γέροντα) έλα να καθήσεις.

Ο Γέροντας κάθησε συνεσταλμένος και αζεδάρευτος ακόμα στη μέση. Από την μιά μεριά του τζακιού καθόταν ο Τούρκος, κι από την άλλη ο Κώτσιο Λάκας, και παραπίσω ο μικρός Βράνιστας που τα μάζωνε όλα τι έκαμνε και τι έλεγε ο αγάς και πολλές φορές συνέχιζε τις παντομίμες του κάνοντας τον να μουρμουρίζει «ά σιεϊτάν Βασίλ' ά! σιεϊτάν Βασίλ'» όταν τον καταλάβαινε.

- Πω τι το έκεις το κυρά Γκιώρκαινα ωρέ πλιάκο; ρώτησε ο αγάς.

- Νύφη την έχω αφέντη μου, νύφη στο παιδί μου.
- Α! εκείς καλό νύφα πλιάκο, εκεί καλό γνώση ετούτο το νύφα, εί-
πε ο Μετσιάνης και του πρόσφερε να στρίγει τσιγάρο.

Και η ώρα πέρασε με το μουχαμπέτι (συζήτηση) και με τα τραγούδια του αγά, ώσπου ετοιμάστηκε η πίττα και στρώθηκαν ό-
λοι στο φαϊ.

Αφού καταβρόχθισε τη μισή πίττα ο Τουρκαλάς, και ρούφη-
ξε και ένα περιδρομο κρασί, άναγε κατόπι την τσιμπούκα του, φου-
μάρισε καλά - καλά, και κατόπι αποκοιμήθηκε ανάσκελα σαν ο κύ-
κλωπας.

Η Γκιώργαινα τους έφερε δαδί μπόλικο για το φεγγίτη και
ξύλα για τη φωτιά, και πήγε να πλαγιάσει.

Ο Γέροντας ξάπλωσε ούτ' εκεί στη μέση που βρισκόταν και
τυλίχτηκε με τη βελέντζα του. Ο Κώτσιο Λάκας ξάπλωσε δίπλα στη
φωτιά και πιο πίσω ο Λάκιας τυλιγμένος κι αυτός με το παλιοταλα-
γάνι του που μπορούσε να βλέπει μια χαρά ανάμεσα από τις πο-
λυάριθμες τρύπες του.

Θα ήταν περασμένα μεσάνυχτα όταν ο Μετσιάνης ξύπνησε
κι άρχισε να τροφοδοτεί τη φωτιά με ξύλα και το φεγγίτη με δαδί.
Κατόπι άναγε το τσιμπούκι του κι άρχισε να φουμάρει.

Ο διαβολάκος ο Λάκιας, ξύπνησε κι αυτός από τη λάμψη
της φωτιάς και του φεγγίτη, και τον παρακολουθούσε πίσω από το
χιλιοτρυπημένο ταλαγάνι του.

Άξαφνα καθώς ο Τούρκος είχε καπνίσει το τσιμπούκι του
και το καθάριζε μπάμ! ακούστηκε ένας κρότος, και μια χαρακτηρι-
στική μνηστιά απλώθηκε στο δωμάτιο.

Ο αγάς έπιασε τη μύτη του.

- Α! σιειτάν Βασίλ' έκανε νομίζοντας ότι εκείνος ήταν ο αίτιος.
Αλλά εκείνη τη στιγμή ακούστηκε και δεύτερος παρόμοιος... πυρο-
βολισμός.

Ο αγάς άρπαξε στα χέρια του τον πελώριο μασιά που είχαν για να
συδαυλίζουν τη φωτιά, και σαν κυνηγόσκυλο που οσμίζεται αγρίμι
προσπαθούσε να εξακριβώσει από που προέρχονται.

Δεν πέρασαν παρά ελάχιστα δευτερόλεπτα, και ακούστη-
καν... πυρά ομάδόν με καταφανή προέλευση. Ο κουρασμένος από
τη δουλειά γέρο - πεθερός της Γιώργαινας, καθώς ζεστάθηκε καλά
από τη φωτιά εξαπέλυε με κρότο.... δύσοσμα καυσαέρια.

- Α! λιανέτ πλιάκο, έσκουζε ο Μετσιάνης, και φράπ, του κοπανάει
δυό τρείς με το μασιά στα πισινά του.

Πετάζεται ο δύστυχος ξαφνιασμένος από τον ύπνο.

- Αμάν αγά μου! τι σου έκαμα;
- Όξω μωρέ κ..... όξω! μας έκει ξεβρωμήσει. Και του τραβάει το μασιά καταπάνω του.
- Το ντουφέκις μωρέ! το ντουφέκις, να το σκοτώνω το παλιόγκερο, μας έκει ξεβρωμίσει ωρέ! δ' αρρωστήσουμε.

Ο Κώτσιο Λάκας πετάχτηκε κι αυτός όρδος. Ο νεαρός Λάκας είχε σβύσει στα γέλια. Ο ταλαίπωρος γέροντας εξαφανίστηκε πηδώντας από τη φράχτη έξω από το φόβο του, αντί να βγεί από την αυλόθυρα. Και ο Τούρκος άρχισε να φωνάζει τη Γιώργαινα.

- Γκιώργκαινα μωρέ! πούειςαι μωρέ;

Πετάχτηκε η κακομοίρα αγουροξυπνημένη και λαχταρισμένη.

- Τι θέλεις αγά μου, τι έπαδες;
- Καφέ μωρέ Γκιώργκαινα, καφέ μωρέ σκρόφα του κ....., καφέ μωρέ π.....α, φκιάνε μας ένα καφέ. Πω που το είκες, ενούτο το παλιόγκέροντα το ξεκωλωμένο και μας έκει ξεβρωμήσει. Τι μας το έφερες εδώ; πω σκιάχτηκες μη σε γκ.....ε;

- Δεν έχω καφέ αφεντάκη μου, δεν μολαχε.

- Να πααίνεις να θρίσκεις.

Και η ταλαίπωρη ραγάρδισσα άρχισε να χτυπάει μεσάνυχτα τις πόρτες της γειτονιάς, άπτιου κατόρδωσε και βρήκε καφέ - γιατί λιγοστοί και εχούμενοι βαστούσαν τέτοιο πράμα στα σπίτια τους την εποχή εκείνη - και έτσι κατόρδωσε και καταπραΰνε τον αγριεμένο Τούρκα.

Την άλλη βραδιά όμως, ο Κώτσιο Λάκας με το Λάκια Βράνιστο, στενοχωρημένοι από τα καμώματα του Μετσιάνη πήγαν και κοιμήθηκαν σε άλλο σπίτι χωριστά; και τον αγά τον έβαλε ο Μουχτάρης αλλού σε σπίτι, που υπήρχαν δυό τρείς άντρες, και δεν του έφεγγε να κάνει εκεί το ζόρικο.

Η σύζυγος, του συγγραφέα (κυρα Χρυσάνθη, στον αργαλειό, υφαίνοντας πλουμιστά κίλμια και στρωσίδια.

Κονιτσιώτες στο πανηγύρι της Ιερ. Μονής Στομίου γύρω στα 1930. Εξ αριστερών
 1η Σειρά καθήμενοι, Δημ. Γουσγούνης, Γεώργ. Βραζιώτης, Βασ. Χ. Κωλέτσας,
 Γεώργ. Κώστικος, Ιφιγ. Καρακατσούλη, Πόπη Μουρελάτου, Άρτεμις σύζ. Μιχ.
 Κώστικου, Ελένη Μπαουτσέρω, Ιουλία Ν. Φουρτζή.

2η Σειρά καθήμενοι, Ευανθία Ζώνη - Μουρελάτου, Θεόπη Ζώνη, Ουρανία Λαμ-
 πρίδου - Μπιζακίδου, Μαρίκα Ι. Χασάνη, Λευκοδέα Λαμπρίδου, Ευανθ. Ν.
 Ζδράβου, Λένκω Χ. Κωλέτση, Χαρ. Κωλέτσας, Αναστ. Κώστικος, ή Λάκκας Τσι-
 γαρίδας, Παπαδημήτρης Μάνθ., Μιχαήλ. Κώστικος, Βασ. Παπαϊωαννίδης ή
 Μπαουτσέρ.

3η Σειρά Αριστερά Η Καλυγώ Λαμπρίδου, Γεώρ. Γουσγούνης, Ιωάν. Γ. Γουσ-
 γούνης, σύζ. Γ. Γουσγούνη, Ελένη Γ. Γουσγούνη, Αρσινόη Χ. Κωλέτση, Κλεοπά-
 τρα Α. Ζδράβου, Απόστ. Ζδράβος.

4η Σειρά Αριστερά Ο Σ. Βραζιωτή συζ., Αλέξιος Κ. Φλώρος, Λ. Λαμπρίδης. Η
 δεξιά πίσω σειρά Λάμπρος Χ. Κούσιος, με Τουφέκι και φυσιογιοθήκη ο Γεώρ-
 γιος Ε. Τσίλης, με τουφέκι φώτιος Οικονομίδης.

«ΠΟΥ ΚΑΜ' ΠΑΠΑΣ ΕΔΩ»!

Η φωτιά κόκκινη και λαμπερή έγλυφε με τις τρεμοπαιχνιδιάρικες φλόγες της τα δρένια κούτσουρα, σκορπίζοντας ζεστασιά και καυτερές σκλήθρες τριγύρω της· και οι τρεις τσομπαναραίοι, ο Κήτος, ο Μήτρος, και ο Μπούσης, καδισμένοι σταυροπόδι και τυλιγμένοι με τις κάπες των, συζητούσαν ζωηρά όπως το συνηθίζουν πάντα οι βουνήσιοι, και οι φωνές των ανακατώνουσαν με τ' αλυχτήματα των σκυλιών τους, και με τα σιγανά κουδουνίσματα και τα βελάσματα των κοπαδιών που ήταν γρεκισμένα ολογυρά τους. Και το γκρέκι τους εκείνη τη χινοπωριάτικη βραδιά, δεν τόχαν σπημένο οι τρεις τσομπαναραίοι της Βούρμπινας μακριά από το χωριό στα συνηθισμένα βοσκοτόπια, τόχαν κάπου εκεί κοντά στους Αη-Δημήτρηδες, πέρα από τον Τσιένιο, μέσα στο χωράφι του Παπαγιώργη του Τσουντζου.

Ήταν παλιά συνήθεια. Κάθε χρόνο το χινόπωρο, σύντας οι χωριανοί μάζωναν τα μπερεκέτια τους έβαναν από δυό τρεις βραδιές ο καθένας τους τα κοπάδια με τα γιδοπρόβατα και κοιμόνταν στα χωριάφια τους για να τα κοπρίζουν.

Και οι τσομπαναραίοι πήγαιναν πρόθυμα, γιατί, εξόν από τη συνηθισμένη ρόγα, αυτά ήταν τα τυχερά τους. Ένα καλό δείπνο με το σχετικό κρασάκι κάθε βράδυ, και τίποτε λιγοστά γρόσια - ανάλογα με τη δύναμη ή το κουβαρνταλήκι του κάθε νοικοκύρη - για το χαρατζιλήκι τους.

Το λόγο τώρα τον είχε ο Κήτος ο Τσέλεγκας, όπως τον λέγανε, ο μεγαλύτερος από τους τρεις, ένας ψηλός σβέλτος και πλιοψημένος βουνίσσιος άντρας ως τριανταπέντε χρονών.

— Δεν σας ήλιεγα 'γω, αμ δε σας ήλιεγα πως ο παπάς είναι χιλιοσπαγγοραμμένος, και πως δεν' τη γάτα και τρώει γωμί; έλεγε απευθυνόμενος στους συντρόφους του. Να! ορίστε τι μας έστειλε για δείπνο ο τσιουτουρόπαπας, φασούλια σκέτα και νερόβραστα, και κρασί ξυνισμένο από τα χίλια λίβολα...

— Αμ, τέτοιος μαγκούφης είναι, συμπλήρωσε ο Μπούσης, τι να τον κάνωμε, τον ξέρομε κι απ' άλλες χρονιές.

– Να τον κάνωμ' όπως είπα 'γω, έκανε ο Κήτος. Τέτοιος πούειναι, τέτοια θέλει. Να πιάκωμε τη βετούλα του να τη σφάζωμε, να δόκωμε το τομάρι να το δαγκάσουν γίχα τα σκυλιά και να το πασαλείγωμε με γαίματα, και να πούμε κατόπι πως την έκου' ο λύκος. Θα του το δείξωμ' αύριο κι ούτε θα το πάρ' χαμπέρι.

– Δεν είναι και σωστό, είπε ο Μπούσης διστάζοντας.

Ο Μήτρος σαν μικρότερος τσώπαινε και δεν έλεγε μήτε λόγο.

– Σωστό και παρασωστό είναι, έκανε πάλι ο Κήτος. Τον έχω άχτι και αμανία από τόσα χρόνια τον τσιουτουροπαπα, εφέτο δε θα του χαρίσω κάστανα.

Και λέγοντας αυτά, άρπαξε την κλίτσα του, πετάχτηκε ορδός, και χώδηκε ανάμεσα στα γρεκιασμένα γιδοπρόβατα.

Σε λιγάκι γύρισε τραβώντας από τα κέρατα μιά καλοδραμένη φλώρα βετούλα κάτασπρη σαν το χιόνι. Πέταξε την κλίτσα του, και σέρνοντάς την λίγα βήματα παρέκει, την ζάπλωσε βανάουσα στο χώμα, και ενώ η ταλαίπωρη σιγανοβέλαζε παραπονιάρικα, βγάζοντας το μαχαίρι του της έκοψε το λαιμό με μιά και μόνη κίνηση. Κατόπι γυρίζοντας προς τους συντρόφους του που κοίταζαν σιωπηλοί και άφωνοι.

– Εσύ Λάμπρο, είπε στο Μπούση, έλα να μου κρατήσεις γίχα να τη γδώρω, και συ Μήτρο σαν παιδί που είσαι, κόσια γλήγορα να κόψεις ένα σουβλί και δυό φούρκες.

Σε μισή ώρα όλα είχαν τελειώσει, και οι τρεις φίλοι μας καδισμένοι του καλού καιρού γύρω στη φωτιά, γύριζαν το κοκορέτσι τους και την σουβλισμένη βετούλα - τα άλλα εντόσδια τα είχαν καταβροχδίσει τα σκυλιά - και περιμένοντας να ψηθεί, μολογούσαν παλπές κλέφτικες ιστορίες, και δρύλους για τες νεράϊδες και τες οξωτικές, που είχαν ακουστά από τους γερόντους· όταν άξαφνα ακούστηκαν ν' αλυχτούν τα σκυλιά και να χυνιούνται τον κατήφορο.

– Άνρθωπον οσμίστηκαν, έκανε ο Κήτος, ποιός νάναι τάχα τέτοια ώρα;

Και πετάχτηκε απάνω ανήσυχος.

– Όποιος και νάναι δεν γκάμει να ζυγώσ' εδώ, συμπλήρωσε.

Και αρπάζοντας λιθάρια άρχισε να πετροβολάει και να ενδαρύνει τα σκυλιά λέγοντας.

– Σ, ς, ς, πάρτο μωρέ!

Εκείνα χυνήθηκαν αλυχτιώντας με περισσότερη μανία.

«Γάβ, γούβ, γάβ, γούβ. Και τότε ακούστηκε από μακριά μια φωνή.

– Κήτο, ωρέ,ε,ε, Κήτο,ο,ο, μάσε ωρέ τα σκυλιά, είμ' εγω ο παπάς.

Και ήταν πραγματικά ο Παπαγιώργης, που απο την τσιγκου- νιά και την καχυπογία του, ερχοταν να ιδεί αν ο Κήτος είχε γρεκια- σμένο όλο το κοπάδι μέσα στο δικό του χωράφι, ή μην τυχόν είχε βαλμένα γιδοπρόβατα και στα διπλανά. «Τα κάμνουν κάτι τέτοια οι μπουρντζόβλαχοι, έλεγε ο παπάς, και παίρνουν διπλόν αναφακά».

– Ο παπάς! τι λιές μωρέ κ...., που κάμ' (ναρδή) παπάς εδω, έκανε ο Κήτος. Και γυρίζοντας προς τους συντρόφους του.

– Γληγοράτε ωρέ! γληγοράτε, σκούζτε, χουγιάζτε, έπεσε.... ζουλά- πι στο κοπάδι, τους λέει.

Και αρχίζει ο ίδιος να χουγιάζει.

– Ωντέρα μωρέ! ωμπούρα μωρέ, ε, ε, ε, α, α, α.

Και κινούσε τα σκυλιά.

– Απάνω του Κανέλη, ωμπούρα Πατούνη, άειντε Κιμάλη, Κατόπι, αρπάζοντας και τη στερνάρα του· μπούμ! ρίχνει και μια στον αγέρα.

Τα σκυλιά γαυγίζουν σαν μανιασμένα τα πρόβατα αναστατώνονται, ο Μήτρος κι ο Μπούσης χουγιάζουν κι αυτοί, και γίνεται σωστό πανδαιμόνιο.

Του κάκου φωνάζει ο παπάς να μαζέγουν τα σκυλιά· εκεί- νοι τα αγριεύουν περισσότερο. Ο Μπούσης τραβάει την κουμπού- ρα του από το σιλάχι, και ρίχνει κι αυτός μια κουμπουριά. Ο Μή- τρος, χουγιάζει, χουγιάζει, αλλά δεν σταματάει και να γυρίζει τη σουβλισμένη βετούλα.

– Άμα την αφήσεις θα καεί, του λέει ο Κήτος, γύρνα και χούγιαζε, και τον παπά θα στον σιάσω εγώ.

Και πραγματικά, αφού είδε και απόειδε ο καγο- Παπαγιώργης· μη μπορώντας να ζυγώσει στο χωράφι του, και κιν- δυνεύοντας να φαγωθεί από τα εξαγριωμένα σκυλιά, μάζωσε τα πολλά του και τα λίγα του, και ξαναγύρισε στο χωριό, αφήνοντας τον Κήτο και τους συντρόφους του να ξεκοκκαλίσουν με τον τανα- χά (ησυχία) τους πλέον την τετράπαχη βετούλα του.

Αλλά το πρωϊ μόλις έφεξε, πριν ακόμα σκαρίσουν το κοπά- δι, νάτος ο παπάς! ξαναπαρουσιάστηκε...

Τώρα, ήθελαν δεν ήθελαν τον καλοδέχτηκαν, γιατί ήταν μέ- ρα και δεν μπορούσαν να τον αποφύγουν.

Ο Κήτος όμως ήταν καλπουζάνος και καταφερτζής και δεν ανησύ- χησε καθόλου. Τάχε προετοιμάσει όλα μια χαρά. Δεν ήταν δε ούτε και η πρώτη ούτε και η τελευταία φορά που έκαμνε αυτή τη δουλειά· κάθε λίγο και λιγάκι άρπαζε ξένα σφαχτά και μανάρια και

τάβανε στο σουβλί. Καλοδρέφουνταν λοιπόν και καλοπερνούσε, και ήταν γερός και χεροδύναμος χάρη στο άφθονο γητό που έτρωγε, όπως ο ίδιος πίστευε. Και για να πάρει ο αναγνώστης μια ιδέα για τη ζωοκλεφτική δράση αυτουνού του περίεργου τσομπάνου που έζησε και πέθανε στη Βούρμπιανη, αρκεί να αναφέρωμε το παρακάτω επεισόδιο που είναι και το τελευταίο της ζωής του.

Στα 1925, ο γέρος τώρα πια Κήτος, που ήταν εννενήντα και κάτι χρονών, πήγε για κάποια δουλειά του στο χωριό Ζούζουλη, που απέχει οχτώ ώρες από τη Βούρμπιανη, και ξαναγύρισε μονομερίς. Από την πολλή κούραση όμως έπαθε από τον προσάτη και πιάστηκε το ούρος του. Φώναξε και τους δυό γιατρούς, το Διομήδη και τον Παπαβασιλείου, αλλά επειδή ήταν περασμένη η ηλικία του δεν μπόρεσαν να τον γιατρέψουν. Και οι συγγενείς του τότε, προβλέποντας το τέλος του, φώναζαν το γειτονά τους τον αγαθό Παπαβασίλη, για να τον ξεμολογήσει και να τον μεταλάβει, για να μη φύγει κατακολασμένος για τον άλλο κόσμο. «Να ξεμολογηθεί τα κρίματά του και να κοινωνήσει, μπας κι απολάβει κι αυτός μιά σταλιά παράδεισον» είπαν.

Και αφού του ξεμολογήθηκαν τις αμαρτίες του.

– Δε μου λες ωρ' ευλογημένε Κήτο, τον ρωτάει ο παπάς, ως πόσα ξένα γιδοπρόβατα έφαες απάνω - κάτω.

Και ο ετοιμοθάνατος, αλλά με όλες τις αισθήσεις και το λογικό του, γέρο Κήτος.

– Τι να σου πω παπά μου, του απαντάει, άμα τα βάλεις στην αράδα, φτάνουν από δω ίσια με το θυρό.

Και είναι ο θυρός ένα βουνό που απέχει περίπου .... δέκα χιλιόμετρα από τη Βούρμπιανη. Αλλά ας ξαναγυρίσωμε στον ερχομό του Παπαγιώργη στο χωράφι του.

Μόλις τον είδε ο Κήτος νάρχεται, έτρεξε να τον υποδεχτεί.

– Καλημέρα σας παιδιά, χαιρέτησε ο παπάς.

– Καλώς τον παπούλη, τν ευχή σου, αποκρίθηκε ο Κήτος.

– Πως ξημερώσαταν; γλιέπω καλά τα γρεκιάσεται τα κοπάδια, είπε ο Παπαγιώργης ρίχνοντας ένα γύρο τα μάτια στο χωράφι του.

– Όχι και τόσο καλά, απάντησε ο Κήτος κομπιάζοντας, ζουλάπι μας έπεσ' εγές από βραδής με στο κοπάδι.

– Α! γι' αυτό κάνεταν τόσο ζάλαχο, και κόπηκαν να τρώγονται τα σκυλιά, και σεις χουγιάζεταν και ρίχνεταν ντουφεκιές, τον διέκοψε ο παπάς.

Και συνέχισε.

– Εγώ κίνησα εγές για νάρθω να ιδώ μη τυχόν και κάμεταν λάθον και τα βάλιεταν σε κάνα ξένο χωράφ' τα πρόβατα, αλλά δε μπόρεσα να ζυγώσω, θα με ξεσκούσαν τα σκυλιά.

Σας φώναξα, σας φώναξα, αλλά που εσεείς....

– Ούτε που σ' ακούσαμεν αφέντη, είχαμαν το νου να κυνηγήσωμε το χαλινωμένο το ζουλάπι.

– Σας έκαμε καμιά ζημιά;

– Μη τα ρωτάς παπούλη μου, έκανε με περίλυπο τώρα ύφος ο παμπόνηρος ο Κήτος, χουρσουζλιά μεγάλη. Μας δάγκωσε πολύ αλαφρά δυό τρίγια, αλλά μιά την έσκισε και την έκαμε κομμάτια. Χουρσουζλιά... και ζημιά δική σου αφέντη μου.

– Δική μου! πως έγινε αυτό; ρώτησε ταργμένος ο παπάς.

– Ας είναι καλά η γ' αφεντιά σου και τι να γιένει. Ζουντανό βιό είναι, εκεί να πάει το κακό, μας ξέσκισε τη .... φλώρα τη βετούλα σου, έκανε θεατρικώτατα ο Κήτος, σαν να του έλεγε «ζωή σ' λόγου σου».

– Τη βετούλα μου! τη φλώρα μου! Αχ, ο μαύρος τ' έπαδα, αχ ο μαύρος, άρχισε να κλαγουρίζει ο παπάς.

– Ε, μη κάνεις έτσι σαν χήρα που της έδειξαν για το μακαρίτη, του κάνει ο Κήτος. Είπαμαν, ζουντανό βιό είναι. Και θα γοφήσει, και θα τσακιστεί ή θα κρεμαστεί στο λόγγο, κι ο λύκος θα φάει· οι νοικοκυραίοι μοναχά γάειναι καλά και σφαχτά κάμνουν κι άλλα.

– Που την έχετε να την ιδώ την κακομοίρα τη φλωρίτσα μου;

– Την εγδαράμαν, είπε ο Κήτος.

Και γυρίζοντας προς τον μικρότερο συντροφό του.

– Φέρε ωρέ Μήτρο το τομάρι.

Και μόλις εκείνος τόφερε, ο παπάς άρχισε καινούργια κλαγουρίσματα.

– Αχ! την κακομοίρα μου, και την είχα μανάρα, και την καμάρωνα, θα μου πρωτογενούσε το χειμώνα· κοίτα πως μου κατάντησε....

– Το τομάρι παπούλη, του λέει ο Κήτος, αν σου χρειάζεται πάρτο.

– Α! μπα, τι λιές ευλογημένε, του κάνει ο Παπαγιώργης, λυκοφάγωμα να βάλω σπίτι μου; πεταζέτο σιαπέρα.

– Όπως δέλ'ς η γ' αφεντιά σου.

Και ύστερα από μικρή σιωπή.

– Ξέρεις παπούλη, του κάνει ο Κήτος, εμείς σαν την είδαμαν μισοζούντανη την εγδαράμαν. Τα εντόστια και τη μισή από τη μέσ' κι απάνω πούηταν πειραγμένα τα ρίζαμαν στα σκυλιά, τα μπούτια όμως πούηταν απείραχτα τα γήσαμεν. Ήταν τετράπαχη σα λαυράκι. Φάγαμαν και θαραπαυτηκάμαν· κι έχομε κι ένα μπούτ' ακόμα. Αν δέλ'ς κι η γ' αφεντιά σου να .... δοκιμάεις.

Ο παπάς αγρίεψε και ταραχτήκαν τα γένεια του.

- Τι λιές ωρέ Κήτο! εγώ να δοκιμάσω λυκοφάγωμα;
- Εμείς εφαγάμαν κι άλλες βολιές (φορές).
- Στην κόλαση και στα κατράνια θα πάτε χαντακωμένοι. Ναρδήτε να σας ξεμολοήσω και να σας μεταλάβω, και να μη ξαναβάλει' άλλη φορά στο στόμα σας λυκοφάγωμα για να συχωρεθήτε.

Και μ' αυτά τα λόγια ο Παπαγιώργης Τσουντζος πήρε το δρόμο του γυρισμού στενοχωρημένος και περίλυπος για το χαμό της όμορφης και καλοδρεμένης βετούλας του.

Μα σαν απομακρύνθηκε λιγάκι και δεν τους άκουγε, ο Κήτος με τους συντρόφους του έσκασαν στα γέλια.

«Το μυαλό σου και μιά λίρα τσιουτουρόπαπα, είπε. Αμ τρώμ' εμείς ωρέ χαντακωμένε απόλυκοφάγωμα; Και με το στανιό να μας το βάλουν στο στόμα θα το φτύσωμε γιατί' έχομε και δικά μας ζουντανά, και μας τα ξεπατών' ύστερα όλα για όλα ο μακρυνούρης (λύκος) που χαλινωμένος νάειναι».

Τέσσερις παλιοί γραφικοί τσελιγκάδες - κτηνοτρόφοι από την Κόνιτσα. Από αριστερά προς τα δεξιά ο Πέτρος Γκότζος, Γεωργάκης Κήτας, Ντίνας Τάσιος, Νίκος Χ. Ζδράβος.

Ο ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΣΙΑΝΗΣ

Στον καιρό του Αλή Πασιά Τεπελενλή ο πρώτος νοικοκύρης της Στράτσιανης (νυν Πύργος) ήταν ο Παπαδημήτρης ο πρωτόπαπας. Είχε ολόκληρο κοπάδι, γιδοπρόβατα, είχε μουλάρια, βωδια κι αγέλαδια, και χουσμεκιαραίους μέσα στο σπίτι του.

Αυτός έλυνε κι έδενε μέσα στο χωριό, και έσερνε από τη μύτη όλους τους δημογερόντους. Είχε υποχρεώσει σχεδόν τους συγχωριανούς του, σαν γύριζαν από το ταξίδι τους να πηγαίνουν να του ξεμολογιούνται τα αμαρτήματα που είχαν κάνει την κάθε χρονιά, και αυτός γνωμάτευε αν είχαν κερδίσει ή όχι τίμια τα χρηματά τους. Και αν μεν τα είχαν κερδίσει με δίκαιο τρόπο, πλήρωναν λιγώτερα στον παπά για άφεση αμαρτιών· αν όμως τα είχαν αποχτήσει με άδικο τρόπο - και συνήθως αυτή ήταν η κρίση του παπά - τότε πλήρωναν περισσότερα...

Έτσι λοιπόν, με το κόλπο που αφηγηθήκαμε και με άλλα παρόμοια, είχε σηματοώσει ο Πρωτόπαπας γερό κομπόδεμα και είχε γίνει βαρβάτος νοικοκύρης. Θέλοντας δε και να είναι ισόβιος σατράπης του χωριού και να κάνει ότι θέλει αυτός, σοφίστηκε και το παρακάτω κόλπο. Κατάφερε τους δημογέροντες και βάλαν χαράτσι στο χωριό και μαζέγαν 10.000 γρόσια, για να τα κάνουν ρεγάλο στον Αλή Πασιά ο οποίος τότε πρόσφατα είχε αναλάβει την εξουσία. Ανέλαβε δε να του τα πάει ο ίδιος ο παπάς· και όταν παρουσιάστηκε και του τα πρόσφερε, είπε στον Πασιά ότι του τα προσφέρει από δικά του και όχι από μέρους όλου του χωριού.

Ευχαριστήθηκε τότε ο άπληστος και χρηματολάτρης Αλής, και του είπε να ζητήσει τι χάρη ήθελε να του κάνει. Και ο επίσης χρηματολάτρης και δοξομανής Πρωτόπαπας, ζήτησε και απέσπασε μπουγιουρντί να είναι ισόβιος προεστός της Στράτσιανης, και να απολαμβάνει δόξα και τιμή από τους συγχωριανούς του. Ενοείται βέβαια ότι το ισόβιο προεσιλήκι και η δόξα και η τιμή, ισοδυναμούσαν και με ισόβιο χρηματισμό και εκμετάλευση των συγχωριανών του, όπως και έγινε. Από τότε και μπρός τα εισοδήματα του παπά αρχίσαν να αυξάνουν σημαντικά· αλλά παράλληλα άρχι-

σε να εκδηλώνεται σιγά - σιγά και κάποια αντίδραση εναντίον του από μέρους ωρισμένων συγχωριανών του. Άρχισε να δημιουργεί και εχθρούς, και για καλό και για κακό προσέλαβε και δυό Αρβανίτες σωματοφύλακες για να τον φυλάνε.

Σαν περάσανε αρκετά χρόνια και μεγάλωσαν και τα παιδιά του και γίναν άντρες, συνεννοήθηκε μαζί τους και σχεδιάσαν και αποφάσισαν να μετατρέγουν τη Στρατσιανη σε τσιφλήκι τους.

Δεν χασομεράει λοιπόν καθόλου ο παράδοξος αυτός λειτουργός του υγίστου, και μια και δυό σπκώνεται και κατεβαίνει στα Γιάννενα. Δίνει και πάλι πλούσια δώρα, όπως το συνήδιζε, στον άπληστο γέροντα τώρα πια Αλή Πασιά, και συντάσσει ένα πουλητήριο συμβόλαιο σύμφωνα με το οποίο οι συγχωριανοί του πουλούσαν το βουνό και ολόκληρο το χωριό στον πρωτοπαπά τους.

Και φαίνεται πως το έγγραφο αυτό το σύνταξε στα τουρκικά, διότι όταν το παρουσίασε, σαν γύρισε στο χωριό, στους δημογερόντους και λοιπούς συγχωριανούς του και τους είπε πως αυτό διαλαμβάνει ευχαριστίες προς τον Αλή Πασιά που είχε διορίσει από χρόνια ισόβιο Προεστό τον πρωτόπαπα και άλλα παρόμοια, δεν συνάντησε και πολλές δυσκολίες να αποσπάσει την υπόσχεσή των πως όλοι θα το υπογράψουν. ενώ αν ήξεραν να διαβάσουν το περιεχομένο του θα αντιδρούσαν όπως και έκαναν όταν το έμαθαν καθώς θα ιδούμε αμέσως παρακάτω.

Αφού λοιπόν ο πρωτόπαπας με τα παιδιά του είχαν γήσει για καλά τη δουλειά, την πρώτη κιόλας Κυριακή μετά τη θεία Λειτουργία, εξήγησε και πάλι στους συγχωριανούς του πως το ολέθριο για κείνους έγγραφο περιείχε ευχαριστίες και λοιπά προς τον Πασιά, και κατόπι το παρουσίασε απάνω σ' έναν πάγκο έξω στο χαγιάτι της εκκλησίας, και οι Στρατσιανίτες - όσοι ήξεραν γράμματα μόνοι τους και όσοι δεν ήξεραν με δυό μαρτύρους - αρχίσανε να περνούν ένας - ένας και να το υπογράφουν.

Για κακή τύχη όμως του Παπά και για καλή του χωριού, ανάμεσα στους πρώτους που αρχίσανε να υπογράφουν παρουσιάστηκε και κάποιο παιδί του Δημήτρη Καρούση, που ορφανεμένο από μικρό το είχε περιθάλυει ένας μπέης Λεσκοβικινός, και το είχε στείλει στην Πόλη όπου είχε μορφωθεί και είχε μάθει και τα Τουρκικά στην εντέλεια, και μόλις τότε, νεαρός άντρας πια, είχε έρθει να ιδεί το χωριό του και τους συγγενείς του.

Μόλις λοιπόν πήρε κι αυτός το φτερό για να υπογράψει, διαβάσει και τι να ιδεί! Αντί για ευχαριστήριο ήταν .... πωλητήριο.

Πιάνει κι' αυτός τότε και γράφει από κάτω (μάλλον στα τουρκικά όπως θα ήταν συνταγμένο και το έγγραφο) πως όλοι υπογράφουν με βία, με απάτη, και τυφλοί όμμασι, και συνάμα μουρτζουλώνει τις προηγούμενες τρεις - τέσσερις υπογραφές, και τραβάει και πέντ' -έξι χαρακιές με μελάνη απάνω στο χαρτί ακυρώνοντάς το.

– Επ! τι κάνεις εκεί;

Του λέει ο παπάς που αντιλήφθηκε τι συνέβαινε, και πετάζεται απάνω αγριεμένος.

– Κάνω γιατί είσαι απατεώνας, του απαντάει δαρραλέα ο Καρούσης, και εξαπατάς όλο το χωριό. Και οπισθοχωρώντας λίγα βήματα, και αποτεινόμενος προς τους κατάπληκτους συγχωριανούς του προσδέτει.

– Ξέρετε χωριανοί τι είναι αυτό το χαρτί που υπογράφετε; είναι πουλητήριο! Γράφει μέσα πως πουλάτε το βουνό, τα βοσκοτόπια, και όλες σας τις μπάσταινες και τα σπίτια σας στην αφεντιά του τον κυρ. Πρωτόπαπα.....

Ψίδυροι στην αρχή, και κραυγές διαμαρτυρίας κατόπι, και βρισιές στο τέλος, ακούστηκαν εναντίον του πρωτόπαπα, από το ως εκείνη τη στιγμή πειθήνιο ποιμνίο του.

Λύσαξε ο παπάς από την οργή και το θυμό του, και άρχισαν να τρέμουν τα γένηια του. Και γυρίζοντας προς τους δύο σωματοφύλακές του.

– Βαράτε τον ωρέ! τους λέει, τι κάδεστε; Έβρισε το αφεντικό σας και χάλασε το χαρτί του Βεζύρη μας: ομπρός, χτυπάτε τον.

Χωρίς δεύτερη κουβέντα οι δυό άγριοι τουρκαλβανοί γύμνωσαν τα γιαταγάνια τους και χύδηκαν κατεπάνω στον Καρούση.

Πολλοί χωριανοί προσπάθησαν να τον προφυλάξουν, αλλά μπροστά στα γυμνά σπαδιά αναγκάσθηκαν να υποχωρήσουν.

Ο γενναίος Καρούσης όμως δεν πτοήθηκε. Έσυρε κι αυτός ένα μακρύ ξίφος που είχε κρυμμένο μέσα στο μπαστούνι του, και το βύδισε κατάστηθα στον πρώτο αρβανίτη που χύμηξε και τον χτύπησε στον αριστερό ώμο με το γιαταγάνι του. Αλλά καθώς ήταν απασχολημένος μ' αυτόν που σωριάστηκε νεκρός και προσπαθούσε να αποσπάσει το ξίφος από το άγυχο κορμί του, ο άλλος τουρκαλβανός τον χτύπησε από πίσω και του άνοιξε σχεδόν το κεφάλι στα δύο.

Το γενναίο παλληκάρι σωριάστηκε δίπλα στον εχθρό του βάφοντας με το αίμα του το πλακώστρωτο της εκκλησίας. Θυσιάστηκε για να γλυτώσει το χωριό του....

Μόλις ο Καρούσης έπεσε νεκρός οι συγχωριανοί του αγρίεψαν, και αρπάζοντας πέτρες και ξύλα ετοιμάστηκαν να ορμήσουν εναντίον του Πρωτόπαπα. Τα παιδιά του όμως και οι συγγενείς του πήραν το μέρος του, και τότε άρχισε ανάμεσα στις δυό παρατάξεις σφοδρός πετροπόλεμος και ξυλοπόλεμος με αρκετούς τραυματίες. Υπερίσχυσαν όμως οι οπαδοί του άδικοσκοτωμένου Καρούση, και οι άλλοι διαλύθηκαν.

Ο παπάς με τον μοναδικό Αρβανίτη που του έμεινε αμπαρώθηκαν μέσα στην εκκλησία, και δεν βγήκαν απ' εκεί παρά πολύ αργά το βράδυ όταν καθυσυχάσανε κάπως τα πνεύματα. Και πάλι ο Πρωτόπαπας δεν ξεμύτησε καθόλου από το σπίτι του, παρά μόνον όταν ήρθαν οι ζαπτιέδες από την Κόνιτσα και κάναν ανακρίσεις. Κατόπι κατέβηκε μαζί μ' αυτούς στην Κόνιτσα, κι απ' εκεί στα Γιάννενα, όπου απέσπασε μπουγιουρντί από τον Πασιά να κρεμάσει, κατ' άλλους μεν σαράντα! αλλά κατά Ανδρέα Τσάνου είκοσι Στρατιανίτες τους πρωταιτίους των επεισοδίων τα οποία παρέστησε ο ακατανόμαστος αυτός .... λειτουργός του υγιούς ως στρεφόμενα εναντίον της Τουρκικής εξουσίας και του Αλή Πασά.

Όλοι όμως εκείνοι για τους οποίους έβγαλε ο παπάς μπουγιουρντί για κρέμασμα έφυγαν από το χωριό προτού γυρίσει αυτός και βρισκόταν στα ταξίδια τους. Ένα δε μπουλούκι (ομάδα) απ' αυτούς εργαζόταν στη Βήσσαρη του Πωγωνίου, όταν έξαφνα λαβαίνουν ένα γράμμα που τους γράφαν να μην ξαναπατήσουν στο χωριό γιατί θα τους κρεμούσε ο Πρωτόπαπας.

Έχασαν οι άνθρωποι την ψυχία τους, και στενοχώρια, οργή, μίσος, και κατήφεια μαζί πλημμύρησαν τις γυχές των. Όλο κρυφοκουβέντιαζαν, και φαινόταν αναστατωμένοι.

— Τι έχετε βρε παιδιά; δεν μου φαίνεστε στα καλά σας, τι πάδατε; τους ρωτάει τ' αφεντικό τους. Και κείνοι του τα αφηγήθηκαν όλα με τη συνέχειά των.

— Και τον αφήνετε ζωντανό; τους λέει, αυτός θέλει σκότωμα.

Και συσκέπτονται τότε όλοι μαζί, και τα κανονίζουν με το πλούσιο αφεντικό τους. Και κείνος εξοπλίζει με ντουφέκια και λοιπά πέντε - έξι απ' αυτούς τους πιο γυχωμένους, και ενώ αυτός διαδίδει πως δουλεύουν έξω στο βουνό στο νταμάρι (λατομείο), εκείνοι φεύγουν κρυφά, και βαδίζοντας ολόκληρη τη νύχτα ξημερώνονται στην ποταμιά της Στράτσιανης.

Εκεί συναντούν μερικούς γύφτους που έκοβαν ιτιές για να πλέξουν καλάθια, και ενώ προσπαθούσαν να κρυφτούν, εκείνοι του γνωρίσανε.

– Που πάτε; τους λεν, δεν το ξέρετε πως ο Πρωτόπαπας θα σας κρεμάσει;

Οι γύφτοι μισούσαν τον παπά γιατί δεν άφηνε γύφτο να πατήσει μέσα στο χωριό. Μόλις έβλεπε κανέναν τον έδιωχνε δεροντάς τον με την πατερίτσα του.

Οι εκδικητές Στρατσιανίτες θα προτιμούσαν να μη αποκαλυφθούν, αλλά μιά και πέσανε χωρίς να το θέλουν απάνω στους γύφτους αποφάσισαν να ξανοιχτούν.

– Που το μάθεται εσείς;

– Εχτές είμασταν στο χωριό, που λείπει ο τρισκατάρατος (ο πρωτόπαπας) στην Κόντσα, και τ' ακουσάμαν που τόλινεγαν όλος ο κόσμος.

– Όστε ο κερατόπαπας είναι στην Κόντσα;

– Ναι, και σήμερα θα γυρίσει.

– Καλά, καλά αλλά κοιτάζτ' εδώ! μη σας βγει πουθενά τσιμουδιά πως μας είδαταν εδω τζιουβάπι (απολογία) δε μας δίνετε.

– Μη σκιάζεστε παιδιά, δε βγαίνει κουβεντ' από το στόμα μας, τους αποκρίθηκαν οι γύφτοι.

– Νάχωμε το νου μας....

Και οι οπλισμένοι Στρατσιανίτες - συγγενείς οι περισσότεροι του Καρούση - απομακρύνθηκαν και πήγαν και έστησαν το καϊτέρι των γηλά στον Αι Μηνά.

Περίμεναν αρκετές ώρες κρυμμένοι εκεί, και με τα μάτια καρφωμένα προς τη στρατά, και νάσου έξαφνα κοντά το μεσημέρι φαίνεται να πλησιάζει ο μισπτός αντίπαλος των ο Πρωτόπαπας ερχόμενος από την Κόνιτσα καβάλα στο άλογό του, κι από κοντά του πεζοί οι δυό Αρβανίτες σωματοφύλακές του.

«Το νου σας! λέει ο αρχηγός των εκδικητών στους συντρόφους του. Πρώτα θα ρίξω εγώ του τραγόπαπα και δεύτερος εσύ Βασίλη. Αν δεν τον πάρωμε για καλά ρίχνεις και συ Θανάση. Οι άλλοι το νου σας στους Αρβανίτες: αν μας ρίξουν βαράτε τους αν όχι, αφήστε τους».

Αλλά για καλή τους τύχη, και των Στρατσιανιτών και των Αρβανιτάδων, οι δυό τελευταίοι, αφήνοντας το αφεντικό τους να προχωράει πήδησαν μέσα στα αμπέλια κι έκοβαν σταφύλια: κι έτσι ο δρασύδειλος Πρωτόπαπας έφτασε ολομόναχος μπροστά στις μπούκες των τουφεκιών των εχθρών του.

– Που πας τραγόπαπα! του φωνάζουν. Εσου 'σαι πόβγαλες μπουγιουρντί να μας κρεμάσεις; ετοιμάσου τώρα να πας στην κόλασι.

Και πριν προφτάσει εκείνος, λαχταρισμένος από τον τρόπο

του, να απαντήσει μπούμ! μια παταριά αντήχησε, και παπάς και άλογο μαζί σωριάστηκαν στο χώμα.

Τρομαγμένοι από τον κρότο των τουφεκίων γυρίσανε οι Αρβανίτες να ιδούν, και σαν αντιληφθήκανε το τι είχε συμβεί, τόβαλαν στα πόδια και εξαφανίστηκαν χωρίς να τολμήσουν και να ξαναπατήσουν στη Στράτσιανη.

Οι εκδικητές, αφού έδωκαν και τη χαριστική βολή στον άσπονδο εχθρό τους, εξαφανίστηκαν κι αυτοί και νύχτα ξαναγύρισαν στη δουλειά τους στη Βήσσιανη.

Το χωριό ξανάσανε και απελευθερώθηκε από τον μιστό του τύρρανο.

Τα παιδιά βέβαια και οι συγγενείς του πρωτόπαπα τον έδαγαν με παράτες και τιμές· αλλά οι άλλοι Στρατσιανίτες κάθε φορά που περνούσαν από τον τόπο που σκοτώθηκε έριχναν και απο μιά πέτρα αναδέματος λέγοντας κι από μιά κατάρα, κι έτσι μαζώθηκε εκεί μια ολόκληρη λιθοσωρεία που σώζεται ως τα σήμερα.

Θα έγιναν ασφαλώς ανακρίσεις γύρω από τον φόνο του Πρωτόπαπα, αλλά η παράδοση δεν μας διέσωσε τα αποτελέσματά των. Τα δε παιδιά και οι συγγενείς του δεν προέβησαν σε αντεκδικήσεις. Έσβυσε κατόπι σύντομα και το άστρο του προσάτη των του φοβερού Αλή Πασιά Τεπελενλή, και έτσι τα πνεύματα ηρεμήσανε και η ειρήνη ξαναγύρισε στη Στράτσιανη, αλλά όχι όμως για πάντα. Η Βεντέτα επαναλήφτηκε γύρω στα 1875 - 80, με δύτη (ηδικό αυτουργό) τον έγγονο του παπά τον Δημήτρη Πρωτόπαπα, και δύμα άλλον Καρούση. Αυτή όμως είναι άλλη ιστορία και θα την διηγηθούμε άλλοτε.

Ο συγγραφέας με τον αιωνόβιο Αλήκο Οσμάν Μανόκο από την Γλήνα Λεσκοβικίου, δεινό αφηγητή παλαιών Ιστορικών παραδόσεων κτ.λ.

Ο ΚΡΥΦΟΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

Μέσα στον μισοσκότεινο φτωχικό καφενέ, ανάμεσα στους καπνούς από τα τσιγάρα και τα πεταμένα αποτσίγαρα και στις κάθε λογής δυσάρεστες μυρωδιές, γύρω από τους μισοσαραβαλιασμένους μπάγκους ήταν αραδιασμένη όλη η μαστοράντζα. Χτίστες, πλεκάνοι, σουφατζήδες, ταβαντζήδες, κι αργατιά, δρομισμένοι στους ξύλινους γευτοκαναπέδες και στα στραβογοφιασμένα σκαμιά άλλοι έπαιζαν χαρτιά, άλλοι φουμάριζαν, κι άλλοι κουβέντιαζαν και συζητούσαν.

Το τσιράκι του καφετζή με την βρώμικη ποδιά του και τα μαυρισμένα και μυτερά σαν τσαπιά νύχια του πηγαινοερχόταν ανάμεσά τους, πότε φέρνοντας ή συμμαζεύοντας τις καταλιγδιασμένες τράπουλές του, και πότε κουβαλώντας καφέδες τσάγια λουκούμια και ρακιά.

Ήταν χινόπωρος, άξω έβρεχε με το τουλούμι - όπως συνηθίζει να βρέχει στα Γιάννενα - και οι μαστόροι, εξόν από κάτι λιγοστούς που είχαν μέσα τις δουλειές των, ήταν όλοι απάνω - κάτω μαζεμένοι στον καφενέ όπως είπαμε, και περνούσαν την ώρα τους με το παιχνίδι και το κουβεντολόϊ. Ήταν όλοι τους μαυριδεροί και ηλιοψημένοι από τη φλόγα του καλοκαιριού, με σκληρά και τονισμένα, αλλά όχι άγρια χαρακτηριστικά, και με ροζιασμένα τα στιβαρά τους χέρια από τη σκληρή δουλειά. Καταγόταν όλοι τους σχεδόν απ' τα μαστοροχώρια της Κόνιτσας, και συζητούσαν, όποιοι δεν έπαιζαν, άλλοι για τις δουλειές των, άλλοι για τα χωριά για τις φανιλίες των και για τα χωριανικά τους πράγματα, και οι νεώτεροι και ανύπαντροι για αρραβώνες και παντρείες που θα γινόταν το χειμώνα στο χωριό τους.

Η θύρα του καφενέ ανοιγόκλεινε κάθε λίγο και οι ταχτικοί πελάτες του καφετζή ή και αφεντικά των μαστόρων μπαινόβγαιναν, χωρίς οι περισσότεροι θαμώνες να δίνουν προσοχή απασχολημένοι στα χαρτιά ή στις κουβέντες των.

Έξαφνα όμως την προσοχή πολλών τράβηξε η παρουσία ενός Τούρκου ζαμπίτη (αξιωματικού) που είχε μπει μέσα, και περ-

νοδιαβαίνοντας τραπέζι το τραπέζι περιεργαζόταν σχεδόν έναν προς έναν τους μασόρους. Σταμάτησε δίπλα σ' ένα γεροντάκι με αγαθή και ήρεμη φυσιογνωμία, τον μπάρμπα Χρηστούλη Μπάρκη από τη Βούρμπιανη, και αφού τον περιεργάστηκε καλά και επίμονα τον άγγιξε κατόπι στον ώμο.

– Έ μασπορα, του λέει μιλώντας του Ρωμέϊκα στο Γιαννιώτικο ιδίωμα, έχς δ'λειά, έχς μεροκάματο;

Ξαφνιασθηκε ο γέροντας βλέποντας το ζαμπίτη να του μιλάει και σηκώθηκε από το καδισμά του, για να τιμήσει σαν ραγιάς τον Τούρκο τον αφέντη.

– Οχ' αφεντικό δεν έχω, κακοκαιρία γλιέπεις, βρέχει τρείς μέρες στην αράδα και που δουλειά, απάντησε συνεσταλμένα.

Ο Τούρκος με τόνο μαλακό τούκανε νόημα να καθήσει και κάθησε κι αυτός. Κι αφού παράγγειλε δυό ρακιά.

– Έχω κάτι μερεμέτια μέσα στο σπίτι, του λέει, νάρθς να τα ιδείς για να τα σιάζωμε, από τ' βροχή δεν έχς ανάγκ' είσαι μέσα.

– Να πάμε μπέη μου.

Και σαν ξέκοψε λιγάκι και σταμάτησε κάπως η βροχή βγήκαν και τράβηξαν για το σαραϊ του αφεντικού που ήταν τον ανήφορο κοντά στο μαχαλά του Αρχιμανδρείου.

Στο δρόμο ο Τούρκος τον ρωτούσε και τον ζέταζε για το χωριό και για τη φαμιλιά του, κι ο μπάρμπα Χρηστούλης απαντούσε σε όλα με απλότητα και ειλικρίνεια, κάνοντας παράλληλα και τον συλλογισμό και βγάζοντας το συμπέρασμα πως ο ζαμπίτης τον είχε διαλέξει αυτόν σαν φρόνιμο και περασμένον στα χρόνια, για να μην μπάσει κανένα νιό στο σπίτι του όπου δάχε ασφαλώς τα χαρέμια του και δεν ήθελε να σκανταλιστούν οι όμορφες χανουμισές του.

Συνεχίζοντας την κουβέντα τους έφτασαν στο σαραϊ, κι αφού πέρασαν τη μεγάλη θολωτή αυλόθυρα τράβηξαν για μέσα. Τον έμπασε σ' έναν καλό οντά, τον κέρασε τσιγάρο καφέ ρακή και γλυκό και κατόπι του λέει.

– Γέροντα, τα μερεμέτια απ' έχω είναι κάτω στο κατώϊ, μα πρώτα θα σι ορκίσω στη μπίστη σου πως δε θα μαρτυρήης ότι κι να ιδείς.

Τα χρειάστηκε ο γέρο Χρηστούλης. «Ποιός ξέρει τι κρυφές μπίμτσες δάχει» συλλοϊστηκε. Αλλά και τι νάκανε; μια και μπήκε στο χορό θα χόρευε.....

– Όχι μπέη μου, είμαι γέροντας άνθρωπος εβδομήντα χρονών τώρα, σου δίνω το λόγο μου και σ' ορκίζομαι στην πίστη μου πως δε

θα βγάλω μιλιά ότι κι αν ιδώ.

– Ετόπινες πάμε.

Και κατέβηκαν κάτω σ' ένα σκοτεινό υπόγειο, όπου ο μπέης τον έβαλε να τραβήξει ένα από τα πολλά βαρέλια που είχε εκεί αραδιασμένα και να βγάλει μ' ένα λοσάρι μιά μεγάλη πλάκα του πλακόστρωτου που ήταν κάτω από το βαρέλι. Τον βοήθησε κι ο ζαμπίτης και την ανασήκωσαν, και τότε στο ωχρό φως του λυχναριού ξεχώρισαν μπροστά στα κατάπληκτα μάτια του γέρο - Χριστούλη τα σκαλοπάτια μια πέτρινης σκάλας που οδηγούσε στα κατάβαθα της γης.

– Άϊντε να κατεβούμε, του λέει ο Τούρκος, πάρε τη λάμπα κι τράβα ομπροστά.

«Ωχ, ώχ! συλλογίστηκε ο γέροντας καθώς άρχιζε να κατεβαίνει τα πρώτα σκαλοπάτια, ποιός ξέρει τι κρυφές μπίμτσες έχ' εδώ ο σκυλότουρκος. Θα με βάλει πρώτα με το καλό να του τες φιάκω, και κατόπι θα με παραχώσ' κι εμένα εδώ πδενά σαν ο καταραμμένος ο Αλή Πασιάς που παράχωνε τους καγομαστόρους για να μη προδώκουν τες μυστικές κρυγιώνες του γι' αυτό διάλεξ' έμένα το γέροντα που τόφαγα το γωμί μου»...

Κατέβηκαν καμιά εικοσαριά σκαλοπάτια και σταμάτησαν μπροστά σε μια θυροπούλα δολωτή. Έβγαλε τότε ο μπέης ένα κλειδί και τόδωκε στο γέροντα.

– Ξεκλείδωσε τ', του λέει, είναι λαδωμέν' κι ανοίγει εύκολα. Έβαλε ο γέρο μάστορας το πελώριο κλειδί στην κλειδαρότρυπα, τόστριψε με δυσκολία, ξεκλείδωσε, και σπρώχνοντας τη θύρα που έτριξε την άνοιξε και προχώρησε. Στάθηκε για λίγη ώρα όσο να συνηθίσουν τα μάτια του στο μισοσκοτάδο που φωτιζόταν αμυδρά απ' το λυχνάρι, και κατόπι κατάπληκτος έβαλε φωνή.

Τι έβλεπε! Βρισκόταν μέσα σ' ένα μικρό χριστιανικό εκκλησάκι! Μπροστά του το τέμπλο με τις εικόνες του Χριστού και της Παναγίας και δίπλα τον Αγιώργη το μεγαλομάρτυρα καβάλα στ' άσπρο άλογό του και τον Αγιάνη τον Πρόδρομο, και άλλα εικονίσματα, και καντήλια ασημένια που κρεμόταν ομπροστά τους. Κι' απάνω ψηλά στον Παντοκράτορα άλλες ζωγραφιές, καθώς και γύρω στους τοίχους.

Απόμεινε άφωνος μη ξέροντας τι να πει και τι να συλλογιστή. Και μίλησε ο άλλος.

– Σου φαίνοντι παράξενα τα όσα γλιέπ'ς γέροντα, του λέει; Κι : όμως αυτή εδω η εκκλησιά είναι ο Αγιώργ'ς, κι εμένα με λιέν Γιώρ-

γη κι όχι Μουχαμέτη· είμαι βαφτισμένος κι σωστός Χριστιανός. Και του διηγήθηκε πως η φαμιλιά του εδώ και διακόσια χρόνια τώρα παπούδες προπαπούδες ήταν Χριστιανοί, και πως την εκκλησιά την έφτιασε ο πρώτος από τους παπούδες του που αναγκάστηκε να γευτοτουρκέυει για να μη χάσει τα τσιοφλήκια του, και πως άφησε κατάρα στους απογόνους του να κρατήσουν κρυφά την πίστη τους ώσπου να ζαναρθεί το Ρωμέϊκο. «Και δεν δ' αργήσει, κατέληξε ο ζαμπίτης, μια κι λευτερώθηκ' ο Μωριάς και η Ρούμελη».

Κατάπληκτος άκουγε ο γέροντας ενώ περιεργαζόταν τις ξεδωριασμένες από την υγρασία και πολυκαιρία μορφές των αγίων στους τοίχους.

Η δυτική πλευρά όπου εικονιζόταν η δευτέρα παρουσία ήταν ετοιμόροπη και ήθελε διόρθωμα.

– Θα τη φιάκ'ς αγάλλι - αγάλλια με το πάσο σου, του λει ο μπένης, να μη βιαστείς, μοναχά να τ' σιγουρέυεις. Ασβέστη κι άμμος είναι όση δέλ'ς στην αυλή. Κι νάεις το νου σ' να μη βουλώεις το λαγούμι π' αερίζετι. Και τώρα να πα να φέρω τη γυναίκα μου ν' ανάγει τα καντήλια.

Τον άφησε ολομόναχον και σε λίγο ζαναγύρισε μαζί με μιá νέα και ωραία γυναίκα ως τριάντα χρονών, ντυμένη με απλό φόρεμα και δίχως φερετζέ, που του φίλησε το χέρι και του είπε πως ήταν βαφτισμένη και πως ονομαζόταν Βασιλική. Είχαν και δυό τέκνα, ένα αρσενικό ως δώδεκα χρονών, και ένα κοριτσάκι τριών χρονών αβάφτιστο.

«Θα το βαφτίης εσύ γέροντα, του έλεγε ο τούρκος κρυφοχριστιανός καθώς η γυναίκα του άναβε τα καντήλια και οι μορφές των αγίων ζωήρευαν απ' τις ανταυγειές των, λες κι αισθανόταν κι αυτές κρυφή χαρά.

– Να το βαφτίσω αφεντικό αποκρίθηκε ο γέροντας ξεδαρρεμένος τώρα, αλλά πρέπει ναύρωμε έμπιστον παπά.

– Γι' αυτό σι διάλεξα του λόγου σου που είσαι γέροντας και γνωστικός, για να μ' φκιάκης τη δ'λειά, και να βρούμε κι έναν καλό παπά, γιατί εκείνους π' με στεφάνωσι κι μ' βάφτισε και το πρώτο μ' το παιδί πέθανι ο βλοημένος.

– Θα φροντίσω εγω αφεντικό. Έχω δουλέυει μέσα στην εκκλησιά στην Αγία Κατερίνη, κι ο γέρο γούμενος είναι φίλος μου και άγιος άνθρωπος· θα σου τον φέρω ένα βράδυ και θα γιένουν όλα.

– Ο Θεός κι η Παναγιά βοηδοί μας, είπε ο Γιώργης ο φευτο-

Μουχαμέτης, κι έριξε λιβάνι σ' ένα θυμιατήρι, είπε το Άγιος ο Θεός και το Κύριε ελέησον, και όλοι ασπάστηκαν κατανυκτικά τις εικόνες.

Έχουν περάσει δέκα μέρες πια. Ο γέρο Χρήστος σιγά - σιγά διόρθωσε και σιγούρευε καλά την ετοιμόροπη πλευρά της μυστικής εκκλησούλας. Τη σοφάτισε κιόλας μια χαρά την καθάρισαν, και ετοίμασαν και για τη βάφτιση ένα φρεσκογανωμένο καζανάκι που έμοιαζε με κολυμπήδρα.

— Σ' αυτό βαφτιστήκαμαν όλοι, κι οι παπούδες μας ακόμη, είπε ο Γιώργης, σ' αυτό θα βαφτιστεί κι η κόρη μου.

Ο γέρο ηγούμενος κουβεντιασμένος από το μπάρμπα Χρηστούλη δέχτηκε με μεγάλη χαρά να εκτελέσει το μυστήριο.

Νύχτωσε για καλά, και όλη η φαμίλια του κρυφοχριστιανού ζαμπίτη έτοιμη στο πόδι περιμένει. Ο πατέρας η μάνα κι ο γιός ο Κωσταντίνος και μόνο το μικρό κοριτσάκι που θα δεχτεί το βάφτισμα κοιμάται τον ύπνο του δικαίου μέσα στο μαλακό του κρεββάτάκι.

Πέρασε καμιά ώρα αναμονής, και άξαφνα το συνθηματικό χτύπημα αντήχησε στην θύρα. Έτρεξε ο ίδιος ο αφεντικός ν' ανοίξει, και αμέσως γλύστρησαν μέσα στην αυλή του δυό σκιές.

- Έρδηταν μπάρμπα Χρηστούλη; ρώτησε χαμηλόφωνα.
- Έρδαμαν αφεντικό.
- Καλώς ορίσαταν, σας απείκασι κανείς;
- Ούτε γυχή.
- Κοπιάστε μέσα.

Και αμπάρωσε για καλά την εξώθυρα και τη μέσα θυρα. Μαζεύτηκαν όλοι στο πιό απόκρυφο δωμάτιο του σεραγιού, κι εκεί ο Μουχαμέτ Γιούζμπασης ο κρυφοχριστιανός Γιώργης, αφού κεράστηκαν οι μουσαφिरαίοι και δείπνησαν όλοι μαζί με λιτό νησιτισμο δείπνο, μολόγησε στον άγιο ηγούμενο την ιστορία της οικογενειάς του.

Διηγήθηκε πως οι προγονοί του ήταν πλούσιοι Χριστιανοί κτηματίες και σπαχήδες, και πως ένας μακρινός του πρόγονος εδώ και διακόσια τόσα χρόνια είχε πάει στο σεφέρι. (πόλεμο) της Περσίας. Εκεί σε μιά μάχη φοβερή οι Τούρκοι οπιστοχώρησαν και τσακίστηκαν, αλλά οι ατρόμητοι χριστιανοί σπαχήδες ανεμίζοντας το φλάμπουρο του Αι - Γιώργη χύδηκαν σαν λιοντάρια κατεπάνω στους Πέρσες και τους έβαλαν μπροστά και τους πετσόκομαν και τους διέλυσαν. Εκεί ο πρόγονός του αυτός που τον λέγαν Κωσταν-

τή λαβώθηκε βαρειά κι απόμεινε μόνος κι έρημος. Με κόπο σύρθηκε σε μιά κοντινή πηγή κι έπλυνε και κακόδεσε τη λαβωματιά του ήπια και δυό γουλιές νερό, και ούτ' εκεί αποκοιμήθηκε ή μάλλον λιποθύμησε και χάθηκε. Έπεσε η νύχτα, ζημέρωσ' η αυγή, κι αυτός κοιτόταν εκεί ζαπλωμένος δίπλα στην πηγή, μισοπεδαμένος.

Απάνω με στον ύπνο του και στη χαμάρα του βλέπει και τι να ιδεί! Τον Άγιο Γεώργιο καβαλλάρη απάνω στο λευκό του άλογο να του λέει. «Μη φοβάσαι Κωσταντή, έλα, καβαλικά στα καπούλια του αλόγου μου και θα σε πάω σπίτι σου». Και του φάνηκε τότε πως καβάλησε, και πετώντας απάνω από σεριές και δάλασσες έφτασε στα Γιάννενα. Αλλά καθώς πετούσε απάνω από τη λίμνη τούρθε κάπως σαν ζάλη και γλύστρησε κι έπεσε στο χάος στο κενο.

Έβαλε τότε ο λαβωμένος μια φωνή, και μονομιάς συνήλθε στον εαυτό του. Ανοίγοντας τα μάτια του αισθάνθηκε το φως του ήλιου που μόλις είχε ανατείλει να τον δαμπώνει, και τάρριγε για να συνηθίσει και να συνέλθει πιο καλά. Κατόπι τα ξανάνοιξε δειλά - δειλά και τι να ιδεί! Ένα λευκό ολόλευκο άλογο σαν εκείνο του Αι - Γιώργη που είχε ιδεί στο όνειρό του ήταν καθισμένο δίπλα του σελωμένο κι έτοιμο, και μ' ένα δισάκι κρεμασμένο στο πλευρό του. Κάποιου σκοτωμένου συντρόφου του θα ήταν ασφαλώς.

Ανασπκώθηκε σιγά - σιγά. Η λαβωματιά του στο ζερβί πλευρό τον πονούσε φοβερά αλλά έκανε κουράγιο. χαιδευε το καλό ζώο στη χαιτή, έγαξε το δισάκι, βρήκε κάτι φαγώσιμο και κατάπιε με το στανιό λίγες μπουκιές, και κατόπι ρούφηξε και μερικές γουλιές νερό. Γέμισε και το μικρό ασκί, και ύστερα καταβάλλοντας μεγάλη προσπάθεια, αφού έκανε πρώτα το σταυρό του και δόξασε το όνομα του Αγίου Γεωργίου, καβαλίκευε σιγά - σιγά το καθισμένο άλογο, πέρασε τα πόδια του στα ζιγκιά· κι εκείνο σηκώθηκε κατόπι ανάλαφρο και προσχετικά σαν να ήταν ορμηνεμένο και ξεκίνησε. Σε εικοσιτέσσερις ώρες τον έφερε μισολιπόδυμον στο στρατόπεδο των φίλων και συντρόφων του, που τον είχαν πια ξεγράψει, και σώθηκε.

Γύρισαν οι σπαχίδες στον τόπο τους από τη μακρινή Ανατολή με δόξες και τιμές, και μαζί τους κι ο μακρινός προσπάπος μου.

Αλλά δεν πέρασε καιρός, και ο Σουλτάνος έβγαλε φερμάνι να τουρκέγουν γιατί αλλιώς θα χάναν τα τσιφλίκια τους. Και τούρκεγαν πάρα πολλοί. Ο Κωσταντής είχε κι αυτός πολλά τσιφλίκια και τιμάρια, και για να μην τα χάσει αναγκάστηκε να γευτοτουρκέ-

γει για τα μάτια του κόσμου. Κατά βάθος όμως έμεινε χριστιανός κι έχτισε κι αυτή την κρυφή εκκλησούλα στα κατάβαθα της γης, και άφησε παραγγελία στους απογόνους του και κατάρα μαζί όπως είδαμε να κρατήσουν κρυφά την αληθινή τους πίστη ώσπου να ξανάρθει το Ρωμέϊκο. Και την κρατήσανε πραγματικά, όχι μόνο οι άντρες αλλά και οι γυναίκες των. Τις θυγατέρες των τις πάντρευαν με άλλους Τούρκους κρυφοχριστιανούς κι αυτοί έπαιρναν τις δικές των ή σκλάβες χριστιανές.

Και η μάνα η δική του (του Γιώργη) ήταν Μεσολογγίτισσα και η γιαγιά του σκλάβα Μωραϊτίσσα, καθώς και η γυναίκα του Αρβανιτοπούλα κρυφοχριστιανή.

Ήταν όλες τους πραγματικές Χριστιανές, και είχαν βαφτίσει τα παιδιά τους και τους είχαν διδάξει τη Χριστιανική πίστη.

Ο αγαδός γέρο ηγούμενος άκουγε και απορούσε και σταυροκοπιόταν.

Κατόπι κατέβηκαν όλοι μαζί στο κρυφό εκκλησάκι όπου ετοίμασαν όλα τα σχετικά, και ξανανέβηκαν να κοιμηθούν για λίγες ώρες.

Περασμένα μεσάνυχτα ξυπνήσανε. Πλύθηκαν, αλλάχτηκαν και ξανακατέβηκαν στο εκκλησάκι όπου έκαιγαν ακοίμητα τα κεριά και τα καντήλια του. Πρώτα ο γέρο ηγούμενος τους ξεμολόγησε όλουνούς, και κατόπι άρχισε την ακολουθία του όρδρου και συνέχεια της Λειτουργίας που όλη η οικογένεια ακροάστηκε με μεγάλη κατάνυξη. Υστερα μετάλαβαν όλοι τους τη δεία κοινωνία κι ο γέρο Χρηστούλης μαζί, και άρχισε το μυστήριο του βαπτίσματος.

— Τι όνομα θέλεις να βγάλω στην κόρη σου αφέντη Γιώργη μου; είχε ρωτήσει ο γέρο - μάστορας τον πατέρα.

— Ότι σε φωτίσ' ο Θεός.

Και το έβγαλε Φωτεινή.

Ο πατέρας ενθουσιάστηκε το ίδιο κι ο γέρο - ηγούμενος.

— Να δώσει ο Θεός κουμπάρε Γιώργη μου, όσο να μεγαλώσει ναρδεί το Ρωμέϊκο για να την παντρέυεις στα φανερά με χριστιανόν, είπε ο γέρο Χρηστούλης.

— Αμήν, ο θεός είναι μεγάλος, αποκρίθηκε ο Γιώργης, δεν πάνε δεκαπέντε χρόνια που μας ήρθ' ο Γρίβας ως το Κουτσελιό. Άμα γίν' ένας κανούργιος πόλεμος σίγουρα θα το ιδούμε το Ρωμέϊκο.

Ξανανεβήκανε ψηλά όπου στρώθηκε δεύτερο χαρούμενο τραπέζι. Ο Γιώργης έκανε πλούσια δώρα στο γέρο ηγούμενο για την εκκλησία του, κι εκείνος ανάλαβε να του βρεί έμπιστον ζωγράφο για τις ζωγραφιές της εκκλησίας του - όπως κι έγινε αργότερα -

και κατόπι του ξαναευχήθηκαν να ζήσει η νεοφώτιστη Φωτεινούλα και πριν χαράξει ακόμα η αυγούλα τα δυό γεροντάκια έφυγαν όπως είχαν έρδει.

Ο γέρο Χρηστούλης, με την αφορμή πως έφτανε μερεμέτια, σύχναζε πλέον ταχτικά στο σπίτι του κουμπάρου του και ο γέρο ηγούμενος ξαναλειτούργησε αρκετές φορές στην κρυφή εκκλησούλα του κρυφοχριστιανού ζαμπίτη.

Κατόπι ο γέρο μάστορας, απόμαχος πλέον δουλευτής, αποσύρθηκε στο χωριό του, και σε λίγα χρόνια πέθανε, αφού ξεμολογήθηκε πρώτα το μυστικό στον παπά της ενορίας του και στα παιδιά του.

Όσο για τον κρυφοχριστιανό ζαμπίτη, δεν ξέρομε τι απέγινε, ούτε και αν έζησε για να ιδεί το ελληνικό στα Γιάννενα.

20-7-1985. Γιαννιώτες ορειβάτες στο Μύτικα την υψηλότερη κορυφή του Ολύμπου. Στη Β' Σειρά καθιστός με γάδινο καπέλο ο συγγραφέας του παρόντος βιβλίου.

ΓΑΜΠΡΟΣ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΓΗΣ

Φτωχικό μα καλοσυγυρισμένο ήταν το σπιτάκι της γριάς Πέπως της Μήτσαινας του Ρούντα ή Νούτση στον Αηπόστολο μαχαλά στη Ράχη. Δυό χωρίσματα όλα κι όλα με τα κατώγια του από κάτω. Το ένα το βαθύ η ογνίστα το χειμωνιάτικο ήταν μισοσκοτεινό γιατί 'ταν τριγυρισμένο από τα σπίτια τα γειτονικά. Δεξιά του ήταν το Νουτσέϊκο που είχαν ένα μεσάρι κοινό γιατί ήταν αδερφομοίρια, από πάνω ήταν το Βαγγελάδικο, και ζερβιά το Λιακέϊκο. Το άλλο το χώρισμα όμως ο οντάς είχε παραθύρια προς το δρόμο απ' όπου έμπαινε ήλιος και αγέρας, κι αγνάντευε κανένας τον κατήφορο προς την Παναγία και το σκολειό και τ' αργαστήρια.

Ένα χρόνο νωρίτερα από τον καιρό που αρχίζομε την ιστορία μας, το φτωχικό αυτό σπιτάκι ήταν γεμάτο χαρά και ευτυχία. Η γριά Μήτσαινα είχε κάνει τους αρραβώνες του μοναχογιού της Αριστείδη με την Τασιά του Γιάννη του Γκαμπότση και σαν γύρισαν οι αρραβωνιστάδες που άλλαξαν τα ειδήσματα, με τις δώρες στον ώμο, είχαν μαζωθεί όλοι οι φίλοι της και συγγενήδες και την ευχιούνταν.

– Χαϊρήτικα, και καλά στέφανα.

– Ευχαριστώ, ευχαριστώ, και στους παιδιούς σας, απαντούσε όλο χαρά και γέλιο η κυρά Μήτσαινα.

Και ήταν ευτυχισμένη αληθινά ετότε. Χήρα και βασανισμένη είχε αναδρέψει η κακόμοιρη τα δυό της τέκνα, και εδω και λίγα χρόνια είχε παντρέψει το μεγαλύτερο την κόρη της Λένκω δίπλα στη γειτονιά της στο Γιωργκάκη τους Βαγγελάδες· καλός αχαμνός μια φορά την είχε βάλει στο δρόμο του Θεού. Τώρα θα πάντρευε και τον Αριστείδη της. Θάπαιρνε νύφη για να τηράζει το σπίτι της και τις βαριές δουλειές της οξωτέρας, κι αυτή θα σύχαζε έναν κόμπο κάνοντας μονάχα τις μέσα δουλειές του σπιτιού, ότι μπορούσε, και τρανεύοντας τα εγγονάκια της.

Τώρα όμως τα πράγματα είχαν αλλάξει, και μαύρα φίδια (οι πικροί λογισμοί) έζωναν το νου και την καρδιά της δύστυχης γερόντισσας. Τώρα το μοναχοπαίδι της, το φως το αποκούμπι και η

ελπίδα των γηρατιών της, κοίτουσαν χλωμό κιτερνιάρικο και αδύναμο στον έρημο οντά της, και μέρα με την ημέρα μαράζωνε κι έλυωνε σαν το κερί.

Ξενοδουλεύοντας και διακονεύοντας ακόμα τόχε τρανέγει η ταλαίπωρη, και καθόνταν αυτή μισονηστική πολλές φορές για να μην του λείψη αυτουνού τίποτε, νε τ' αυγό του νε το γάλα του. Και κρέας ακόμα του συμμάζεψε και τόδρεφε, με όλη την εφτώχια της, για να της γένει άξιο και γερό, γιατί τόβλεπε πάντα ντελικάτο κι αχαμνούτσικο.

«Είναι στην ανάπτυξη, ρίχνει μπόϊ το παιδί και γι' αυτό 'ναι ψηλό λιανό, μη το σιάζεσαι» της έλεγαν στη γειτονιά.

Και στο σχολειό τον είχε στείλει τον Αριστείδη της, στους δασκάλους το Γιώργη Δολιανίτη και το Γιαννάκη Μανώλη κι είχε μάθει γράμματα, και ως τα δεκαπέντε χρόνια του τον φύλαγε στο σπίτι. Κατόπι τον ταξίδευε. Τον έστειλε στα Γιάννενα με τους συμπεθέρους της τους Βαγγελάδες και Δασκαλάδες τους Λιακαίους να μάθει μαραγκός και ταβαντζής. Όπως και νάναι αυτή η τέχνη ήταν ελαφρώτερη. Οι μαστόροι οι χτιστάδες δούλευαν όξω στον ήλιο και στη βροχή και τους έτρωγε η ζέστα κι η κακοκαιρία. Και όταν πήγαιναν και δούλευαν όξω στα χωριά η ζωή των παιδιών των μαστορόπλων καταντούσε σωστό μαρτύριο.

Τη νύχτα βοσκούσαν τα μουλάρια του μπουλουκιού και κοιμόταν με τόνα μάτι ανοιχτό φυλαγοντάς τα να μη χωθούν στα ξένα χωράφια και κάνουν ζημιές. Και μόλις έσκαζε η χαραυγή τραβούσαν για τα νταμάρια απ' όπου κουβαλούσαν ολημερίς, πέτρα ασβέστη, άμμο ή χώμα, και ότι άλλο χρειαζόταν οι μαστόροι.

Δουλειά των παιδιών ήταν και να μαγειρεύουν και να πλένουν τα τσανάκια των μαστόρων. Και τις Κυριακές και τις μεγάλες εορτές που οι μαστόροι αναπαυόταν και χουζούρευαν στις ταβέρνες και στους καφενέδες, τα ταλαίπωρα τα μαστορόπλα μαγείρευαν, κι έπλεναν και ξευείριαζαν τα σκουτιά τα δικά τους και των μεγάλων μαζί.

Οι ταβαντζήδες όμως δούλευαν σχεδόν πάντα μέσα στα αρχοντικά των Γιαννίνων στον ήσκιο και σφουνιτοί: δεν τους έτρωγαν ο ήλιος και η βροχή, ούτε το κρύο το κακό. Ο Αριστείδης περνούσε καλά, και ως τα είκοσί του χρόνια, ως τα πέρσυ, είχε μάθει σχεδόν καλά και την τέχνη και είχε γίνει ένας καλός μαστοράκος, γιατί 'ταν έξυπνος και κογοκέφαλος. Τον καμάρωνε κάθε χρόνο η βασανισμένη μάνα σαν γύριζε το χειμώνα από το ταξίδι και τον χαιρόταν

που μεγάλωνε και είχε γίνει τώρα πια σωστός άντρας. Είχε διορθώσει καλά και το σπιτάκι τους, και υπακούοντας στη θέληση της καλής του μάνας είχε αρραβωνιαστεί και κατόπι ταξιδεύτηκε.

Όλο το καλοκαίρι δούλεψε καλά κι έφιασε τη γαμπριάτικη στολή του. Φουσανέλλες και πεσιλιά κεντηστά, που κάμισο ολοκαίνουργιο, φέσι και κάλτσες και καινούργια κορδέλια δικά του και της νύφης, καθώς και μαντήλια λογιαστά και ότ άλλο χρειαζόταν. Τάβαλε όλα μαζί σ' ένα μικρό σεπετάκι που τόφιασε και το σκάλισε μοναχός του με μεράκι, και αφού το κλείδωσε καλά τόχε δώσει στους κερατζήδες και το φέρανε στη μάνα του.

Κατόπι άρχισε να μαζεύει γρόσια για τα έξοδα του γάμου, και περίμενε με λαχτάρα πότε να ρθούνε τα Χριστούγεννα για να ξαναγυρίσει στο χωριό.

Αλλά γύρισε γληγορώτερα και αναπάντεχα από τ' Αηδημητριού. Γύρισε άρρωστος και μισοπεθαμένος...

Ένας αναδεματισμένος μπέης τους είχε γίνει φόρτωμα να του φιάσουν τη σκεπή του σαραγιού του στα Γιάννενα. Μόλις είχε σκολάσει τα τοιχώματα και βιαζόταν να το σκεπάσει πριν πιάσουν τα πρωτοβρόχια για να μην του γίνει ζημιά. Και οι μαραγκοί πήγαν και έβαλαν εμπρός· αλλ' απ' εκείνο που σκιαζόταν δε γλύτωσαν. Οι βροχές αρχίνησαν τσίρι-μίρι, και ο κακός ο μπέης τους βίαζε να δουλεύουν και με την κακοκαιρία ακόμη, μουσκεμένοι, για να το σκολάσουν γληγορα.

Εκεί την άρπαζε την πούντα ο καϊμένος ο ντελικάτος Αριστείδης κι επεσε στο στρώμα. Ένα μήνα βασανίστηκε με ακατάπαυστο βήχα και πυρετό, και κατόπι σαν συνήλθε λίγο τι, τον έβαλαν καβάλα στο μουλάρι και τον έφεραν στο χωριό.

Σαν τον είδε η δόλια η Μήτσαινα κερύ λαγαρισμένο, φάντασμα σωστό, φιδοκόπηκε. Αλλά έκανε κουράγιο, και τον κατέβασε από το μουλάρι, τον ανέβασε στο σπίτι, και άρχισε να του κάνει το καλλύτερο χουσμέτι (περιποίηση) που μπορούσε. Έσφαζε κατόπουλα και κατσίκια, τόφιανε ότι φαϊ λαχταρούσε η γυχή τρου και φάνηκε λίγο σα να δυνάμωνε. Ο πυρετός όμως δεν τον άφηνε τον ταλαίπωρο τον Αριστείδη, και σαν πήρε ο Μάρτης έγινε πάλι τα ίδια και χειρότερα.

Τι γιατριές, τι πραχτικά, τι μαντζιούνια δεν του έφιασε. Του κάκου. Φώναζε και το μουχτάρη τον κυρ. Κωτούλα που έκαμνε τον πραχτικό γιατρό, καθώς και τον Κώτσιο Κυπαρίση· δεν μπόρεσαν να τον γιατρέψουν. Πήρε και το γιατρό το Σούρλα από την Πρυσό-

γιαννη και τον ζέτασε, και τότε της είπε το φοβερό μυστικό.

– Το παιδί σου καϊμένη γριά είναι χτικιασμένο, το πλεμόνι του πειράχτηκε. Θέλει φαΐ καλό κι αγέρα καθαρό, κι ο θεός βοηθός· κουράγιο, τι να σου πω.....

Και η φτωχή γριούλα άρχισε να πουλάει και το βιό της ακόμα για να ταΐση καλλύτερα το μονάκριβο της, και να πληρώνει και τους παπάδες που έβαζε να κάνουν λειτουργίες και παρακλήσεις. Αλλά μ' όλες της τες φροντίδες μ' όλα της τα τρεχάματα, το δύστυχο παλληκάρι έσβυνε μέρα με την ημέρα. Ο σκληρός και αδυσώπητος χάροντας που τόχε σαϊτέγει πρόωρα το τριγύριζε από παντού. Απελπισμένο, χλωμό, λαγανιασμένο, λυωμένο από τον πυρετό, και βασανισμένο από τον ακράτητο βήχα κι από τις αιμοπτύσεις που του αφαιρούσαν σταγόνα προς σταγόνα τη ζωή, καίονταν στο στρώμμα του αδύναμο και βυθυσμένο στα ονειροπολημάτά του.

Ήταν σαν και τώρα και πέρυσι Μάνς και απόπασχα που είχε αρραβωνιαστεί, αλλά και πριν και μετά την αρραβώνα δεν είχε βρεθεί ποτέ ολομόναχος με την Τασιά την αρραβωνιαστικιά του: και τόχε καημόν και μαράζι στην καρδούλα του. Δυό τρείς φορές που είχε πάει στο σπίτι της, μια με το Βλάμη του για να φαν τ' αυγά της αρραβώνας κι άλλες καναδυό μονάχος του, εκείνη είχε σπεύσει να εξαφανιστεί. Τρ'ια φορά μάλιστα την πέτυχε ολομόναχη και την άρπαξε από το τσίπι (άκρη) του τσιπουνιού της· αλλά εκείνη γρήγορη και σβέλτη σαν ζαρκάδι του είχε ξεφύγει και είχε πηδήξει από την γκλαβανή (καταπακτή) κάτω στο κατώγι της. Είχε συγκρατήσει όμως αποτυπωμένη στη μνήμη του τη μορφή και την εικόνα της, εκείνης της στιγμής και την έφερνε, την ξανάβλεπε τώρα με την φαντασία του, ο δύστυχος ο νιός σαν μιά γλυκειά και δεσπείσια οπτασία, γεμάτη έκπληξη ανάκατη με φόβο και χαρά μαζί. Άλλοτε πάλι την έβλεπε στο ονειροπολημά του σαν άδολη και χαριτωμένη παιδούλα όταν βοσκούσαν εδω και δέκα χρόνια τα κασίκια τους μαζί με όλα τα μαχαλόπουλα και έπαιζαν κάπου - κάπου και κοινά παιχνίδια· και άλλοτε μεστωμένη κόρη πιά δεκαπέντε δεκάξι χρονών εδω και δυό τρία χρόνια πριν (δεν ήταν τότε αρραβωνιασμένοι) που έσερναν το χορό στο σιάδι του Αηποστόλου στις γιορτές και στα πανηγύρια (τα επισημόημερα) τσιούπες και παιδιά κάποτε μαζί, και νυφοδιάλεγαν τα παλληκάρια· αλλά πάντα με την θέληση και την έγκριση των γονικών τους. Από την τελευταία φορά όμως από πέρυσι δεν την είχε ξαναιδεί πια, και την αποζητούσε η

υυχή του και την ήθελε.

Είχε παρακαλέσει πρώτα την πεθερά του όταν ερχόταν και τον έβλεπε, και σαν εκείνη αποκόπηκε σιγά - σιγά παρακάλεσε τη μάνα του να πάει να της πει για να ρθεί κρυφά η κόρη να την ιδεί· αλλά στάθηκε αδύνατο. Ο Γιάννης ο Γκαμπούτσος δεν τόστρεγε αυτό με κανένα τρόπο. «Άκου εδώ συμπεθερά, (το συμπεθερά τόειπε με μισή φωνή και ζώκαρδα) τέτοιο πράγμα είναι αδύνατο των αδυνάτων να γιένει. Ποιά τσιούπρα αρραβωνιασμένη πήγε ποτέ στο σπίτι του γαμπρού που θαρθεί κι η δική μου; Που ακούστηκε αυτό; Ας γιένει καλά το παιδί σου και τότε δική του θάναι· δε γυρνώ το λόγο μου».

Και στενοχωρήθηκε τότε πολύ ο δύστυχος ο Αριστείδης όπως και η ταλαίπωρη η μάνα του· αλλά είχαν ακόμα την ελπίδα και οι δυό τους πως θα περνούσε το κακό, και δ' αποχτούσε πάλι την υγεία του, και τότε θα γινόταν δική του γυναίκοῦλα και η Τασιά.

Τώρα όμως... Τώρα που δεν είχε πια τη δύναμη να σηκωθεί από το έρημο στρώμα του, και μόνο από το παραθύρι του οντά αγνάντευε τον έξω κόσμο, την άνοιξη, την πρασινάδα, τα λουλούδια, και ένοιθε πως η ζωή έφευγε σιγά - σιγά από μέσα του· τώρα ήθελε περισσότερο παρά ποτέ να την ιδεί έστω κι από μακριά, έστω κι έξω από το δρόμο να περάσει. Να αντικρύσει τη λυγερή κορμοστασιά της, το όμορφο της πρόσωπο, και να πεθάνει παίρνοντας μαζί του την εικόνα της.

Τα ξεμολογήθηκε όλα αυτά στη φτωχή μανούλα του, που με απεριόριστη προσπάθεια κράταγε τα δάκρυά της, κι εκείνη η ταλαίπωρη σηκώθηκε και πήγε ξανά στο Γκαμποτσιάδικο. Ο Γκαμπούτσος είχε φύγει ταξίδι και βρήκε τη Γιαννοβιά, που εδώ και δύο μήνες δεν είχε ξαναπατήσει πια στο σπίτι της για να ξαναϊδέι το δόλιο παλληκάρι και να το παρηγορήσει στην αρρώστεια του.

Δειλά - δειλά άρχισε να την παρακαλάει, αλλά η Γκαμποτσιώ απαντούσε πάντοτε τα ίδια. Αυτό δεν είχε γίνει πουθενά, και δεν μπορούσε να γίνει, να το βγάλει από το νου της η Μήτσαίνα.

Ταπεινώθηκε η δυστυχισμένη η Ρούνταινα, έπεσε στα ποδάρια της Γιαννοβιάς, έκλαψε, παρακάλεσε, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

— Ας είναι κι όζω από το δρόμο κάνεμ να περάσει να την ιδεί· θαρρώ μη πάρει κουράγιο και γιένει καμιάσ μεταβολή στην ασθένεια του μώρ Γιαννοβιά, της είπε.

— Δεν μπορώ, δεν έχω ούτ' εντολή από τον άντρα μου, τι να σου κάμω....

Και έφυγε απελπισμένη.

Από το ύφος της το περίλυπο την κατάλαβε ο Αριστείδης πριν ακόμα του μιλήσει.

– Τι σου είπαν μάνα; δεν έρχεται.... έκανε με την ζευγυρισμένη του φωνή.

– Ποτέ μη φτάκη κι έρθει, απάντησε κάνοντας κουράγιο με το στανιό η δύστυχη.

– Ας γιένεις εσύ καλά και Τασιές βρίσκομε πεντακόσιες. τι λίες εκεί! τι λίες· σάμα τ' είναι καμιά ηλιοκαταβασμένη..

Το άρρωστο παλληκάρι δεν αποκρίθηκε, αλλά βυθίστηκε ακόμη πιο πολύ στον πόνο του και στην απελπισία του.

Κατόπι με καναδύο ξαδέρφες του που ήρθαν να τον ιδούν της έστειλε χαμπέρι της ίδιας της Τασιάς. Και πήγαν εκείνες και την αντάμωσαν κρυφά και την εξόρκισαν.

«Αμάν! για όνομα του Θεού, την είπαν, ο άνθρωπος πεθαίνει, δεν είναι πλέον για ζωή· χάνεται. Αλλά δεν του βγαίνει κολαΐ η γυχούλα του πρωτού σε ιδεί. Σόχει σεβντά μεγάλον ο δύστυχος. Άειντε να περάσουμε κρυφά από τη μάνα σου όζ' από το δρόμο να σε ιδεί και να πεθάνει ο κακόμοιρος».

– Κι αν μαθευτεί τι τζιουβάπι (απόκριση) θα δώκω στα γονικά μου· θα με σκοτώσ' ο Γιάν' Γκαμπότσης.

– Δεν μαθεύεται, έλα.

– Όχι, δε μπορώ.

Και η Τασιά στάθηκε ανένδοτη.

Για να πούμε όμως και του στραβού το δίκιο, ήταν πολύ αυστηρά τότε - εδώ κι εκατό χρόνια - τα έδιμα του χωριού. Κόρη αρραβωνιασμένη όχι μοναχά δεν πατούσε στο σπίτι του γαμπρού, αλλά ούτε μαζί του έπρεπε ποτέ ν' ανταμωθεί και ιδωθεί έστω και μέσα στο ίδιο της το σπίτι. Έξω στη σράτα πάλι, αν απαντούσε συγγενείς ή φίλους του γαμπρού (του αρραβωνιαστικού της δηλαδή) έπρεπε να αλλάξει δρόμο τρέχοντας σαν ζαρκάδι. Κι αυτά τα έδιμα διατηρήθηκαν σχεδόν αναλλοίωτα ως το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και λίγο αργότερα ακόμη, ώσπου τα σάρωσε και τάκανε σκόνη ο οδοστρωτήρας του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Πως μπορούσε λοιπόν η θυγατέρα του Γκαμπότση να παραβεί τις προαιώνιες αυτές συνήθειες και αρχές, και να θεωρείται κατόπι για τίμια και νοικοκυροπούλα;.....

Κι έτσι ο ταλαίπωρος ο Αριστείδης απελπισμένος και τρισδυστυχισμένος, αφού εξάντλησε και την τελευταία σταγόνα της ζω-

ής, ξεγύχνησε ένα ανοιξιάτικο δειλινό στην αγκαλιά της έρημης μα-
νούλας του και της πονεμένης αδερφής του. Έσβυσε σαν καντήλι
που σώθηκε το λάδι του και σαν κεράκι ταπεινό εμπρός στο φύση-
μα του ανέμου.

Τον έκλαψε, τον θρήνησε η δόλια η Μήτσαινα, και τον σό-
λισε με τα αφόρεγα γαμπριάτικα σκουτιά του.

– Δεν τάβαλες για να παντρευτείς με την άπονη Τασιά καμάρι
μου, θα τα βάλεις για να πάρεις γυναίκα σου τη μαύρη γης, του εί-
πε.

Μαζεύτηκαν όλη η γειτονιά κι ο μαχαλάς για να την παρηγορήσουν
και να τη συλλυπηθούν· και τον ζημέρωσαν με κλάματα και μοιρο-
λόγια.

Αλλά σαν έφεξε το πρωί η χαροκαμένη μάνα έστειλε και
φώναξε το γέρο Γιώργη το γύφτο το βιολιτζή, και όταν ήρθε τον πή-
ρε κρυφά στο άλλο χώρισμα και τον κουβέντισε.

«Γιώργη μου, του είπε, εγώ τον φλοϊσμένο και τον ζιουρισμένο τον Α-
ριστείδη μου τον ετοίμαζα για γαμπρό και μου τον πήρε ο μαύρος
χάρος. Άλλο παιδί δεν έχω για να παντρέψω. Τώρα τον δίνω γαμ-
πρό στη μαύρη γης. Θέλω να πάρεις και τον Κήτο της Μαρίγιας και
τα παιδιά σου με τα βιολιά και το λαβούτο σας, και να τον πάμε
παίζοντας λυππτερά - λυππτερά ως το σιάδι στην εκκλησία. Θα
πλερωθείτε για τον κόπο σας»..

«Τι να σου πω μωρ' Μήτσαινα, της αποκρίθηκε ο Γιώργης,
γέρασα και τέτοιο πράγμα δεν μόλαχε να το κάμω ποτέ μου. Α-
κουστά μου τόχω πως αλλού έχει γιένει· εδω στη Βούρμπιανη ό-
μως δεν θυμιούμαι να ματάγινε. Τι να σου κι εγώ, μη σε γελάσ' ο
κόσμος».

– Το γέλιο ας τόχουν για λόγου τους, εγώ θέλω νάρθης και θα
πλερωθείς.

– Ναρθώ....

– Τήραξε μη με γελάσεις κι εγώ δεν ξέρω τι θα γίνει, θέλω το λό-
γο σου· ότι λαλήσ' η καμπάνα θάρθετε.

– Θαρθούμε.

Σαν έφυγε ο Γιώργης, η Μήτσαινα έβαλε να της στολίσουν
το μπαργιάκι.

Παραξενεύτηκε η κόρη της, παραξενεύτηκαν όλος ο κό-
σμος αλλά υπάκουσαν. Ήταν τόσο πονεμένο, τόσο ικετευτικό, αλ-
λά και τόσο επιταχτικό το βλέμμα της πολυβασανισμένης γερόντισ-
σας, που δεν τόλμησε κανείς να φέρει αντίρρηση. Έβγαλε το μαντή-

λι που είχε φερμένο επίτηδες ο μαύρο - Αριστείδης της, το κρέμασαν στο κοντάρι, έβαλαν και μήλα κόκκινα και βασιλικούς και λούλουδα και το στόλισαν, και το κρεμάσανε στο παραθύρι. Στόλισαν και την κόφα (πλόσκα) και την γέμισαν κρασί, και τα ετοίμασαν όλα σαν σε γάμο. «Μην παραξενεύεστε, έλεγε η Μήτσαϊνα αναστενάζοντας, δεν το πάντρεγα ζουντανό το καμάρι μου θα το παντρέψω πεδαμένο· αφήστε με να κάμω ότι θέλω γιατί θα σας καταρυσώ».

Έβαλαν το γαμπροστολισμένο λείγανο στο νεκροκρέβατο, και του βάλαν και στεφάνι και ζυγό, κι όλα τα γαμπριάτικα στολίδια.

Και σαν ήρθε η ώρα η σερνή και χτύπησε η καμπάνα για να γίνει η κηδεία, τότες όλος ο κόσμος έμειναν με το στόμα ανοιχτό απ' την κατάπληξη τους σαν είδαν νάρχεται ο Γιώργης με το τακίμι του και τα βιολιά τους παραμάσχαλα.

– Συμπεδέρα! τι είν' αυτά, τι πας να κάνεις; φώναξε ο γείτονας και συμπεθερός της ο Κώτσιο Βαγγέλης.

– Τίποτα συμπέθερε, γαμπρός ήταν και γαμπρόν θα τον κινήσω, απάντησε ήρεμα η χαροκαμένη γερόντισσα.

– Δεν είναι σωστά πράγματα αυτά, πρόστεσε κι ο αντροζάδερφός της ο Γιάννη Νούτσης.

– Είσαι στα καλά σου;

– Τάχω τετρακόσια αφέντη μου, ξέρω τι κάνω.

Ο Δάσκαλος και γείτονας ο Γιαννάκη Μανώλης όμως δεν τόβρισκε και τόσο παράξενο το πράγμα.

– Εχω τόσα και άλλα παλληκάρια, και νιόνυφες ακόμα, είπε, που τους έδαγαν με τα βιολιά. Αφήστε τη να ξεντουχάνη (ξεσπάσει), να της περάσει ο καημός της.

Το ίδιο και ο Παπαζήσης, Παπαδήμου ο γνωστός λεβεντόπαπας που ήρθε μαζί με τον Παπαγιώργη Κεκέλη και με τον Παπακώστα να σπκώσουν το λείγανο. Στην αρχή παραξενεύτηκε, αλλά κατόπι δεν το θεώρησε κακό.

– Λυπητερά θα βαρέσουν, είπε, έχει ξαναγίνει κι αλλού.

Οι άλλοι δύο συνάδελφοί του συμφώνησαν μαζί του, και το λείγανο σπκώθηκε.

Μπροστά πήγαινε ένα παιδί με την κόφα στο χέρι σαν συχαριάτης, και παραπίσω άλλο παιδί που κρατούσε το μπαργιάκι (το φλάμπουρο) στολισμένο. Παρακοντά κατόπι ακολουθούσαν τα εξαπτέρυγα, οι παπάδες, το νεκροκρέβατο με τους φίλους και συγ-

γενείς γύρω του· και τέλος τα βιολιά που μόλις σταματούσαν οι παπάδες την γαλυωδία τους έπαιρναν λυπτερά και παραπονιάρικα μοιρολόγια που έκαναν τον κόσμο όλο να κλαίει και να αναριγεί. Που τάβρισκε ο μάστρο - Γιώργης όλ' αυτά; Όσα είχε μαθημένα κι ακουστά από παπούδες - προσπαπούδες, όλα τουρχόταν τώρα στο μυαλό, και απ' εκεί κατέβαιναν στις χορδές και στο δοξάρι του βιολιού του. Ύστερα από ογδόντα χρόνια κι ο δισεγγονός του ο Νικολάκης ο Χαλκιάς (που αποτελεί σήμερα μαζί με τα παιδιά του το συγκρότημα των λαϊκών οργάνων της Ε.Η.Μ.) παρόμοια μοιρολόγια έπαιζε με το κλαρίνο του για μια πεδαμένη νύφη του αρχιτσέλιγκα Νικόλα Μάμου επάνω στο Πληκαδίτικο βουνό στο Γράμμο.

Η σκηνή έμοιαζε με αρχαία τραγωδία, σαν να γινόταν η ταφή κάποιου ήρωα του Τρωϊκού πολέμου. Επιβλητική και πολύκοσμη κατέβαινε σιγά - σιγά η νεκρική πομπή προς την Παναγία στο κουλούρι στο νεκροταφείο. Οι γαλμωδίες, τα βιολιά που δρηνούσαν και στέναζαν, ο κόσμος που έκλαιγε με επικεφαλής την χαροκαμένη μάνα και την μονάκριβη αδερφή του νεκρού, φάνταζαν σαν κάτι το μυθικό, το απόκοσμο, το βγαλμένο μέσα από τον κόσμο των ονείρων και το μη αληθινό. Και όμως, όλα έγιναν αληθινά, και εντυπώθηκαν άσβυστα στη μνήμη της μικρής τότε παιδούλας - γειτόνισσας της Πέπως - της Φροσύνης του Γιάννη Λιάκου της γιαγιάς μας, που κατόπι, γριά πλέον, ύστερα από πολλά χρόνια μας τα αφηγήθηκε.

Και όταν έφτασαν πια στην εκκλησία το έργο του μάστρο Γιώργη και των συντρόφων του με τα βιολιά τελείωσε. Έφυγαν σιωπηλά και διακριτικά. Τον Αριστείδη τον περίλαβαν οριστικά οι παπάδες.

Το μπαργιάκι το βάλανε, κι αυτό μέσα στο μαύρο μνήμα σύμφωνα με την επιθυμία της γριάς Μήτσαινας, και μόνο η κόφα έμεινε για να πιούν ο κόσμος και να συγχωρέσουν το πεδαμένο παλληκάρι που έπαιρνε την πλάκα για πεθερά και την μαύρη γης γυναίκα.

Μαζί με τους δρήνους όμως της χαροκαμένης μάνας και της ξαδερφωμένης αδερφής έσμιζε και η Τασιά η σκληρόκαρδη αρραβωνιαστικιά τώρα τους δικούς της, αγναντεύοντας κρυφά τη νεκρική πομπή από ένα παράθυρο. Κισκάδικο, μετανοιωμένη ίσως για την τόσο άσπλαγχνη συμπεριφορά της που την επέβαλε μάλλον περισσότερο η συνήθεια και το έδιμο του χωριού παρά η ίδια η καρδιά της.

Αλλά αλλοίμονο όμως στο λεβέντη που έριξε τα νειάτα του στη μαύρη γης, και στην δυστυχισμένη μάνα που έζησε φαρμακωμένα τα σερνά της χρόνια. Η αρραβωνιαστικιά του Αριστείδη γρήγορα παρηγορήθηκε, και ξανααρραβωνιάστηκε και παντρεύτηκε με το Μήτρο Μούσιο.

Λισκάτσι - Ασημοχώρι, φωτογραφία προ του 1940. Καθήμενος εμπρός Ιωάννης Ν. Χριστόπουλος, Καθήμενοι (αριστ.) γυναίκα, Αρετή Χρήστου, Δημήτριος Χρήστου, γέρος Ιωάννης Χρήστου, μωρό Γεωργία Π. Χρήστου, Χρήστος Στεργίου, Βικτωρία Χρήστου, γέρος με φέσι Αριστείδης Στεργίου, Νικόλαος Χρήστου ή Χριστόπουλος, Διομήδης Στεργίου, Ιωάννης Ν. Χρήστου, Όρδιοι (από αριστερά) Μάνθος Νάσιου, Όλγα Γιώτη, Χρυσάνθη Γεωργάκη, Αρτεμισία Χρήστου, γυναίκα Αλεξάνδρα Χρήστου, Χρήστος Μ. Χρήστου, Τιμόθεος Χρήστου.

Ο ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΝΙΚΑΕΙ ΤΑ ΜΙΣΗ

Ξηρασία φοβερή είχε κάνει εκείνη τη χρονιά στα χίλια οχτακόσια ογδόντα τόσα, και είχε καταστρέψει τα σπαρτά όχι μόνον στον τοπο μας αλλά και πέρα στους κάμπους στα υψοτόπια της Μακεδονίας απ' όπου μας ερχόταν τα βλάχικα καραβάνια φορτωμένα με σιτάρι - όπως έρχονται σήμερα τα αυτοκίνητα με τα αλεύρια - και γέμιζαν τ' αμπάρια τους ο κόσμος και ξεχειμαζαν.

Το σιτάρι ήταν λιγοστό και ακριβούτσικο, και λιγοστά ήταν και τα καραβάνια που έφταναν φορτωμένα και όσο να καλοξεφορτωθούν τ' άρπαζαν ο κόσμος τα φορτώματα όσο κι όσο δίχως πολλά παζάρια.

Κι αυτό βέβαια γινόταν σε άλλα χωριά. Στο μεγάλο όμως κεφαλοχώρι τη Βούρμπιανη επικρατούσε διαφορετική συνήθεια και τάξη. Εδώ έπρεπε να ξεφορτωθούν πρώτα όλα τα φορτώματα στο μεσοχώρι, να κοιτάξουν οι μουχταροδημογέροντες του χωριού την ποιότητα του σιταριού, να κόγουν το παζάρι αντάμα με τους βλάχους εμποροκερατζήδες, και κατόπι ν' αγοράσουν ο κόσμος όλοι με μια πηή και όχι άλλος φτηνότερα κι άλλος ακριβότερα.

Ένα καλό πρωϊ όμως σαν έφτασαν δυό βλάχοι, που είχαν κοιμηθεί έξω από το χωριό στην Πίκενη, με καμιά δεκαπενταριά φορτώματα σιτάρι και ξεφόρτωσαν, πρωτού κατεβούν ακόμη από τα σπήτια τους οι άλλοι κοτζαμπασήδες του χωριού, νάσου και πλησιάζει ο μπάρμπα Ζήση Σωτήρης ένας πλούσιος δημογέροντας πούχε το σπίτι του δυό βήματα πιο πέρα από τ' αργαστήρια (μεσοχώρι) και κόβει μόνος του το παζάρι.

— Και τώρα παιδιά, λέει στους βλάχους, φορτώστε τα σακκιά, και να το πάμε ίσια σπίτι μου να πάρετε και τον παρά σας.

Την ώρα εκείνη στο μεσοχώρι δεν ήταν παρά μόνον οι αργαστηριάρηδες και κάτι λιγοστοί νομάτοι, μαστορόπλα και φτωχοί που δεν τους έπεφτε λόγος μπροστά στον εχούμενο δημογέροντα μπάρμπα Ζήση.

Καταλαχού όμως εκείνη τη στιγμή κατέβαινε στα αργαστήρια ο Μάρκος ο Δημάρατος ο αδερφός του γιατρού Λουκά και

γιός του γέρο άρχοντα Δημήτρη Χαράλαμπου (Δημάρατου), και μόλις είδε το σιτάρι και πληροφορήθηκε τι συνέβαινε, έγινε άλλος ξάλλος. Πλησίασε το γέρο - Ζήση, και με συγκρατημένο θυμό του λέει, τον ρωτάει.

- Τι φιάνεις αυτού μπάρμπα Ζήση;
- Τι να φιάκω κυρ. Μάρκο μου λίγο γέννημα γουνίζω.
- Μ' καλά κόπηκε το παζάρι (η τιμή) που γουνίζεις εσύ;
- Τόκογα εγώ.
- Μοναχός σου;
- Ναι, γιατί, λογαριασμό θα σου δώσω;
- Μα ξέρεις, μπάρμπα Ζήση πως είναι η συνήθεια: Να βγουν και οι άλλοι δημογέροντες, να κοπεί το παζάρι, και να πάρουν ο κόσμος.
- Αφού το παίρνω εγώ όλο, εγώ κόβω και το παζάρι, έκανε με ύφος αυταρχικό τώρα ο μπάρμπα Ζήσης.
- Το παίρνεις όλο;
- Ναι γιατί;

Ο Μάρκος έβραζε από μέσα του, αλλά συγκρατούσε ακόμα το θυμό του. Οι χωριανοί που μυρίστηκαν καυγά μαζεύτηκαν τριγύρω περίεργοι να ιδούν που θα καταλήξει.

«Δεν είναι σωστό αυτό μπάρμπα Ζήση, επειδή εσύ ή μακάρι κι εγώ έχομε παράδες και να πάρωμε όλο το γέννημα, ενω μπορεί να είναι και κανένας φουκαράς που να πεινάει και να μην βρεί να πάρει ούτε μια περγιά (μισό φορτίο) σιτάρι. Να πάρεις εσύ δυό τρία φορτώματα το πολύ - πολύ, και ν' αφήσεις να πάρουν και οι άλλοι», είπε ο Μάρκος.

- Άκουσ' εδω, δε θα σε βάλω ξεδιαλεχτήν στο σπίτι μου και στη σακκούλα μου, αποκρίνεται με ύφος θυμωμένο ο γέρο Ζήσης: το γέννημα το καπάριασα και θα το πάρω.
- Όχι! δε θα το πάρεις όλο εσύ.

Λόγο στο λόγο αρπάχτηκαν στα χέρια.

Σήκωσε το μπαστούνι του ο γέρο Ζήσης, και χτύπησε το Μάρκο στον ώμο. Άρπαξε ο Μάρκος το χατζάρι από τον πάγκο του χασάπη Χαρίση Τσόλη, και ξαναμένος από το θυμό του χτύπησε το γέρο Ζήση στο μάγουλο.

Το αίμα άρχισε να τρέχει. Ρίχτηκαν οι αργαστηριαραίοι και τους ξεχώρισαν. Έδεσαν την πληγή του γέρου που δεν ήταν και τόσο σοβαρή, και οι δυό αντίπαλοι τραβήξαν ντορπιασμένοι για τα σπίτια τους, παρατώντας και σιτάρια και παζάρια.

Κατόπι ο Μάρκος έφυγε για ταξίδι για τη Ρουμανία όπου κάθησε τρία χρόνια, και το επεισόδιο λησμονήθηκε κάπως για τον κόσμο· όχι όμως και για τους πρωταγωνιστές του. Αυτοί σαν απαντιόνταν στο δρόμο, στην εκκλησία, ή στο μεσοχώρι, καλημέρα δεν άλλαζαν. Ο Ζήση Σωτήρης δεν μπορούσε να λησμονήσει την προσβολή που του είχε κάνει το «περήφανο τσιακπίνι» όπως έλεγε για το Μάρκο, κι ο νεαρός Μάρκος, αν και μετανοιωμένος, δεν συμπάδουσε καθόλου - και είχε στο παχύ τ' άντερο - το γέρο τσιφούτη, όπως τον είχε βαφτίσει.

Και θα κρατούσε ίσως μέχρι θανάτου - γιατί ο γέρο Ζήσης σε λίγα χρόνια πέθανε - το μίσος των αν δε γινόταν αφορμή συμφιλίωσης το παρακάτω επεισόδιο.

Ήταν ένα ανοιξιιάτικο απομεσήμερο. Οι χωριανοί βρισκόταν στις δουλειές των, και στο μεσοχώρι της Βούρμπιανης ήταν μόναχα οι αργαστηριαραίοι, και κάτι λιγοστοί χασομέρηδες.

Ο γνωστός μας κοτζάμπασης γέρο Ζήση Σωτήρης, αφού απόλαυε τον ελαφρό μεσημεριανό υπνάκο του, πήρε το μπαστούνι του και βγήκε για την αγορά, βαδίζοντας σιγά - σιγά και επιδειχτικά, επίσημα, όπως το συνήδιζε, κυρίως για να δείχνει τουπέ και σαλτανάτι, και να φαίνεται - όπως και ήταν - για μεγάλος του χωριού.

Δεν είχε φτάσει ακόμα καλά - καλά στο γεφυράκι της Μέξιας, όταν άκουσε δυνατό ποδοβολητό αλόγου πίσω του, και από ένστικτο τραβήχτηκε στην άκρα, και γύρισε να ιδεί ποός ήταν ο καβαλάρης.

Ήταν ένας Τούρκος σοφαρής (ιππέας) που πέρασε σαν αστραπή δίπλα του, και σταμάτησε πίσω από το βακούφικο μαγαζί της Αι - Σωτήρας μπροστά στο σπίτι του Σιούτη. Πήδησε κάτω, ξέσφιξε τη σέλλα του αλόγου του και το χαιδεψε λίγο στο λαιμό. Κατόπι έριξε μια ματιά τριγύρω του, και σαν είδε το μπάρμπα - Ζήση που πλησίαζε:

- Ωρέ πλιάκο, (γέροντα) του λέει, έλα γίχα εδώ.
- Τι θέλεις αγά μου; καλωσόρισες.
- Πάρε ωρέ λίγο το άλογο και σεργιανιζέτο για να ξαποσταίνει και να ..... κατουράει και κατόπι σαν ξεϊδρώσει να το ποτίζεις και να του ρίχνεις να τρώει.
- Μα εμένα ήβρες αγά μου γι αυτή τη δουλειά; να φωνάξωμε το μουχτάρη (Πρόεδρο) να σου βρεί άνθρωπο.
- Πω! όσο να βρούμε το μουχτάρη, και να βρίσκει άνθρωπο, άειντε - άειντε .... το άλογο θα σκάζει. Εσένα ήβρα ομπροστά μου, εσυ

θα κάνεις αυτό το δουλειά, έκανε με αυθάδεια ο βάρβαρος Τουρκαλβανός.

– Μα δε μπορώ εγώ παιδί μου για τέτοιες δουλειές.

– Θα μπορείς και θα σκάζεις, έκανε αγριεμένος τώρα ο Τούρκος και του έβαλε τα χαλινάρια στο χέρι.

Θέλοντας και μη ο ταλαίπωρος ο μπάρμπα Ζήσης αναγκάστηκε να κάνει τη ..... νταντά στο άλογο του άγριου σουφαρή ο οποίος προχώρησε τώρα περήφανος και καμαρωτός προς το κέντρο της αγοράς στρίβοντας με αυταρέσκεια το μουστάκι του.

Ετοιμαζόταν κιόλας να καθίσει σ' ένα κάδισμα και να παραγγείλη καφέ και ρακή από τα γύρω καταστήματα όταν τον σταμάτησε ένας αρρενωπός και επιβλητικός λεβέντης. Ήταν ο Μάρκος ο Δημάρατος που είχε παρακολουθήσει όλη τη σκηνή μαζί με καναδυό άλλους χωριανούς ψηλά από το μαγαζί του Κόνε - Εκεί που είναι σήμερα το μαγαζί του Κ. Γιωργάκη - και όχι μόνο δε χάρηκε που είδε τον Τούρκο να εξευτελίζει τον εχθρό του, αλλά απ' εναντίας το θεώρησε, όπως και ήταν, σαν προσβολή κατά του σεβαστού δημογέροντα και κατά του χωριού ολόκληρου γενικά. Το αίμα του ανέβηκε στο κεφάλι του, και ερχοταν τώρα να ζητήσει το λόγο από τον κακότροπο σουφαρή. Και χωρίς καν να τον καλωσορίσει, και χωρίς άλλες περιστροφές του λέει σε ύφος που φανέρωνε όλο το θυμό και την περιφρόνησή του.

– Σε ποιόν τόδωκες αγα το άλογο για να στο σεργιανίσει;

– Πω, για σε ένα πλιάκο, απαντά ο Τούρκος.

– Το ξέρεις πως αυτός ο πλιάκος είναι δημογέροντας και κοτζάμπασης του χωριού;

– Και τι μ' αυτό αποκρίνεται περιφρονητικά ο αγάς, πω κι εγκώ είμαι σουφαρής του βασιλιά.

– Ότι κι αν είσαι να το φέρεις εδώ, να ζητήσεις το Μουχτάρη, και να σου βρεί αυτός άνθρωπο να το σεργιανίσει και να το ποτίσει και να το ταΐση.

– Δεν έχω ανάγκη να καρτεράω το Μουχτάρη, ήβρα άνθρωπο τόδωκα, μη μου σκαίνεις το κεφάλι, φεύγα απ' εδώ:

Έκανε αγριεμένος ο σουφαρής, και σήκωσε το χέρι του έτοιμος να χτυπήσει το Μάρκο.

Αλλά ατάραχος εκείνος:

– Τράβα γλήγορα, του λέει, και πάρτο από το γέροντα, και βρές κανένα γύφτο ή άλλον φουκαρά να τον πλερώσεις να στο νταντεύει, γιατί τέτοια νταπλίκια δεν τα σηκώνομ' εμείς εδώ στη Βούρμπιανη.

– Πω φεύγα απ' εδω μωρέ ντομούζ (γουρούνι), μωρέ τσιακπίνι, του απαντάει ο αγάς, και φράπ του κατεβάζει μια καμιτσιακιά.

Δεν ήξερε όμως με τι άνθρωπο είχε να κάνει, νόμιζε πως και τούτος ήταν ένας από τους συνηθισμένους δειλούς και ταπεινούς ραγιαδες που τους κακομεταχειριζόταν συχνά, αλλά αυτή τη φορά είχε χτυπήσει το περόνι του σε ρόζο. Γρήγορος σαν αγριόγατος και χεροδύναμος ο Μάρκος, χύνεται καταπάνω του, του αρπάζει το καμιτσίκι, τον στρώνει καταγής, και τον αρχίζει που σε πονεί και που σε σφάζει.

Δοκιμάζει ο σουφαρής να τραβήξει το τεράστιο ροβόλι του (το πιστόλι), του το αρπάζει κι αυτό ο Μάρκος και το τσακίζει χτυπώντας το στις πέτρες.

Κατόπι σαν τον συγύρισε καλά τον αφήνει, και ο Τούρκος σηκώνεται καταντροπιασμένος.

– Πω άειντε ωρέ λιανέτ θα μου το πλερώνεις αυτό, μουρμούριζε. «Άμα με ξαναϊδείς χαιρέτα με στον πλάτανο, του απαντά ο Μάρκος. Εγώ φεύγω για το Γιουνάνικο για την Αθήνα. Εσυ καβαλικά το γοφήμι σου και φεύγα, και μη ξαναπατήσεις άλλη φορά στη Βούρμπιανη, και μη γυρέυεις να κάμεις κακό σε κανέναν, γιατί βγαίνω κλέφτης στο κλαρί και σου παίρνω το κεφάλι».

Χωρίς άλλη απάντηση ο δρασύδειλος τουρκαλβανός μαζεύει τα βρεγμένα του, καβαλικεύει ταπεινωμένος το άλογό του, και τραβάει πέρα προς τον Αϊ - Θανάση φεύγοντας για την Κολώνια όπου ήταν ο προορισμός του. Δεν είχε άλλωστε και καμιά δουλειά στη Βούρμπιανη όπου απλώς ήθελε το συνηθισμένο κονάκι και κότα -πίτα.

Τότε ο μπάρμπα Ζήσης, αφήνοντας στην άκρη κάθε περηφάνεια και μνησικακία, ρίχνεται και αγκαλιάζει τον πρώην εχθρό του.

– Μάρκο μου, παιδί μου, σ' ευχαριστώ, τόδωκες μάθημα καλό του παλιότουρκου.

– Μα δε μου βάσταξε η καρδιά και το φιλοτιμό μου να βλέπω τον παλιαρβανίτη να ξευτιλίζει έτσι έναν Βουρμπιανίτη δημογέροντα μπάρμπα Ζήση, του αποκρίθηκε ο Μάρκος.

Το παραπάνω επεισόδιο έμεινε ευτυχώς χωρίς δυσάρεστες συνέπειες. Ο μεν Μάρκος έφυγε για την Αθήνα όπου κάθησε αρκετά χρόνια. Ο δε αγάς δεν ζήτησε να εκδικηθεί το χωριό είτε γιατί μετατέθηκε μακριά, είτε γιατί φοβήθηκε να τα βάλει με τη Βούρμπιανη που είχε πολλούς και ισχυρούς; κοτζαμπασίδες; και κυ-

ρίως με την οικογένεια του Μάρκου Δημάρατου που ο αδερφός του ο Λουκάς ήταν γιατρός στο Λεσκοβίκι και είχε φίλους όλους τους μπέπδες και τους πασιάδες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στη φωτογραφία εικονίζεται κάποιος Κονιτσιώτης μπέπης πλαισιωμένος από τα παλληκάρια του, (σωματοφύλακες). Βρέθηκε δυστυχώς αργά και δεν επιζεί κανένας από τους παλιούς γέροντες για να γνωρίσει ποιός είναι....

Η ΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΑΖΗΜ ΜΠΕΗ

Ολόκληρη η Κόνιτσα, μουσουλμάνοι και Χριστιανοί, είχε ξεσηκωθεί στο ποδάρι εκείνο το ανοιξιάτικο απομεσήμερο του 186.... για να ιδεί και να θαυμάση το μεγαλύτερο κοσμικό γεγονός της χρονιάς. Η μεγάλη αρχόντισσα η χήρα του Ζεϊνέλμπεη που η γενιά του κρατούσε όπως έλεγαν από τον περίφημο Σκεντέρμπεη, πάντρευε τον μεγαλύτερο από τους δύο γιούς της το Περτέμπεη, και τόδινε για γυναίκα την πρώτη του ξεδέρφη τη θυγατέρα του αδερφού της του Κιαζήμπεη από την Καστοριά.

Είχαν φτάσει κιόλας οι πρώτοι συχαριάτες (αρματωμένοι τουρκαλβανοί φουστανελλάδες) ντουφεκίζοντας, και είχαν αναγγείλει πως όπου νάναι φτάνει και το συμπεδεριακό με τη νύφη· κι όλος ο κόσμος είχε βγεί να την υποδεχτεί. Είχε γεμίσει ο δρόμος απ' εδώ και απ' εκεί, από κάτω απ' το παζάρι ως την μεγάλη αυλόθυρα του ζακουστού σαραγιού του Ζεϊνέλμπεη, από άντρες γυναίκες και παιδιά ντυμένους με τα γιορτινά τους.

Τα δε παράθυρα των γύρω σπιτιών απ' όπου θα περνούσε η νυφική πομπή ήταν κατάμεστα από τις νεαρές χανούμισσες και τα ανύπαντρα κορίτσια των χριστιανών που δεν μπορούσαν και δεν επιτρεπόταν να βγαίνουν έξω στους δρόμους για να τις αντικρύσουν τα μάτια των αντρών.

Όλοι περίμεναν με ανυπομονησία για να ιδούν, και σε λίγο το θέαμα που παρουσιάστηκε μπροστά στα μάτια τους, τους έκανε να μείνουν εκστατικοί από θαυμασμό. Η πομπή έφτασε στον Αγιάννη και σιγά - σιγά προχωρώντας μπήκε στο παζάρι στην αγορά.

Μπροστά - μπροστά προπορεύονταν καμιά τριανταριά - σαράντα μπεγόπουλα και πασιόπουλα που καταγόταν από τις καλύτερες μουσουλμανικές οικογένειες της Κόνιτσας και της Αρβανιτιάς, όλα καβάλλα σε κάτασπρα άλογα μ' ασημοστόλιστες σέλλες και χαλινάρια, και φορεμένα τα ίδια με κάτασπρες σαν το φρέσκο χιόνι φουστανέλλες και χρυσοκέντητα πεσιλιά και γελέκια, στολισμένα με χρυσά και αργυρά τσαπράζια που άστραφταν και λαμποκοπούσαν, και οπλισμένα με ασημένια και φλωροκαπνισμένα άρματα.

Παρακοντά τους ερχόταν τα τακίμια με τα βιολιά και τα κλαρίνα. Εκτός από τους Κονιτσιώτες οργανοπαίχτες το Μπεκίρη τον κλαριτζή και τον Παύλη Τσιούτα, το Νάσιο τ'ς χοντρολένης, το Λάμπρο το Χαλκιά από τη Ζέλιστα, το Μουράτη το βιολιτζή, και το Μάλιο το λαουτιέρη και γλυκόλαλο τραγουδιστή, και άλλοι ονομαστοί οργανοπαίχτες από τα μέρη της Αρβανιτιάς είχαν επιστρατευτεί για τον πλούσιο και αρχοντικό γάμο.

Ακολουδούσε κατόπι η νύφη ανεβασμένη απάνω σε χρυσοστόλιστο φορείο (ταχταβάνι), που το κρατούσαν τέσσερις ρωμαλέοι δούλοι, ντυμένη με αφάνταστη πολυτέλεια και τυλιγμένη με χρυσοκέντητα μεταξωτά πέπλα χωρίς να διακρίνεται καθόλου η μορφή της και πίσω της η βάγια της καβάλα σ' άλογο κι αυτή.

Τη νύφη την πλαισίωναν οι στενοί συγγενείς του γαμπρού, και την πομπή έκλειναν αμέτρητοι φουσανελλάδες καθαλήρηδες με φανταχτερές στολές και πλούσια όπλα· και ένα καραβάνι ολόκληρο φορτωμένο με τα προικιά της νύφης.

Συγγενείς βέβαια της τελευταίας «συμπέθεροι» σύμφωνα με τα έδιμα, εκτός από τη βάγια της δεν ακολουδούσαν, ούτε και γυναίκες γιατί οι χανούμισες ποτέ δεν λάβαιναν μέρος σε τέτοιου είδους γιορτές και εκδηλώσεις έξω από τα σπίτια και τον γυναικονίτη τους.

Ο κόσμος τους υποδεχόταν με ευχές και καλωσορίσματα, κι εκείνοι προχωρούσαν πυροβολώντας και τραγουδιώντας.

Μέσα στις ευρύχωρες αυλές και στην μεγάλη εξώθυρα του σαραγιού ήταν συγκεντρωμένοι ένα σωρό προσκαλεσμένοι. Πασιάδες, μπέηδες, αγάδες, και χριστιανοί άρχοντες, με επικεφαλής την οικοδέσποινα και τους δικούς της περίμεναν τη νύφη. Ο γαμπρός σύμφωνα με το παλιό έδιμο την περίμενε μέσα στο σπίτι του, δεν έβγαινε καθόλου να την υποδεχτεί. Την υποδέχτηκε μόνον η πεθερά σαν την κατέβασαν από το φορείο και τη χαιρέτησε, και κατόπι πιάνοντάς την από το χέρι την οδήγησε στο γιό της, ενώ οι καλεσμένοι πλημμύριζαν τον απέραντο μουσαφίρ οντά της και τα άλλα διαμερίσματα του σαραγιού, και τα αχούρια γέμιζαν από άλογα.

Η νύφη κάθησε σ' έναν αναπαυτικό σοφά, και γύρω - γύρω οι στενές συγγένισσες του γαμπρού όλες με τους φερετζέδες των, και απέναντι ο γαμπρός με τους δικούς του.

Περιμένοντας τον ερχομό του Χότζα που θα τους διάβαζε τις πρώτες ευχές, τον αρραβώνα σαν να λέμε, ο νεαρός Περτέφμπέης ξεγαχούλευε με το βλέμμα του εκείνη που θα γινόταν σε λί-

γο σύντροφος της ζωής του. Μάντευε κάτω από την Χρυσοκέντητη φορεσιά το λιγερό κορμί της, και με τη φαντασία του δημιουργούσε κάτω από τους πέπλους ένα όμορφο αγγελικό πρόσωπο ένα τέλειο ουρί. Ήταν αλήθεια πως την πρώτη ξαδερφούλα του που σε λίγο θα ήταν γυναικούλα του δεν την είχε γνωρίσει σχεδόν καθόλου παρά μόνο πολύ λίγο από μικρή παιδούλα την θυμόταν αμυδρά· αλλά είχε εμπιστοσύνη στη μητέρα του που του είχε πει πως ήταν η μοναδική και κατάλληλη νύφη γι' αυτόν.

Έτσι κατά κανόνα παίρναν τις γυναίκες των όλοι οι μουσουλμάνοι της Κόνιτσας σ' εκείνη την εποχή· και λίγο - πολύ ακόμη και οι Χριστιανοί. Αλλά κυρίως οι μουσουλμάνοι δεν γνώριζαν καθόλου την μελλοντική σύντροφο της ζωής των, την επαιρναν γουρούνι στο σακί που λέει η παροιμία, βασιζόμενοι στους προξεντάδες και τις προξενήτρες των.

Και να! η πολυπόθητη στιγμή έφτασε επιτέλους! Ήρθε ο Χότζας, διάβασε τις ακατάληπτες και ακατανόητες για τους Ελληνόφωνους Κονιτσιώτες μουσουλμάνους ευχές του, και οι άντρες αποσύρθηκαν από το δωμάτιο και έμειναν μόνον οι γυναίκες. Έβαλαν τότε στο χέρι του γαμπρού ένα κλωνάρι από μπλιά, κι εκείνος πλησιάζοντας τη νύφη, σύμφωνα με το έθιμο, τη χτύπησε τρεις φορές μ' αυτό. Κατόπι άπλωσε το χέρι του και σιγά - σιγά με καρδιοχτύπι και λαχτάρα άρχισε να ανασύρει το πέπλο της περιμένοντας να αντικρύσει το όμορφο ουρί που είχε πλάσει με τη φαντασία του.

Αλλά μόλις το τράβηξε εντελώς, οπισθοχώρησε σαν να τον δάγκωσε φίδι· η νύφη ήταν άσχημη.... Το πρόσωπό της ήταν κακοφτιαγμένο και τα χαρακτηριστικά της ακανόνιστα και παρατραβηγμένα, σωστό σκιάχτρο και παραλιέκατο. Κι όχι μόνον ο γαμπρός αλλά και οι άλλες χανούμισσες που την είδαν δεν μπόρεσαν να συγκρατήσουν ένα επιφώνημα απογοήτευσης.

Στενοχωρισμένος κατσουφιασμένος ο Περτέφμπης αποσύρθηκε διακριτικά, χωρίς να αναφέρει ούτε λέξη στη μάνα του.

Στο μεταξύ νύχτωσε και το γλέντι του γάμου συνεχιζόταν. Αμέτρητα και λογιαστά σερβιριζόταν τα φαγητά, και τα γητά αρνιά έβγαιναν από τις σούβλες κατά δεκάδες. το ρακί έρεε άφθονο, και είχαν και κρασί ακόμη για τους χριστιανούς καλεσμένους απ' το οποίο πίνανε κρυφά κι οι τούρκοι.

Αλλά ενώ όλοι γλεντούσαν και διασκεδάζαν, ο γαμπρός φώναζε με τρόπο το πιό πιστό του παλληκάρι και του έδωσε οδηγίες.

«Θα πας, του λέει, να ετοιμάσης χωρίς να πεις σε κανέναν το άλογό μου και το δικό σου καθώς και τ' άρματά μου όλα και τα δικά σου και θα τα κατεβάσεις κάτω στο λάκκο· κατόπι θαρδείς να μου δώσεις χαμπέρι».

Ετοιμάστηκε κατόπι κι αυτός πήρε αρκετά χρήματα μαζί του, και κατόπι, σαν ήρθε ο πιστός σωματοφυλακάς του και τον ειδοποίησε πως όλα ήταν έτοιμα, γλυστρήσανε κρυφά οι δυό τους από μιά μικρή θυροπούλα που σώζεται ακόμη από το απάνω μέρος της μάντρας του ερειπωμένου σαραγιού, κατέβηκαν στο λάκκο, καθαλικέγανε, και πήραν γοργά το δρόμο για τα Γιάννενα· ενώ οι άλλοι γλεντούσαν και χαιρόταν για το γάμο του νεαρού αρχοντόπουλου....

Αργά προς τα χαράματα άρχισε να γυθιρίζεται ανάμεσα στους προσκαλεσμένους πως ο γαμπρός είχε εξαφανιστεί και δεν φαινόταν πουθενά· αλλά οι πιά πολλοί δεν το πίστευαν νομίζοντας πως... αναπεύεται ευτυχισμένος στην αγκαλιά της νιόνυφης.

Όταν όμως πληροφορήθηκαν όλοι δετικά πως ο γαμπρός μαζί με το πιστό του παλληκάρι είχε εξαφανιστεί επειδή δεν τον άρεσε η νύφη, ο γάμος - που προβλεπόταν να βαστάξει μέρες και βδομάδες - διαλύθηκε άδοξα· και οι προσκαλεσμένοι έφυγαν κατσουφιασμένοι και σκυθρωποί για τα σπίτια των.

Η Τζινελμπήγαινα η μητέρα του γαμπρού η μεγάλη αρχόντισσα ήταν απαρνηγρήτη για το κακό που έπαθε. Το ίδιο και η ταλαίπωρη νιόνυφη και ανεγιά της· έκλαιγε μέρα νύχτα πικραμένη και φαρμακωμένη. Έστειλε η κυρά στα Γιάννενα ανδρώπους για να βρουν το γιό της αλλά δεν τον προφθάσανε. Είχε φύγει για τη Θεσσαλία για τα τσιφλίκια τους, κι απ' εκεί τράβηξε για την Πόλη.

Θα είχαν περάσει σαράντα μέρες απάνω - κάτω από τον τόσο ξαφνικά και ανεπάντεχα χαλασμένο γάμο, όταν νάσου και καταφθάνουν ένα ωραίο απόγευμα από την Καστοριά ο «συμπέδερος» και αδελφός της Τζινελμπήγαινας μαζί με άλλους δικούς του - που δεν ήξεραν τίποτε ακόμη απ' όσα είχαν συμβεί - για να επισκεφτούν το..... γαμπρό τους και την κόρη τους.

Από το θλιμμένο ύφος κι από την μουγγαμάρα με την οποία τους υποδέχτηκαν κατάλαβαν αμέσως πως κάτι δεν πήγαινε καλά.

– Που είναι ο γαμπρός μου, γιατί δεν βγήκε να μας καλωσορίσει; ρώτησε παραξενεμένος ο Κιαζήμπης.

– Έλα μέσα και θα σου πω, αποκρίθηκε η αδερφή του.

Και προσπάθησε να δικαιολογήσει τ' αδικαιολόγητα, λέγοντάς του πως κάποια πολύ βιαστική δουλειά του έλαχε κι έφυγε για τα τσιφλήκια τους κι απ' εκεί για την Πόλη, και πως σύντομα θα ξαναγύριζε και τα παρόμοια.

Και είναι αλήθεια πως είχε στείλει γράμματα στο γιό της εξορκίζοντας τον να ξαναγυρίσει πίσω. Και προς στιγμή ο αδερφός τα μισοπίστευε. Όταν όμως αντάμωσε με την κόρη του και έμαθε όλες τις λεπτομέρειες, δεν κρατήθηκε.

Έβρισε με τις χειρότερες βρισιές την αδερφή του και τον ανειγνό του τον Ισμαήλμπεη, και παίρνοντας την θυγατέρα του έφυγε νύχτα και σκοτάδι αμέσως από την Κόνιτσα ντροπιασμένος και εξαγριωμένος αφάνταστα. Αντί δε για αποχαιρετισμό είπε στην αδερφή του.

«Να γράψεις του προκομένου του γιου σου να ξαναγυρίσει γρήγορα, και ναρδεί από την Καστοριά να πάρει μόνος του τη γυναίκα του. Αν δεν ερδεί τζεβάπι (απολογία) δεν μου δίνετε. Θα καρτερέσω έξι μήνες, κι αν δε φανή σαν αλλοιμονό σας, θαρδών να βάλω φωτιά και θα σας κάγω όλους».

Το είπε και τόκανε. Αφού περάσαν έξι μήνες και κάτι, έληξε η προδεσμία που είχε βάλει και ο Περτέφ μπέης δε φάνηκε πουθενά, να και μιά φθινοπωρινή νύχτα αναστατώνεται και ξαφνιάζεται όλη η Απάνω Κόνιτσα από ντουφεκίδι και αλλαλαγμούς. Ο Κιαζήμ μπέης με τα παλληκάρια και τους οπαδούς του είχε πολιορκήσει τα σαράγια της αδερφής του, ερχόταν για να ξεπλύνει την προσβολή που του είχε γίνει. Απάνω από τους συγγενικούς και αδερφικούς δεσμούς έστεκε το έδιμο και ο άγραφος νόμος.

Ταχτικός στρατός δεν υπήρχε τότε στην Κόνιτσα για να επέμβει και να χωρίσει τους αντιμαχομένους. Οι ζαπτιέδες πάλι της Τουρκικής Χωροφυλακής τρύπωσαν στο καβούκι τους· δεν είχαν όρεξη ν' αφήσουν σε κανένα σοκκάκι της Κόνιτσας το τομάρι τους. Το ίδιο έκαναν και οι ντόπιοι Τουρκοκονιτσιώτες, αποτραβήξαν την ουρά τους αφήνοντας τον αδερφό και την αδερφή να λύσουν τις διαφορές των.

Τα παλληκάρια (σωματοφύλακες) της κυράς του Τζινελμπεη (Ζεϊνέλ βέη) αμυνόταν με πείσμα επί ώρες ολόκληρες, αλλά οι επιδρομείς ήταν πολυάριθμοι και δεν μπορούσαν ν' ανδέξουν· υπόκυαν. Αφού σκοτωθήκανε δυό τρία και λαβώθηκαν μερικά τα άλλα διαλύθηκαν και ξέφυγαν ή παραδόθηκαν.

Η κυρά με το γιό της τον Ισμαήλ ξέφυγαν κι αυτοί και κρύ-

φτηκαν σ' ένα γειτονικό χριστιανικό σπίτι του Σουλιώτη, απ' όπου είδαν σε λίγη ώρα το σαράγι τους να καίγεται και να γίνεται στάχτη από τον μανιασμένο αδεφό και δείο τους τον Κιαζήμπεη και τους οπαδούς του.

Με την πράξη του αυτή ο άγριος και περήφανος μπέης της Καστοριάς θεώρησε τον εαυτό του ικανοποιημένο, και μαζεύοντας τα παλληκάρια του έφυγε, και όπως ήταν επόμενο ούτε ζαναϊδωθήκανε πλέον τα δύο αδέρφια.

Η Τζινελμπήγαινα έφυγε κατόπι με το γιό της τον Ισμαήλ και πήγανε κι αυτοί στην Πόλη όπου καθήσαν αρκετά χρόνια. Εκεί τα παιδιά της προοδέγανε, και σαν γραμματισμένα που ήταν - κυρίως δε ο Ισμαήλ που είχε φοιτήσει και στα Ελληνικά Σχολεία των Γιαννίνων - έγιναν μεγάλοι και τρανοί.

Έπειτα από χρόνια ζαναγύρισαν στην Κόνιτσα ο Ισμαήλ με την μητέρα του, ζαναχτίσανε το σαράϊ τους, και ο Ισμαήλ έκανε το γάμο του και πήρε για γυναίκα του την όμορφη Σαφιέ την κόρη του γειτονά του του Σιαϊμπεη. Αργότερα πήρε και τον τίτλο του Πασιά και έγινε μέγας και πολύς.

Σε λίγα χρόνια - σαν πέθανε και ο δειός και παρ' ολίγο πεθερός του ο Κιαζήμπεης στην Καστοριά - ήρθε και ο Περτέμπεης στην Κόνιτσα, και πήρε κι αυτός γυναίκα του την μικρότερη κόρη του Σιαϊμπεη τη Ρεχηνγιέ. Αλλά ο δεύτερος γάμος του ούτε καν μπορούσε πια να συγκριθεί στην χλιδή στη γραφικότητα και στην μεγαλοπρέπεια με τον πρώτο που είχε διαλυθεί κάτω από τόσο δραματικές συνθήκες, και είχε ακόμη πιο κακά και θλιβερά, όπως είδαμε, επακόλουθα.

Ο Αναστ. Ευθυμίου φοράντας τη στολή και τα άρματα των παπούδων του. Η φουστανέλλα και το πεσλί ανήκαν στον εκ μητρός προπάπον του Νικόλα Λιόλην - Πανταζήν. Χρονολογούνται από το 1830 - 35. Τα άλλα νεώτερα.

ΠΩΣ ΔΕΝ ΤΟΥΡΚΕΨΕ Η ΡΗΝΟΥΛΑ

Ο καυτερός ήλιος του καλοκαιριού είχε βασιλέψει πίσω από την υψλόκορφη Νεμέρτσικα, και ένα δροσερό αεράκι είχε αρχίσει να φυσάει μέσα στο μπουγάζι του Αώου.

Πέντ' έξι γυναικούλες και νεαρές κοπέλες ανηφορίζαν από τον κάμπο από την ποταμιά απ' τα χωράφια τους προς το χωριό τους το Περάτι. Ήταν όλες ζαλικωμένες με καλαμποκιές, με χορτάρια, με φασόλια, ή με κλαριά, και είχαν καθίσει στην άκρη του δρόμου σ' έναν όχτο για να ξεποστάσουν και κατά το συνήθειο τους, είχαν στήσει κι όλας την κουβέντα και το μασιλάτι, σχολιάζοντας τα διάφορα γεγονότα και νέα του χωριού.

Έξαφνα, ποδοβολητά αλόγων ακούστηκαν, και αμέσως πρόβαλαν στη στροφή του δρόμου τρεις καβαλάρηδες. Ήταν ο Κιαζήμπεης από τη Μεσοαριά με δύο από τα παλληκάρια του, και οι γυναίκες που τον γνώριζαν σηκώθηκαν αμέσως να του κάνουν τον ταπεινό χαιρετισμό και τεμενά τους. Ήταν φίδι κολοβό ο μπέης αυτός, φοβερός Χριστιανομάχος, και όλα τα γύρω χωριά της Καραμουρατιάς της χώρας των αρχαίων Ατιντάνων τον έτρεμαν.

Καθώς πλησίασε, κράτησε τα χαλινά του αλόγου του και καταδέχτηκε να ανταποδώσει τον χαιρετισμό.

- Τι γιένεσαι ωρέ Γκιώργκαινα; πως είσαι ωρέ Βασίλαινα;
- Καλά μπέη μου, πολλά τ' έτη τ'ς αφεντιάς σου.

Ετοιμαζόταν να σπηρουνίσει το άλογό του και να συνεχίσει το δρόμο του, όταν τα μάτια του καρφώθηκαν σε μια από τις κοπέλες της συντροφιάς. Ήταν τρομερός γυναικάς, και σταμάτησε και την κοιτούσε σαν αποσβολωμένος. Η κόρη ήταν όμορφη και λιγερή με καλοκαμωμένο τέλειο κορμί και ένα αγγελικό πρόσωπο κάτασπρο σαν το χιόνι, με τριανταφυλλένια μάγουλα, και μάτια αμυγδαλωτά που καδρεφτιζόταν μέσα τους η παρθενική αγνότητα.

Τα μάτια του άγριου Τουρκαλθανού άρχοντα άρχισαν να τρεμοπαίζουν και να γυαλίζουν παράξενα.

- Πω! τίνος είν' ετούτο το τσιούπρα που δεν το έχω ματαϊδεί άλλη φορά ωρέ γκυναίκες; ρώτησε.

– Είναι ορφανή μπέη μου, είν' αγγονιά του Ζήκου του Κορβέση, δεν έχει μήτε μάνα μήτε πατέρα το άμοιρο.

– Α, πω το γέρο Ζήση το ξέρω καλά.

Και γυρίζοντας προς την χαμπλοβλεπούσα και συνεσταλμένη κόρη.

– Πω δεν έρχεσαι ωρέ τσιούπρα μου να σε παίρνω εγω στο σπίτι μου; Θα κάδεσαι να τρως και να πίνεις αντάμα με τα χαρέμια μου, και θα κάνεις κανένα αλαφρό δουλειά. Πω είναι κρίμα να τυρραγιέσ' εσυ στα χωράφια και να ζαλώνεσαι.

– Τι να κάνω στο σαραϊ σου εγω μπέη μου, έχω τον παπού μου και τη μάνα μ' την τρανή, αποκρίθηκε δειλά η κόρη.

– Πω έλα ωρέ μπανταλή να σε παίρνω τώραγια ίσια, κι αφήνε το πάπο και το μπάμπω να κουρεύονται.

– Όχι μπέη μου, σ' ευχαριστώ, αλλά δεν μπορώ ναρδώ, απάντησε αμήχανη και ταραγμένη η μικρή Ρηνούλα και ξεκίνησε να προχωρήσει.

Ετοιμάστηκαν και οι άλλες να την ακολουθήσουν, όταν μια τρομερή κραυγή του μπέη τες κάρφωσε στον τόπο όλες τους και τις έκανε ν' αναριγήσουν σύγκορμες.

– Στάσου μωρή! που πααίνεις;

– Τι θέλεις μπέη μου; έκανε με πανιασμένα χείλη και μισόσβυστη φωνή η φτωχή Ρηνούλα.

– Θα έρχεσαι ή όχι;

– Μα σουείπα μπέη μου, έχω τον πάπο μου και τη μάνα μ' την τρανή, δεν τους αφήνω.

– Άμα δεν έρχεσαι με το καλό σε παίρνω με το ζόρι, βρυχήθηκε ο άγριος Τουρκαλβανός.

Πήραν δάρρος και τόλμησαν και του μίλησαν και τον παρακάλεσαν και οι άλλες, αλλά εκείνος επέμενε σώνει και καλά να τον ακολουθήσει.

Κατάλαβε τότε η δύστυχη κόρη τι την επερίμενε, και πετώντας το ζαλίκι από την πλάτη της άρχισε να τρέχει μέσα στα χωράφια για να σωθεί.

Μ' ένα νόημα του αφέντη τους όμως όρμησαν ξοπίσω της τα δυό παλληκάρια, και σε λίγο την είχαν προφτάσει και την έφερναν κλαίγοντας και σπαράζοντας μπροστά του.

Σαν το άγριο γεράκι την τρομαγμένη κότα, και σαν ο σταυραϊτός το άκακο αρνάκι την άρπαξε ο απαίσιος Κιαζήμπεης μισολιποθυμισμένη, την έριξε στη σέλλα του αλόγου του, και εξαφανί-

στηκε καλπάζοντας μαζί με τους σωματοφυλακές του, ενώ οι συντρόφισσές της ξέσπαγαν σε κατάρες, σε κλάματα και δρήνους, και καναδυό λιποθυμήσαν από την τρομάρα τους.

«Μας πήρ' η μέρα κι η γ' αυγή, γειά σου Νταβέλ' αρχιληστή. Γιέμ' μας πήρε μεσημέρι, Λεωνίδα και Νταβέλη». Ενώ οι υυχογιοί και τα τσιράκια των κλεφτών στριφογυρίζαν τα παχιά αρνιά στις σούβλες, οι ίδιοι αυτοί ρουφούσαν ηδονικά το ρακί που είχαν πάρει απ' απ' τα χωριά Μόλιστα και Σταρίτσιανη και έσερναν το χορό κάτω από τους ίσκιους των πευκών με τις πιπίζες και τα τραγούδια των.

Οι αρχηγοί των Λεωνίδας και Νταβέλης, και οι υπαρχηγοί Κούσιος, Γκίκας, Γκαρέλης, Γιαννούλη Ζέρμας, Λιάκος, Μακρής, Χορμόβας, και Καταραχιάς, καθισμένοι ξεχωριστά γευόταν κι αυτοί το αχνιστό κοκορέτσι και το δυντό ρακί, συζητώντας και βάζοντας σχέδια για το που και πως θα χτυπούσαν ξανά τους εχθρούς των τους Τουρκαλθανούς, ή μολογώντας παληές κλέφτικες ιστορίες.

Έτσι περνούσαν την ώρα τους οι κλέφτες, περιμένοντας να βγούνε τα γητά απ' τη φωτιά για να το ρίξουν για καλά στο φαγοπότι, ενώ τα караούλια φυλάγαν για καλό και για κακό τριγύρω τους, σκαρφαλωμένα στα επίκαιρα σημεία απ' όπου επισκοπούσαν τις πλαγιές και τα περάσματα του γέρο-Σμόλιγκα σαν γεράκια και σταυραετοί.

Έξαφνα ένα συνθηματικό σφύριγμα αντήχησε, σημάδι πως κάποιος ξένος πλησίαζε στο λημέρι.

Πετάξου ωρέ Σπαθούλα να ιδείς τι τρέχει, πρόσταξε ο καπετάν Λεωνίδας ένα από τα παλληκάρια του.

Δεν ανησύχησαν όμως γιατί το σφύριγμα σήμαινε πως δεν επρόκειτο για αποσπάσματα.

Έτρεξε ο νεαρός κλέφτης και σε λίγο ξαναγύρισε. «Ένας τσομπάνος μ' ένα παλληκαράκι ως δεκαπέντε χρονών είναι καπετάνιο μου, ανέφερε. Ζητάει το Ζώνη Κολόκα, και λέει πως είναι ανεγιός του, και πως είναι πολύ μεγάλη ανάγκη να τον ιδεί.

– Φέρτε τους εδώ, και δώστε χαμπέρι και στο Ζώνη ναρθεί κι αυτός.

Αυτός ο τελευταίος μέσα σε μισό λεπτό βρέθηκε κιόλας μπροστά στους καπεταναίους.

– Με ζήτησες καπετάν Λεωνίδα; ρώτησε.

– Ναι, κάθησ' εδώ κοντά και θα σου πω, κάποιои γυρεύουν να σε ιδούν, κάτι χωριάτες.

– Και τι με θέλουν, ποιοί είναι;

– Τώρα θα ιδούμε, περίμενε.

Δεν χρειάστηκε όμως να περιμένει και πολύ. Σε λίγο φάνηκε ο Σπαδούλας που οδηγούσε έναν τσομπάνο κι έναν νεαρό έφηβο όπως είχε πει.

Μόλις τους αντίκρυσε ο Ζώης πετάχτηκε όρδιος.

– Μπάρμπα μου! μπάρμπα μου, ανάκραζε τό μικρό παλληκάράκι, κι έπεσε στην αγκαλιά του.

– Δυό μέρες γάχνω να σ' ευρώ, μ' έστειλε ο πάπος μου.

– Ο μπάρμπα Ζήσης;

– Ναι ο ίδιος.

– Γιατί; τι με θέλει, τι του συμβαίνει;

– Κακό μεγάλο μας βρήκε μπάρμπα μου.

– Τι κακό ωρέ; λέγε.

– Την ξαδερφούλα μου και ανευιά σου τη Ρηνούλα.

– Τι έπαθε η Ρηνούλα; τον διέκοψε ο Ζώης.

– Την ορφανή εγγονούλα του πάπου, συνέχισε ο Παναγιώτης, την άρπαξε τ' αγαρηνό σκυλί ο Κιαζήμπεης από τη Μεσαριά, και ζητάει να την τουρκέγει με το ζόρι.

Ακούγοντας το φοβερό μαντάτο ο Ζώης έγινε κατακόκκινος φωτιά απ' το θυμό του. Όλο του το αίμα ανέβηκε μονομιάς στο κεφάλι του και κόντευε να ζαλιστεί.

Κατόπι, σαν συνήλθε λιγάκι, άρχισε να ζητάζει το παιδί και έμαθε όλα τα καδέκαστα. Πως την άρπαξε ο απαίσιος Χριστιανομάχος, και πως ο κακόμοιρος ο παπούς ο γέρο Ζήση Κορβέσης τόλμησε να πάει να την ζητήσει και τον έδιωξαν με τις κλωτσιές. Πήγε και στον Δεσπότη Βασίλειο στην Κόνιτσα, αλλά κι εκείνος δεν κατόρδωσε τίποτε. Το βρωμόσκυλο ο Κιαζήμπεης, καθώς και ο ξαδερφός του ο Αλήμπεης, του δήλωσαν ορθά κοφτά να μην ανακατεύεται.

«Η κόρη, του είπαν, ζητάει μόνη της να γίνει τουρκοπούλα, δεν πρόκειται να βγεί πια απ' το χαρέμι».

Ο Δεσπότης υποσχέθηκε να κάμει ριζιχάλι (αναφορά) στον Πατριάρχη και στο Βαλή (Γενικό Διοικητή)· αλλά όσο να πάει και ναρθεί απάντηση θα περάσει καιρός και θα την τουρκέγουν τη Ρηνούλα μας τα σκυλιά τ' αγαρηνά.

– Ο πάπος κλαίει και θρηνίζεται, κατέληξε ο νεαρός, και μ' έστει-

λε να βρω εσένα, να κάμεις ότι μπορέσεις.

– Και βέβαια θα κάνω, απάντησε ο Ζώης, θα κατεβώ κρυφά στη Μεσαριά και θα τον ξεκάνω τον γωρόμπε. Ακόμα και γυναίκα θα ντυδώ και θα παραφυλάζω μια δυό τρείς, πέντε δέκα μέρες, ώσπου να του φυτέγω στα σίγουρα το βόλι στην καρδιά ή στο κεφάλι.

«Όχι! δεν θα πας μονάχος σου, αντήχησε τότε βροντερή η φωνή του καπετάν Λεωνίδα που μαζί με τους άλλους αρχηγούς είχαν πλησιάσει κι αφουγγραζόταν. Θα κατεβούμε όλοι μαζί και θα την ξεπατώσωμε τη σφηκοφωλιά αυτή που λέγεται Μεσαριά, κι αυτόν τον κακούργο Κιαζήμπε, και τον βρωμερό Αλήμπε που μας κορδώνεται για παλληκαράς αλλά ποτέ του όμως δεν βγαίνει ομπροστά μας με τ' αποσπάσματά του για να πολεμήσουμε σαν άντρες, παρά προσπαθεί να μας φάει μπαμπέσικα»
Και γυρίζοντας προς τους άλλους.

- Τι λέτ' εσείς, είστε σύμφωνοι; τι λες καπετάν Νταβέλη;
- Συμφωνώ και παρασυμφωνώ.
- Οι άλλοι;
- Σύμφωνοι, σύμφωνοι, ανέκραζαν όλοι με ενθουσιασμό.
- Άϊντε ωρέ άϊντε πανηγύρι που έχει να γιένει, έκανε ο καπετάν Νταβέλης.
- Θα βροντίσωμε για γερά το ντουφέκι, και θα το παίζωμε το γιαταγάνι μας, πρόσθεσε και ο γενικός αρχηγός ο καπετάν Λεωνίδας.

Και κατόπι έδωσε οδηγίες, αφού φάνε να ετοιμαστούν και να ξεκινήσουν σιγά - σιγά. Έπρεπε να περάσουν νύχτα τον κάμπο της Κόνιτσας, και να λησμεριάσουν πέρα στην Νεμέρτσικα. Και αφού ξεκουραστούν και κατασκοπέγουν όλη την ημέρα το μέρος και τον τόπο την άλλη βραδιά, με οδηγούς το Ζώη Κολόκα και το νεαρό Παναγιώτη, να χτυπήσουν.

Κλεισμένη μέσα στο χαρέμι η όμορφη Ρηνούλα του Κορβέση κλαίει μέρα και νύχτα. Μία τουρκάλα υπηρέτρια την καλοπιάνει, την περιποιείται, και της κουβαλάει απ' όλα τα καλά για να φάει. Αλλά εκείνη χτυπιέται και δέρνεται και ξεριζώνει τα μαλλιά της και μόλις με το στανιό πίνει λίγο νεράκι ή τσιμπάει καμιά μπουκιά από τα πλούσια φαγητά ίσα - ίσα που να κρατιέται η γυχούλα της.

Η πονηρή σκλάβα κάνει τάχα πως την γυχοπονάει, και την παρηγορεί και την ορμηνεύει.

- Μην κάνεις έτσι τσιούπρα μου, ο μπέης σ' αγαπάει σαν τα μάτια

του. Κάνε του το χατήρι και θα σε ντύσει στα χρυσά, και θα σου κουβαλάει του πουλιού το γάλα· θα σε κάμει πρώτη χανούμισά του.

– Κάλλιο να πεθάνω παρά να γιένει τέτοιο πράγμα, στενάζει η φτωχή κόρη.

– Όχι τσιούπρα μου, μην είσαι κουτή. Και ύστερα δεν είσαι η πρώτη. Τόσες και τόσες φτωχές και πάμφτωχες σαν κι εσένα γίναν μεγάλες αρχόντισσες και κυράδες.

– Αφησέ με! αφήσέ με, ανακράζει, η ταλαίπωρη χριστιανοπούλα, και ξαναπέφτει μ' αναφυλλητά στο πάτωμα.

Η κολασμένη σκλάβα αποσύρεται μουρμουρίζοντας και έ-
ξω στον προθάλαμο συναπαντιέται με τον απαίσιο αφέντη της.

– Τι κάνει; την ρωτάει, άρχισε να τρώει και να πίνει; Τι σου είπε για τ' εμένα, θα βάλει μυαλό με το καλό ή όχι;

«Μπά, μη το πιστεύεις αφέντη μου. Όσο που τσιμπάει δυό μπου-
κιές από τα φαγητά και πίνει δυό ρουφηξιές νερό· και άμα την κου-
βεντιάζω για την αφεντιά σου άγριεύει και χτυπιέται και δέρνεται».

«Θ' αφήσω να περάσει λίγο η νύχτα, λέει ο απαίσιος κακούργος,
και θα πάω για στερνή φορά κοντά της. Αν και τώρα δεν δελήσει
να μου κάνει το χατήρι και να γίνει με το καλό δική μου, θα την κά-
νω με το ζόρι· θα δοκιμάσω με και πάλι το φαρμακό σου γριά».

«Το φάρμακο μου το ξαναδοκίμασες και το ξέρεις αφέντη, είπε η
καταχθόνια τουρκάλα. Θα της το ρίξω στο νερό, και πινοντάς το θα
κοιμηθεί σαν πεθαμένη, και τότε την κάνεις ότι θέλεις».

– Καλά, καλά, θα ιδούμε τι θα γίνει απόγε και κατόπι θ'
αποφασίσω· ετοιμάσέ μου τώρα ένα καλό τραπέζι να φάω.

Η δύστυχη αιχμάλωτη συνέχισε για ώρα πολλή τα αναφυλ-
λητά της και το κλάμα της, ώσπου τα μάτια της στερέγαν και δεν εί-
χε άλλα δάκρυα να βγάλει. Ανακάθησε: κατόπι σ' έναν πλούσιο
σοφά κι άρχισε να σκέπτεται πάλι την καταστασή της και τη μοίρα
της.

Τρείς φορές ως τώρα την είχε επισκεφτεί ο απαίσιος απα-
γωγέας της, και της υποσχόταν τα χίλια δυό αν θα υπέκυπτε και θα
γινόταν δική του. Εκείνη όμως τον είχε αποκρούσει με λόγια και με
έργα. Αλλά ως πότε θα γινόταν αυτό; ως πότε θα μπορούσε να πα-
λεύει με τ' ανήμερο αυτό δεριό; Διατηρούσε όμως και την ελπίδα
μήπως μπορέσουν οι δικοί της να την λευτερώσουν. «Αν δεν μπο-
ρέσουν, έλεγε, θα σκοτωθώ».

Αποκαμωμένη πια είχε ακουμπήσει στον σοφά και μισονύ-

σταζε, όταν έξαφνα άκουσε να τρίζει η θύρα, και μέσα στο λιγοστό φως του λυχναριού που γευτοφώτιζε το δωμάτιο φυλακή της, διάκρινε την σιλουέτα του απαίσιου δημίου της του τρομερού Κιαζήμπεη.

Σαν το τρομαγμένο ζαρκάδι που αντικρύζει τον αιμοβόρο λύκο πετάχτηκε όρδια και έλαβε στάση αμύνης.

– Καλησπέρα γυχούλα μου, μη σκιάζεσαι, μη λαχταράς, έκανε χαμογελαστά ο μπέης.

Η κόρη δεν του αποκρίθηκε, κι εκείνος συνέχισε στο ίδιο μαλακό και γεμάτο υποκριτική γλυκύτητα ύφος.

– Γιατ' ομορφούλα μου δεν μου μιλάς; το ξέρεις πως ότι κι αν θα μου ζητήσεις θα το κάνω για χατήρι σου.

– Και τότε γιατί δεν το κάνεις; είπε ξεδαρετά η μικρή Ρηνούλα.

– Ποιό θέλεις και δεν στο κάμνω;

– Να μ' αφήσεις να πάω στη μάνα - τρανή μου και στον πάπο μου.

– Πω, μόναχα αυτό που δεν μπορώ να σου κάνω, ότι άλλο θέλεις γύρευε.

– Τίποτα άλλο δεν θέλω.

– Μα είσαι χαζό και λωλο τσιούπρα. Θα σε κάμνω πρώτη χανούμισσα του σεραγιού μου και θα σε ντύσω στα μεταξωτά και στα χρυσά.

Και λέγοντας αυτά ο άγριος λύκος που παρίστανε το ήμερο πρόβατο την πλησίασε και δοκίμασε να την αγκαλιάσει.

Εκείνη όμως αποτραβήχτηκε σαν να την είχε αγγίζει φίδι.

Ο Κιαζήμπεης εξακολούθησε για αρκετή ώρα τα παρακαλάτα του, και προσπαθούσε πάντα να την πλησιάσει δήθεν με καλό σκοπό.

Η κόρη του ξέφευγε με τρόπο, και τον παρακαλούσε να την σεβαστεί σαν πατέρα της που ήταν στην ηλικία, και να την ξαναστείλει στους δικούς της.

Στο τέλος όμως ο απαίσιος κακούργος σαν είδε πως τίποτε δεν κατόρθωνε με το καλό, μεταμορφώθηκε με μιας από πονηρή αλεπού σε άγρια τίγρη, όπως κι ήταν. Με μάτια που έλαμπαν από πόθο και παραφορά, χύμηξε σαν ο σταραυετός στο άκακο αρνάκι κατεπάνω της, κι έπειτα από δυνατό κυνηγητό την άρπαξε στα στιβαρά του χέρια και την αναποδογύρισε απάνω στα φαρδιά μιντέρια.

Η γενναία κόρη όμως αμυνόταν με τα νύχια και με τα δόντια της καταβάλλοντας υπεράνθρωπες προσπάθειες. Ενω το λυσσα-

σμένο ανθρωπόμορφο κτήνος της έσχιζε τα φορεματά της, εκείνη του ξέσχιζε τα μάγουλα και ταυτόχρονα καλούσε σε βοήθεια· αλλά ποιος να την ακούσει.....

– Θα γίνεις δική μου με το ζόρι αφού δεν θέλεις με το καλό, μούγγριζε το ανήμερο δεριό.

Και αδιαφορώντας για το αίμα που έτρεχε από τα ξεσχισμένα μάγουλα και χέρια του προσπαδούσε να την δαμάσει.

Κουρασμένο τώρα πιά το φτωχό αθώο πλασματάκι πάλευε απεγνωσμένα, και δεν δ' αργούσε ίσως να υποκύψει, όταν έξαφνα ακούστηκε μια ντουφεκιά, και κατόπι δεύτερη και τρίτη, κι έπειτα πολλές.

Λαχανιασμένος ο φοβερός δήμιος πετάχτηκε ορδός παρατώντας το δύμα του, ενώ δυνατά χτυπήματα ακούστηκαν στη θύρα. Ήταν η γριά υπηρέτρια.

– Γρήγορα μπέη μου! κλέφτες πλάκωσαν στ' αρχοντικό σου.

– Κλέφτες! και που βρεθήκαν τα σκυλιά;

Πετάχτηκε ευθύς έξω κι έσπευσε να οπλιστεί.

Τα έξι παλληκάρια του είχαν πιάσει κρύα της πολεμίστρες και αμυνόταν.

– Ποιοί είστ' εσείς χαϊντούτηδες που αποκοτήσεται να χτυπήσετε το σαραγι μου; ρώτησε από μέσα.

– Άνοιξε και παραδώσου με το καλό και τότε θα ιδείς ποιοί είμαστε, του απάντησε μια θροντερή φωνή απ' έξω.

– Για γυναίκα με περάσεται ωρέ να παραδοδώ;

– Παραδώσου με το καλό, μόνο τα γρόσια σου θα σου πάρωμε τη ζωή θα στην χαρίσωμε, μπέσα για μπέσα, ξαναείπε η φωνή.

– Τον κακό σας τον καιρό χαϊνηδες.

Τώρα ακουγόταν κι άλλοι πυροβολισμοί, όλο το χωριό ήταν ανάστατο.

Ο Αλήμπεης ο ξάδερφος του· Κιαζήμπεη που ήταν και αποσπασματάρχης, ακούγοντας τις ντουφεκιές μάζεψε τα παλληκάρια του κι ετοιμάστηκε να πάει να τον βοηθήσει. Οι κλέφτες όμως δεν είχαν χάσει καιρό· με οδηγούς το Ζώη και τον ανεγιό του τον Παναγιώτη είχαν πιάσει όλα τα πόστα μέσα και γύρω από το χωριό, και μόλις βγήκε έξω τον υποδέχτηκαν με ομοβροντίες ξαπλώνοντας νεκρά και λαβωμένα τα περισσότερα από τα παλληκάρια του.

Αναγκάστηκε τότε να υποχωρήσει και να ταμπουρωθεί μέσα στο οχυρό σαραίι του. Αλλά οι κλέφτες τον περίζωσαν από παντού.

Στο μεταξύ το σπίτι του Κιαζήμπεη χτυπιόταν άγρια απ' όλες τις πλευρές. Μάταια ο θρασύδειλος τουρκαλβανός περίμενε βοήθεια από τους φίλους και χωριανούς του. Όσοι έτυχαν στο χωριό και τόλμησαν να βγουν στους δρμους χτυπήθηκαν από τα παλληκάρια του Λεωνίδα και Νταβέλη, και άλλοι έμειναν στον τόπο, άλλοι λαβώθηκαν, και άλλοι ζαναγύρισαν στα σπίτια τους, και λούφαζαν.

«Έχετε το νου σας, είχαν πει οι αρχικαπεταναίοι των κλεφτών στα παλληκάρια τους, απ' όποια σπίτια σας βαρέσουν να τα σημαδέυετε κι έχομε ράμματα για τη γούνα τους».

Οι κλέφτες, βλέποντας πως από την θύρα ήταν δύσκολο να πατήσουν το οχυρό σαραΐ του Κιαζήμπεη, οικονομίσαν σκάλες, τις έδεσαν, κι αφού εξουδετέρωσαν από το πίσω μέρος τους αμυνομένους, τις έστησαν και ανέβηκαν στη στέγη του σπιτιού. Απ' εκεί κατέβηκαν μέσα με επικεφαλής τον ίδιο το Λεωνίδα το Γκίκα και τον Γκαρέλη, και άρχισε καινούργια πάλη σώμα προς σώμα στα τυφλά.

Ο ίδιος ο Κιαζήμπεης σκοτώθηκε, και δυό τρία από τα τελευταία παλληκάρια του που παραδόθηκαν σφάχτηκαν κι αυτά σαν αρνιά· τόσο οι κλέφτες ήταν εξαγριωμένοι. Κατόπι άνοιξαν τις θύρες και μπήκαν μέσα κι άλλοι.

Οι χανούμισσες έπεσαν στα πόδια των καπεταναίων και τους παρακαλούσαν. Δεν τους έκαναν κακό.

– Δεν πειράζομε γυναίκες εμείς, τους είπε ο καπετάνιος Λεωνίδας μη φοβάστε.

– Η κόρη η Χριστιανοπούλα, που είναι η κόρη που έκλεψε ο μπέης σας;

– Να σου δείξω εγώ καπετανιό μου, έκανε πρόθυμα η πονηρή υπηρέτρια για να τον καλοπάρει.

Και τον οδήγησε στο απόμερο δωμάτιο, ενώ κοντά του ερχοταν ο Ζώης και οι άλλοι.

Μόλις άνοιξαν την θύρα όμως σταμάτησαν όλοι τους για μια στιγμή αποσβολωμένοι. Η Ρηνούλα κοιτόταν στο πάτωμα ακίνητη σαν νεκρή....

Πρώτος όρμησε ο μπάρμπα της ο Ζώης και την αγκάλιασε ήταν ζεστή. Έβαλε το χέρι του στην καρδιά της· χτυπούσε.

– Είναι ζωντανή! ζουντανή, ανάκραζε χαρούμενος, μόνο λιγοθυμισμένη.

– Γρήγορα ρακή κι ότι άλλο έχεις γιά να την συνεφέρωμε, πρό-

σταζε ο καπετάν Λεωνίδα.

Στο λεφτο ξαναγύρισε η τουρκάλα με ρακή και γκιούλι (τριανταφυλλόνερο).

Ύστερα από μερικές εντριβές η ταλαίπωρη κόρη συνήλθε. Άνοιξε τα βλεφαρά της, και η πρώτη της ματιά έπεσε στο δείο της.

– Που είμαι, που βρίσκομαι, γυθίρησε.

– Μη φοβάσαι κόρη μου, είμ' εγώ ο μπάρμπας σου ο Ζώνης.

Ανασπκώθηκε, έπιασε το κεφάλι της με τα δυό της χέρια, συνήλθε εντελώς, και ξαναρώτησε.

– Μπάρμπα μου, που βρέθηκες εδώ για να με σώσεις;

– Το πως βρέθηκα μην τα ρωτάς, το γλυτωμό σου τον χρώσας πρώτα στον καπετάνιο κόρη μου.

Και λέγοντας αυτά της έδειξε τον αρχηγό του.

Αυθόρμητα εκείνη σπκώθηκε, και αρπάζοντας το χέρι του καπετάν Λεωνίδα άρχισε να το καταφιλεί, ενώ λόγια ευγνωμοσύνης ξέφευγαν από τα χείλη της.

– Σ' ευχαριστώ καπετάνιε μου σ' ευχαριστώ, ο θεός να σου χαρίζει μέρες, να ζήσεις ίσια με τα γηλά βουνά, με γλυτωσες από τ' αγαρννά τα χέρια.

– Το καθήκον μου κόρη μου, γυθίρησε εκείνος. Και γυρίζοντας προς τον Ζώνη.

– Συμμαζεγέ τη εσύ, κι έχομε δουλειά εμείς, είπε.

Ύστερα μαζεύοντας τα παλληκάρια του άρχισε να χτυπάει ένα προς ένα όλα τα σπήτια απ' όπου τους είχαν ντουφεκίσει. Αλλού τσάκιζαν τις πόρτες, αλλού ανέβαιναν από τις σκεπές. Συνηθισμένοι σε τέτοιου είδους επιθέσεις οι κλέφτες δεν δίσταζαν καθόλου.

Στο σπίτι του Αλήμπεη ανέβηκαν κι εκεί από τη στέγη και το πάτησαν. Τα παλληκάρια του, όσα έπεσαν στα χέρια τους τα σφάζαν σαν αρνιά. Τον ίδιο όμως δεν τον βρήκαν πουθενά. Είχε ξεφύγει σαν λαγός από μιά μικρή θυροπούλα μαζί με δυό τρείς από τους οπαδούς του και κρύφτηκαν μακριά. Ο καπετάν Νταβέλης που ήταν επικεφαλής αυτών που πάτησαν το σπίτι του, έβγαλε έξω τις χανούμισσες, και αφού άρπαξαν όλα τα πολύτιμα πράγματα, έβαλαν φωτιά και τόκαγαν.

Βλέποντας οι άλλοι τούρκοι το σαραϊ του τρομερού Αλήμπερη να λαμπαδιάζει μέσα στις φλόγες, έχασαν πλέον κάθε διάθεση για αντίσταση, και εγκαταλείποντας τα σπήτια τους στην διάθεση των κλεφτών προσπαθούσαν τώρα τρομοκρατημένοι να κρυφτούν

όπως - όπως και όπου μπορούσαν.

Ολόκληρη τη νύχτα λοιπόν οι κλέφτες, αφού πατήσανε τα καλλίτερα και πλουσιώτερα σπίτια της Μεσαριάς, και σκότωσαν όσους Τούρκους έπεσαν στα χέρια των, άρπαξαν ό τι πολύτιμα και ακριβά πράγματα βρήκαν, τα φόρτωσαν στα άλογα και μουλάρια του χώριού, έβαλαν καβάλα και τους λιγοστούς λαβωμένους των, και πήραν το δρόμο προς τα Ζαγόρια.

Μαζί τους πήραν και την όμορφη Ρηνούλα καθώς και το γέρο Ζήση Κορβέση και τον εγγονό του τον Παναγιώτη, γιατί αν τους αφήνανε θα τους ξεκαθάριζαν οι Τούρκοι. Και έζησαν αυτοί αρκετά χρόνια κρυμμένοι υηλά στα Βλαχοχώρια, και κατόπι ξεναγύρισαν σαν έσιαζαν τα πράγματα και μαλάκωσαν κάπως οι Τούρκοι.

Πέρασαν αρκετές μέρες όσο να συνέλθουν οι Τούρκοι της Μεσαριάς από το φοβερό χτύπημα, και να συγκεντρωθούν όλοι οι Καραμουρατάτες να συγκροτήσουν αποσπάσματα, και μαζί με τον ταχτικό Τουρκικό στρατό να βγούν τρέφα να κυνηγήσουν τους κλέφτες. Στο μεταξύ οι καπεταναίοι Λεωνίδας και Νταβέλης μαζί με τους εκατόν πενήντα περίπου οπαδούς των είχαν φτάσει στα σίγουρα λημέρια τους στ' απάντη βουνά και στα ρουμάνια του Πίνδου.

Αυτή ήταν η πρώτη καταστροφή, το πρώτο πάτημα, της τρομερής αυτής σεισμωφωλιάς της Μεσαριάς που υπήρξε πατρίδα του περιφήμου ηρώοτερα Χασάν Ταξίν Πασιά ο οποίος παράδωσε την Θεσσαλονίκη στον Διάδοχο Κωνσταντίνο στα 1912, καθώς και άλλων επιφανών, αλλά φανατικών Χριστιανομάχων μπέηδων και πασιάλων. Την αποθανάτισε δε αργότερα ο λαός μας αυτήν την καταστροφή των αγρίων τουρκαλθανών όταν θρήνησε τον θάνατο του ξακουστού Σαμαρινιώτη οπλαρχηγού του καπετάν Λεωνίδα Χατζημπύρου - που μολονότι απόφοιτος ανώτερης Ελληνικής Σχολής και φοιτητής όπως έλεγαν είχε ζώσει τ' άρματα στον καιρό της επαναστάσεως του 1877 - 78 για να πολεμήσει την Τουρκιά - με τους παρακάτω στίχους.

«Το Λεωνίδα σκότωσαν τον πρώτο καπετάνιο, Που ήταν καμάρι των κλεφτών μπαργιάκι στους αντάρτες.

Τον τρομαξ' η γ' Αρβανιτιά, τα τρίγια πασιαλήκια.

Τον τρομαξε κι Αλήμπης της Μεσαργιάς ο μπέης»....

Η δεύτερη καταστροφή της Μεσαριάς έγινε στα 1913 με την απελευθέρωση από τους Έλληνες αντάρτες, αλλά αυτή είναι άλλη ιστορία και έτσι σταματούμε εδώ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο καπετάν Γεώργιος Νταβέλης ή Δούκας από το Κοντσικό Δυτ. Μακεδονίας, ο μεσαίος καδιστός με τα πρωτοπαλλήκαρά του. Διέπραξε αρκετές ληστείες, αλλά πρόσφερε και εθνικές υπηρεσίες: κατά την επανάσταση του 1878 - 80, στον πόλεμο του 1897 και κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα. Μία απ' αυτές είναι και τούτη που περιγράφουμε στο διήγημα που προηγήθηκε.

ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΙΑΛΙΩΣ

Νοικοκύρης βαρβάτος με το σπίτι του γεμάτο απ' όλα τα καλά και τα φαγουλάτα, σωστή κρήνα, και πρώτος κερατζής του χωριού ήταν ο Γιάννης ο Μαργαρίτης. Είχε δώδεκα μούλες γερές και καλοδρεμένες και μ' αυτές περπατούσε και τριγύριζε χωριά και βιλαέτια, έχοντας τις έντεκα για φόρτωμα και αγώγι και τη μιά την κρατούσε για μπινέκι να καβαλικεύει ο ίδιος. Έφτανε ως τους Αγίους Σαράντα και την Αυλώνα μεταφέροντας τους ταξιδιώτες που έφευγαν με τα παπόρια κι απ' εκεί ξαναγύριζε φορτωμένος με αλάτια, λάδια, σαπούνια, ρύζια, και άλλεςπραμάτειες. Κατέβαινε συχνά και στα Γιάννενα, κι έφτανε ως την Πρέβεζα, κι ως τα Γρεβενά. Την Κορυτσά την είχε για παιχνίδι, καθώς και τα Μπιτώλια και τη Φλώρινα και Καστοριά - Χρούπισσα.

Στο σπίτι του, όπως είπαμε, είχε και του πουλιού το γάλα, και ζούσαν μια χαρά με τη γυναίκα του και με τις τσιούπες του ώσπου τις πάντρεψε και τις νοικοκύρευε.

Έξαφνα όμως τον βρήκε το μεγάλο το κακό. Κοντά στα Εξήντα χρόνια του έχασε τη γυναίκα του τη Γιαννοβιά κι απόμεινε έρημος χήρος κι άραχνος. Ήταν τώρα να τον κλαίς. Τα μουλάρια του τα πούλησε τα μισά και κράτησε πέντ' έξι. Αλλά κι αυτά ήθελαν κουμάντο και συγύρισμα όπως κι αυτός ο ίδιος. Σαν γύριζε από τα ταξίδια του βρεγμένος άπλυτος κι ανάλλαγος, δεν εύρισκε κανέναν στον ερημόσπιτο για να τον περιμένει. Ποιός να του ανάγει φωτιά να ζεσταθεί, ποιός να του έχει έτοιμα τα σκουτιά του για ν' αλλάξει; Ποιά γυναίκα να του μαγειρέψει ζεστό φαγητό να φάει να γυχοπιάκη; Αφήνομε τα μουλάρια που ήθελαν κι αυτά τα δικά τους: ξεσαμάρωμα, τρίγυμο, τάϊσμα, και νερό κατόπι. Αυτά τα κουμαντάριζε βέβαια και μοναχός του, αλλά πάντοτε σαν ζούσε τον βοήθαγε κι η μακαρίτισσα η Γιαννοβιά. Τόπλεναν βέβαια και τα σκουτιά του οι δύο θυγατέρες του, και άλλη καμιά δουλειά τόκαμναν στο σπίτι, αλλά ποιά πρωτώρα να βρίσκονται κι αυτές κοντά του; Είχαν τα σπίτια τους, τους άντρες τους, τις πεθερές, και τα παιδιά τους.

Βασανίστηκε έτσι κανένα χρόνο, και στο τέλος, σαν χρόνισε κι η μακαρίτισσα, αφού το καλοσκέφτηκε αποφάσισε να ξαναπαντρευτεί. Το ανακοίνωσε στους γαμπρούς και στις θυγατέρες του και κανένας δεν έφερε αντίρρηση. «Παντρέγουν πατέρα, του είπαν, για να πάρεις σύντροφο για τα γεράματά σου».

Άρχισε λοιπόν να γάχνει και στο χωριό του και στα γύρω χωριά, και να βάζει προζενήτρες και προζενητάδες· αλλά πουθενά δεν έπιανε φωτιά. Ήταν και λίγο μερακλής, (τόχε το επάγγελμα) και δεν ήθελε κι αυτός όποια κι όποια. Κάτι χήρες περασμένες από χρόνια που τον ήδελαν αυτές δεν τις ήθελε εκείνος. Ήθελε η γυναίκα που θάπαιρνε να ήταν και λίγο νέα κι εμφανίσιμη.

«Αν αρτυθείς να φας αρνί, κι αν κλέυεις κλέυ' ασήμι», έλεγε γελώντας.
«Τι να την κάμω τη μπάμπω; μπάμπω είχα, μπάμπω να ξαναπάρω»;

Τώρα τελευταία, του είχαν 'παινέσει μια χήρα από πίσω απ' την Κολώνια απ' το Μπουρντάνι τη Λιάλιώ που καταγόταν απ' το Μπαρμάσι και είχε στείλει δυό προζενητάδες. Είχε βάλει και κάποιον ντόπιο απ' εκεί, και καρτερούσε χαμπέρια. Το πρωϊ τους είχε στείλει και το απόγευμα περίμενε το γυρισμό τους.

Είχε νυχτώσει για καλά όμως όταν ξαναφάνηκαν νάρχονται. Ο μπάμπω Γιάννης τους καλωσώρισε, και τους οδήγησε ίσια με στο σπίτι του, όπου αμέσως άρχισε τις ερωτήσεις.

– Έ, πως σας φάνηκε, είναι καλή;

– Καλή; κάτι παραπάνω από καλή Γιάννη μου, του απάντησαν και οι δυό σ' ένα στόμα.

Και συνέχισαν.

«Καλή και νοικοκυρά. Το σπίτι της τόχει μια χαρά. Κι αν θα πεις για όμορφη και καλοκαμωμένη· είναι κάδρο σωστό. Ψηλή γεροδεμένη, γυναίκα με τα όλα της. Θα πάρεις, αν τελειώσει η δουλειά με το καλό, νοικοκυρά που δεν θα την είχες ιδεί ούτε και στον ύπνο σου. Ύστερα, ούτε παιδιά δεν έχει ούτε τίποτα· μια χαρά».

Της κάνεταν κουβέντα; της είπαν πως είμαι καλός νοικοκύρης και πως θα βρει εδώ όλα τα ρέγουλα και τα καλά της;

– Της τάειπαμαν και με το παραπάνω. Της είπαμαν πως θα φάει μ' ασπυμένιο χουλιάρι αν σε πάρει. Αλλ' αυτή μας απάντησε πως θέλει πρώτα να σε ιδεί. «δίχως να τον ιδώ, μας είπε, δεν αποφασίζω».

– Να πάω να με ιδεί! Κι αν δεν της γιομίσω το μάτι, τότε τι γίνεται;

– Μ'..... τι να σου πούμε κι εμείς. Όπως καταλάβαμαν όμως, σαν νιά και καλοκαμωμένη που είναι, θέλει να πάρει κι αυτή για νέον άντρα.

– Νέον άντρα! και πως θα γίνει;

– Δύσκολο πράγμα, πολύ δύσκολο. Στολίσου καλά και μπαρμπερίσου και κόψε τα μαλλιά, και τράβα για το Μπουρντάνι, κι ο Θεός βοηθός.

– Θα συλλογιστώ και θ' αποφασίσω, είπε ο Γιάννης. Θα συμβουλευτώ και το γαμπρό μου τον Αριστείδη. Εκείνος είναι διαβολάνθρωπος, έχει δηλυκό μυαλό και κάτι μπορεί να βρεί.

Και το βρήκε πραγματικά. Όταν ο πεθερός του του ανέφερε το

ζήτημα και του είπε πως η υπογήφια νύφη ήθελε να ιδεί τον άντρα που της προζενούσαν, και πως φοβόταν (ο Γιάννης) ότι μήπως βλέποντάς τον δε θα της γέμιζε το μάτι, και ίσως χαλούσε η δουλειά· ο Αριστείδης του πρότεινε ένα σχέδιο στρατηγικό έξυπνο και κωμικό μαζί, που το βάλανε σε ενέργεια σε δυό τρείς μέρες, αφού μυήσανε σ' αυτό και τους άλλους στενούς των συγγενείς και τους προζενητάδες.

Όταν λοιπόν η κυρά Λιάλιω η υπογήφια νύφη είδε τον γαμπρό που της κουβάλησαν οι προζενητάδες έμεινε ενθουσιασμένη, και χωρίς καμιά επιφύλαξη έδωσε την συγκατάθεσή της.

Ετοιμάστηκε λοιπόν. Μάζευε τα φτωχικά της πράγματα (παιδιά σκυλιά δεν είχε) και σε λίγες μέρες, σαν ήρθαν οι συμπεδέροι για να την πάρουν - λιγοστοί και χωρίς πομπή και παράταξη - τα φόρτωσε στα μουλάρια που έφεραν, καβαλίκευε κι αυτή σε ένα, και παρατώντας μια για πάντα το Μπουρντάνι και το φτωχόσπιτο της που το περιλάβαν τ' αντροζαδέρφια της, ξεκίνησε για το καινούργιο σπίτι και κατοικιό της πίσω από το βουνό της Μπάντρας. Δικόν της δεν είχε κανέναν, ούτε κι από το πατρικό σόϊ της ακόμα απ' το Μπαρμάσι, κι έτσι ολομόναχη ακολούθησε τους καινούργιους συγγενείς που δάκωνε.

Ο Γιάννης Μαργαρίτης μαζί με τους δικούς του την περίμεναν. Την ξεπέζευαν, την καλωσόρισαν, και την οδήγησαν μέσα στο σπίτι, όπου κουβάλησαν και τα φτωχικά πράγματά της. Μαζί με τους άλλους ήταν κι ο Παπαγιώργης που καρτερούσε έτοιμος για το στεφάνωμα, που θα γινόταν σε στενό κύκλο συγγενών, και μέσα στο σπίτι και όχι στην εκκλησία, μια και ήταν και οι δυό τους χήροι.

Είδε η Λιάλιω τον υπογήφιο γαμπρό ανάμεσα στους άλλους και της ήρθε η καρδιά στον τόπο της. Δίπλα του όμως καθόταν κι ένας άλλος ηλικιωμένος, αλλά καλοντυμένος καλοσυγυρισμένος και φρεσκοζουρισμένος, που δεν χόρταινε να την κοιτάζει, και που η Λιάλιω τον πέρασε για πατέρα ή μπάρμπα του γαμπρού. «Θα το μάθω αργότερα», είπε από μέσα της. Έξ άλλου δεν είχε και ποιόν να ρωτήσει. Οι λιγοστές γυναίκες που είχαν μαζευτεί τριγύρω της δεν ήξεραν σκράπ αρβανίτικα, όπως δεν ήξερε κι αυτή ελληνικά, και δεν μπορούσαν να κουβεντιάσουν.

Έριχνε η Λιάλιω λαδραίες ματιές γύρω στο σπίτι και στα στρωσίδια και στα έπιπλα, και γέμιζε το μάτι της. «Καλά μου τόλεγαν, είναι νοικοκύρης βαρβάτος με τα όλα του, συλλογιζόταν. Ήμουν τυχερή. Και τι άντρας λεβέντης».

Στο μεταξύ ο παπάς ετοιμαζόταν για τα στέφανα. Έβαλε απάνω σ' ένα τραπέζι το Ευαγγέλιο και τ' άλλα πράγματά του, φόρεσε το πατραχήλι, του και κατόπι σηκώθηκαν όλοι όρδιοι.

Τη «νύφη» την τοποθέτησαν δίπλα το τραπέζι και κοντά της στάθηκαν ο

Γιάννης μαζί με το γαμπρό του τον Αριστείδη που δεν ήταν άλλος απ' εκείνον που είχε πάει στο Μπουρντάνι και της είχε παρουσιάσει για υπογύφιος σύζυγος, και ο ένας από τους προξενητάδες που θα γινόταν κουμπάρος.

Έπεσε από τον ουρανό όμως η ταλαίπωρη η Λιάλιω όταν σε λίγο ο παπάς άρχισε την γαλμωδία του και παίρνοντας να κάνει τον αρραβώνα έσμιξε το χέρι της με το χέρι του Γιάννη αντί για του Αριστείδη.

– Γιό, γιό! (όχι) αναφώνησε. Τι μου κάνετε, άλλον μου δείξαταν κι άλλον μου δίνετε;

– Δεν πειράζει μώρ τσιούπρα μου, ετούτος είναι παντρεμένος, πως να στον δώκωμε;

– Γιό, γιό, έστε πλιάκου, νούκ μαρτόνεμ. (όχι, όχι, είναι γέρος, δεν παντρεύομαι).

Επενέβηκε τότε κι ο παπάς που βέβαια ήταν μνημένος - αν όχι από την αρχή τουλάχιστον αργότερα - στην υπόθεση.

«Μα τι λές αυτού κόρη μου; Είναι λίγο μεγάλος από χρόνια, αλλά όχι και γέροντας· είναι καλοστεκδύμενος και πρώτος νοικοκύρης. Τι θα πας να κάμεις στο ερημόσπιτό σου στο Μπουρντάνι που το ορίζουν τ' αντροξαδέρφια σου»;

– Με γελάσεται, εγω εκείνον θέλω.

Κι έδειχνε τον Αριστείδη.

– Μ' αυτός είναι γαμπρός του Γιάννη, έχει την θυγατέρα του γυναίκα. Δώστου, πάρτου, παιδεύτηκαν κάπου μισή ώρα ώσπου στο τέλος η κακόμοιρη η Λιάλιω βλέποντας έμπρός γκρεμόν και πίσω ρέμα, υπόκυγε και στάθηκε δίπλα στο μπάρμπα Γιάννη, και έβαλε την κουλούρα (στέφανα) στο κεφάλι, και χόρευε μαζί του τον χορό του Ησαΐα.

Και έζησε μαζί του καμιά δεκαριά και περισσότερα χρόνια αποχτώντας και ένα δύο παιδιά.

Περνούσαν καλά, και ο Γιάννης δούλευε το κερατζιλίκι του και κουβαλούσε καλούδια λογιασά στο σπίτι.

Σιγά - σιγά όμως, όσο γέραζε και δεν μπορούσε ζέκαμνε και τα μουλάρια του. Τα πουλούσε λιγοστευοντάς τα ένα - ένα. Στα τελευταία πια δεν πήγαινε παρά ως την Κόνιτσα, το Λεσκοβίκι, και την Κορυτσά. Πάνε οι παλνές του δόξες. Ώσπου έναν χειμώνα άρπαξε κρύωμα γερό, αρρώστησε, και πέθανε, αφήνοντας στη Λιάλιω και στα παιδιά του για κληρονομιά το σπίτι και τα χωράφια, και τα δύο τελευταία από τα μουλάρια του.

Μη μπορώντας να τα συντηρήσει η καημένη η Λιάλιω σκόπευε να τα πουλήσει, να τα κάνει γρόσια για να πορέγει με τα παιδάκια της, αλλά δεν πρόφτασε. Δυό παλπανθρώποι χουσμεκία-

ραίοι του χωριού, ο Φώτο Κάτσιας ο τσομπάνος, κι ο Λάζο Λάζος ο γελαδάρης, της τα κλέγανε.

Και βγήκε η ταλαίπωρη απάνω στο βουνό στην Αγριοβανίδα να γάζει. Και αγνάντευε τη μια μούλα την άσπρη πέρα μακριά και δίπλα της τον φώτο Κάτσια, αλλά όσο να πάει μέχρι εκεί οι κακούργοι τα εξαφάνισαν, και πήγαν και τα πούλησαν κρυφά μέσα στην Αρβανιτιά.

Γύρισε στο χωριό, και παραπονέθηκε στους μουχταροδημογέροντες, κι εκείνοι την παράπεμψαν στην Ερσέκα στο Ζαμπιτά (διοικητή Χωροφυλακής). Πήγε κι εκεί και παραπονέθηκε μιλώντας σ' ένα δικό της ιδίωμα που ήταν κράμα ελληνο-αρβανιτικών λέξεων· αλλά του κάκου και στα χαμένα. Τα μουλάρια πάν κι ακόμα πάνουν, ούτε που βρέθηκαν. Οι Τούρκοι δεν πολυσκοτιζόταν και τόσο για τις ζημιές και τα παθήματα των «γκιαούρηδων».

Και η φτωχιά η Λιάλιω ξαναγύρισε στο χωριό της, μοιρολογώντας και φωνάζοντας το Γιάννη να βγει από το μνήμα του, και να τρέξει να ξαναβρεί τις κλεμμένες μούλες του....

Παλιοί Κονιτσιώτες γλεντζέδες που γιορτάζουν το Καρναβάλι. Στην πρώτη σειρά από αριστερά: Νικόλα Τσίκας, Λάμπρος τ'ς Γούλας, Χρήστο Μπούσιος, Θωμάς Μούρας και Λάκιας Γρατσούνας.

Η ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΧΗΡ ΑΓΑ

Όλος ο κόσμος τρέχει στο πανηγύρι, κι όλοι τους είναι φορτωμένοι με καλάδια και μποξιάδες γεμάτους με λογιαστά καλούδια και φαγιά, και με νταμιζάνες και μπούκλες με ρακιά και κρασιά. Το χωριό φημίζεται γι αυτά του τα προϊόντα, γιατί έχει τα καλλίτερα αμπέλια και πέργουλα κάτω στην ποταμιά.

Από τον μεσιό κι από τον πέρα μαχαλά, έρχονται και καβαλαραίοι μερικοί από τους αρχόντους. Το κάνουν μάλλον για επίδειξη γιατί η απόσταση δεν είναι πολύ μακρινή. Οι Χουσμεκιαραίοι των σέρνουν τα αλογά τους ή τα μουλάρια από το καπίστρι, και τους βοηθούν να ξεπεζέψουν.

Ανάμεσα στους άλλους πλούσιους αρχόντους και αρχόντισσες καβαλαραίους και στους φτωχούς που πηγαίνουν ποδαράτοι ή έχουν φορτωμένα τα κουτσουβέλια τους στα υπομονητικά γαϊδουράκια των, πηγαίνει για το πανηγύρι, καβάλα στο περήφανο άσπρο άλογο του πατέρα της που το σέρνει ο χουσμεκιάρης της, και η Βασιλική η κόρη του κυρ. Χαράλαμπου.

Είναι νιά και όμορφη, ξανθούλα με γαλανά μάτια καλογραμμένα φρύδια και μύτη γνήσια Ελληνική. Το στήθος της το στολίζουν απανωτές αρμάδες με φλωριά, και τα κοντυλένια χέρια της ολόχρυσα βραχιόλια και δαχτυλίδια με διαμαντόπετρες.

Παρ' όλα όμως τα νειάτα και την ομορφιά της, η όψη κι η θωριά της είναι χαλασμένη και κίτρινη σαν τα χρυσαφικά που τη στολίζουν, και τα μάτια της φαίνονται λυπημένα και παραπονιαρικά. Βλέπει τριγύρω της τον κόσμο που τρέχει χαρούμενος και βουϊχτερός σαν το μελίτσι για το πανηγύρι και με φωνή θλιμμένη σιγογυθιρίζει.

«Τι να τα κάνω τα πλούτια και τα καλά αφού δεν έχω την υγεία μου, κι αφού ο άντρας μου βρίσκεται στην έρμη ξενητειά».

Ο πατέρας της ο κυρ. Χαράλαμπος χρόνια και χρόνια δούλεψε στη Ρουμανία, όπως όλοι σχεδόν οι συγχωριανοί του, και η τύχη τον βοήθησε και καζάντησε βιό πολύ. Γύρισε κατόπι στο χωριό, και ζούσε μπείικα αντάμα με τη γριά του και με τη μοναχοκόρη του αυτή τη Βασιλική, που την πάντρεψε μ' ένα καλό νοικοκυρόπουλο το

Μιχάλη στον οποίο παράδωκε και τις δουλειές και τα μαγαζιά που είχε ο ίδιος στο Βουκουρέστι.

Δύο μήνες έκατσε μονάχα ο γαμπρός, και αναγκάστηκε να ξενιτευτεί γιατί ήταν ανάγκη να βρίσκεται μοναχός του απάνω στις δουλειές αφού ο νοικοκύρης μοναχά βγάζει το γομάρ' από τη λάσπη, όπως λεν το μύθο. Έλεγε να γυρίσει απάνω στα δυό χρόνια αλλά έκανε πέντε σωστά. Πέντε ολόκληρα χρόνια τον καρτέραγε η καημενούλα η Βασιλική με Πηνελόπεια υπομονή, και κάθε λίγο τον έβλεπε στα ονειρά της. Πολλές φορές φοβόταν μη λάχη και την ξέχασε και ξελογιάστηκε με τις Ρουμάνες, κι ο νους της τσιακλάτιζε, κι η καρδιά της λαχταρούσε. Αλλά σύντομα έφταναν τα γραμματά του, και αριά και που καμιά φωτογραφία του, και την πσύχαζαν και της ξανάφερναν την καρδιά στο τόπο της. Μ' αυτά παρηγορούσε η δόλια τα νειάτα της, και κατασίγαζε της φύσης τες ακράτητες ορμές. Πολλοί και διάφοροι πειρασμοί την τριγυρνούσαν με τη μορφή διαφόρων νεαρών που γυρνούσαν από το ταξίδι κι έμεναν για λίγο στο χωριό. Ακόμα και ο Χουσμεκιάρης της την στραβολόγιαζε με βλέμμα γεμάτο κρυφούς και αμαρτωλούς πόδους, αλλά εκείνη έμενε πάντα σταθερή στην τιμή και στο ναμούζι της.

Να είχε τουλάχιστον αποχτήσει και κανένα μωρουδέλι, θα είχε μια ξεχωριστή χαρά. Θα περνούσε τον καιρό της τρανευοντάς το, κι εκείνο θα της γλύκαινε το φαρμάκι του πόνου της ξενιτειάς με τα γλυκά γουστόζικα λογάκια του· αλλά ο θεός δεν δέλησε.

Τέλος πάντων, οι πρώτες στενοχώριες πέρασαν και σαν ήρθε ο Μιχάλης της απ' το ταξίδι η χαρά και το γέλιο ξαναγύρισαν κοντά της, και πέρασε τέσσερις μήνες όλο γλέντι και διασκέδαση. Πήγαν σε χαρές, πήγαν σε χορούς και πανηγύρια αντάμα με τον άντρα της, κι όλος ο κόσμος τους καμάρωνε.

Πέρασαν όμως πολύ γρήγορα οι τέσσερις μήνες της χαράς, και ο Μιχάλης της ξανάφυγε. Έπρεπε να ξαναπερνάει πάλι τον καιρό της με τη συντροφιά της γριάς μάνας της, της δούλας, και του χουσμεκιάρη των, ή με τες γειτόνισσες.

– Θα κάμ'ς υπομονή τσιούπρα μου, θα συνηθίσεις όπως κι εγώ, όπως όλες οι γυναίκες του χωριού, της έλεγε η γριά.

– Θα κάνω μάννα, τι θα γιένει....

Και έκανε όσο μπορούσε. Αλλά δεν πέρασε μήνας από τη μέρα που έφυγε ο άντρας της, και άρχισε να μη αισθάνεται καλά τον εαυτό της. Αρχίσανε να της έρχονται ζαλάδες, αναγούλιες, νάχει ανα-

ρεξία, κι αγάλια - αγάλια κιτέρνισε και γίνηκε σαν το φλουρί.

Την πήγε ο κυρ. Χαράλαμπος ο πατέρας της στο γιατρό, κι εκείνος την ζέτασε και κούνησε το κεφάλι του.

– Τι της βρίσκεις γιατρέ, τι έχει; τον ρώτησε ο άρχοντας.

– Να με συμπαδάς κυρ. Χαράλαμπε, αλλά σύρτη και ως την Κόνιτσα· φοβάμαι μην είναι τίποτα βλαμμένη, του γυθίρισε κρυφά.

Την κατέβασε και στην Κόνιτσα. Την ζέτασαν ο Μπεκιάρης, ο Νικολαΐδης, ο Πρίγκος· και όλοι τους σχεδόν για χτικιασμένη την έβγαζαν. Μόνον ο γιατρός ο Φώτος του έδωσε κουράγιο, και του είπε ότι η κόρη έπασχε από στενοχώρια, και μπορεί να ήταν ίσως και από αγαστριά.

Φυσικά ο αυταρχικός και απρόσιτος, αλλά στο βάθος καλοκάγαθος γονιός δεν είπε τίποτε στην κόρη του - μόνο στη γριά εκμυστηρεύτηκε το μυστικό - αλλά αυτή κατί μάντευε από τη στάση και τα μισόλογα των γονιών της, κι όλο κρυφόκλαιγε, κι όλο στενοχωριόταν.

Οι γονίδες της Βασιλικής, για να μην της δείξουν τίποτε και θέλοντας να την κάνουν ν' αλεγράρει λίγο, είχαν έρδει κι αυτοί στο πανηγύρι. Και σαν απόλυσε η εκκλησία, αντάμα με τους συγγενήδες τους έβαλαν τ' αρνί στη σουβλα κι άρχισαν να διασκεδάζουν, ή μάλλον να χαζεύουν με τους άλλους που χόρευαν και γλεντούσαν.

Η Βασιλική καθισμένη κοντά τους, χάζευε κι αυτή και ξεχνούσε προσωρινά το μαράζι που έτρωγε τη σκέψη και την καρδιά της.

Σαν γήθηκε και ροδοκοκκίνησε τ' αρνί, το λιάνισε ο Χουσιμεκιάρης κι άρχισαν να τρώνε. Ο κυρ. Χαράλαμπος, όπως το συνηθίζει πάντα, κάλεσε κοντά στην παρέα του και μερικούς ξένους κι αλληργινούς να τους φιλέγει. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο γέρο Ταϊρης ο γκέγκας ο Χαλβατζής που του ήταν γνωστός γιατί χρόνια και χρόνια πουλούσε χαλβά στο παζάρι της Κόνιτσας.

– Δε μου δίνεις λίγο την πλάτη να ρίχνω μια ματιά κυρ. Χαράλαμπε, του λέει.

– Τι να την κάνεις ωρέ γέρο Ταϊρη; νάδειχναν αυτά... δε βαριέσαι...

– Δε χάνομε και τίποτε δώστη.

– Πάρτη τότε αφού το θέλεις και να ιδω τι θα μου πείς.

Την άρπαξε με τα ροζιασμένα κοκκαλιάρικα δαχτυλά του, την ξεκοκκάλησε μ' επιτήδειες κινήσεις ο έμπειρος γέρο - Αρβανί-

της, και άρχισε να την ζητάζει προσεχτικά.

– Ε, τι βλέπεις γέρο; τον ρώτησε ο κυρ. Χαράλαμπος.

– Καλά μαντάτα έχω να σου πω αφεντικό.

«Μαύρα καλά» μουρμούρισε σιγανά ο κυρ. Χαράλαμπος, για να μη τον ακούσει η κόρη του που καθόταν παραπέρα, και κούνησε με θλίψη το κεφάλι του.

– Όχι αφεντικό! είπε ξανά ο γέρο Ταϊρης.

– Γλιέπω χαρές και γέλια στο σπίτι σου! γλιέπω σαρμανίτσα, εξακολούθησε υγώνοντας τη φωνή για ν' ακουστεί απ' όλους. Στο σπίτι σου θα γεννηθεί παιδί σερκό και θα λαλήσουν κλαρίνα και βιολιά. Γλιέπω και γρόσια! πολλά γρόσια θα μπουν κατόπι στο σπίτι σου.

– Και που τα γλιέπεις ωρέ γέροντα;

– Εδώ μέσα στο κόκκαλο αφεντικό.

– Αν βγούν ορέ σωστά τα λόγια σου, πέντε λίρες έχεις ρεγάλο από τ' εμένα.

– Τες έχω κιόλας σίγουρα στην τσέπη μου αφεντικό.

Έχει περάσει τώρα ακριβώς ένας χρόνος από την ημέρα που έγινε ο παραπάνω διάλογος.

Και πάλι όλοι οι κάτοικοι του χωριού διασκεδάζουν στο πανηγύρι. Οι πίπτες, οι τριγανίτες, τα τυριά, και τα υητά, είναι στρωμένα σωρός στα μισάλια στους μποξιάδες, και στα πράσινα κλαριά. Τα όργανα παίζουν και λαλούν τα αδάνατα δημοτικά τραγούδια της αγάπης, της ξενιτειάς, και της ζακουσμένης κλεφτουριάς. Το κρασί τρέχει σαν ποτάμι. Οι νέοι και οι νιές σέρνουν το χορό και οι γεροντώτεροι τους καμαρώνουν, ή τραγουδούν κι αυτοί παλιά τραγούδια του τραπεζιού και κουτσοπίνουν.

Ο κυρ. Χαράλαμπος έχει βαλμένα τρία υητά. Κουβάλησε κι ασκιά ολόκληρα με κρασί, και κερνάει όλον τον κόσμο. Στα όργανα μονάχα δεν ξέρω πόσα φλωριά και πόσα μεντζήτια έδωσε...

Δίπλα του κάθεται η γριά του, και πιο πέρα η κόρη του η Βασιλική, όμορφη και ροδοκόκκινη γεμάτη δροσιά και χάρη τώρα· και στο πλάϊ της, η δούλα του σπιτιού κουνάει μια σαρμανίτσα πλουμιστή, που μέσα της αναπαύεται ένα παχουλό ολόξανθο αγοράκι. Οι χωριανοί και οι ξενοχωρίτες φίλοι και γνωστοί, παίρνουν μεζέ, ρουφούν και το κρασάκι τους, και εύχονται.

«Χρόνια πολλά κυρ. Χαράλαμπε, και του χρόνου, να μας βοηθά η Παναγιά μεγάλ' η χάρη της, να ζήση και το εγγονάκι σου, και να καλοδεχτείς και το γαμπρό σου».

– Ευχαριστώ, ευχαριστώ και σας να σας χαρίσ' η Παναγιά, που τη γιορτάζουμε σήμερα, ότι ποθεί η καρδιά σας, απαντούσε χαμογελαστός ο κυρ Χαράλαμπος.

Έξαφνα, ανάμεσα στους άλλους που χαιρετούν και εύχονται, πλησιάζει κι ένας νέος άντρας ντυμένος αρβανίτικα. Χαιρετάει τον άρχοντα με χειραγία, και του λέει.

– Χρόνια πολλά κυρ. Χαράλαμπε, και του χρόνου, να χαίρεσαι τη φαμιλιά σου, να σου ζήση και το αγγόνι σου.

– Ευχαριστώ, ευχαριστώ, αποκρίνεται ο κυρ. Χαράλαμπος αλλά ποιός είσαι συ παιδί μου;

– Είμαι ο Αμπεντίνης ο γυιός του γέρο Ταϊρη του χαλβατζή.

– Του Ταϊρη! τι μου λες;

Και ο κυρ. Χαράλαμπος πετάχτηκε με μιας όρδιος, πράγμα που δεν είχε κάνει για κανέναν άλλον ως τώρα.

– Τι κάνει ο γέροντας; πως είναι; που βρίσκεται;

– Ο γέροντας μας άφηκε ζωή κυρ. Χαράλαμπε πέρασε... Τι να γίνει, είχε τον καιρό του, ήταν ογδόντα εφτά χρόνων.

– Βρέ τον καημένο τον Ταϊρη. Κάτσε παιδί μου, κάτσε να σε φιλέγωμε.

Και αφού κάθησαν, ο κυρ. Χαράλαμπος συνέχισε.

«Τι κρίμα! να μην είναι ζωντανός να τον ευχαριστήσω. Αυτός ήταν σωστός προφήτης. Έμπασε τη χαρά μέσα στο σπίτι μου. Από την ώρα που άκουσε η βασιλική μου τα λόγια του έγινε άλλος άνθρωπος. Σιγά - σιγά προχίνησε και ξεγυρνάει που ήταν κίτρινη σαν σιαφράνι, και πριν περάσουν πέντε μήνες μου έκανε και το εγγονάκι μου, που είμαστε τώρα σαν ο Θεός θέλει. Κι ας μου την είχαν ξεγράψει οι γιατροί όλοι, εξόν από τον κυρ. Φώτο, που τον ευχαρίστησα με το παραπάνω, όπως θα ευχαριστήσω και σένα στον τόπο του πατέρα σου.

– Εγώ δεν ήρδα για το μπαζίσι κυρ. Χαράλαμπε, ήρδα μόνο και μόνο για να σου θυμίσω πως ο μακαρίτης ο γέροντας δεν έπεφτε ποτέ έξω σαν διάβαζε την πλάτη του αρνιού. Μου έδειξε και μένα, αλλά εγώ δεν μπορώ ούτε στο νύχι να τον φτάκω.

– Ετότε μου φάνηκε παράξενο, είπε ο άρχοντας, δεν τον πίστευα αλλά, να που έγιναν τα όσα μου προμάντευε! Και τώρα θα πάρεις εσύ το μπαζίσι αλλά θα κάτσεις πρώτα λίγες μέρες να σε φιλέγω, κι ύστερα φεύγεις.

Και πραγματικά, ο κυρ. Χαράλαμπος κράτησε μια ολόκληρη βοδομάδα τον Αμπεντίνη στο αρχοντικό του και τον φίλεψε. Κα-

τόπι τον ξεπροβόδησε και του έδωσε διπλό και το μπαξίσι. Δέκα λίρες χρυσές, και όχι πέντε που είχε τάξει στον πατέρα του. Αν και αυταρχικός και ισχυρογνώμων, ήταν όμως κουβαρντάς και σωστός αρχοντάνθρωπος ο κυρ. Χαράλαμπος. Και χάρη στο κουβαρναλήκι και τη γεναιοδωρία του σώθηκε μια φορά από τα χέρια των ληστών που είχαν πατήσει το χωριό του και πλιατσικολογούσαν τα σπίτια κι έπαιρναν τους πλούσιους σκλάβους για ζαγορά. Ενω ετοιμαζόταν να του πλιατσικολογήσουν το σπίτι, και ασφαλώς να τον αρπάξουν κοντά τους κι αυτόν τον ίδιο, έξαφνα πλησιάζει ένας που φαινόταν για αρχηγός και τους προστάζει. «Μακριά απ' αυτόν τον άνθρωπο κι απ' αυτό το σπίτι, είναι φίλος δικός μου». Απόρρεσε ο κυρ. Χαράλαμπος γιατί δεν τον γνώριζε καθόλου. Βγάζει τότε ο ληστής μια ασημένια ταμπακέρα από τον κόρφο του και του την δείχνει. «Τη γνωρίζεις αυτή αφεντικό»; «Ναι, τη γνωρίζω, ήταν κάποτε δική μου». «Θυμάσαι που σ' αντάμωσα μια φορά κάτω στο Κρυονέρι εδώ και χρόνια και σου γύρεψα τσιγάρο κι εσύ μου τη χάρισες αντάμα με τον καπνό». «Ναι, το θυμάμαι». «Είσαι καλός άνθρωπος αφεντικό και δεν κάνει να πάθεις κακό». Και ο λήσταρχος κινήθηκε να φύγει. «Κάτσε να σε φιλέγω κάτι καπετάνιε, που πας»; «Δεν είναι ώρα για τέτοια αφεντικό». «Πάρε τουλάχιστον ετούτο να με θυμάσαι, έχει και τ' όνομά μου». Και ο κυρ. Χαράλαμπος βγάζει και του χαρίζει ένα ολόχρυσο ρολόγι που τόχε από τη Ρουμανία.

Αλλά ας αποτελειώσωμε την ιστορία μας. Την ερχομένη Πασκαλιά, ήρθε και ο γαμπρός του κυρ. Χαράλαμπου ο Μιχάλης από τη Ρουμανία, και καινούργια γλέντια και χαρές έγιναν στα βαφτίσια του μικρού παιδιού. Κι έτσι, είτε από απλή σύμπτωση είτε γιατί ο γέρο Ταϊρης edιάβασε πραγματικά το μέλλον, που το είχε εγχαράζει κάποια μυστηριώδης και ακατανόητη δύναμη στην πλάτη του αρνιού, η προφητεία του εκπληρώθηκε πέρα για πέρα, και η κόρη του γέρο άρχοντα η Βασιλική έλαμπε από χαρά και ευτυχία στο πλευρό του αντρός της.

– Τώρα και να πεθάνω είμαι ευχαριστημένος που είδα τα παιδιά μου όπως ήθελα, έλεγε ο κυρ. Χαράλαμπος.

Η ΠΑΝΤΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΝΑ ΤΡΑΝΗΣ ΜΟΥ

Η μανατρανή μου η Στεφανήγαινα δεν ήταν μια απλή δουλεύτρα, μια σκέτη ακατέργαστη χωριάτισσα με αρχαϊκούς τρόπους όπως οι περισσότερες γυναίκες του καιρού της· ήταν σχετικά καλλιεργημένη, ήταν προικισμένη με φυσική εξυπνάδα, και ήξερε και λίγα γραμματάκια που τα είχε μάθει στο σπίτι με δάσκαλο τον αδερφό της το Δημήτρη, (εκείνα τα χρόνια δεν υπήρχε δασκάλα στο χωριό μου και όλα τα κορίτσια σχεδόν ήταν αγράμματα) και διάβαζε δρασκευτικά βιβλία, και διάφορους βίους αγίων, και τα είχε αποστηδίσει όλα απ' έξω κι ανακατωτά.

Ο μακαρίτης ο Παπαβασίλης την είχε σε πολλή υπόληψη, και συχνά άνοιγε μαζί της δρασκευτικές συζητήσεις. Ξεμολογιούνταν ταχτικά στον Παπαζήση από τους Χιονάδες, και συχνά - πυκνά μεταλάβαινε.

Καλλιεργούσε με επιμέλεια τα αμπελοχωραφά της αντάμα με την κόρη της (τη μητέρα μου) και είχαμε πάντοτε γεμάτο το σπίτι μας με μπερεκέτια μαζούλια και λογιαστά φρούτα και ρακές και κρασιά.

Φτωχή αυτή αγαπούσε τους φτωχωτερούς της, και από το στερημά της έκανε και ελεημοσύνες.

Η μακαρίτισσα η μητέρα μου όμως ήταν συντηρητικός χαρακτήρας (χωρίς να είναι βέβαια σπαγγοραμένη) και τη μάλωνε πολλές φορές.

«Καγομάννα, της έλεγε, κοντεύεις να δώκεις και τη χαϊιά ακόμ' από το στόμα σου στους εφτωχούς. Φτωχοί είμαστε κι εμείς, με την τυρράνια μας τα βγάζομε, κι ο γαμπρός σου από το ταξίδι με 'κονομία και με το σπαράγγιο μας τα στέλλει· ας δουλιέγουν νάχουν.

— Το κάμνω για την γυχή μου, από τα δικά μου δίνω, δε σ' έχω ανάγκη, της απαντούσε η γριά και συνέχιζε το βιολί της.

Θυμούμαι πως οι γυναίκες μελαγής φυλής των σιδεράδων και οργανοπαίχτων του χωριού μου, και κυρίως η γριά Λένη του Κήτου η

Μπέτσαινα με την κόρη της τη Δημητρούλα και με τη γριά Μιχά-
λαινα την αρβανίτισσα επικεφαλής, ανεβοκατέβαιναν ταχτικά τη
σκάλα του σπιτιού μας, και ποτέ η γιαγιά δεν τες έβγαζε με αδειανά
χέρια, ενώ η μάνα μου η Σεβαστή κάπου - κάπου τες αποχτυπούσε
(απόπαιρνε). Για να είμαι ειλικρινής κι εγώ δεν τες πολυχώνευα,
και όταν τύχαινε να βρίσκομαι κάτω στην αυλή, σαν ερχότανε, και
με ρωτούσε η γριά Μιχάλαινα, «ποιό είν' οχπάνω μωρέ γυιέ μου, το
Στεφανία (Στεφανήγαινα) ή το Σεβαστία»; της απαντούσα τις πιο
πολλές φορές, «το Σεβαστία, το Σεβαστία».

Είχα μάθειτο κόλπο αυτό για να τες αποδιώχνω με τρόπο.
'Αμα έλεγα, «το Σεβαστία είναι», η γριά Μιχάλαινα κοντοστεκόταν
μουρμουρίζοντας. «Δεν παραδίνει αυτό μωρέ κρυσές μου». Και ή
ανέβαινε απάνω με βήμα δισταχτικό, ή και πολλές φορές πισωγύ-
ριζε κι έφευγε αντάμα με την παρέα της. Αντίθετα, άμα απαντούσα
πως ήταν το Στεφανία - όπως έκαμνα όταν ήμουν πιο μικρός και
πιο αθώος και απονήρευτος - την έβλεπες να δρασκελίζει δυό -
δυό τα σκαλοπάτια και να ανεβαίνει χαρούμενη.

Ήταν και πραχτικός γιατρός η συχωρεμένη η γιαγιά μου,
και ήξερε ένα σωρό ιλιάτσια και φάρμακα για λογιαστές αστένειες.
Γιάτρευε τα χερουδικά και τη λούγκα, έδινε λιβιδροχόρτι, έκοβε τη
σπλήνα, ξεγεννούσε τις ετοιμόγενες γυναίκες, μάζωνε τον φευγάτι
οφαλό, ζόρκιζε τα δαιμόνια, έδιωχνε τη βασκανία και άλλες πολ-
λές γιατριές έκαμνε. Και όλα αυτά κατά κανόνα δωρεάν για την γυ-
χή της, γιατί οι άρρωστοί της ήταν σχεδόν πάντοτε φτωχοί και αδέ-
καροι χωριάτες. Και όταν τύχαινε που και που κανένας εχούμενος
και της έδινε τίποτε, έδινε απ' αυτά μοιράδι στους φτωχούς. Η με-
γαλύτερη ειδικότητά της όμως ήταν τα κατάγματα και τα εξαρδρώ-
ματα. Όποιος από το χωριό μας ή από τα γύρω χωριά τύχαινε να
τσακίσει χέρι, ποδάρι, πλευρά, κτλ., στη Στεφανήγαινα έπρεπε να
καταφύγει. Έστελλαν και την έπαιρναν καθάλα με τα μουλάρια
τους για να τους γιατρέψει. Και είχε πραγματικά μεγάλη επιτυχία
στα κατάγματα που είχε διδαχτεί πως να τα γιατρεύει από τον πάπο
της το Χαρίση Τζομπάνο.

Αλλά ας σταματήσωμε να εκθειάζομε τες ειδικότητες και τα
προτερήματα της αείμνηστης γιαγιάς που διατηρούνται ακόμα στη
μνήμη των συγχωριανών μας, και ας προχωρήσουμε στο προκείμε-
νο.

Η ιστορία που θα αφηγηθούμε ανάγεται στην πρώτη της νε-

ότητα, και θα την μολογήσωμε όπως ακριβώς - ανάμεσα σε τόσες άλλες - μας την αφηγούνταν η ίδια.

«Ήμουν δεν ήμουν παιδάκια μου, μολογούσε η μανατρανή, ίσια με δεκαοχτώ χρονών τσιουπόπλο όταν μ' αρραβώνιασαν με τον σχωρεμένο τον άντρα μου το Στεφανή.

— Ξέρεις τσιούπω; μούειπε μια μέρα η μακαριτί'σα η μάνα μου η Γιάννω, εδω κάμαν λόγον με τη Χρύσω τη Νικόλαινα του Λιόλη για να σε δώκωμε στο Στεφανή.

Συλλοϊσπηκα λίγο. Ο Στεφανής δε μ' άρεζε και τόσο. Από μικρά που παπνάμαν με τα κασίκια - γιατί δεν είχε καμιά αδερφή και τα βοσκούσε μοναχός του - τον ήγλιεπα πούηταν έτσι για ντόμπος και κιοτής κι όχι περήφανος και λεβέντης, και δε μου ντραμπιζε δε μου γιόμιζε το μάτι. Ήταν φρόνιμος και μαλακός και ποτέ δεν έκαμνε καυγάδες με τα συνομηλικά του. Κι αργότερα σαν τράνευε -ήταν τρία - τέσσερα χρονια τρανήτερος από τ' έμένα - δεν τον ήγλιεπα να πιάνεται και να σέρνει γίχα το χορό στον Αηπόστολο, δεν ήταν για λιεζέτικος ήταν αντροπιάρης και λιγόλογος: τηρούσε μοναχά το σπίτι και τη δουλειά. Εμένα μ' άρεζαν λίγο οι λεβεντιές και τα σαλτανάτια, αλλά τι να γιένει; Ποιός κοτούσε τότε - και προπάντος τα τσιουπιά - ν' αντιμιλήσει στο γονιό του και να του πει: δε μ' αρέζ' ο άντρας που μου δίνεις. Τότε το στόμα τόχαμαν ραμμένο και δεν τσιμουτούσαμεν ομπροστά στους μεγαλύτερους, όχι μοναχά τα τσιουπιά, αλλά και τα παιδιά ακόμα τα όριζ' ο γονιός και τα πάντρευ' όπως ήθελε.

Ύστερα είχα και το προηγούμενο που μ' είχαν λογοδοσμένη με το Χαρίση Καραγιάννη από τρία χρόνια πριν κι εκείνος είχε ξεμυαλιστεί με μια Ζαγορίσια στη Τζιοντήλα κι είχε μπει σ'άγαμπρος. Λίγο - πολύ ο κόσμος τόχαν μάθει και μένα μόρχουνταν στενοχώρια κι αντροπή.

Έκαμα κάτι σα να μουρμουρίσω, σα να παραπονεθώ, αλλά η κυρά Γιάννω μ' έμασε σωρόν κουβάρι, και σκύβοντας το κεφάλι και χαμηλώνοντας τα μάτια μου είπα το ναι.

Ο λόγος ήταν κρυφός και κανένας δεν τόξαιρε, κι ο γαμπρός ήταν στο ταξίδι. Εγώ όμως χίρισα να κρύβομαι με τρόπο από την πεθερά μου, και να μη βγαίνω εκεί που θα λάχαινε να την απαντήσω ομπροστά μου, όπως ήταν το σωστό. Δεν πέρασε πολύς καιρός, και γύρισ' ο Στεφανής από το ταξίδι. Δεν εκανάμαν όμως επίσημ' αρραβώνα, γιατί δεν είχε χρονίς' ακόμα ο μακαριτί'ς άντρας αδερφός μου ο Μιχάλης πόρουνταν από το ταξίοδι να παντρευτεί,

και πέθανε στη σράτα, κι ήρθε στο χαρτί. Τόφαγαν και το κιμέρι με εικοσπέντε λίρες πούχε κοντά του· αλλ' αυτή είναι άλλη ιστορία.

Είχαμαν ετοιμάσει τα προικιά. Τέσσερα τσιπούνια, τέσσερις φλοκάτες - δυό γιορτινά δυό αραδινά - και δυό κοντούσια δίμπινα και δίμπινες ποδιές. Μόφιακαν και δυό φουστάνια, ένα λαρσινό κι ένα κουτουνί και μιά δυό σαλταμάρκες. Κατόπι μόραγαν και λιγοστά χοντροπάνινα, ρουτιά (πουκάμισα), δυό τρία συντρόφια (εσώβρακα), που για πρώτη βολά θα φορούσα. Είχα ύστερα δυό τρίγια μαντήλια του κεφαλιού αραδινά κι ένα Γιεννιώτικο και μια Βιέννα. Τσιεράπια δικά μου και για δώρες, την μεταξωτή μου καλαμάτα, το σιέπι, ένα ζευγάρι κορδέλια, ένα στρώμμα, μια βελέντζα καναδυό προσκέφαλα, και κατ' άλλα υιλοπράγματα. (Τόχαμαν γιομόσει το σαντούκι μου, (διασώζεται ακόμα σαν προγονικό κειμήλιο) αλλά εγώ ούτ' ήξερα πότε θα γιέν' ο γάμος. Ο γαμπρός, σαν ήταν κι ο λόγος σαν κρυφός, ούτε πατούσε ντίπ για ντίπου στο σπίτι μας το Λιακαϊκό. Εγώ πάλιε, κόσιευα στες βωϊδοδουλειες και στα χωράφια, κι ούτ' ήξερα τι θα πειάντρας και σαβόντας, σαν όλα τα τσιουπιά του καιρού μας· ήμασαν ντίπ για ντίπου κούτσουρα τα παλνά εκείνα χρόνια...

Άξαφνα όμως, ένα Σαββάτο απόγιομα, καθώς γύρισ' από τα κασικιά που τα βοσκούσα, μου λιέει η σχωρεμέν' η μάνα μου.

— Έλα Φροσύνη μου, έλα μάτια μου· λούσου κι αλλάζου κι ετοιμάσου, γιατί αύριγιο θα σε παντρέγωμε.

Απόμεινα άφωνη για λίγο, και κατόπι της λέω.

— Μα πως θα με παντρέυετε! γιατί δε μούειπες τίποτα γληγορώτερα!

— Τι να σου πω τσιούπρα μου· η πεθερά σου, καλά το ξέρειες, είναι λυπημένη. Βιολιά κι άργανα δε θα πάρουν, ούτε τραπέζια θα κάμουν. Θαρδούν αύριγιο το δειλινό να σε στεφανώσουν εδω στο σπίτι μας ο γαμπρός με τους δικούς του, και θα πας στην ευκή μας και στην ευκή του Θεού. Θα πας στο δικό σου σπίτι και στο καινούργιο ριζικό σου να προκόυεις και να γεράσεις.

Έσκυα και πάλιε το κεφάλι μου.

— Καλά μάνα, μουρμούρησα, όπως ορίζετε ο πατέρας κι εσύ.

Λούστηκα, αλλάχτηκα, και κατόπ' αργά, ύστερ' από το δείπνο, χίρισε ο μακαρίτης ο πατέρας μου ο Γιάννη Λιάκος τες ορμήνιες.

— Εκεί που θα πας τσιούπω μου θα βρεις πεθερά, θα βρείς αντράδερφον τρανήτερο, θα βρείς συννυφάδα τ'ς πεθερά σου, αντροζα-

δέρφια, νυφοζάδερφες, γειτονιά· να τους σέβεις ολουνούς και να τους αγαπάς, και λόγον να μη γυρνάς κανενού. Θέλω να σ' ομνέγ' (εκτιμά) το σπίτι σου κι η γειτονιά σου όπως σ' ομνέγουν και σε μολογούν κι εδώ. Απ' ότι βήκαν οι γ' αδερφές σου οι τρανήτερες η Μαρούσιω και η Βασιλική που παντρεύτηκαν, εσυ να βγείς ακόμα και καλλύτερη.

Εγώ άκουγα, μάζωνα, και δεν απαντούσα. Και ποιά τσιούπω κοτούσε να τσιμουτήσ' εκείνο τον καιρό ομπροστά στον αφέντη τον πατέρα της; Κατόπι μ' ορμήνευε κρυφά κι η αδερφή μου η Βασιλ'κή, γιατί 'μουν λωλοπούλι και δεν ήξερα ντίπου - κταντίπου τι θα πει άντρας· κι αυτό ήταν όλο.

Για να μη σας τα πολυλογώ καμάρια μου· την άλλη μέρα, μαζώθηκαν τα τσιουπιά της γειτονιάς, μ' αρμάτωσαν, με στόλισαν, και μούειπαν και τα νυφιάτικα τραγούδια, ως αργά το δειλινό πούρδαν οι συμπέθεροι με το γαμπρό για να με πάρουν. Ο μακαρίτ'ς ο Παπά -Κώστας μας στεφάνωσε γλήγορα γλήγορα και χάφτουντας τα μισά τα λόγια, και κατόπι κίνησε το συμπεθερικό βουβό δίχως βιολιά και δίχως τραγούδια. Εγώ σκεπασμένη με το σιέπι (πέπλο) ούτε γαμπρόν είδα ούτε κόσμον τρωῦρά μου γιατί καμάρωνα και χαμηλοτηρούσα.

Ο μακαρίτ'σα η πεθερά μου με καϊτέρεσε στην οζώπορτα με την κουλούρα, με τες τουλούπες το μαλλί, και με βούτουρο και μέλι· και κατόπι μ' ανέβασαν και μ' έφεραν εδώγια σ' τούτη την ογνίστα, αλλά τότε ήταν αλλοιώτικη γιατί 'ταν το παλινό το σπίτι πόπεσε και το ξαναφιάκαμαν. Οι καλεσμέν' ανέθηκαν οχπάνω στους οντάδες όπου κεράστηκαν κι ευχήθηκαν.

Σαν στάθηκα καμπόσο, ήρθ' η ώρα να μου βγάλ' ο γαμπρός το σιέπι όπως ήταν τ' αντέτι. Αντρέπονταν και κιότευε ο καγαρός, αλλά τόκαμε κουράγιο ο μπρατιμός μας ο Νικόλα Ντόντης κι έτσι ξεθάρευε. Κοντοζύγωσε αγάλι - αγάλια, το τράβηξε με χέρι πότρεμε, μόδωκε κατά το συνήθειο και το μπάτσο στο μάγουλο ανάλαφρ' - ανάλαφρα όσο που μ' έγγιζε. Εγώ από την αντροπή μου ούτε που σήκωσα μάτια να τον ιδώ· έσεισ' η γης και με κατάπια...

Κατόπι' αργότερα σαν κίνησαν να φεύγουν οι καλεσμένοι και μ' έβγαλαν όζω σην εμπατή για να τους φιλήσω το χέρι και να πάρω και τα κεράσματα, τόντ' έριξα καναδύο λοξές ματιές και είδα τον άντρα μου. Ήταν ζουρισμένος, στολισμένος με καινούργια φουστανέλλα, με κάτασπρο ποκάμισο και πεσιλί, με κάλτσες ρούχινες, και με το φέσι του στραβά βαλμένο στο κεφάλι, και όλο μου

γιόμισε το μάτι.

Είχε νυχτώσει για καλά όταν έφυγαν όλοι πια οι καλεσμένοι κι έμειναν οι σπητιακοί.

Έστρωσαν τον τράπεζο για φαΐ, αλλά εγώ δεν πήρα ούτε χαλιά γιατί έτσ' ήταν τ' αντέτι τον καιρό εκείνο που το κουτσοβαστούν ακόμα ως τα σήμερα. Οι νιόνυφες δεν έτρωγαν την πρώτη μέρα στο καινούργιο σπίτι τους για να μη φαν τα πεδερά τους· τώρα τρων από κρυφά.... Σαν απόφαγαν, δεν πέρασ' ώρα πολλή κι όλοι χίρισαν από ένας - ένας να τραβούν για ύπνο. Τότε κάδουνταν όλ' οι Λιολαίοι σ' ετούτο το σπίτι, εδω ήταν το ριζικό τους. Η Δημήτραινα η συνφάδα τ'ς πεδεράς μου με τα παιδιά της, και η Γιώργαινα η νυφοξαδέρφη μου, είχαν η κάθε μιά τα χωρισματά τους. Έφυγαν όλοι, έφυγε κι ο γαμπρός, και στον πάτο απόμεινα εγώ μοναχή με την πεδερά μου.

Σηκώθηκε τότες, θεός σωρέστην, και ανοίγοντας τη θύρα της ογνίστας, δίχως να μου πει άλλη καμιά κουβέντα και ορμήνια, μόδειξε τη σκάλα που ανέβαιναν οχπάνω για τους δυό οντάδες, μ' άσπρωξε ανάλαφρα όζω στο ντουβάνι και μου μουρμούρησε.

– Άϊντε μα νύφη, άϊντε, σύρ' οχπάνω να πλαγιάεις. Και βάνοντας στο χέρι μου μια αγκίδα αναμένο δαδί έκλεισε την πόρτα.

Ήταν γυναίκα ντίπ για ντίπου από τον παλνό τον κόσμο, και δεν της έκου' η γκλάβα (το κεφάλι) να πει, «Που τη σέλλνω τη νύφη μοναχή, σάμα ξέρει, σάμα ξανανέβηκ' άλλ' φορά τη σκάλα για να ξέρει που να πάει; Δεν την παίρνω από το χέρι να την πάω ν' ανοίξω την πόρτα να τη μπάσω και να φύγω όπως κάμνουν όλες οι πεδερές»; Αλλά ήταν κούτσουρο δαυλί καμένο και δεν το στοχάστηκε.

Σαν βήκα κι εγώ η μαύρη στο ντουβάνι και βρέθηκα ολομόναχη σαν καλαμιά στον κάμπο, σιάστησα, κι ήρθα κι απόμεινα και δεν ήξερα τι να κάμω. Ν' ανεβώ τη σκάλα και να τηράζω να βρώ πρόσπου ήταν ο οντάς του καγογαμπρού, ούτε που το αποφάσιζα. Να φωνάζω πάλιε της πεδεράς αντρέπου μουν χειρότερα. Άραξα ορδή εκει και στέκουμουνσα φεγγίτης με το δαδί στο χέρι. Χίρισε κι αυτό να σώνεται, και σε λίγο έσβυσε, κι απόμεινα στο σκοτάδι. Και τότε πια πήρα την απόφαση. Ούτ' οχπάνω τολμούσα ν' ανεβώ να πα να βρω το μπούφο τον άντρα μου - που όπως αποδείχτηκε αντρέπουνταν χειρότερ' από τ' εμένα - ούτε στο κούτσουρο στο μάρμαρο την πεδερά μου θα γυρνούσα. Ζύγωσα πασπατεύοντας κατά τη σκάλα, και χώθηκ' απ' οπκάτω της μέσα στο στενό σοκκάκι

που ήταν πάνω κάτω όπως τόχωμε και σήμερα. Συμμαζώθηκα και κούρνιασα εκεί σε κάτι παλιοτσάβαλα πούχαν μαζωμένα, και χίρισα να παραπονιούμαι και να χλαπατουράει η καρδιά μου.

Άξαφνα, εκεί που κάδουμουν κουβαριάσμενη, ακούω έναν κρότο δίπλα μου κι ένα γκίρνιαγμα που ανατρόμαξα. Κάποιο αγριεμένο σκυλί με είχε ζυγώσει δίχως να το καταλάβω.

– Τούτ' τούτ', και δίχως να συλλοϊστώ τι έκαμνα, άπλωσα το χέρι μου μέσα στο σκοτάδι για να το χτυπήσω.

Καινούργιο γκρίνιαγμα ακούστηκε τότε και συνάμα ένωσα πόνο στην απαλάμη μου. Το παλπόσκυλο, ένα μικρό κοκόνι της γειτονιάς - η Κόνω της Τζιούλντως που την έμαθα αργότερα - είχε μπήξει τα δόντια της στο δεξί μου χέρι. Το τράβηξα γλήγορα, το τωλιξα με το μαντήλι μου, και με πήραν τα κλιάματα άλλο από τον πόνο κι άλλο από τη στενοχώρια μου. Το κοπρόσκυλο σαν μ' έφαγε χάθηκε, ούτε ζαναφάνηκε. Είχε και δίκιο όμως. Ξένη και άγνωστη του όπως ήμουν με περιποιήθηκε.

Πόση ώρα πέρασε που σιγόκλαιγα εκεί μαζωμένη δε θυμιούμαι. Άξαφνα όμως άνοιξε η μεσιτοπορτα, και φάνηκε η συν'φάδα τ'ς πεθεράς μου η μάνα Δημήτραйна με το δαδί στο χέρι, που πήγαινε προς νερού της για το αναγκαίο. Ένα κι ένα με πήρε το μάτι τής και σταμάτησε ξαφνιασμένη. Όσο η πεθερά μου ήταν ντόμπρα και τεβεκέλισσα, άλλο τόσο ετούτη ήταν άξια, κογοκέφαλη (έξυπνη) και γερούστικη (δαρραλέα), σωστή λεβεντογύναικα.

– Μα νύφη, μου λέει, τι κάθεις' αυτού συμμαζωμένη σα δαρμένη γάτα, δεν πήγες οχπάνω να πλαγιάσεις;

– Που να πάω μωρ' μάνα.... μουρμούρησα, και με ξαναπήρε το παράπονο.

– Δε σε πήγε το κούτσουρο η πεθερά σου να σε σμίξει με τον άντρα σου; .....

– Για σήκ' απάνω, έλα 'δω.

Σηκώθηκα δειλά - δειλά και βήκα από την κρυώνα μου, κρατιώντας το πονεμένο χέρι μου.

Το κατάλαβε εκείνη.

– Τ' έχεις νυφούλα μου, τι έπαδες; γαίματα γλιέπω, που χτύπησες;

– Δε χτύπησα, μ' έφαγε το σκυλί, απάντησα ξεγυρισμένα.

– Αχ το παλιοζάγαρο! η Κόνω σ' έφαγε.

Και χτυπώντας τώρα δυνατά η γριά Δημήτραйна την πόρτα της Ογνίστας έβαλε τις φωνές.

– Νικόλαινα! Νικόλαινα, ξύπνα μωρέ κούτσουρο, τι μου κοιμά-

σαι, που την έεις τη νύφη σου;

Περβατησιές ακούστηκαν σε λίγο, η θύρα μισοάνοιξε, και πρόβαλε το κεφάλι της πεδεράς μου.

Πριν προφτάκει να παραπονεδεί για το αγουροζύπνημα, η μάνα Δημήτραϊνα της έδωκ' ένα καλαμπασάρι (την επέπληξε).

– Την νύφη μωρή Νικόλαινα, τη νύφη μωρέ κούτσουρο, που την έεις τη νύφη;

– Μ, για, έκανε μουδιασμένα η πεδερά μου, θα σχωρέστες και τες δυό, την έστειλα οχπάνω να πλαγιάσει με το Στεφανή.

– Την κακή και την πικρή! Και πάειν' η νύφη οχπάνω μοναχή της μωρέ κούγιαυλο; Ποιά νύφη πρωτοπάνει μοναχή της να πάει κι αυτή; Η μη μπήκ' άλλη βολά στο σπίτι μας και ξέρ' τα κατατόπια; Εγω είπα θα κάμεις σαν όλες οι πεδερές του κόσμου, θα την πάρ'ς από το χέρι να την πάς. Αλλά εσύ ζας ντίπ για ντίπου πίσ από το γκόζμο. Την απaráτησες μόν' και μόναχη, και χώθηκ' οπκάτ' από τη σκάλα, και τη δάγκασε και το συλί, την έφαγ' η Κόνω.

– Μπομπώ η μαύρη! δε μόκουε της πικρής, να με σχωρέεις νυφούλα μου, έλα γρήγορα μέσα να το δέσωμε, έκανε τώρα σιαστισμένη η κυρα πεδερούλα μου.

Και μπήκαμαν στην ογνίστα, συνέχισε η μανατρανή, και μου τόπλυναν με αρμύρα και ρακή, και τόδεσαν μ' ένα κομμάτ' άσπρο πανί από παλνά φουσανάλα. Κατόπι με πήρε η μάνα Δημήτραϊν' από το χέρι και μ' ανέβασε στη σκάλα· την πεδερά μου, δεν τη δέλησε κοντά.

– Κάτσε κοιμήσου εσυ κούτσουρο, της έιπε, τη νύφη θα τη σιγουρέψω εγω μια και την έλαβα στα χέρια μου.

Ανεβηκάμαν οχπάνω κι άνοιξε τη θύρα του οντά. Εγω αντρέπουμουν και τραβιούμουν, αλ' αυτή δε μ' άφην' από το χέρι. Με τράβηξε μέσα, κι έκρινε στον ανεγιό της τον καγάντρα μου που κάδουνταν κουλουρισμένος στη βελέντζα του γηλά στα πλατιά μπάσια του οντά.

– Μα Σεφανή, πούειςαι μωρ' ανηγιέ, δε λιές που έεις γυναίκα μωρέ καγόπαιδο, που την απaráτησες τη νύφη; Σήκου συμασέ τη, την απαρατήσεται και τη δάγκασε το συλί η Κόνω, σήκου.

Άν έκρινες εσυ που δεν ήσουν εκεί τόσο κι αυτός. Μαζώθηκε σωρός οπ κάτ' από την τσέργα του και δεν τσιμούτηξε.

– Δεν πειράζει, έιπε η γριά, είν' αντροπιάρης, αντρέπεται κι αυτός σαν τ' εσένα. Αγάλλι - αγάλλια, σαν θα φύγω 'γω θα ξεδαρέυετε άϊντε καληνύχτα σας.

Και έκλεισε τη θύρα παίρνοντας και το δαδί κοντά της.

Εγώ είχα ζυγώσει σε μια άκρη κοντά στο μπάσι, και κει έκατσα κι απόμεινα, τρέμοντας από την αντροπή κι από τη σιασισμάρα μου.

Πόσν ώρα έκατσα έτσι σαν αραγμένη, ούτε κι εγώ θυμιούμαι. Καϊτέρεσα, καϊτέρεσα, να μου κρίν' ο προκομμένος ο γαμπρός ή να κοντοζυγώσει να με συμμάσ' κοντά του, που πθενά... Αποσταμένη και μπαϊλντισμένη ξεσύρθηκα κι εγω απογαλιούτσικα στην άκρη -ακρ' από το μπάσι, ήβρα ένα προσκέφαλο, ακούμπησα, και 'κει με πήρ' ο ύπνος ντυμένη και στολισμέν' όπως ήμουν όσπου έφεξε. Όταν ξύπνησα ο άντρας μου κοιμούνταν «του καλού καιρού»...

– Καλά μώρ' μπάμπω, τη ρωτούσε ο μακαρίτης ο πατέρας μου (ενω εγω μικρός διαβολάκος ήμουν όλος αυτιά) δε σε ζύγωσε ντίπ' για ντίπου όλ' την νύχτα;

– Ίτσιου.

– Μ' εσύ δεν ήσουν και καμιά αμπλάκα και τεβεκέλισσα καγομάνα, επενέβαινε η μητέρα μου, δε ζύγωνες εσύ να συμμαζωδείς και να τυλιχτείς κοντά του.

– Ούτε χαζή ήμουν ούτε τεβεκέλισσα αλλά αντρέπουμουν' δεν ήξερα πως θα τόπαιρνε το πράγμα. Είχαμαν σέβας και τιμή ετότε τσιούπω, κρατούσαμεν ναμούζι. Τώρα ετούτ' η νέα γενειά θα χάλασει και θα πάει κατ' ανέμου, απαντούσε η γριά.

«Σκώδηκα που λέτε και κατέβ'κα απκάτω να ρίζω της πεδεράς μου και της μάνα Δημήτραινας να νιφτούν – μια που πεδερόν δεν είχα κι ο άντραδερφός μου ήταν στο ταξίδι – και να τες βοηθήσω στις δουλειές.

Σα σκώδηκε κι ο προκομμένος ο νιόγαμπρος, τόριζα κι αυτουνού και νίφτηκε δίχως να του κρίνω ούτε μιλιά. Κι ούτε το γιόμα στο τραπέζι, ούτε στο δείπνο, τόκρινα. Αυτός μοναχά ξεθάρευε με το στανιό ομπροστά στους δικούς του, και μούειπε να του δώκω για νερό' αυτό ήταν όλο το κρίσιμό του».

– Το δεύτερο το βράδι μπάμπω τι γίνηκε; ρώτησε πάλι ο πατέρας μου.

«Το δεύτερο, αποκρίθηκε γελιώντας η μανατρανή, κάτι γίνηκε. Μ' έστειλε να στρώσω τα σιεπάσματα, και ήρθε κι αυτός κατόπι και μαυροπλαγιασάμαν αντάμα. Αλλά να σας ξεμολοηδώ την πάσ' αλήθεια, ήταν τόσο αντροπιάρης και αξέβγαλτος, κι εγω ακόμα ανή-

ξερο λωλοπούλι, που την τρίτη μοναχά βραδιά σμίζαμαν όπως πρέπει σαν τέλειο αντρόϋνο».....

Νεαρές γυναίκες και κοπέλες από το Παλαιοσέλι της Κόνιτσας στο πανηγύρι της Παναγίας 15 - 8 - 1981. Φορούν τες τοπικές στολές των που είναι όμοιες με των Πάδων, Αρμάτων, Κερασόβου, Καστάνιανης, Πύργου - Στράτσιανης, Πυρσόμιανης, Βούρμπιανης, Οξυάς, Ασημοχωρίου, Γοργοποτάμου και Χιονιάδων.

ΤΑ ΔΙΠΛΑ ΣΧΑΡΗΚΙΑ

Χριστουγεννιάτικο διήγημα

Ανασκουμπωμένη, με το μαντήλι της δεμένο τσεμπέρι για να μη την αμποδάει, με έναν πάνινο φτά (σεντονάκι) αντί για ποδιά ζωσμένον στη μέση της και σκονισμένη με αλεύρια η γριά Βασιλάκαινα έκαμνε τες σπιτοδουλειές. Δεν ήταν δα και κανένα κούσιαλο, εβδομήντα χρονών γυναίκα ήταν ακόμα, και μπορούσε να βοηθάει τη νύφη της σε όλες τες δουλειές και στη λάτρα του σπιτιού γιατί ήταν καλοστεκούμενη και κοτσιανάτη.

Είχε ζυμώσει και φούρνισε και τώρα έφιανε τες λειτουργίες και τες κολεντρίτσες - της άρεζε να τα φιάν αυτά μονάχη της κάθε χρόνο - γιατί αύριο ξημέρωναν Κόλιεντρα και τα δυό τ' αγγονάκια της, καθώς και τ' άλλα της τσιούπως της, και τ' ανηγίδια και τα γειτονόπλα της, ήδελαν νόστιμες και όμορφες κλωδογουριστές κολεντρίτσες. Και η γριά ήταν μερακλίτσα και τες έφιανε ζομπλιαστές άλλες στρόγγυλες με τρύπα στη μέση, κι άλλες μαζουρλές στριφτές σαν οχτάρια με δυό ρούπες.

Η φωτιά έκαιγε κορμοκάμι (λαμπαδιαστή) στο τζιάκι, σκορπίζοντας ζεστάσια στο φτωχικό χώρισμα (δωμάτιο) που ήταν πατωμένο με μευτοπάτωμα από πέταυρα στρωμένο με χώμα σιλιβωμένο (σιλιβωμένο) με μουζγκα και κοκκινόχωμα. Από πάνω πάλι ήταν όμοια ταβανωμένο (το χώρισμα) με πέταυρα που αναμεσά τους περνούσε ο άνεμος σιουρίζοντας σαν έκαμνε κακοκαιρία και έμπαινε από τες ραφομάδες, κι από τα τρία παραθύρια του που το ένα μοναχά είχε ένα και μονάκριβο γυαλί στη μέση που δεν επαρκούσε - να φωτίσει μέσα για να ιδούν οι νοικοκυραίοι να κάμουν δουλειά της προκοπής. Ο φεγγίτης λοιπόν στημένος δίπλα στο καπνισμένο τζάκι και φορτωμένος με δαδί φώτιζε τη φτωχική ογκίστα (χειμωνιάτικο δωμάτιο) και κοντά του η νύφη της γριάς η Νικολάκαινα αμπάλωνε τα φρεσκοπλυμένα σκουτιά της φαμιλιάς και των παιδιών της που ήθελε να τάχει πάντοτε παστρικά και γκιουργκεμένα (περιποιημένα) και όχι μουντάρικα και ξεσκισμένα σαν τα γυφτούλια.

Δίπλα από τη νιούτσικη νοικοκυρά κοιμόνταν κι αναγάλ-

λιαζε ο μικρός της γιός - δεν είχε κλείσει ακόμα τα δυό του χρόνια - ο Γιωργάκης, και παρέκει ο τρανήτερος ο Βασιλάκης πεντάχρονος έπαιζε με μιά παλποκουμπούρα του μακαρίτη του πάπου του. Είχε μαζώσει τα γκιρτσίνια από τες σιούμκες (κότσιαλα από τις ρόκες) του καλαμποκιούπου είχε ξεσπυρίσει η μανατρανή του για να δρέψει τα κοπιά, και έφιανε μ' αυτά τζιαντόρες και πύργους και κάστρα και σαραγιά, και έβανε απάνω τους πατάτες για φυλαχτάδες και παλληκάρια.

- Τήραζε μάνα, τήραζε μανατρανή, τηράζτε! έλεγε με τη χαρούμενη παιδιακίστικη φωνούλα του. Ετούτ' είναι Τούρκοι που φυλάγουν το κάστρο και το σαραϊ του πασιά. Εγω είμαι Ρωμπός, είμαι Έλληνας αντάρτης· μπούμ! θα τους σκοτώσω.

Και σκραπαλνούσε την κουμπούρα του, και άγγιζε με την άκρη της κάνης το γευτόκο κάστρο, και ροβολούσαν γκιρτσίνια και πατάτες και γινόταν ένα.

- Τηράζτε! τηράζτε, τους σκότωσα όλους, πάει και το κάστρο τους.

Ξεφώνιζε χαρούμενα και χτυπούσε παλαμάκια με τα τρυφερά χεράκια του ο κούτσικος: και ξανάρχιζε πάλι από την αρχή. Όσπου κάποια στιγμή τα βαρέθηκε και τα παράτησε. Πέταξε και την κουμπούρα απάνω τους, και κόσιευε και κρεμάστηκε από το άσπρο χοντρόπανο ρουτί της γιαγιάς του.

- Θα μου φιάκεις καλή κολιεντρίτσα μανατρανή;

- Την καλύτερη γιόκα μου, αποκρίθηκε κοιταζοντάς τον με λατρεία εκείνη.

- Αυτήν θα πρωτοπεράσω στο σκοινί μου.

Και γυρίζοντας προς τη μάνα του.

- Αλήθεια μάνα, θα μου βρείς το καλό κόκκινο τσιαρχόσοινο που μόταζες για να κρεμάσω αύριο τες κολιεντρίτσες;

Θα στο βρω καμάρι μου, θα στο βρω πασιά μου, τι σε μέλ' εσένα.

«Και θα μαζώσω κάμποσες, συνεχίζει ο μικρός. Μιά θα μου δώκ' η δειά Περιστέρω που μ' αγαπάει πολύ.

Άλλη μια η κάκω Βασίλω, άλλη η μπάμπω Γιαννοβιά, άλλ' η μπάμπω Χρήσταινα. Η μανακάτω, η μανακαλή· όλες θα μου δώκουν. Και θα τες ζώσω στη μέση, και θα τους λιέω και το τραγούδι.

- Κόλιεντρα μέλιεντρα, δυό χιλιάδες πρόβατα, και...

- Παρακάτω πώς το λιέν μάνα τρανή; - τρείς χιλιάδες γίδια.

- Νομ' μπάμπω κουλούρα, να βόσκω τα κατσίκια σου....

- Στο μέγα το χωράφι, συμπληρώνει η μανατρανή.

– Θα το πω απόγε πολλές φορές και θα το μάθω, δεν τ' αστοχώ, κάνει με πείσμα ο μικρός Βασιλάκης, και αρχίζει να τραγουδάει συνέχεια.

– Κόλιεντρα, μέλιεντρα....

Στο μεταξύ η μανατρανή σκόλασε τες κολιεντρίτσες, και αφού έβαλε τ' αγγεία και τα συνεργά της στον τόπο τους, τες πήρε και κατέβηκε στο μαγειριό για να τες γήσει.

Έβαλε φωτιά, ξαναζέστανε το σιάτσι (γάστρα), τες σκέπασε, και κατόπι, με το λιγοστό ζουμάρι που της είχ' απομείνει, έφιακε με το δαχτυλό της σταυρούς, στ' ανώφλοια 'πό τες θύρες, στ' αμπάρια, στα καδιά, και στα βαένια, για να μη ζυγώνουν τα καταρραμένα τα δαιμόνια που είν' απολυτά απ' αύριο όλο το δωδεκαήμερο, και για νάειναι ντουβλιέτ' το σπίτι της και νάχ' απ' όλα τα καλά.

Όσο να κάμ' αυτές τες κούτσοδούλειες, και να ξεπλυν' τ' αγγειά της· κι όσο να απομάθει κι ο άγγονάς της το τραγουδι του, κόλιεντρα μέλιεντρα, με δασκάλα τώρα τη μάνα του, οι λειτουργίες και οι κολιεντρίτσες είναι έτοιμες, και η γριά τες φέρνει στην κανίστρα ζεστές - ζεστές και μυρουδάτες.

Δίνει δυό στο Βασιλάκη, μια μικρή να φάει τώρα και άλλη μια την πιο καλή και πλουμπιστή για να κρεμάσει αύριο στη μέση του με το τσιαρχόσοινο, δίνει και μιά στη νύφη της να δοκιμάσει τώρα πούναι ζεστές και νοστιμες, κι αφήνει και μιά για τον μικρούτσικο Γιωργάκη δίπλα στο προσκεφαλό του. Κατόπι παίρνει άλλη μια μικρή και την καρφώνει στον τοίχο κοντά στο κόνισμα όπου θα βρίσκεται ως του χρόνου, για νάναι πάντα γιομάτο τ' αμπάρι του σπιτιού με γέννημα. Και τέλος παίρνει άλλες τρεις και τες περνάει σ' ένα κόκκινο τσιαρχόσοινο. Αυτές θα τες κρατήσει ολάκερο το δωδεκαήμερο ως τα Φώτα, και θα τες βάνει πάσα μέσα στο σουφρά.

Σκολνιούντας η νύφη το αμπάλωμα, έμασε τα σκουτιά σε μια καρσέλα και τα βαντάκιασε, και κατόπ' έπιακε τη σκούπα για να συγυρίσ' το χώρισμα. Δεν είχε καλοσκολλάσ' ακόμα όταν ακούστηκαν κλαγουρίσματα, ο μικρός Γιωργάκης είχε ζυπνήσει και τη γύρευε.

– Νάνα, νάνα, τζίτζι, ζητούσε βυζί.

Έτρεξε η μάνα με λαχτάρα και τον άρπαξε στην αγκαλιά της. Τον γέμισε φιλιά, και κατόπι άνοιξε τον κόρφο της και του τον πρόσφερε.

Και σαν αποβύζαξε ο κατεργάρης και καρδάμωσε, άρχισε

να χοροπηδάει· ήθελε χορό. Η μάνα του έφιασε και λίγη ματσκάλα, (μάσπσε καρύδια και τάκανε χυλό στο στόμα της) κι αφού τον τάϊσε και μ' αυτή, κατόπι αρχίνσε τα ταχταρίσματα.

«Ταρνανά τ' αρνιά στ' αμπέλια, τα κασιίκια στα χωράφια.
Πάει κι ο Γιώργος να τα μάση, και τον έπια κ' ο ντραγάτης».
Το παιδί μας δέλ' χορό, τα βιολιά δεν είν' εδω
Έχω γιόν έχω χαρά, και θα γιένω πεδερά,
Έχω τσιούπες, έχω πίκρα, και θα γνέδω μέρα νύχτα

Ο Βασιλάκης που είχε ξαναρχίσει πάλι να παίζει με την κουμπούρα του, βλέποντας τανάζια και ταταρχταρίσματα που έκαμνε η μάνα του στον μικρό του αδερφό αρχινάει να ζηλεύει. Τα παρατάει όλα, και κοσιεύει και χώνεται κι αυτός στην αγκαλιά της. Τυλίγει τα τρυφερά χεράκια του στο λαιμό της, κι αρχίζει τα νάζια και τα φιλιά.

– Μάνα, τη ρωτάει, τι θα μου φέρ' ο πατέρας από τα ζένα;

– Απ' όλα τα καλά καρδούλα μου, αποκρίνεται εκείνη που καταλαβαίνει τι γίνεται μέσα στη μικρή και άπλαστη ακόμα γυχούλα του κανακάρη της, απ' όλα τα καλά, ότι δέλ'ς εσύ.

– Εγώ δέλω τσαρούχια, δέλω καινούργιο ντουλαμά ή φουστάν' αγοραστό. Θέλω και φέσι μικρό· εγω είμ' άντρας τρανός τώρα, δεν είμαι σαν το Γιωργάκη.... Και στρέφεται προς τη γιαγιά του.

– Δεν είν' έτσι μανατρανή;

– Έτσι καρμ' μ' έτσι. Και θα μας φέρει και «σταφίδες, λουκούμια και ζαχαρ'κά, αποκρίνετ' εκείνη.

– Θέλω να μια σιουρίχτρα μανατρανή.

– Ε, σκώτια μου, θα σου φέρει και σιουρίχτρα.

– Άμα έρδ' ο πατέρας απόγε και μου τη φέρει, θα σιουρίζω όλ' τη νύχτα.

– Όχι τη νύχτα καρδούλα μου, μοναχά τη μέρα να σιουρίζεις, δε γκάμει τη νύχτα γιατί μαζώνονται οι μακριγιαπεδώ οι δαιμόνοι, και μας παίρνουν.

– Καλά μανατρανή, κάνει ο μικρός φοβισμένος.

Και κατόπι.

– Τσιπούνι μαναστρανή, δέλω τσιπούνι σαν τον Κότσιο τ'ς Δήμαιννας.

– Άμα γιέν'ς τρανός για να πας στο σκολειό θα σου φιάκωμε και τσιπούνι.

Η νύφη ξαναρχίζει να χορεύει το Γιωργάκη, αλλά ο ζηλιάρης ο Βα-

σιλάκης παραπονιέται.

– Θέλω κι εγώ χορό μάνα.

– Εσύ 'σαι γκουτζιάμ γομάρι, θα πας σχολειό του χρόνου, τι χορόν θέλεις;

– Θέλω, θέλω, φωνάζει και χτυπιέται και τινάζεται ο παραπονιάρης.

– Έ, άϊντε, έλα, κάνει η μάνα συγκαταβατικά, και αφήνει το Γιωργάκη.

Τον παίρνει στην αγκαλιά της κι αρχίζει να τον χοροπηδάει τραγουδιώντας.

«Μικρό παιδί δεν είχαμαν, τον πάπο χορευάμαν».

– Δεν είμαι πάπος, δε μ' αρέζει το τραγούδι σου, φωνάζει ο Βασιλάκης.

Και φεύγει ξαναπιάνοντας τα παιχνίδια του κι αφήνοντας το χορό και τα ταχταρίσματα για τον μικρό του αδερφούλη.

Ο Γιωργάκης με τους χορούς και τα νανουρίσματα ξαναποκοιμήθηκε και τον ξάπλωσαν στον ντουσιέκι. Και ο Βασιλάκης αποσταμένος κι αυτός από τα παιχνίδια και τη φλυαρία δεν άργησε να τον ακολουθήσει.

Η πεθερά συμμαζωμένη στην κορφή, χαίρεται τη ζεστασιά που σκορπάει τριγύρω η φωτιά αναμμένη κορμοκάμι στο τζάκι, και ξαποσταίνει από τις δουλειές, και η νύφη ανάφτει το καντήλι. Ο άντρας της βρίσκεται σίγουρα στο δρόμο, και πρέπει να τον βοηθήσει ναρθεί με το καλό.

«Κοντεύει δειλινό, λέει η γριά Βασίλαινα, όπου νάειναι θα φανούν οι κερατζήδες, ο Ρεμπέλης, ο Τσιαμένος, δαρδούν κι οι ταξιδιώτες από τα Γιάννενα. Σίγουρα δάρδ' απόγε κι ο Νικόλας μας κατά πως μας έγραφε, το πολύ - πολύ κι ως αύριο. Τη μούλα μια φορά θα μας τη φέρει φορτωμένη· γιά λάδι, γιά ρύζι, γιά σαπούνι, σταφίδες, ζάχαρη, ζαχαρκά, λουκούμι, καμιά τσεπέλα σύκα, κένα πορτοκάλι για κέναν άρρωστο θεός φυλάξει».

«Ναρθεί με το καλό, γιατί γλιέπω πάλιε μπουμπούνιασε σιαπέρα κατά το Ζιερμοτινό, απαντά η νύφη. Θα βρέχει φαίνεται, κι έχομε κι αυτό το ερμποτόταμο μη κατεβάσ' νερό πολύ και πως να το περάσουν· κι από καλούδια νοικοκύρ'ς είναι μοναχός του κι ότi καταλαβαίν' ας φέρει, δεν είν' ανάγκη να τον ορμηνέγωμε».

Και δείχνει προς το μαυροκαπνισμένο γευτοτάβανο.

«Το καλαμπόκι μας τόχωμε κρεμμασμένο καμιά δεκαριά ταγάρια, και χώρια το κομμένο και το γέννημα μας στ' αμπάρι γιομάτο. Τον παστρεμά μας τον έχομε και τα λοκανικά μας, θα φάμε τη γιδούλα και το ντάκο μας και θα θαραπατούμε. Το κρασί μας, τη ρακή μας, τες κάχτες μας, τα φασούλια, τες πατάτες, τα κρομμύδια, τα μαζούλια μας τερί βούτουρο και ούρδα, τι μας λείπει; Έχομε και δυό πετεινάρια και κόπτες για σφάξιμο.

Πρώτη θα σφάζωμ' εκείνη που χίρ'σε και λαλάει σαν πέτεινος γιατί 'ναι χουρσούζικη και τρώει το νοικοκύρη».

– Όλα καλά, αποκρίνεται η πεθερά, αλλά χρειάζονται και τα γούνια. Και για καφέ για γιατρικό, και δυό μαντήλια, ένα φουστάνι, κι ένα ζευγάρι πόχες για τ' εσένα.

– Έχω τα νυφιάτ'κα μ' ακόμα μώρ' μάνα.

«Δε λιέω, έεις, αλλ' αλλοιώς δάειναι να βγείς και με κάτι καινούργιο, με κάτ' από τον άντρα σου. Ύστερα κι εγώ θέλω ένα φουστάνι, μου πάλιωσε τα κορδέλια δόξα τω θεώ καλά τάχω, τα βάνω απ' εκκλησιά σ' εκκλησιά, τάχω είκοσι χρόνια τώρα. Η μακαρίτ'σα η πεθερά μου τάχε εξήντα! Μ' αυτά γίν κε νύφη, αυτά τ'ς έβαλαν και στο νεκροκρέββατο· εγώ έφιακα και δεύτερο ζευγάρι.

Και η γριά συνεχίζει να απαριθμεί το τι και τι είχε βάλει το Μήτρο τ'ς Δήμαινας και είχε γράψει του γιού της πως χρειάζονταν να φέρει για το σπίτι και τη φαμιλιά του αν είχε γρόσια περισσευούμενα, ενώ ο νους της νύφης καθώς κάθεται ακουμπισμένη στο λαμπά στο τζάκι χάνεται τώρα σιγά - σιγά κι αλλαργεύει και πετάει μακριά.

Όξω από τα Γιάννενα σ' ένα χωριό δούλευε ο άντρας και αφέντης της· έφιαναν μια εκκλησιά. Σκολνιούντας θα πήγαινε στον κασαμπά για να γουνίσει, και κατόπι θα ξεκινούσε για το χωριό.

Έπλαθε τα Γιάννενα με τη γνώμη και με τη φαντασία της όπως της τα μολογούσε ο Νικόλας της. Στενά σοκκάκια, σπίτια ψηλά, σαράγια, κάστρα, ιζαμιά με τσουρτσουλωτούς μιναρέδες, μεγάλες εκκλησιές, πλούσια αρχοντικά, και άλλα που δεν τάχε ιδεί ποτέ της.

Τα μαγαζιά σκεπασμένα με καμάρες τα περισσότερα σαν τα χαγιάτια της Παναϊγίας και τ' Αηπόστολου, και τους ανθρώπους να γυρίζουν στους δρόμους σαν μερμήγκια. Κι ανάμεσα στους άλλους ξεχώριζε τον καλό της νοικοκύρη να γουνίζει, να γιομίζει ντίγκα τα σακιά του με λογιαστά καλούδια, να τα φορτώνει στη μούλα του, και να κινάει για το χωριό.

Η γριά αποσταμένη ακούμπησε κι αυτή στο τζάκι και μισαποκοιμήθηκε, ενώ η νύφη συνεχίζει το ονειροπολημά της.

Βλέπει τώρα τη μεγάλη λίμνη του Γιαννίνου - που τη φαντάζεται χιλιάδες και μιλιάδες φορές τρανότερη από τη λίμνη του Σιούλη στη Στανιά κι από τες τρεις λίμνες στο Στενό γιατί άλλες δεν έχει ιδεί - και το Νικόλα της να την αφήνει πίσω και να περνάει το μεγάλο και μακρύ γιοφύρι στο Λυκόστομο. Κατόπι τον γλιέπει να περνάει από το Χάνι του Πασιά, από τους Νεγράδες, Γκαλμπάκι, Καλλιθέα, Μεσοβούνι, βοϊδομάτι - που δεν τάχει 'δει κι αυτά ποτέ της - και τέλος τον γλιέπει στην Κόνιτσα. Κατόπι παίρνει το δρόμο για την Πλάκα και το Κρυονέρι. Αυτά ξέρ' απάνω κάτω που πέφτουν, κι η Κ«οντσα ακόμα, γιατί τ' αγναντεύει σαν πάνει για ξύλα στο Γκόλιο και στο Νεζερό με τες συντροφισσές της. Ακόμα και το Μεσοβούνι φαίνεται' από κει ψηλά που βρίσκεται' απάνω - κάτω στα μισά του δρόμου από τα Γιάννενα. 'Αϊντε κατόπι ταξιδεύει με τα φτερά του νου της κι έρχεται στο Βουργοπόταμο. Θελό και αφρισμένο γλιέπει να το περνάει ο καλός της με μεγάλο κίντυνο - έχουν πνιχτεί κι εκεί κόσμος και κοσμάκης - και φτάνει τώρα στο ποτάμι το τρανό οπκάτ' από την Πρυσόγιαννη.

Αυτό το ξέρει καλά γιατί έχει πάει κάμποσες φορές ως εκεί ξεπροβοδιώντας τους δικούς της. Είναι κι ετούτο θελό και φουρτουνιασμένο, αλλά οι ταξιδιώτες το περνούν, κι ο Νικόλας της αντάμα, κι έρχονται. Περνάει γλήγορα την Πρυσόγιαννη, το Σύνоро, τον Αϊ - Κωστατίνο, και ξεπεζεύει στην αυλή. Κοσιεύει αυτή, τον βοηθάει, ξεφορτώνουν τα σακκιά με τα υώνια και τα καλούδια και τ' αναβάζουν ψηλά.

Η μπάμπω φιλάει σταυρωτά το γιό της, και κατόπι παδνιάζει και περιποιείται το μουλάρι. Ο Νικόλας φιρνάει και χορεύει στην αγκαλιά του τα παιδιά, και κατόπι έρχεται η αράδα της. Οχτώ μήνες έχουν να ιδωθούν, οχτώ μήνες χωρισμός, οχτώ μήνες ταξίδι· δεν είναι και λίγο. Τη σφίγγει στην αγκαλιά του και τη φιλάει τρυφερά. Εκείνη αναγαλλιάζει, αλλά ντρέπεται.

— Μη, μη, του κάνει, μη μας γλιέπουν τα παιδιά, δ' ανεβεί η μάνα, θαρδούν οι γειτόνισσες· άμα μας ιδούν να φιλνιούμαστε τι άλλο μ' απόμεινε.

Εκείνος την ξαναφιλάει. Τα γένεια και τα μουστάκια του την τζινάνε αλλαφρά και την κάνουν να σπαρταράει και να λαχταρά σαν να περνάει αστραπή απ' όλο το κορμί της.

Αλλ' άξαφνα ανατινάζεται και ξυπνά από το ονειροπολημά της.

Φωνές και χτυπήματα ακούγονται στην οξώπορτα.

– Μπάμπω Βασιλάικα, θειά Νικολάικα, ανοίξτε. Πετάζεται σαν αλαφιασμένη στο παραθύρι, τραβάει το κανάτι, και βλέπει ένα παιδάκι ως δώδεκα χρονών, το Δημητράκη της Λάμπραινας.

– Τ' είναι Δημητράκη μου; τι τρέχει;

– Τα σχαρήκια θειά Νικολάικα, τα σχαρήκια, έρχετ' ο μπάρμπα Νικολάκης.

Γυρνάει χαρούμενη η νύφη προς την πεθερά.

– Μάνα! μάνα, έρχετ' ο γιός σου.

Και κατόπι προς το παιδί.

– Έλα μέσα Δημητράκη, έλα να πάρεις τα κεράσματα.

Και τρέχει να του ανοίξει.

– Που τον είδες καμάρι; τον ρωτάει η γριά.

– Εγώ δεν τον είδα μπάμπω Βασλάικα; ήρθε ο μπάρμπα Λάμπρος ο Λιόλιος, κι άκουσα πούλιεγε πως έρεται κι ο Νικόλας ο Κωσταντής.

– Καλά γιέ μου, καλά.

Και γυρίζοντας, προς τη νύφη η γριά.

– Νύφη, φίλευ' το παιδί, κι εγώ θα πεταχτώ να ρωτήσω το Λάμπρο.

Κι ενώ η νύφη χαρούμενη φιλεύει, το Δημητράκη με κάχτες και με μια κρεμάδα σπαφύλι από τον οντά, η πεθερά ποδένει γρήγορα τις λιόπες της και τρέχει στου Λάμπρο Λιόλιου.

Ψηλή κι ανάποδη ήταν η σκάλα του σπιτιού, αλλά η μπάμπω Βασιλάικα τ' ανεβαίνει δυό - δυό τα σκαλιά και χώνεται στην ογνίστα, (χειμωνιάτικο δωμάτιο) όπου έχουν μαζωθεί κιόλας οι γειτόνισσες και καλωσορίζουν το νοικοκύρη, και ρωτούν για τους δικούς των όσες τους έχουν ακόμα ξενητεμένους.

Ξεγλυστράει ανάμεσά τους η γριά και κοντοζυγώνει τον νιοφερμένο.

– Λάμπρο μου καλωσόρισες και καλό χειμώνα κριβέ μου. Λάμπραινα καλοσταδέχτηκες. Πως είσαι Λάμπρο μου, πως τα πέρασες, πως πήγε το ταξίδι.

– Καλά θειά Βασιλάικα, δόξα τω θεώ, καλως σας ήβρα: αποκρένεται ο Λάμπρος, και προσηκώνεται από την κορυφή για να τη βάλει να καθήσει.

Είναι άντρας νταμαρλής (από γερή ράτσα) ψηλός, γεροδεμένος, μεγαλομούστακος και σμιχτοφρύδης: και είναι ντυμένος με τ'αραδινά σκουτιά του, τσιπούνι, κοντούσι, και δίμτινο σταυρογέ-

λεκο, ντρίλινη φουσανέλλα, και δίμτινες κάλτσες που θυληκώ-
νουνται με άφθονες ζάβες στο πίσω μέρος του καλαμιού.

– Δε θα κάτσω Λάμπρο μου σ' ευχαριστώ, του λέει η γριά, ήρδα να σε ρωτήσω για το Νικόλα μου που τον είδες; έρεται κοντά, δ' αργήσει, με ποιόν τον άφηκες;

– Τον άφηκα στο Κρυγιονέρι δειάκω, ήταν αντάμα με το Γιώργη τ'ς Τζάναινας, και με το Βασίλη το Σιελιέκο. Εκείνοι έρουνταν από μακριγιά από τα Πωγώνια, κι έκατσαν να ζαποστάσουν γίχα. Ο Νικόλας ο δικός σου έχει γερή μούλα, αλλά την είχε βαρυφορτωμένη κι έκατσε κι αυτός για να της βάλ' κριθάρι· είχε πολλά γούνια, ως και καζάν' καινούργιο σου φέρνει».

– Αμ γίν'κε χαρμπέλι το παλινό, καλά 'καμε το καμάρι μου, διάκογε η γριά.

– Εμείς περασάμαν το ποτάμι το τρανό κάτω στο γκαλυτερίμι του Μπαλντά, συνέχισε ο Λάμπρος, ανεβήκαμαν στο Κόνισμα τ'ς Πρυσόγιανης, κι αυτοί δεν είχαν φανεί ακόμα πέρα στο Καστανανίτικο.

– Πως κι άργησαν τόσο; θα τους πάρ' η νύχτα, έκανε στενοχωρεμένη η γριά Βασιλάκαινα.

«Μ.... ξέρω κι εγώ; αλλά λιέω δάρθουν. Εξόν, έκανε συλλογισμένος τώρα ο μαστρο-Λάμπρος, εξόν αν σκιάχτηκαν να περάσουν το ποτάμι, γιατί γιλόβρεχε την ώρα που περάσαμεν εμεις κια μη λάχη και κατέβασε και κιότρεμαν, και γύρισαν και πήγαν κατά την Καστανιανη. Αλλά το ποτάμι μια φορά περνούσε, δεν ήταν και τόσο βαθύς ο πόρος, ξέρω κι εγώ; Μικρά παιδιά πάλιε δεν είναι για να τους σκιαχτείς».

– Η Παναϊγια να τους φέρ' με το καλό, έκανε η γριά και σταυροκοπήθηκε.

Κατόπι χαιρέτησε κι έφυγε γυρίζοντας κοσιάτη στο σπίτι της.

Η νύφη την περιμενε. Είχε ζυπνήσει κι ο μικρός Βασιλάκης και ρίχτηκε στην αγκαλιά της.

– Μανατρανή, έρχετ' ο πατέρας; θα μου φέρει καλούδια;

– Ναι γιόκα μου, θα σου φέρει, έρχεται.

Και κατόπι γυρίζοντας κατά τη νύφη της, της μολόγησε τι της είχε πει ο Λάμπρος.

– Κάτσ' εσυ νύφη, με τα παιδιά, της είπε τελειώνοντας κι' εγώ θα φωνάξω την Περιστέρω (την παντρεμένη κόρη της) να βγούμ' ως τον Αϊ - Κωσαντίνο ν' αγναντέγωμε και να τον καϊτερέσωμε· δεν είναι σωστό να βγείς εσύ.

Κι αφήνοντας τη νύφη της μισοστενοχωρημένη και μισοχαρούμενη, η γριά πήρε ποδάρι για το σπίτι της τσιούπως της.

Εκείνη είχε δουλειές ακάμωτες ακόμα - ήταν μοναχή νοικοκυρά δεν είχε πεδερκα - αλλά σαν άκουσε τη φωνή της μάνας της τες απάρτησε και κόσιευε.

Η γριά της εξήγησε τι συνέβαινε, και αμέσως πήραν κι οι δύο τους το δρομο για τον Αϊ - Κωσταντίνο.

«Ας καλοδεχτούμε πρώτα τον αδερφούλη μου και μεθαύριο τ' Αϊ - Βασιλιού το γαμπρό σου μάνα, έλεγε η Περιστέρω. Θέλουν να μπιτήσουν και νάρθουν. Δεν τους αφήνει το συλί τ' αγαρηνό ο μπέρης τ' αφεντικό τους να φύγουν και να του αφήκουν τη δουλειά μιση». Βγαίνουν στη ράχη κι αγναντεύουν προς τα πέρα, αλλά τίποτα. Κάδουνται λίγο, καϊτερούν, γυχή δεν φαίνεται.

– Ας πάμε για παρέκει ως το Σύνоро, προτείνει η γριά.

Και ξεκινούν. Έχει αρχίσει να σκοτεινιάζει και με στη Γκρεμούρα τες έπιακε βροχή. Ο ουρανός μπουμπουνισμένος από το πρωϊ ξέσπασε.

Κακοβγαίνουν ως το Σύνоро στου Λιάκου το χωράφι μέρα και νύχτ' ανάκατα. Αγναντεύουν σταπέρα κατά τη Ρόκα και κα το ξεπροβόδημα, σκούζουν φωνάζουν,

– Νικόλα, Νικόλα.....

Τίποτα ούτε φανερά, ούτε κουσμιά.

Η βροχή συνεχίζεται γιλή και περονιαστική.

Ξανασκούζουν, ξαναφωνάζουν, τίποτα.

– Μάνα, λέει η Περιστέρω, νύχτωσε ντίπου, ζαντούργιανε, τι να κάμωμε; Φέξη δεν έχομε, τίποτα δεν έχομε· άιντε να γυρίσωμε πίσω να μη μας ξεσκίσει και κανένα ζουλάπι. Μπορεί να γύρισαν και στην Καστάνιανη, μπορεί και στην Πρυσόγιαννη.

– Νάειναι καλά, και όπου είναι ας είναι τοι, μουρμουρίζει η γριά, και σταυροκοπιέται.

Κατόπι ξαναφωνάζουν για υστερνή φορά, και σαν δεν ακούγεται τίποτα, παίρνουν το δρόμο του γυρισμού, ενω η βροχή τες περονιάζει για καλά.

Γυρίζοντας κατά τες Γκρεμούρες, ακούν φωνές και γλιέπουν φέξεις από δαδιά στον Αϊ - Κωσταντίνο.

– Μάνα, μάνα! Περιστέρω, ού, ού.

– Εδώ είμαστ' εδω, ερχομέστε, απλογιέται η Περιστέρω.

– Φάνηκαν μωρή; φάνηκαν τίποτα;

– Όχ' όχι, ι, ι, ελάτε πάρα τσέδω να μας φέξετε. Και οι φέξεις κου-

νιούνται και περβατούν. Εκείνες από πέρα ετούτες από δώδε ανταμώνουν. Ήταν η νύφη της γριάς η Νικολάκαινα, η Τζάναινα και η Σιελέκαινα που είχαν βγεί κι αυτές για τους άντρες τους, και άλλες γειτόνισσες και συγγένισσες.

– Σαν είδαμαν πόπιακε βροχή και δε φαίνουσαν, κινήσαν να σας βρούμε, τους είπαν.

– Τι θα κάμωμε τώρα, που θα πάμε; ρωτιούνται η μια την άλλη. Εκείνη την ώρα η βροχή δυναμώνει ακόμα περισσότερο, και τα δαδιά αρχινάν να σβύνουν όσο καλά και ρετσινάτα κι αν ήταν.

«Να γύρισωμε πίσω, λέει η γριά Βασιλάκαινα, και ο θεός κι η Παναγιά να τους φέρουν στα σπίτια τους, με το καλό. Μικρά παιδιά δεν είναι, κάπου θα γύρισαν, κάπου δάμειναν. Μπορεί και νάρθουν και αργά· πάμετε στο χαγιάτι του Αϊ - Κωσταντίνου να σταθούμε.

Αλλά που να σταθούν; όσο να φτάκουν ίσια με εκεί γίνηκαν μούσκεμα λοκάνα και στην αμασκάλη ακόμα που λέει ο λόγος, και τράβηξαν ίσια για το χωριό για τα σπίτια τους, να αλλάξουν σκουτιά και να ζεσταθούν, γιατί αλλοιώτικα θα μπουντίζαν.

Σαν γύρισαν και αλλάχτηκαν και ζεστάθηκαν, άρχισε πάλι να τες τρώει η έγνοια του ξενητεμένου.

– Η Παναγία να βάλει το χεράκι της και να τον φέρει με το καλό, έλεγε η γριά.

Και έκαμνε μετάνοιες και σταυρούς αντάμα με τη νύφη της μπροστά στο ταπεινό εικονοστάσι που το φώτιζε το ωχρό φως του καντηλιού.

– Η να πέρασαν το ποτάμι και νάντοι στην Πρυσόγγιαννη, συνέχιζε, και ξαναπροσκυνούσε.

«Κι αν πήγαν να περάσουν κι έπαθαν κανένα κακό; μπομπομπώ! η πικρή κι η μαύρη μου», έλεγε πάλι από μέσα της όμως η γριά, χωρίς να εξωτερικεύει τη σκέψη της για να μη χολιάσει τη νύφη και τη θυγατέρα της.

Τους ίδιους πικρούς συλλογισμούς έκαμνε και η νύφη της αλλά δεν τους φανέρωνε το ίδιο και η Περιστέρω που είχε κάτσει κοντά τους για να τους κάμνει κουράγιο και συντροφιά.

Ύπνος δεν τες ακόλησε. Όλη τη νύχτα έβρεχε, άστραφτε, και μπουμπουνούσε, αλλά κοντά τη χαραή σταμάτησε και ξαστέρωσε.

Κακοξημέρωσαν σαν τ'ο σκυλί στον άλυσο, και βαθειά χα-

ραή νυχτοχάραγμα ξεκίνησαν, η Νικολάκαινα με την Περισιτέρω (την μπάμπω την άφησαν με τα παιδιά), η Τζάναινα, η Σιελιέκαινα, κι άλλες δυό τρείς συγγένισσες, και πήραν δρομο.

Φτάνοντας στο Σύνορο, αγνάντευαν κάτι ταξιδιώτες πέρα στη Ρόκα κι έβαλαν τες φωνές.

– Νικόλα, Γιώργη, Βασίλη.

Δεν ήταν όμως οι δικοί τους, ήταν κάτι Λισκασιίτες.

– Είδεταν τίποτε δικούς μας; τους ρώτησαν μόλις ανταμώναν.

«Έρχονται τρεις Βουρμπιανίτες, οι δικοί σας ήταν, αλλά τους αφήκαμαν πίσω, τους είπαν. Ότι περασάμαν εμείς το ποτάμι - κιντνεγάμαν κιόλας γιατί κατέβαζε αράδα κι αυγατούσε το νερό - και πήραμαν τον ανήφορο για το κόνισμα νύχτωσε. Δεν τους ξανάειδαμαν, μπορεί να πέρασαν, μπορεί και ν' απόμειναν κι από πέρα κι αυτοί, αργά θα τους βρήτε».

Με λαχταρισμένη καρδιά τους αφήνουν και τραβούν για την Πυρσόγιαννη χωρίς να συναπαντηθούν με άλλουνούς. Και σαν έφτακαν εκεί, ρωτούν και ζητάζουν όλο το χωριό, αλλά δεν τους βρίσκουν πουθενά.

– Άστε να τραβήξωμε για την ποταμιά, να ιδούμε, ν' ανταμώνωμ' άλλους ταξιδιώτες, και να ρωτήσωμε και να ζητάζωμε, τους λέει η Νικολάκαινα.

Και ξεκινούν πάλιε κοσιάτες. Και όσο περβατούν και δεν αγναντεύουν ούτε συναντούν κανέναν ταξιδιώτη με κόπο συγκρατούν τα δακρυά τους.

Κοντοζυγώνουν στο Σαραντάπορο που κυλάει δολός και μανιασμένος και τα αφρισμένα νερά του λαμπυρίζουν από τες ακτίνες του ήλιου που έχει βγεί ολόλαμπρος στον καθαρό καταγάλανο ουρανό.

Ψυχή δεν φαίνεται ακόμα πέρα από το τρομερό ποτάμι. Τα πουλιά τριγύρω αρχίζουν να κελαϊδούν, και ο τόπος θερμαίνεται και αμπουρίζει. Οι καδισμένες απάνω στους κλώνους και στα ξερόφυλλα των δέντρων σταγόνες της βροχής λάμπουν για λίγο σαν πολύτιμα πετράδια, και κατόπι χάνονται και εξατμίζονται από τις ακτίνες του ήλιου.

Οι φτωχές γυναικούλες όμως δεν έχουν καρδιά για να χαρούν την όμορφη μέρα ή να διαμάξουν τα μεγαλεία της φύσης και του Θεού, πηγαινοέρχονται με δακρυσμένα μάτια απάνω - κάτω στην ποταμιά, και τηρούν τις άκρες, τις αμμουδιές και τα λιθάρια, και τα ξερασμένα στους όχτους κούτσουρα, με το φόβο και τη λα-

χτάρα στην καρδιά μην αντικρύσουν πινιγμένον άνθρωπο, ή μουλάρι, ή σαμάρι με φορτίο.

Άξαφνα όμως, ποδοβολητά και φωνές ακούγονται πέρα από το ποτάμι, και τέσσερις πέντε νοματαίοι με μουλάρια κατεβαίνουν απ' ένα μονοπάτι προς τα κάτω. Χαρούμενες οι φτωχούλες κοντοζυγώνουν στην ακροποταμιά και βάζουν τις φωνές.

– Νικόλα, Γιώργη, Βασίλη.

Αλλά σε λίγο, σαν έρχονται πιο κοντά και τους γλιέπουν καλά απογοπεύονται και πάλι· δεν είναι οι δικοί τους. Τους ρωτούν και μαθαίνουν πως είναι Πυρσογιαννίτες που ζημέρωσαν στην Καστάνιανη γιατί ήρθαν αργά και φοβήθηκαν να περάσουν νύχτα το ποτάμι. Βουρμπιανίτες δεν είδαν, ούτε και κανέναν άλλο από άλλα χωριά απάντησαν στην Καστάνιανη.

Οι ταλαίπωρες γυναίκες αρχινούν να κόβονται και να τραβούν τα μαγουλά τους.

«Ούϊ οι μαύρες! ούϊ οι πικρές. Δεν ήταν στην Πυρσογιαννη, δεν είναι 'τοι στην Καστάνιανη, αν δεν είναι και στο Βουργοπόταμο πάει, θα μας πινίγηκαν».

Οι Πυρσογιαννίτες ταξιδιώτες καβαλικεύουν ταπραματά τους και δοκιμάζουν να περάσουν, να νικήσουν το φοβερό δερικό το Σαραντάπορο· αλλά δεν τα καταφέρνουν. Ο πρώτος που μπήκε ομπροστά με την καλλίτερη τη μούλα, τον βάρωσε το νερο ως τα μισά του σαμαριού, κι αν δεν πισογυρνούσε θα πινίγονταν.

– Ας κάτσωμε, είπε στους συντρόφους του, καναδυό τρείς ώρες να κατακάτση λίγο το νερό και να περάσωμε.

Η Νικολάκαινα με τις συντρόφισσες της φτάνουν κλαίγοντας και παραπονιούντας ως το Ντέρτι, γάχνοντας και γυρεύοντας όλους τους όχτους και τες απαναμιές, και τηριούντας κι απ' οχπέρ' από το ποτάμι ακόμα, μη λάχη και ιδούν τίποτα σημάδι απο πινιγμένο πράμα ή άνθρωπο. Παρακάτω δε μπορούν να παν γιατί ο τόπος στενεύει πολύ και είν' απάτητος, μοναχά το ποτάμι βροντολογάει αφρισμένο στην απάτητη χαράδρα.

Η κυραμάνα η Γιαννοβιά τους δίνει κουράγιο τώρα πια σαν γεροντώτερη που είναι.

«Ο θεός να φυλάζει, τους λέει, το ποτάμι τον βγάζ' ίσια τον πινιγμένο ή άνθρωπον ή πράμα. Εμείς φύγαμαν μια ώρα και κάτι αλλάργ' από τον πόρο, δεν ήβραμαν τίποτα. Μη σκιάζεστε, κακό δεν έπαθαν, είναι ζουντανοί και μια χαρά».

Ας γυρίσωμε και πάλι τον ανήφορο».

Και ξαναγυρίζουν, πάλι στον πόρο στο πέρασμα, γάχνοντας σιγά - σιγά, χωρίς να ανακαλύγουν τίποτε.

Οι Πυρσογιαννίτες είναι ακόμα εκεί, δεν νταλντίζουν (αποτολμούν) να περάσουν.

Κάθονται τώρα και οι φτωχές γυναικούλες από την απέναντι όχθη και περιμένουν καινούργιους ταξιδιώτες για να ρωτήσουν ή και να φανούν και οι ίδιοι οι δικοί των.

Δεν περνάει καμιά ώρα και καταφτάνουν πολλοί ταξιδιώτες: Πυρσογιαννίτες, Λισκατσιίτες, Σελτσιώτες, και τρεις Βουρμπιανίτες· αλλά όχι όμως οι δικοί τους.

Τους ρωτούν, αλλά κανένας τους δεν ξέρει ούτε είδε το Νικόλα, το Γιώργη, και το Βασίλη. Ο ένας μάλιστα ο Κώτσιος του Γεροδάμου είναι ξάδερφος του Νικόλα Κωσταντή, και ενδιαφέρεται ξεχωριστά. Ακούει το μοιριολόϊ, που σπίνουν τώρα πια οι γυναίκες πιστεύοντας πως χάθηκαν οι άντρες τους, και ραϊζεται η καρδιά του. Αφού κάμνουν καινούργια δοκιμη, όλοι αντάμα τώρα πια, και δεν καταφέρνουν και πάλι να περάσουν το ποτάμι· ο Κώτσιος παίρνει τον κατήφορ από την δική του τη μεριά από το Καστανιανίτικο. Πάνει κοντά του και το παιδί του Νάστου, και κατεβαίνουν την ακροποταμιά ως το Ντέρτι γάχνοντας όχτο σε όχτο και πέτρα σε πέτρα, αλλά δε συναντούν πουθενά σημάδι πινιγμένου ανθρώπου ή μουλαριού. Ξαναγυρίζουν και πάλι στον πόρο στο γκαλντερίμι του Μπαλντά, και δίνουν δάρρος στες καυογύναικες.

– Μη σκιάζεστε, και μη κλαίτε, τους φωνάζουν, είναι ζουντανοί, όπου να ναι θα φανούν.

Αλλά οι ώρες περνούν, και ούτε οι δικοί τους φαίνονται, ούτε και το νερό λιγόστευε ακόμα όσο χρειάζεται για να περάσουν οι ταξιδιώτες που αρχινούν να στενοχωριούνται κι αυτοί.

Η Νικόλαινα με τις συντροφισσές της σιγοκλαίν και κρούγονται. «Αν ήταν λέει στην Καστανιανη θα τους ήγλιεπαν οι Πυρσογιαννίτες, αν έρχονταν πάλιε ως εδώ για να περάσουν κάποιος από τους τρεις θα γλύτωνε. Κι αν έπαθαν και οι τρεις τους κακό, δε θα φαινονταν ένα σημάδι πουθενά; Κι αν έπαθαν τίποτε παρακάτω πως θα περάσουν να παν να ιδούν; Ο Κώτσιος και οι συντρόφοι του πήγαν από το Νταμπακόμυλο και ζημέρωσαν όζω. Οι δικοί τους αν κίνησαν αργά με πράματα αποσταμένα, και τράβηξαν τα ίσια, και τους έμασε το μαγκούφ'κο το βουργοπόταμο;

Ο ήλιος μεσουράνησε και άρχισε να γέρνει, όταν οι ταξι-

διώτες δοκίμασαν για τρίτη φορά να νικήσουν το φοβερό δερίο το Σαραντάπορο. Τα νερά είχαν κατακάτσει τώρα αρκετά, και έτσι - όχι όμως χωρίς κόπο και κίνδυνο - τα κατάφεραν.

Ο Κώτσιος ο ξάδερφος του Νικόλα έστειλε με τους άλλους το μουλάρι του, και παράγγειλε να κατεβούν κι άλλοι συγγενείς άντρες προπάντων για να τηράζουν γύρα στις στράτες και στα χωριά, και αυτός έκατσε για να κάμει κουράγιο και παρέα στις κακόμοιρες τες γυναίκες που έκλαιγαν κι αναστέναζαν, και ζητούσαν να τρέξουν τον κατήφορο κατά το Βουργοπόταμο.

Και ο Κώτσιος ετοιμάτηκε, και θα τες περνούσε στο ποτάμι - μη μπορώντας να φτουρίσει στα παρακάλια τους - αν δεν κατέφτανε από πέρα ένας καβαλάρης Πρυσόγιαννίτης ο Κουρλός. Αυτός είχε γυναίκα από το Κεράσοβο, και σαν είχε κάτι γώνια για τα πεδερικά του τους τα πήγε, και κοιμήθηκε εκεί εγές, και τώρα έρχονταν για το χωριό του.

«Το Νικόλα Κωσταντή! τους λέει, τον γνωρίζω και τον παραγνωρίζω. Τρίγια καλοκαίρια δουλιεγάμαν αντάμα εφαγάμαν γωμί κι αλάτ. Αντάμα ήρδαμαν εχτές ως το Βουργοπόταμο. Ήταν κι άλλοι δυό μαζί του, ένας Γιώργης κι ένας Βασίλης. Ήταν δειλινός απάνω κάτω αυτοί πέρασαν καλά το ποτάμι κι έκαμαν δώδε κα τ' αμπέλια - τους αγνάντευα - κι εγω τράθηξα για το Κεράσοβο. Για Βουργοπόταμο μια φορά να μη σας θαν' ο νους σας, ίτσιου, πέρασαν μια χαρά.

Εδω γύρα στην Πρυσόγιαννη ή στην Καστάνιανη τηράζτε».

- Μας λιές σίγουρη κουβέντα ωρέ Κουρλέ; του κάνει ο Κώτσιος.
- Στα παιδιά μου και στο στεφάνι μου, δεν είμεστε λωλά παιδιά να παίζωμε.

Και ενώ ο Κουρλός βαράει το μουλάρι του και φεύγει τραβώντας για το χωριό, όπου τον καρτερούν κι αυτόν με λαχτάρα η γυναίκα του και τα παιδιά του, το πρόσωπο του Κώτσιου σκοτεινιάζει.

«Στο χωριό δεν πήγαν, στην Πρυσόγιαννη ούτε, στην Καστάνιανη δεν φάνηκαν, το Βουργοπόταμο το πέρασαν τι νάγιναν; Λες να πινίγηκαν και να τους παράχωσε βαδιά το ποτάμι; συλλογιέται. Αλλά πάλιε πως δε βρίσκομε ούτε σημάδι; Αν τους πήγε βαθειά κατά το Ντέρτι στα στενά...».

Την ίδια σκέψη απάνω - κάτω κάνουν και οι καγαρές οι γυναικούλες και τα μάτια τους ξαναβουρκώνουν. Ώρα πολλή κάθονται όλοι τους ακούνητοι και ανίκανοι να κάνουν κάτι. Ο πόνος και η στενοχώρια τους βαλαντώνουν. Οι γυναίκες συνεχίζουν το σιγανό και

παραπονιαρίκο κλάμα τους.

Τες ακούει ο Κώτσιος που σιγομοιριολογούν κι ένας κόμπος σφίγγει το λαιμό του. Αλλά άξαφνα πετάζεται ορδός και τους κάνει κουράγιο. Κάποια καινούργια ελπίδα έλαμψε μέσα του, κάποια φωτεινή σκέψη κατέβηκε στο μυαλό του.

— Μη κλαίτε! τους λέει. Τίποτα δεν έπαθαν, θα τους βρούμε. Μωρά παιδιά δεν ήταν για να πινιχτούν κι τρεις αντάμα. Μπορεί να βήκαν και τίποτα κλέφτες και ζορμπάδες και τους έπιακαν και τους ξεμπαρμπάλεσαν. Μπορεί να τους πήραν τα γώνια τους τα γρόσια και τα μουλάρια, αλλά τους ίδιους θα τους απολύκουν, τι θα τους κάμουν; Σαν έρθουν κι οι άλλοι από το χωριό, θα κοιτιέμαστε και θα ρωτήσουμε γύρα σ' όλα τα χωριά και θα τους βρούμε, μη χολιάζετε.

Αναδάρρευαν οι φτωχούλες κι άρχισαν να σταυροκοπιούνται.

— Μακάρι Παναΐγια μου, μακάρι Χριστέ μου που γιεννιέσαι. Ας είναι κι έτσι. Ας τους έπιακαν κι ας τους τα πήραν όλα, μοναχά οι γυχές να μας γυρίσουν ζουντανές.

Και αρχίνησαν να τάζουν στες εκκλησιές και στους Αγίους. Και 'κείνοι έκαναν ευδής το δάμα τους.

Δεν είχαν καλά καλοαποσώσει τα λόγια τους όταν ακούστηκαν φωνές να τες καλούν από ψηλά απ' τον ανήφορο.

— Μάνα! μάνα, Θεία Νικόλαινα α α α α. Μπάρμπα Κώτσιο ο ο ο ο. Και δυό νομάτοι ξεχώρισαν νάρχουνται κοσιάτοι τον κατήφορο. Ήταν παιδιά ως δεκαπέντε χρονών. Το ένα κόσιευε πολύ γληγορώτερα από τ' άλλο και το γνώρισαν: ήταν ο Γληγόρης της Δήμαινας.

— Κάτι χαμπέρια μας φέρνουν, είπε ο Κώτσιος, σαν χαρούμενη φαίνεται η φωνή τους, άστε κατά 'κει.

Κι έτρεξαν να τα προϋπαντήσουν.

Πρώτος κοντοζύγωσε ο Γληγόρης, φαινόταν χαρούμενος

— Θεία Νικολάκαινα, Θεία Νικολάκαινα, άρχισε να φωνάζει από πέρα. Θεία Νικολάκαινα τα σχαρήκια, ήρθ' ο μπάρμπα Νικολάκης: ήρθαν και οι τρεις.

Το δεύτερο παιδί ήταν ο Σίμος της Τζάναινας, και μόλις κοντοζύγωσε αρχίνησε να φωνάζει κι αυτός.

— Μάνα! μάνα, ήρθ' ο πατέρας, ήρθε.

Χαρούμενες τώρα οι λαχταρισμένες γυναικούλες, κόσιεσαν και τ' αγκάλιασαν, κι αρχίνησαν να τα φιλούν και να τα ρωτούνε.

— Πούθε καμάρια, πούθε ήρθαν;

— Ήρθαν από τη Σέλτση. Κοιμήθηκαν στη Μπλίζντιανη, πέρασαν

το γιοφύρι το Ζερμοτινό, την Πιστίλιαπη, κι ήρθαν.

- Είναι τοι καλά;
- Μια χαρά. Όσο πάτησαν στον κατώφλοιο κι εμείς εφυγάμαν μιντζήλι κι ήρθαμαν να σας βρούμε.
- Δε σας τόλιεγα 'γω πως είναι τοι καλά, αρχίνισ' ο Κώτσιος, μικρά παιδιά δεν ήταν για να πινιχτούν.
- Δε σόκου' όμως κι εσένα σαν καγάντρας που είσαι να μας πεις, μη λάχη και πήγαν - όπως και πήγαν - από το γιοφύρι της Ζέρμας.
- Για που δε μόκουε....

Φτερά έβαλαν στα ποδάρια τους, και ούτε κατάλαβαν για πότε βρέθηκαν στο χωριό.

Όταν η Νικόλαινα με την αντραδέρφη της την Περιστέρω έφτακε στο σπίτι της και μπήκε στη μισοσκότεινη ογκίστα, το πρώτο που αντίκρουσε και ξεχώρισε εκεί μέσα ήταν ο άντρας της καθισμένος σταυροπόδι στην κορφή, φρεσκαλλαγμένος με παστρικά σκουτιά, και τα δυό μικρά ο Γιωργάκης κι ο Βασιλάκης χόρευαν στα γούνατά του.

Από την άλλη μεριά κάδουνταν ο μπάρμπας του αντρός της ο αφέντης ο γέρο Ζήσκος με την κάτασπη φουσανέλλα και την κεντηστή φκοκάτα του και παρακάτω η πεδερά της χαρούμενη και χαμογελαστή. Χαμηλώτερα και τρώυρα ήταν άλλοι, φίλοι και γειτόνοι, γειτόνισσες και γειτονόπουλα.

- Καλωσταδέχτηκες, καλωσταδέχτηκες, της φώναζαν όλοι μ' ένα στόμα.

- Ευχαριστώ, ευχαριστώ, νάειστε καλά και να καλοδέχεστε και σεις τους ιδικούς σας, απάντησε γελούμενη, η Νικολάκαινα, και κοντοζυγώνει τον άντρα της.

Εκείνος μόλις τες είδε, κατέβασε μαλακά μαλακά τα παιδιά από τα γούνατά του, και σπκώθηκε. Ήταν λεβέντης άντρας, υψηλός και δυνατός, ως τριάντα - τριανταπέντε χρονών, πλιουημένος, και με τσιγκελωτό μουστάκι, με κατάμαυρα σαν του κοράκου μαλλιά, και έξυπνα μάτια που σπιδοβολούσαν.

- Καλωσόρισες, μας έβαλες σε λαχτάρεις, του είπε σιγανά η Νικόλαινα απλώνοντας το χέρις της.

- Καλωσεβρήκα γυναίκα. Δεν τόθελα, αλλά τι να γίνει, το άτιμο το ποτάμι το φοβερό αυτό θεριό μας τάκαμε όλα της αποκρίνεται. Και αφού της κράτησε για λίγο το χέρι, σφιγγοντάς το τόσο δυνατά που έκανε τα δαχτυλά της να πονέσουν και το κορμί της όλο να ανατριχιάσει από χαρά, την άφησε. Αγκαλιάσματα και φιλιά στα φό-

ρα και ομπροστά στα μάτια του κόσμου δεν επιτρέπονταν ανάμεσα στ' αντρόγυνα τον καιρό εκείνο.

Και τώρα ήρθε η αράδα της αδερφής. Αντίθετα από τη γυναίκα εκείνη τον αγκαλιάζει και τον φιλνάει σταυρωτά στα μάγουλα.

– Αδερφούλη μου, καμάρι μου, καλωσόρισες.

– Καλώς σε βρήκα αδερφούλα.

Χαρούμενη η Νικόλαινα φιλεύει και κερνάει τους φίλους και τους γειτόνους με ρακή με λουκούμι και ζαχαρικά, και στο Γληγόρη που της πήρε τα τέλεια τα δεύτερα σχαρήκια δίνει ένα δίγροσο κι ένα ζευγάρι καινούργιες πατούνες.

Στο μεταξύ ο Νικόλας μολογάει το πως δοκίμασαν να περάσουν το ποτάμι και δεν μπόρεσαν, και πως κατόπι τράβηξαν για την Καστανιανη, κι από 'κει για τη Μπλίζντιανη, περβασιώντας νύχτα. Εκει κακοξημέρωσαν. Και σαν ξαπόστασαν ταπραματά τους κι έφαγαν ένα κόμπο χορτάρι, φόρτωσαν γυυχτοχάραγα και τράβηξαν κατά το Καντσιώτικο, και κατέβηκαν και πέρασαν το γιοφύρι της Ζέρμας. Ήρθαν ύστερα στο λάκκο στην Πιστίλιαπη πούχε κάμποσο νερό, αλλά τον πέρασαν εύκολα κι ήρθαν καλά από τη Σέλτση.

Μολόπσε κι άλλα λογιαστά ο μάστρο-Νικόλας από τες δουλειές και τα ταξίδια, και σιγά - σιγά, οι φίλοι, οι γειτόνοι, κι οι συγγενήδες, έφυγαν από ένας ένας και απόμειναν μονάχα οι σπιτιακοί.

– Μανατρανή, λέει ο μικρός Βασιλάκης, σήμερα δεν πήγα το πρωϊ για κολεντρίτσες γιατί καρτερούσα τον πατέρα, να πάω τώρα;

– Να πας σκώτια μου.

+ Θα γυρίσω γλήγορα, λέει ο μικρός, και βγαίνει κρατώντας με καμάρι την κολεντρίτσα του κρεμασμένη στο κόκκινο τσιαρχόσινο.

Η γριά κατεβαίνει να ιδεί αν έχει νερό και χορτάρι το μουλάρι να το ξαναφροντίσει, και το αντρόγυνο απομένει μοναχό με τον μικρό Γιωργάκη που αποκοιμήθηκε στη ζεστασιά κοντά στο τζάκι. Και τότε ο Νικόλας αποτολμάει και αγκαλιάζει τη γυναίκα του.

– Δέσπω μου, της λέει, μεγάλη λαχτάρα σούφερα αλλά τι να γιένει· πάει, πέρασε κι αυτό.

– Ήρθες καλά άντρα μου κι αφέντη μου όλα αλψμονιούνται, του αποκρένεται αυτή, και με δειλία και συστολή του ανταποδίδει το φιλί που της ζητάει.

Κατόπι τρέχει να βοηθήσει την πεθερά της στες δουλειές.

Και έχει ένα σωρό. Να παθνιάσει για τη γελάδα και τα πρόβατα και το μουσκάρι, να δέσει κλαδί για τα γίδια που θα γυρίσουν από την κοπή, να ετοιμάσει να λουσουν και ν' αλλαχτούν όλοι τους για νά- ναι έτοιμοι για την εκκλησιά τη νύχτα που θα σημάνει η καμπάνα, να βάλει τον πέτεινο να βράσει για νάειν έτοιμο το φαΐ τη χαραή σαν θα γυρίσουν από την εκκλησιά και τόσες άλλες.

Η πεθερά της ετοιμάζει τες λαγκίτες που είναι τα σπάργανα του Χριστού. Τες γαίνει στην πλάκα, και σκουμπίζει κάχτες για να τες ανακατώσει με μέλι και να τες πασαλείψει.

Ο Βασιλάκης γύρισε χαρούμενος, τραγουδιώντας το «Κό- λιεντρα - μέλιεντρα», και με ολόκληρη αρμαδιά από κολιεντρίτσες περασμένες στο τσαρουχοσκοινό του. Και κουνώντας τες επιδεικτι- κά λέει.

- Πήγα σε ολουνούς μανατρανή, για τήρα πόσες έμασα,
- Ε καμάρι μου, και του χρόνου, και του χρόνου.

Σαν νύχτωσε για καλά, αφού συμμαζώσαν τα ζουντανά τους κι έκλεισαν τη θύρα τους, η μπάμπω πρόσταξε τη νύφη και έφερε ένα κούτσουρο θεόρατο για τη φωτιά.

- Θέλει να πυρωθεί η λιεχώνα, έλεγε εννοώντας την Παναγία.

Πήρε και το γυνί και το παράχωσε μέσα στη στάχτη βαθειά στο μπλάμκο στον πυρομάχο. Εκεί θα τ' άφηνε ως τα Φώτα για να προ- κόβουν και να γίνονται σαν μουλαλήκι τα γεννήματα.

Ο Νικόλας ανοίγει τα σακκιά και βγάζει τα καλούδια του. Εξόν α- πό τα ζαχαρκά και τα φαγουλάτα, ήφερε δυό μαντήλια και φουστά- νι για τη γριά, φουστάνι πόχες και μαντήλι Γιαννιώτικο για τη Νικό- λαινα, απ' ένα ζευγάρι τσαρουχούλια και ντρίλι για φουστάνια και ντουλαμάδες για τα μικρά, ένα όμορφο γιελιέκι και μια ζαμπούτα του Βασιλάκη για να λαλάει, και άλλα λογιαστά χρειαζούμενα του σπιτιού.

- Θέλω και φέσι και τσιπούνι πατέρα, λέει ο Βασιλάκης καμαρώ- νοντας τα τσαρούχια και το γιελιέκι του.

- Θα σου φέρω του χρόνου σαν γιένης τρανός και πας στο σκο- λείο, απαντάει ο πατέρας χαϊδεύοντας του τα σγουρά μαλλιά.

Η ώρα περνάει γλήγορα, και σαν αποσκολνούν τες δου- λειές η γριά Βασιλάκαινα ετοιμάζει τον τράπεζο.

Έβαλε στη μέση το τεγί με τες λαγκίτες, και καταμεσίς του έστησε ένα ξυλοχούλιαρο: ήταν ο συμβολικός στήζιαρος του αλωνιού για νάχουν σιτάρια μπόλικά. Κατόπι έβαλε γύρα - γύρα απ' όλα τα φρούτα και τους καρπούς, μήλα, σταφύλια, κάχτες, κυδώνια, κρασί,

και άλλα λογιαστά για να τα ευλογήσ' ο Χριστός που γεννιούνται και νάχουν άφτονα του χρόν' απ' όλα.

Έβαλε και τες τρεις κολιεντρίτσες τες δεμένες με το τσιαρχόσινο στην κορφή στο σουφρά, και ύστερα έκατσαν τρώυρα όλ' η φαμιλιά.

– Καλωσόρισες γιόκα μου, είπε η γριά κάνοντας το σταυρό της. Ο Χριστός αφέντης μας που γιενιέτ' απόγε, κι η κυρά η Παναγιά, να σε πάνουν και σε φέρνουν με το καλό από το ταξίδι σου, και πάπος να ξεπροβοδάς και να καϊτεράς τα παιδιά σου. Και συ νύφη μου να χაίρεσαι το στεφάνι σου και τα παιδιά σου, και τα καμάρια τ' αγγονάκια μου να ζήσουν εκατό χρόνια.

– Ευχαριστώ μάνα, νάνης καλά γεράματα, και να μας χაίρεσ' όλου-νούς, και καλώς σας ήβρα, κι ο Χριστός βοηδός σε όλου-νούς μας.

– Πολλατέτη σου άντρα και αφέντη μου, καλά γεράματα μάνα, είπε η νύφη και τους φίλησε τα χέρια.

Και έπεσαν όλοι στο φαγητό.

Σαν απόφαγαν, έκαμαν πρώτα το σταυρό τους, και κατόπι έπιακαν όλοι αντάμα τον τράπεζο και τον σήκωσαν τρεις φορές στον αγέρα τ' αγήλου λέγοντας:

«Άξιον κι αξιωμένον και τώρα και του χρόνου». Ύστερα η νύφη με την πεθερά τον πήγαν στρωμμένον όπως ήταν στον πάτο κι εκεί έκατσαν και χίρισαν τάχαμ (δήθεν) να τρών και πάλιε χάφτουντας από κανα δυό χαγιές.

– Τ' είν' αυτά ωρή μάνα που κάμνετε, τους λέει ο Νικόλας, σάμα δε χορτάσεται εδώ;

– Έτσι είναι τ' αντέτι (έδιμο, συνήθεια) παιδάκι μου, τ' αποκρένεται εκείνη. Έτσι ταύραμαν έτσι θα τ' αφήκωμε.

Στο μεταξύ ο μικρός Βασιλάκης νυστάζει, κλείνουν τα ματοκλαδά του. Τον βάζουν να πλαγιάσει. Αλλά πρωτού αποκοιμηθεί ρωτάει τη μανατρανή του.

– Για πες μου μανατρανή, τι θα μου φέρ' απόγε το κουτσογόμαρο;

– Απ' όλα τα καλά καμάρι μου· καλά φαγιά, λουκούμια, ζαχαρκά, σταφίδες, απ' όλα.

– Καλά μανατρανή, καληνύχτα, καληνύχτα μανούλα, καληνύχτα πατερούλη.

– Καληνύχτα Χρυσέ μου.

Στον παλιό εκείνο καιρο των πατεράδων μας και των παπούδων μας, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, καθώς και στη δική μας εποχή σχεδόν ακόμα, ο Άγιο - Βασίλης που φέρνει τα δώρα στα σημε-

ρινά παιδιά ήταν άγνωστος. Εμείς, τη νύχτα των Χριστουγέννων, βαθειά χαρά που σκολνούσε η εκκλησία, καίτερούσαμε να γκαρίζει το κουτσογόμαρο (αυτός ήταν ο Άγιος - Βασίλης μας) για να σηκωθούμε να φάμε καλά φαγιά - γιατί ακόμα και μεις τα μικρά κρατούσαμε νηστεία - λουκούμια, σταφίδες, ζαχαρκά και άλλα γλυκούδια που εκαμνάμαν μαύρα μάτια όσο ναρθεί ο πατέρας από την ξενητειά για να τα ιδούμε. Αν το κουτσογόμαρο μας έφερνε και καμιά ζαμπούτα ή σφυρίχτρα, ή κανένα κουμπουρούλι με κίκια που πουρτσούσαν, τότε ήμασαν με τον Κατή γενιά (παροιμία). Τα δε καγοκόριτσα ζουρλαίνονταν από τη χαρά τους αν το κουτσογόμαρο τους έφερνε καμιά φτηνή κούκλα αγοραστή για να παίζουν, γιατί τα περισσότερα έφταναν μοναχά τους κούκλες πάνινες από λαντζιάδια, (χρωματιστά κουρελάκια) αν βρισκόταν κι απ' αυτά. Ο Άγιο - Βασίλης ήταν όπως είπαμε άγνωστος σε μας και για πρώτη φορά μάδαμε την ύπαρξη του και το τραγούδι του από τα σχολικά μας βιβλία, και ο δασκαλός μας ο μακαρίτης ο Ρεμπέλης μας πρωτόβαλε να περπατήσουμε στα σπίτια να το τραγουδήσωμε Ακριβώς στη δική μας γενιά χάθηκε το κουτσογόμαρο και στη δέση του μπήκε ο Άγιος Βασίλης. Αλλά καιρός να τελειώνομε.

Πρωτού πλαγιάσουν, η γριά έβαλε το σιδερόφυαρο στην οζώθυρα, για να δρασκελίσουν σίδερο ο γιός και η νύφη της σαν σηκωθούν τη νύχτα να πάν στην εκκλησιά, για νάναι γεροί και σιδερένιοι.

Κατόπι πλαγιάσαν. Ο Νικόλας έπεσε από τη μιά κορφή αντάμα με το Βασιλάκη, και οι γυναίκες από την άλλη με τον μικρούτσικο Γιωργάκη. Ξημέρωναν Χριστούγεννα, και τ' αντρόγυνο δεν ήταν σωστό να κοιμηθεί μοναχο στον οντά του, γιατί έχουν οχτώ μήνες χωρισμένοι και ο δαίμονας έχει πολλά ποδάρια, όπως έλεγε η γριά.

Νιοί ήταν· βάλε τη φωτιά με το μπαρούτι, έχει κρατημόν; Αύριο βράδυ, με την ευχή του Χριστού, αντρόγυνο είναι κι ας σμιχτούν, καέννας δεν ντους κρατάει. Τώρα όμως όχι· γιατί δεν αργάει ο θεός να τους δώκει καένα γιορτόπιασμα, καένα τέκνο σημαδιακό που να τόχουν χάρον ζουντανόν σ' όλη τους τη ζωή.

Το πως πήγαν τη νύχτα στην εκκλησιά αρματωμένοι, ο Νικόλας με τες κάτασπρες φουσανέλλες του και τα κεντηστά του πεσιλιά, και με την άσπρη μοσκοπελιάνικη φλοκάτα του· και η Νικόλαινα με το λαρσινό φουστάνι, τα χρυσοκέντητα σεγκούνια, και τα

κορδέλια της τα λουστρίνια τα νυφιάτικα, και το πως χόρευαν την άλλη μέρα τα Χριστούγεννα στο σιάδι στον Άϊ - Πόσπολο, και πως και πως, δεν θα τα ξιστορήσωμε για να μη κουράσουμε τον αναγνώστη.

Έτος 1962. Οι τελευταίοι Κερασσοβίτες γέροντες που φορούν ακόμη τες τοπικές ενδυμασίες των, και από τις αφηγήσεις των οποίων συνέλεγε ο συγγραφέας το υλικό για τα διηγήματά του και εν μέρει και για τες ιστορικές μονογραφίες του. Εικονίζονται (με τοπικές στολές) από αριστερά προς τα δεξιά Νικ. Πασιάς, Κώστας Γαλάνης, Γιάννης Κουκούμης, Αθαν. Βάσιος, Κων/νος Κιτσάκης και Ζήσης Ντακοβάνος. Οι τρεις «φραγκοφορεμένοι είναι οι Γεωρ. Κουκούμης, Χρήστος Ζαμάνης και Σπύρος Καλούδης.

Η ΠΙΟ ΤΥΧΕΡΗ ΧΡΟΝΙΑ

Απόγιομα της παραμονής της Πρωτοχρονιάς.

Η κυρά Βασιλική η Χριστοδολίγαινα του Γιωργούλα, η Χήρα και χαροκαμένη που είναι όλο βάσανα και πίκρες ποτισμένη, σκυμένη απάνω στο πλαστήρι της, μέσα στην ογνίστα του φτωχικού σπιτιού της, πλάθει συνέχεια και βγάζει πέτουρα. Έχει τρεις πίπτες να φτιάσει γι' αύριο για την πρωτοχρονιά. Μιά δική της για το σπίτι, μια για τον τζομπάνο που βόσκει τα γιδοπρόβατα και μπραβάρια του χωριού, και μια για το γελαδάρη.

Μπορείς δε μπορείς, έχεις δεν έχεις, είτε τ' απαιτούμενα, είτε το κουράγιο και την όρεξη, αυτά πρέπει να τα κάνεις. Δε γίνεται κι αλλοιώς. Δεν μπορεί κανένας να ξεχωριστεί από τον άλλο κόσμο άσμιχτος κι ακοινόβιαστος: οι ζουντανοί με τους ζουντανούς, κι οι πεδαμένοι με τους πεδαμένους. Ο μακαρίτης ο άντρας της έχει ενιά χρόνια που χάθηκε, ο καρινιασμένος ο αδερφός της έφτά. Έσφιξε το μαντήλι της, έμασε το μυαλό της, και δουλεύουν, κι αυτή κι η θυγατέρα της η Φρόσω. Και με τα χτηματά τους, και με το βió τους το ζουντανομένο ζούν και πορεύουν, και τρανεύουν και το παιδί το ορφανό τον Κώτσιο τους τον αδεφό της Φρόσως που πατέρα δε γνώρισε γιατί τ' άφησε χρονιάρικο ο «φλοϊσμένος» πεδαίνοντας. Αυτή η ίδια η Χριστοδολίγαινα (Χριστόδολο έλεγαν το μακαρίτη) σύντας το καλούσε η ανάγκη πήγαινε κι αργατεύουνταν και ξενοδούλευε πολλές φορές. Την κόρη της όμως δεν την έβγαζ' όζω από τον κατώφλιο της που λέει ο λόγος. Εξόν από δικές τους δουλειές δεν την έστελνε πουθενά αλλού.

Έξαφνα, ο κρότος της θύρας που άνοιξε, την απόσπασε από τις σκέψεις της, κι απ' τη δουλειά της.

«Καλησπέρα Χριστοδολήγαινα και Χρόνια Πολλά για αύριο, μ' ένα καλό τυχερό της τσιούπως σου. Τι κάνεις; πλάθεις γλιέπω, ετοιμάζεις τες πίπτες γι' αύριο; εγώ συγκαλά η νύφη μου κι η συνν'φάδα μου, τα ετοιμάζουν αυτές».

Ήταν η κυρά Μυγδάλω, γνωστή πολυλογού, κια προξενήτρα του χωριού.

– Καλωσόρισες, κάτσε· της απάντησε η κυρά Βασιλική η Χριστοδολήγαινα, και συνέχισε τη δουλειά της.

Καταλάβαινε γιατί ερχόταν, ήταν η δεύτερη φορά. Της έφερνε προξενιά για τη κόρη της τη Φρόσω από το Βασίλη τον Κοντογιώργο, που τώρα τελευταία είχε έρθει από το Κάϊρο καζαντισμένος, και με κολάρα, με χρυσές καδένες, και μαλαματένια δαχτυλίδια.

Όλοι έλεγαν πως είχε φέρει λίρα με ουρά, αλλά οι κοπέλες του χωριού - τρείς τέσσερις πούχε ζητήσει - δεν τον ήθελαν για άντρα τους.

«Είναι τρανός, έλεγαν. Τι! το μπατέρα μας θα πάρωμε». Και πραγματικά, εκείνος ζύγωνε τα σαράντα, ενώ αυτές αυτές ήταν γύρω στα δεκαπέντε· τσιουπουρούδια.

– Που την έχεις τη Φρόσω; ρώτησε η κυρά Μυγδάλω.

– Στην καλύβα πήγε να φέρει ζαερέ για τα πράματα, να τα σιγουρέγει, να τα ταΐσει και να τα ποτίσει.

– Κι ο Κώτσιος;

– Παίζει με τα παιδιά.

– Καλύτερα που σε βρίσκω μοναχή, είπε η κυρά Μυγδάλω.

Κι αφού σώπασε λίγο, και καμώθηκε πως σκεφτόταν, προχώρησε ίσια στο γητό.

«Τι θα γιένει αλήθεια με την κουβέντα πούειπαμαν επροχτές; Τς είπες της Φρόσως; ο Βασίλης περιμέν' απάντηση».

– Της είπα, αλλά δε μου δίνει λόγον. Όλο, άφ'σε με μάνα κι άφ'σε με μου λέει· κι αρχινάει τα κλάματα και βαργομάει.

«Μ'τι καϊτεράει; μη περιμένει τάχα να γυρίσ' ο παλπός αρραβωνιαστικός της πάλι; Αυτός αφόντις έχασε τα χρηματά του εδω και πέντε χρόνια, έφυγ' από το Κάϊρο και χάθηκε, κι ούτε φάνηκε κι ούτ' ακούστηκε π'θενά. Σας έστειλε καένα γράμμα, καμιά 'ντιλογιά»;

– Όχι, τίποτα.

– Ούτε στην πικρομάνα του έστειλε, που τον είχε μονάκριβον, ούτε καν πθενά. Ούτε τον είδε, ούτε τον άκουσε καένας πέντε χρόνια τώρα.

– Λιέν πως έφυγε βαδιά για τ'ν αραπιά, έκανε δειλά η κυρά Βασιλική.

– Λιέν χωρίς να ιδούν.

Και παίρνοντας φόρα η κυρά Μυγδάλω συνέχισε. «Αν είχε μυαλό για χωριό και για μάνα και για αρραβωνιαστικιά δάκαμνε νόμον - τρόπο να στείλ' ένα λόγο γράμμα. Πάει αυτός, ξεγράψτε τον, και μη

διώχνετε το τυχερό πούρθε με στη μπόρτα σας και σας παρακαλάει».

– Παρακάλεσε κι άλλου, την διέκοψε η Χριστοδολήγαινα.

– Μπορεί να παρακάλεσε, αλλά εκείνα ήταν τσιουπροπούλια μικρά και τα γυρεύουν αράδα τα παιδιά, ενώ η Φρόσω σου τάχει τα χρονάκια της.

– Τάχει δε λιέω, αλλά δεν είναι και καμιά γριά.

– Άμα περάς' η τσιούπω τα δεκαοχτώ, βαργιά τα είκοσι, μπατάλα κι απομειμένη τη λιέν κατόπι' κι η Φρόσω τάχει μου φαίνεται τα εικοστέσσερα.

– Όχι, εικοσιτρία είναι.

– Μωρ' τάχει τα εικοστέσσερα, αλλά έστω και εικοστρία. Κι ο Βασίλ'ς είναι καμιά τριανταπενταριά, ταιριάζουν μια χαρά.

«Τι τριανταπενταρίζεις Μυγδάλω μου που κοντεύει τα σαράντα. Είναι με τον φλοϊσμένο τον αδερφό μου. Αν ζούσε κι εκείνος μια ηλικία δάπαν, στα τριανταενιά. Έντεκα χρόνια μικρότερος από τ' εμένα με στα πενήντα είμ' εγώ».

«Ε, και τι πειράζ' αν είναι δώδεκα - δεκαπέντε χρόνια τρανπερός της; Ο άντρας λιέει η παροιμία, ένα σακκί άχερο να μπορεί να σκώνει κάμει παιδιά. Κι ύστερα συλλογήσου πως θα ζήσει κυρά κι αφέντισσα. Ο Βασίλ'ς είναι καζαντισμένος' θα παίρνει δούλες και Χουσμεκιαραίους να της κάμνουν τες βαργιές δουλειές. Όζ' από τη μπόρτα δε θα βγαίνει. Και θα τη ντύσει θα την κάμ' αρχόντισσα». Αναστέναξε η κυρά Χριστοδολήγαινα, σταμάτησε το πλάσιμό της, και γυρίζοντας προς τηνπροζενήτρα.

«Τι να σου πώ κυρά Μυγδάλω μου, μπορεί νάχεις δίκιο, αλλά με το ζόρι δε μπορώ να την αμπώξω. Θα της το ξαναπώ, κι αν αυτή δελήσει καλά. Αν δεν δελήσει, δεν είναι και μικρή να την παντρέυω με το στανιό και με το ντό μός ντό. Ότι τη φωτίσ' ο Θεός».

Κατόπι συνέχισε το πλάσιμό της.

Η άλλη σπκώδηκε.

«Φεύγω τώρα Χριστοδολήγαινα, της είπε, και θα ξαναρδώ το βράδυ. Αν την καταφέρεις καλά, είδ' αλλοιώς θα πάω γι αλλού. Ο Βασίλης θέλει να ξέρει. Αν γιένει τίποτα, να δώκωμε λόγον απόγε' κι αύριο πρωτοχρονιατικά πόχει και τη γιορτή να γιένουν κιόλας κι οι αρραβώνες. Άιντε καλή αντάμωση και καλή φώτισ' ως το βράδυ».

Και πριν προφτάσει η Χριστοδολήγαινα να της ξαναμιλήσει έκλεισε την πόρτα και πάει.

Ήταν έτοιμες τώρα πια οι τρείς πίπτες. Είχε βάλει και τον παρά, ένα ασπμένιο γρόσι στη δική τους, και μάζωνε και καθάριζε τα συνεργά της όταν γύρισε η κόρη της.

– Μάνα, σκόλασα όλες τες δουλειές, είπε με τη γλυκειά μελωδική φωνή της, εσυ πως πας, κοντεύεις;

– Μπίπσα κι εγώ, τες έχω έτοιμες. Σκωνομέστε για πρωϊ αύριγιο, και τες γαίνομε. Κάτσε να ζεσταθείς, θα ξεπαγιάσεις.

– Έχει για τσιβούρα όξω μάνα, αλλά δεν κρύγιωσα, έκαμνα δουλειές κι είμαι ζεστή· ας κάτσω όμως να ξαποστάσω γίχαλα.

Και η νέα κόρη κάθισε δίπλα στη βάτρα κοντά στο τζάκι όπου έκαιγε η φωτιά κορμοκάμι.

Ήταν ακόμη αρκετά όμορφη και δροσερή. Ψηλή, λιγερή, γαλανομάτα, με ροδοκόκκινα μάγουλα, και φρυδά σαν γαιϊτάνι. Αλλά η έκφραση και η μορφή της δεν είχαν τα σημάδια της ξεγνοιασιάς και της χαράς. Άμα την καλοκαιτούσε και την καλοζέταζε κανείς, θάβλεπε να καθρεφτίζεται μέσα στα μάτια της κάποιος πόνος κρυφός. Μια στενοχώρια, μια θλίψη αδιόρατη που διαχυνόταν ελαφρά σε όλο της το ομοσφοκαμμένο πρόσωπο. Ήταν η δύμηση του χαμένου της αρραβωνιαστικού, ήταν ο πόνος και το μαρζι του που πέντε χρόνια τώρα την έτρωγε κρυφά. Όσο κι αν προσπαδούσε να τον λησμονήσει, δεν το κατόρδωνε.

Σε λίγο, με ύφος κάπως πεισμωμένο ρώτησε.

– Μάνα, καθώς ερχόμουν κατά δώδε είδα την κυρά Μυγδάλω να βγαίν' από το σπίτι μας, τι γύρευε;

«Τι γύρευε; Δεν το ξέρεις; ότι γύρευε και προχτές. Μας φέρνει προζευές από το Βασίλη τον Κοντογιώργο, και θέλει λιέει λόγον ως το βράδυ, ναι ή όχι. Αν δεν του δώκωμε λόγον θα πάει αλλού. Αύριγιο πόχει τη γιορτή του θέλει ν' αλλάξ' ειδήσματα».

– Ας αλλάξει μ' όποια τον παίρνει και τον θέλει, εγώ μάνα σου τόειπα κι άλλες φορές· δεν αποφασίζω να παντρευτώ αν δε μάθω πρώτα τι απόγιν' ο αρραβωνιαστικός μου.

«Ακόμα καγαρή, ακόμα έεις την απαντοχή σου σ' τούτον; Αν είχε να φανεί και ν' ακουστεί θα φαίνονταν. Αν δε χάθηκε ντίπου για ντίπου, ποιός ξέρ' που θα γλιεντάει με τες αραπίνες στα κατάβαθα της Αραπιάς. Έλα στα συγκαλά σου κι αποφάσισε. Έδιωξες τόσα τυχερά, άμα διώξ'ς και τούτο πούρθε και παρακαλάει με στη μπόρτα σου, να το ξέρεις μπατάλα θ' απομείνεις καγοτσιούπι. Ο Βασίλης ήρθε καζαντισμένος. Άνθρωπος καλός και νοικοκύρης φαίνεται· θα ζήσεις κυρά κοντά του, κάμε την απόφαση και μη δι-

στάξεις. Καμιά συνομιλική σου δεν είν' ανύπαντρη· όλιες παντρεύτηκαν κι έχουν και παιδιά».

«Ναι δεν είναι, έκανε παραπονοιάρικα η Φρόσω. Δεν είν' η Λένη του Γκαζιούκη, δεν είν' η Τασιά του Τσιόλα, δεν είν' η Μαρία του Ζαφείρη πούειναι και μεγαλύτερή μου»;

«Είναι, πως δεν είναι, αποκρίθηκε φουρκισμένη (θυμωμένη) η κυρά Βασιλική. Είναι η Λένη κουτσή κι η Τασιά τσιακίραβη και Γκαβλιόρω, κι η Μαρίγια κουφή και ξεβλογιάρα σαν σκιάχτρο και σαν φάνταγμα. Αυτές δεν τες αλυχτάει κανένας, ενώ εσύ σ' ακόμα μήλο κόκκινο. Κάτσε, κάτσε ώσπου να γιέν'ς μπατάλα και να γεράεις ανύπαντρη ν' ασπροκοσίσεις. Εμένα δε μ' ακούς. Αν ζούσε όμως ο πατέρας σου ούτε που θα σε ρωτούσε. Τόσα τυχερά που σου θήκαν, θα σε μάζωνε με τες ζιακουτιές και θα σε πάντρευε».

Δεν μπόρεσε η μάνα να συνεχίσει, γιατί η Φρόσω είχε αναλυθεί σε δάκρυα. Αποκουπίστηκε δίπλα στο τζάκι και έκλαιγε.

— Σ' αφήνω, της είπε η κυρά Χριστοδολήγαινα να το συλλοϊστής, κι ο θεός να σου δώκει καλή φώτιση τσιουπω μου.

Και βγήκε από το δωμάτιο.

Ώρα πολλή κάθησε η κόρη σιγοκλαίγοντας. Πικρές και πονεμένες οι δύμισες την τριγυρίζουν. Της φαίνεται σαν να ήταν ακόμη χτες, κι ας πέρασαν οχτώ χρονάκια από τη μέρα που αρραβωνιάστηκε. Δεύτερη μέρα του Χριστού ήταν που ήρθαν οι αρραβωνιστάδες και της έφεραν τα ειδήσματα, φλωρί δαχτυλίδι, και σταυρόν. Χρυσό το φλωρί, ασπρένια τ' άλλα δυό· ακόμα τα φυλάει σ' ένα κρυφό παρκαύτι μέσα στην καρσέλα της.

Ήταν, τι ήταν, δεκαπέντε χρονών τσιουπροπούλι τότε, αλλά θυμάται με πόση λαχτάρα και χαρά, ύστερ' από καιρό, λίγες μέρες πριν φύγει για το αγύριστο - όπως φαίνεται - ταξίδι του, αλλάζανε κρυφά κι απόκρυφα - το πρώτο τους και μοναδικό φιλί. Κατόπι έφυγε για το έρημο το Κάϊρο, πήγε να καζαντίσει. Ήταν είκοσι χρονών παλλικάρι τότε.

Τρία χρόνια αράδα τους έγραφε ταχτικά. Είχε ανοίξει μαγαζί μπακάλικο αντάμα μ' έναν παλπολλαδίτη, και οι δουλειές τους πήγαιναν καλά.

«Το χειμώνα, πριν τα Χριστούγεννα θαρδώ, τους έγραφε και στην πεθερά του και στη μάνα του που τόχε μοναχοπαίδι, και την πρωτοχρονιά θα γιέν' ο γάμος, και θα κάτσω ως την Πασχαλιά τέσσερις μήνες στο χωριό. Το μαγαζί θα το κρατάει ο συντροφός μου». Αυτό ήταν και το στερνό του γράμμα. Κατόπ' ούτε φανειά ούτε 'κουσμιά.

Απ' άλλους πατριώτες έμαθαν πως ο συνέταιρός του τόφαγε τα λεπτά και χάθηκε. Κοντά σ' εκείνον χάθηκε και τούτος από το Κάϊρο, και κανένας δεν τον ματάειδε. Είπαν πως τράβηξε βαδιά μέσα στην Αραπιά, εκεί που γαίν' ο ήλιος το γωμί· αλλά ποιός τον είδε και ποιός τον άκουσε; Τότες ήταν τούρκικο, τώρα γίνηκε και Ρωμέϊκο έχουν ένα χρόνο πάνω - κάτω που λευτερώθηκαν τα Γιάννενα κι ο τόπος τους. Πολλοί πατριώτες φάνηκαν κι ακούστηκαν και ήρθαν. Αλλ' αυτός πέντε χρόνια τώρα, ούτε γράμμα ούτ' αντιλογία· ζάει, πέθανε, ο θεός το ξέρει.

Η μάνα ξαναγύρισε σε αρκετή ώρα και συνέχισε τις δουλειές της.

Η Φρόσω συλλογισμένη κι άκριτη κάθεται στην ίδια θέση δίπλα στο τζάκι σαν μαρμαρωμένη.

– Πες, της λέει η κυρά Βασιλική, τι απόφαση πήρες, δ' αφήκωμε το τυχερό να φύγ' από την πόρτα μας;

Αναστέναξε βαδιά η ταλαίπωρη κόρη.

– Αφού το θέλεις και το επιμένεις μάνα θα γιένει το χατήρι σου, θα κάμω το δελημά σου, απάντησε δλιμένα.

«Όχι μονάχα το χατήρι μου, αλλά να θέλεις κι εσύ. Νιός και λεβέντης δεν είναι, αλλά ούτε και κανένας γέροντας· καλοστεκούμενος φαίνεται. Σαν κάμεις και καναδύο παιδιά, θα χαρείς και θα γελάσει τ' αχείλι σου τρανευοντάς τα.

Δέκα-δεκαπέντε χρόνια να σου βασταχτεί γερός περνάς τα νειάτα σου. Κι ύστερα συλλογίσου πως δε θα σου λείγει τίποτα, δάχεις όλα τα καλά. Και κοντά σ' εσένα δάχωμε κι' εμείς κάποιο σπήριγμα κι αποκούμπι».

– Όλα τα νοιώθω και τα καταλαβαίνω μάνα μου, δεν είμαι πια μικρή. Μια και η μοίρα μου φαίνεται πως ήταν τέτοια κακιά και άσπλαχνη ας γιένει το δέλημάτης.

– Όστε άμα ξαναρθεί η Μυγδάλω να της πούμε το ναι;

– Πες της το μάνα.

– Σ' ευχαριστώ τσιούπω μου.

Κι ενώ η κόρη ξαναβυθίζεται και πάλι στην παθητική της σιωπή, η κυρά Βασιλική αρχίζει έναν μακρινό μονόλογο. Στην αρχή, λέει, κι αυτή δεν το πήρε με καλό μάτι αυτό το προξενειό. Αλλά τώρα που το σκέφτηκε και το καλομελέτησε, κατάλαβε πως δεν είναι κι άσχημο. Ούτε και που θα βρισκόταν καλύτερο τυχερό. Μπορεί και νάπαιρνε βέβαια έναν άντρα λίγο πιο νεώτερο; αλλά θα ήτανε φτωχός, και θα ζούσε σαν τώρα μιά ζωή τυρανισμένη σαν όλες σχεδόν

οι γυναίκες του χωριού, τρέχοντας μέρα - νύχτα έξω στις δουλειές στο λόγγο και στ' αμπελοχώραφα. Με το Βασίλη θα ζήσει κυρά κι αφέντρα με στο σπίτι της· άλλοι κι άλλες θα δουλεύουν για ταύτη. Φαίνεται καθαρά πως ο άνθρωπος της έβαλε το σεβντά. Αλλοιώς τι κα δε θάστελνε και να ματάστελνε την προζενήτρα.

Η Φρόσω ακούει, ακούει, και δεν απαντάει καθόλου.

Άρχισε να σκοτεινιάζει. Η νύχτα έπεφτε ανάλαφρη έξω στους δρόμους του χωριού.

– Νύχτωσε, ζαντούργιανε, μουρμουρίζει η Κυρά Βασιλική, ας ανάγωμε τη λάμπα μας.

Η συνηθισμένη φέξη τους ήταν ο πατροπαράδοτος φεγγίτης με το δαδί, αλλά μέρα χρονιαρά που ζημέρωνε, καρτερούσε δε και την επίσκεψη της κυρά Μυγδάλως, αποφάσισε ν' ανάγει τη λάμπα της με το πετρέλαιο.

Τον μικρό Κώτσιο που ζαναγύρισε απ' έξω τον έδιωξε με κάποιο πρόσχημα. Τον έστειλε σ' άλλο γειτονόπουλο να παίξει πάλι, για να μην ακούσει σαν έρδει η κυρά Μυγδάλω το τι θα έλεγαν.

Και η προζενήτρα δεν άργησε να ζαναφανεί. Καλησπέρησε με φωνή που προσπαδούσε να την κάνει όσο το δυνατόν πιο συμπαθητική, και η έμπειρη ματιά της πέρασε με τη σειρά από τη μάνα στη θυγατέρα. Της μάνας το πρόσωπο της φάνηκε χαρούμενο, της κόρης αινιγματικό.

Χωρίς δισταγμό άνοιξε ίσια την κουβέντα που την ενδιέφερε.

– Ε, τι λιάτα; τις ρωτάει, τι αποφασίσεται; ο άνθρωπος καρτεράει απάντηση. Μη διστάζετε, μη κλωτσάτε την καλή σας τύχη.

Αυτά τα τελευταία λόγια τα τόνισε ιδιαίτερα η έξυπνη καταφερτζού, για να κάνουν πιο πολλή εντύπωση.

– Όπως φαίνεται, πήρε την αποφασή της, αποκρίθηκε η Χριστοδολήγαινα, σάμα τη φώτισ' ο Θεός και θα σκολάσ' η δουλειά.

Και γυρνώντας προς την κόρη της.

– Ας σου δώκει καλύτερα την απόκριση μοναχή της.

Στράφηκε η κυρά Μυγδάλω προς τη Φρόσω και περίμενε.

Καθώς όμως η τελευταία ετοιμαζόταν να ανοίξει το στόμα της, άνοιξε διάπλατη η θύρα και μια μεσόκοπη γυναίκα μπήκε, ή μάλλον εισόρμησε μέσα στο δωμάτιο.

– Καλησπέρα σας και Χρόνια σας Πολλά, καλή χρονιά να ζημερώσει αύριγιο.

Ήταν η κυρά Γιαννοβιά· πασίγνωστη στοματού χωρατατζού,

και αγγελιοφόρος του χωριού. Εφημερίδα την έλεγαν γιατί μάθαινε και μεταβίβαζε από σπίτι σε σπίτι και από γειτονιά σε γειτονιά όλα τα νέα και τα παράξενα. Αρραβώνες, παντρειές, ασθένειες, και τα παρόμοια. Ήξερε και σούλεγε ποιοί και γιατί μάλωσαν και τσακώθηκαν, ποιό αντρόγυνο δεν τα πήγαινε καλά, ποιά πεθερά μάλώνει με τη νύφη της, ποιά νιόγαμπρα βρέθηκαν αποδεμένα και ποιά μαϊστρα τους απόδεσε, ποιά έκαμε κοπέλ' και το παράχωσε και με ποιόν τόχε' και, και, και... Παράλληλα δε έκαμνε και την προξενήτρα κι αυτή, αλλά όχι με τοση επιτυχία γιατί ήταν αδυρόστομη. Αλλά κάπου - κάπου τα κατάφερνε, στα μισοαστεία στα μισοσοβαρά, και ταίριαζε και κανένα συνοικέσιο.

– Καλωρσόρισες, καλώς τα μάτια σου.

Της απάντησε η σπιτονοικοκυρά, ενώ η κυρά Μυγδάλω την κεραυνοβολούσε μ' ένα βλέμμα γεμάτο δυσαρέσκεια.

Τη φίλεψε στα γρήγορα κάτι η κυρά Βασιλική με την πρόθεση να την ξεφορτωθεί όσο πιο σύντομα μπορούσε, αλλά εκείνη άρχισε τη συνηθισμένη φλυαρία της. Κι αφού είπε - μάλλον εξ επίτηδες - δυό τρείς ειδήσεις αδιάφορες, έσκασε έξαφνα τη μπόμπα της.

- Το μάδεταν; τους λέει.
- Σαν τι να μάθωμε;
- Ο Νικολάκ'ς της Δάμαινας.

Στο άκουσμα αυτού του ονόματος η Φρόσω ανατινάχτηκε σαν να την τσίμπησε σκορπιός και το βλέμμα της και η γυχή της κρεμάστηκαν από τα χείλη της κυρά Γιαννοβιάς.

Ο Νικολάκ'ς της Δάμαινας, συνέχισε εκείνη, είχε τελεγράφημα στη μάνα του· βήκε στην Πρέβεζα με το καράβι κι έρχεται.

Οι δυό γυναίκες μάνα και κόρη δεν κατόρθωσαν ν' αποκριθούν· μόνο η κυρά Μυγδάλω απάντησε με χαιρεκάκια.

– Μακάρι να της έρθει της φτωχής της μάνας του, αλλά εμάς τι μας νοιάζει;

Κι από μέσα της έλεγε «Μπά, που να σου φάει φίδι τη γλώσσα με το χαμπέρι που μας ήφερες».

– Καλά εσένα, αλλά ετούτες θα τες νοιάζει· παλπός αρραβωνιαστικός της Φρόσως ήταν, και όσο νάειναι.

Κάτι πήγε η κόρη ν' απαντήσει αλλά η μάνα τη σταμάτησε.

– Μπορεί νάπταν Γιαννοβιά μου, της είπε, αλλά πέντε χρόνια τώρα ούτε γράμμα ούτ' αντιλογιά· μας απαράτησε, δεν τον απαράτησάμαν.

«Δε λιέω, αλλά σαν έρδει με το καλό μπορεί να τα ζανασιάσετε. Η Βασίλω του Γερογιάννη δεν τον καϊτέρεσε δέκα χρόνια το Χαράλαμπο δίχως γράμμα κι αυτή κι αντιλογιά, και γύρσε και τη μπήρε;».

– Χαμένα μαζωμένα, επενέθηκε η κυρά Μυγδάλω, γάλα χυμένο δε μαζώνεται. Τόσα χρόνια χαμένος ζωπαρμένος, τώρα ποιός ξέρει πως και γιατί δάρχεται, κένας γκόλιος και ξεβράκωτος.

– Ήταν περήφανος αυτός και δεν καταδέχεται νάρθ' αδέκαρος.

– Ένας και δυό ήρθαν έτσι;

– Μ' αυτό, είπε η Γιαννοβιά, θα φανεί σαν έρδει.

Τώρα μια φορά, η μάνα του που έλαβε το τελεγράφημα χοροπηδάει 'πο τη χαρά της.

– Και πότε τόλαβε;

Ρώτησε τώρα και η Φρόσω με φωνή τρεμουλιαστή που πρόδινε τη συγκίνησή της.

– Δεν έχει καμιά ώρα που της τόφερε ο ταχυδρόμος.

«Τόσα χρόνια ούτε γράμμα ούτε έναν παρα, και τώρα κάμνει τελεγραφήματα, έκανε κουνώντας το κεφάλι της με υπονοούμενα η κυρά Μυγδάλω. Δεν έεις άλλο κένα νέο να μας πεις, ή μοναχά για ταύτο ήρθες»;

«Όχι, δεν έχω, μοναχά αυτό. Καί πίστευα το πως θα πάρω και μπαξίσι φέρνοντας τα σαροήκια. Αλλά γλιέπω δε δίνετε σημασία· φεύγω κι εγω. Καληνύχτα σας, κι αύριγιο με γειά, και καλή Χρονιά». Και η Γιαννοβιά τράβηξε κατά την πόρτα.

– Καληνύχτα, της είπε η Χριστοδολήγαινα.

Και παρακοντά της έκλεισε τη θύρα που είχε αφήσει ανοιχτή, και γύρσε με βήματα που έτρεμαν κοντά στις άλλες.

Κάθησε στο τζάκι σιμά στη φωτιά σιωπηλή κι αμίλητη. Το ίδιο βουβή στεκόταν και η κόρη της.

Η κυρά Μυγδάλω έλυσε τη σιωπή μονολογώντας.

«Έρχεται λέει ο Νικολάκ'ς της Δάμαινας. Αν ήταν γιός καλός, κι αρραβωνιαστικός με μπίστη, και στου βοϊδιού το κέρατο νάχει κρυφτεί δάκαμνε νόμον - τρόπον να στείλει δυό λόγια γράμμα στη μάνα 'και στην πεθερά, ή πέντε γρόσια που λιέ ο λόγος. Ακούς εκεί! έρχετ' ο Νικολάκ'ς της Δάμαινας και κάτι τρέχ' στα γύφτικα.... Ποιός ξέρει που γλεντούσε με τες πρεμαντόνες, και τώρα δάρχεται γιομάτος αρρώστειες και κακομοιριά ν' αποκουμπήσει στην ερμόμανα».

Σταμάτησε. Καμιά δεν της απάντησε. Ξερόβηξε για να πάρει κου-

ράγιο, και γυρίζοντας προς την κόρη ρώτησε.

– Λοιπόν, την κουβέντα πούειπαμαν, τι θα γιένει, θα μου δώκ'ς το λόγο σου;

Με πόνο και δισταγμό βγήκαν τα λόγια από το στόμα της φτωχιάς κοπέλας προδίνοντας την ψυχική αναστάτωση και τη συγκίνησή της.

– Τι να σου πω κυρά Μυγδάλω, μη με βιάζεις. Αφήστε με να περάσουν λίγες μέρες να το σκεφτώ· δε μπορώ τώρα για να σου πω το ναι.

– Απ' ότι καταλαβαίνω κλωτσάς τη τύχη σου και τίπτα παραπάνω.

– Ετούτη τη στιγμή δε μπορώ να σου πω τίποτε.

«Καταλαβαίνω, καταλαβαίνω, έκανε η πολύπειρη κυρά Μυγδάλω. Θα καϊτερέσεις ναρθεί ο προκομένος, να ιδείς τι και ποιό, και κατόπι δ' αποφασίσεις. Ο Βασίλης όμως δεν καϊτερεί αλλού δ' αρραβωνιάσει· μίν αφήνεις το πουλί να πετάκ' από τα χέρια σου».

– Ούτε τόπιακα ούτε το κρατώ κυρά Μυγδάλω μου, ας πετάξει. Την τύχη του καθενού ο θεός μόναχα την ξέρει.

– Όστε δεν έχω τίποτ' άλλο να κίνω εδώ, έκανε η προξενήτρα και σηκώθηκε.

– Μη μας παραξηγάς, της ειπε η κυρά Βασιλική, όπως ήρθαν τα πράγματα δεν ξέρω κι εγώ τι να σου πω.

– Είναι το τυχερό σου ληνής να ζήσει κυρά κι αρχόντισσα και να φάει μ' ασπυρίδι χουλιάρι, αποκρίθηκε η κυρά Μυγδάλω.

– Άιντε καληνύχτα σας, και καλή Χρονιά.

Και δρασκελίσε την πόρτα.

Στο μεταξύ η κυρά Γιαννοβιά η εφημερίδα του χωριού, που είχε σταλθεί επίτηδες από τη γριά Δάμαινα, ξαναγύριζε στο σπίτι της τελευταίας.

«Με στην ώρα τες πέτυχα Δαμαινά μου, της λέει. Κόντευε να τες γήσει όπως φαίνεται η κυρά Μυγδάλω και να τους πάρει το λόγο, αλλά τώρα της τόκαμα χαλάστρα. Μοναχά να πει ο Θεός σαν έρθ' ο Νικολάκης σου με το καλό, νάχει το νου του και το σεβντά του τον παλπό και να την πάρει. Αλλοιώτικα σαν μαύρη μέρα μου, θα με ξεπατώσουν να με καταργιούντε».

«Ο Θεός Γιαννοβιά μου, ο Θεός, ειπε η φτωχή Δάμαινα κάνοντας το σταυρό της. Ο Θεός που τον ξαναφέρνει ζουντανόν ενω τον έκλαιγα για πεδαμένον, αυτός να τον φωτίσει να μη γυρίσ' το λόγο του πίσω η Φρόσω είναι τσιούπω μάλαμα».

– Και τον αγαπάει ακόμα το γιό σου. Στ' αυτόν έχει το νου της ό-

πως την κατάλαβα.

Και οι δύο γυναίκες συνέχισαν για πολλή ώρα την κουβέντα τους γύρω στο ίδιο θέμα.

Στο σπίτι της Χριστοδολήγαινας, κι εκεί φυσικά την ίδια κουβέντα είχαν. Αγωνία, χαρά, και λύπη αντάμα τις βασάνιζαν. Καλά θαρχόταν ο Νικολάκης, αλλά δάχε άραγε την πρώτη αγάπη και τον παλνό σεβντά για τη Φρόσω στην καρδιά του; Θα την έκαμνε γυναίκα του, ή μήπως την είχε λησμονήσει μια για πάντα τόσα χρόνια που έλειπε δίχως γράμμα κι αντιλογία; Είχε άραγε καμιά προκοπή; έφερνε τάχα κανένα παρά, ή γύριζε τρεντελίνα μου γραμμένη;

Μ' αυτές τις σκέυεις, μ' αυτά τα ερωτήματα και τα συναισθήματα, έστρωσαν το τραπέζι, δείπνησαν, κι έκαναν και τ' αντίδια (έδιμα) της πρωτοχρονιας. Έβαλαν ένα τρανό κούτσουρο στη φωτιά, για να πυρωθεί η αρκούδα, και πήραν και τέσσερα σπυριά σιτάρι από το παχνί των ζώων, κι αφού τράβηξαν τη χόβολη τάριξαν στην καυτή πλάκα της βάτρας των ονοματίζοντας από ένα για τον καθένα τους. Και τα τρία πούρτισαν και πετάχτηκαν μακριά· σημάδι ότι κανένας τους δεν θα πάδαινε κακό κατά τη διάρκεια του νέου χρόνου.

Η Φρόσω έριξε τότε και το τέταρτο για τον αρραβωνιαστικό της. Και τούτο, όχι μόνον πούρτισε (έκανε πάφ), αλλά πήγε και προς την δεξιά μεριά καθώς πετάχτηκε.

- Όλα δέξια θα τέρδουν μάνα, είπε η κόρη χαρούμενη.
- Ο Θεός να δώσει τσιούπω μου.

Ο μικρός Κώτσιος πλάγιασε κι αποκοιμήθηκε μ' αφροντισιά τον ύπνο του δικαίου, όπως όλα τα παιδιά που δεν έχουν μπει ακόμη στα βάσανα και τις σκοτούρες της ζωής.

Αυτές, μάνα και κόρη, ξάπλωσαν αργά. Αλλά και πάλι ο ύπνος δεν εννοούσε να κλείσει τα βλέφαρά τους αργά και που, κοντά την χαυρηγή αποκοιμήθηκαν.

Και πάλι ξύπνησαν πρωϊ κι έβαλαν σε ενέργεια τις πίπτες. Έγνησαν γρήγορα τις δύο, ετοίμασαν και μιά κόφα κι έναν μαστραπά κρασί, και τις πήγανε κιόλας. Ο Κώτσιος πήγε τη μιά στο γελαδάρη του χωριού, κι η Φρόσω την άλλη στον τζομπάνο που τους βόσκαγε τα γιδοπρόβατα.

Δεν της ξέφυγε της Φρόσως πως όλες οι γυναίκες κι οι κοπέλες που συνάντησε εκεί την κοίταζαν παράξενα και κάτι σιγομουρμούριζαν. Στο γύρισμα μάλιστα, η φιλενάδα της η Όλγα, παν-

τρεμένη τώρα και με δυό παιδιά της είπε.

– Φρόσω, να καλοδεχτείς.

– Ποιόν;

– Τον παλμό σου αρραβωνιαστικό καμάρι μου, κάνεις πως δεν ξέρεις;

– Είναι αλήθεια πως έρχεται;

– Όλο το χωριό τόμαδε, μη μου κρύβεσαι;

– Τι να σου πω Όλγα μου, σ' έχω σαν αδερφή.

Τόσα χρόνια μ' αλησμόνησε, τόσα χρόνια άφαντος κι ανήκουστος και χαμένος, εμένα θα θυμάται τώρα.

– Μη το λιάς αυτό Φρόσω μου. Αν δεν είχε σκοπό και νου για τη μάνα του και για τ' εσένα δε θα ξαναγύριζε.

– Για τη μάνα του μπορεί, για τ' εμένα ποιός το ξέρει, έκανε η Φρόσω στενάζοντας.

Κατόπι ξεχωρίστηκαν, και τράβηξε κάθε μια για το σπίτι της.

Στην εκκλησία η Χριστοδολήγαινα δεν πήγαινε τέτοια χρονιάρα μέρα. Μονάχα τον μικρό τον Κώτιστο έστειλαν, κι αυτές έγνησαν την πίτα, σιγούρευαν τα ζουριανά τους, και βγήκαν ως έξω στη γειτονιά με την ελπίδα να μάθουν τίποτε νεώτερο.

Περίμεναν με αγωνία. Αλλά ως το μεσημέρι τίποτε ακόμη δεν ακούστηκε. Συμμαζεύτηκαν κατόπι στο σπίτι, κι ετοίμασαν το τραπέζι τους.

Ποδαρικό δεν τους είχε κάνει κανένας ακόμα. Κανένας δεν είχε μπει στο σπίτι τους, για να ιδούν αν θάπταν απ' αυτούς που είχαν καταπατημένους (δοκιμασμένους) για καλούς, ή θάπταν κανένας Χουρσούζης κι άμπαχτος (άτυχος).

Κι αυτές πάλι φυλαγόταν, και δεν είχαν μπει σε ξένο σπίτι. Ποιός ξέρει πως θα τόπαιρναν οι άλλοι. Μπορεί να μη περνούσαν καλά τη Χρονιά τους, και να τις καταριόταν και να τις αναδεμάτιζαν.

Στον τράπεζο (επειδή το καλούσε η μέρα) έβαλαν απ' ότι φρούτα είχαν και καλά, σταφύλια, μήλα, κυδώνια, καρύδια, και τα λοιπά, για νάχουν άφθονα απ' αυτά και το σπίτι τους γεμάτο όλη τη χρονιά.

Κατόπι κάθησαν γύρω - γύρω στο σουφρά. Είπε το παιδί μια προσευχή, είπε η μάνα τις ευχές προσθέτοντας στο τέλος και τα λόγια, «ο Θεός να τον φέρ' με το καλό και με καλά μυαλά και φώτιση», και κατόπι πήρε το μαχαίρι κι άρχισε να κόβει την πίττα σε φελιά όνοματιζοντάς τα για να ιδούν σε ποιόν θα πέσει ο παράς. «Του σπιτιού, τουςπραματιούς (των ζώων), του παιδιού, δικό μου».

– Πολύ μικρά τάκογες τ' άλλα μώρ μάνα, την διέκοψε η Φρόσω, το δικό μου τώρα έμεινε τρανό ίσια μ' έν' αλώνι.

– Δεν πειράζει, το μοιραζομέστ' οι δυό, είπε μιά μισογνώριμη ανδρική φωνή πίσω από την πόρτα. Και ευθύς αυτή άνοιξε, και όρμησε μέσα στην ογνίστα ένας νέος καλοφορεμένος άντρας.

Η κυρά Βασιλική απόμεινε με το μαχαίρι μετέωρο.

Μια κραυγή βγήκε ταυτόχρονα από τα στόματα των δύο γυναικών.

– Νικολάκη!

– Ναι, εγώ είμαι, είπε ο άντρας πλησιάζοντας.

– Καλημέρα σας και καλή Χρονιά.

Πετάχτηκαν και οι δύο όρδιες.

Η μάνα τον αγκάλιασε ξεφωνίζοντας.

– Καλωσόρισες, καλωσόρισες καμάρι μου.

Η κόρη βουβή και συνεσταλμένη δίσταζε ακόμη. Όταν όμως ο Νικολάκης γύρισε προς το μέρος της, και τα βλέμματά τους συναντήθηκαν, οι δισταγμοί της διαλύθηκαν· η πατροπαράδοτη συστολή ατόνησε με μιας, κι έπεσε κι αυτή στην αγκαλιά του μ' αναφυλλητα.

Ο μικρός Κώτσιος κοίταζε με όλη του την παιδική αφέλεια, και δεν μπορούσε να καταλάβει και να εξηγήσει τίποτε.

Είπαν λόγια τρυφερά και ασυνάρτητα, όπως γίνεται και συμβαίνει συνήθως σε παρόμοιες περιστάσεις· και κατόπι κρατώντας τον από τα δυό του χέρια τον καθήσαν στο φτωχικό τραπέζι τους στην κορφή στο τζάκι.

Η μάνα ξαναπήρε το μαχαίρι, και με χέρι τρεμάμενο χώρισε το τρανό φελλί της πίπτας σε δύο μικρότερα.

– Το πρώτο του Νικολάκη, και το δεύτερο δικό σου τσιούπω, είπε. Και κατόπι γυρίζοντας στο μικρό της γιό.

«Κώτσιο, καμάρι μου, του λέει, είναι ο Νικολάκης της μπάμπω Δάμαινας, αρραβωνιαστικός της Φρόσως μας, θα τον κάμωμε γαμπρό μας. Χαιρετισέ τον μην αντρέπεσαι». Και τον έσπρωξε στην αγκαλιά του.

– Βρε τον Κωτσιούλη μας! πόσο μεγάλωσε, έκανε ο Νικολάκης, και τον φίλησε και τον χαιδεψε τρυφερά.

– Να στείλωμε τον Κωτσιούλη ναρθεί κι μάνα σου γαμπρούλη μου, είπε η πεθερά.

«Δεν πειράζει πεθερούλα μου, έρχεται το βράδυ.

Θα ξανάρθουμε μαζί· κι εγώ από κρυφά ξέφυγα, γιατί ήρ-

θαν κι όλας ο κόσμος για να μου ευχηθούν το καλωσόρισες. Δεν μπορούσα να μην έρθω αφού έμαθα από τη μάνα μου κι από την κυρά Γιαννοβιά όλα τα καδέκαστα».

– Καλά, αφού το θέλεις έτσι ας βάλωμ' ευλογητόν Σταυροκοπήθηκαν και η Χριστοδολήγαινα άρχισε τις ευχές.

«Παιδιά μου Χρόνια Πολλά και καλή Χρονιά. Καλωσόρισες γαμπρούλη μου κι ο Θεός μαζί σου, και καλά σας στέφανα. Κι εσύ Κωτσιούλη μου καλή σου προκοπή».

– Ευχαριστούμε μάνα, κι ότι ποθεί η καρδιά σου.

– Να ζήσω να σας καμαρώσω όλους σας.

Και στρώθηκαν στο φαϊ τρώγοντας την πίττα (το μπουρέκι) με ωραίο ξυνομόλαχο γαλοτύρι για ορεχτικό και γάχνοντας συνάμα να ιδούν σε ποιόν θα τύχαιν' ο παράς.

– Γιάτος, γιάτος! φώναζε έξαφνα χαρούμενη η Φρόσω, κόντευα να τον καταπιώ. Χρόνια είχα να τον βρώ.

– Σήκου ορδή και χοροπήδα τρεις βολιές.

Κι αφού έγινε αυτό.

– Και του χρόνου καμάρι μου, της είπε η μάνα της, φάνηκε από τα χτές η τύχη σου. ετούτη θα είναι η πιο τυχερή χρονιά για όλους μας.

Και σαν απόφαγαν φλυαρώντας χαρούμενα.

«Εγώ τώρα πρέπει να φύγω, κόσμος θα μαζευτούν στο σπίτι μου, είπε ο γαμπρός. Το βράδυ να μας καρτεράτε σαν νυχτώσει, δαρδούμε με τη μάνα μου μαζί. Στο μεταξύ όμως ας σας αφήσω τα μικρά μου δώρα, και σαν μου φέρουν οι κερατζήδες τα φορτιά μου, θα ιδήτε τι καλούδια ήφερα».

Και βγάζοντας ολόχρυσα, σκουλαρίκια, σταυρό, δαχτυλίδι, και βραχιόλι, τα φόρεσε της αρραβωνιαστικιάς του. Της έδωσε και μία αρμάδα με φλωριά, και μια χτένα από καθαρό φιλντίσι, κι έναν καθαρέφτη ασημένιο.

– Έχω και τ' άλλα τα ειδήματά σου, τα φυλάω στο παρακούτι μου, του λέει εκείνη.

– Αλήθεια!

– Ναι, και πάω να στα φέρω.

Τον μικρό τον Κώτσιο τον κέρασε δυό ναπολιόνια, και την πεθερά του τρεις λίρες αγγλικές.

Στο μεταξύ η Φρόσω γύρισε με τα ειδήματα της πρώτης αρραβώνας τους.

– Γιάτα, του λέει, ιδές πως τα φυλάγω, κρυμμένα κι από τη μάνα

μου ακόμα. Και σε καρτερούσα πάντοτε, κι έδιωξα τόσα προξενιά. Μια ματιά του Νικολάκη γεμάτη αγάπη και στοργή ήταν η απάντηση. Και πήρε κατόπι προσχετικά και με χαρά τα φτωχικά «ειδήσματα» στα χέρια του, τα κοίταζε για λίγο, και της τα ξανάδωσε.

– Βάλε τα μαζί με τα καινούργια δώρα μου, της είπε, και να μη χαθούν ποτέ.

Κατόπι τις χαιρέτησε και έφυγε, λεγοντάς τους πως θα ξαναγύριζε το βράδυ αντάμα με τη μάνα του.

Κατάπληκτες οι φτωχές γυναίκες αποθαυμάζουν τώρα τα πλούσια δώρα του Νικολάκη, και δεν πίστευαν τα μάτια τους. Η Χριστοδολήγαινα άναγε το καντήλι, και γονάτισαν όλοι να προσευχηθούν και να ευχαριστήσουν το θεό και τον Άγιο Βασίλειο που τους είχε φέρει τόση χαρά στο φτωχικό τους.

Κατόπι η μάνα ντύθηκε με τα καλά της, πήρε και τον Κώτσιο μαζί της, και τράβηξαν για το Δαμέϊκο. Έπρεπε να ευχηθεί στη συμπεθερά της το «καλωσταδέχτηκες», ή μάλλον καλωσταδεχτήκαμε το Νικολάκη μας, και να χαρεί μαζί της. Οι παλιές τους σχέσεις θα γινόταν τώρα πιο στενές.

Η Φρόσω δεν έμεινε για πολύ μόνη της. Την επισκέφτηκαν οι φιλενάδες κι οι γειτόνισσες της για να την συγχαρούν για το γυρισμό του Νικολάκη κι εκείνη με περηφάνια και καμάρι τους έδειχνε τ' αρχοντικά του δώρα.

Και όταν νύχτωσε ξαναγύρισαν η μάνα και ο αδερφούλης της, φέρνοντας μαζί τους και την πεθερά με τον γαμπρό.

Θέλησε να κρυφτεί η Φρόσω να καταφύγει στο άλλο χωρισμα, όπως ήταν το έδιμο και η συνήθεια του καιρού και να μην βγεί μπροστά στην πεθερά της, αλλά ο Νικολάκης το απαίτησε να μείνει.

«Οχτώ χρόνια, τους είπε δεν ιδωθήκαμε, τώρα το απαιτώ να βλεπούμαστε. Εξ άλλου, μέρες θα περάσουν μοναχά όσο να ετοιμαστούμε για το γάμο και να βγάλωμε και το στεφανοχάρτι. Μέσα στο σπίτι δε θα κρύβεται από τ' εμάς. Έξω στο δρόμο ας κάνει σύμφωνα με τη συνήθεια του χωριού».

Φαγητά και φαγουλάτα είχαν φέρει από το Δημαϊκό. Ετοιμασαν κι άλλα εδω κι έστρωσαν το τραπέζι κόβοντας και τη Βασιλόπιττα της γριά Δάμαινας, και ο παράς έλαχε στο Νικολάκη.

Δειπνώντας ήπιαν και από λιγοστό κρασί, και το στρώσαν στα τραγούδια και στο κουβεντολόϊ ως τα ξημερώματα.

Και αυτό συνεχίστηκε κατόπι όλες τις γιορτές ώσπου να ετοιμά-

σουν οι ραφτάδες κι οι μοδίστρες τα πλούσια προικιά και να ετοιμασούν για το γάμο, καθώς και ύστερα απ' αυτόν.

Έτρωγαν όλοι μαζί σαν ένα σπίτι και κατόπι τραγουδούσαν. Πολλές φορές τους μολόγαε ο Νικολάκης και τις περιπέτειές του. Πως τα πέρασε με τους αράπηδες με στα κατάβαθα της Αφρικής, και πως από αδέκαρος που έφυγε από το Κάϊρο -σαν τόφαγε τα χρηματά του ο κακός και κλέφτης συνεταιρός του - κατόρθωσε μέσα σε πέντε χρόνια να κάνει αρκετή περιουσία.

Σαν τον ρωτούσαν γιατί δεν έστειλ' ένα γράμμα τόσα χρόνια. «Δε φταίω 'γω, τους έλεγε. Εκει που ήμουν δεν είχε μήτε ταχυδρομείο μήτε τίποτε. Ήμουν χαμένος μέσα στα λόγγα τα βαθιά κνηγώντας χρυσάφι και φίλντισι. Δεν έβλεπα σχεδόν στα μάτια μου άνθρωπον λευκό· μη ρωτάτε περισσότερα.

Και άλλαζε κουβέντα.

Ο συγγραφέας σε δυό φωτογραφίες με δυό αιωνόβιους γέροντες τον Κονιτσιώτη Μίχο Ρεντζούλη, δεξιά και τον Αντώνη Κατσάνο - Λακιώτη, αριστερά (1862 - 1972) που υπηρέτησε επί 35 χρόνια σαν αγροφύλακας σε διάφορα χωριά της Κόνιτσας την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Ο ΝΤΙΝΙΑ ΧΑΡΙΣΗΣ

Ανάμεσα στους παλπούς λαϊκούς τύπους και στους μοσχόμαγκες της Κόνιτσας κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, εξέχουσα θέση κατέχει και ο περίφημος κατωκονιτσιώτης Ντίνια Χαρίσης, που τα κατορθώματα και τα ανεκδοτά του είναι πάμπολλα, και μας έχουν απασχολήσει και άλλοτε. Ψευτογεωργός και κυνηγός, είχε κάνει και ντραγάτης ή αυλακάς· αλλά το κύριο επάγγελμά του ήταν τα ... τυχερά της νύχτας. Κλασσικός τεμπέλης, ραχάτευε όλη την ημέρα στο παζάρι, ή κάτω από τους ήσκιους το καλοκαίρι, και μόλις νύχτωνε, έτρεχε αλλού ν' αρπάξει σφαχτά, αλλού να κλέψει φρούτα ή καλύβες με χορτάρι, κι αλλού να διαρρήξει σπίτια, και πολλές φορές να ληστέψει και ανθρώπους. Αυτές τες δουλειές τες έκαμνε άλλοτε μόνος τους, κι άλλοτε συνεταιριστικά με άλλους φίλους του, με κάποιον συνονοματό του, με τον Κόλια Ντάμα, με τον Σεφκιέτ του Σουλεϊμάναγα, με τους γιούς της Ραϊφέκως, με τον Κολίτσα, και άλλους.

Πολλές φορές, όπως είπαμε «δούλευε» και ολομόναχος. Βαφόταν με καμιά και μεταμφιεζόταν σαν διάβολος, και παίρνοντας την καρμπίνα του πήγαινε και τόπιανε προς τη Γορίτσα, και τις πιο πολλές φορές στα στενά της Πλάκας, ή στη Σιουμάρα προς το Κρυονέρι. Άμα έβλεπε κανέναν μοναχικό διαβάτη περιποιημένον, έσπηνε το ταλαγάνι ή την παλιοκαπά του σε καμιά ραχούλα για να φαίνεται πως κάποιος βρίσκεται εκεί, κι αυτός πεταζόταν στο δρόμο και με προτεταμένο το ντουφέκι του τον ανάγκαζε να του παραδώσει τον πορτομανέ, την ώρα (ρωλόγι) τα δαχτυλίδια, και τα σκουτιά και τα τσαρούχια του ακόμα αν ήταν καλά, και ότι άλλο πράγμα της αξίας είχε απάνω του.

Γυρνούσε καμιά φορά και προς το μέρος που είχε στημένη την κάπα του, και καμώνουνταν τάχα πως ρωτούσε τον ανύπαρκτο αρχηγό του.

— Τι λές καπετάνιο, να τον χαλάσω ή να τον αφήνω να φύγει; Και κατόπι γυρίζοντας προς το τρομοκρατημένο και ξεγυμνωμένο δύμα του.

– Άϊντε, άϊντε, τράβα, ο καπετάνιος σου χαρίζει τη ζωή.

Η λαϊκή παροιμία όμως λέει πως, πολλές φορές πηγαίνει η κολοκύδα για νερό αλλά στο τέλος πέφτει και τσακίζεται. Τα ίδια λοιπόν έπαθε κι ο Ντίνιας αντάμα με την καραμπίνα του.

Ένα από τα υπογύφια θυματά του, Σταριτσιώτης ή μάλλον από το Κεράσοβο, που κάτι είχε ακούσει μέσες - άκρες για τα κόλπα του Ντίνια και τον γνώριζε και λίγο χωρίς εκείνος να τον ξέρει, γυχωμένος και χεροδύναμος άντρας καθώς ήταν, δε δίστασε καθόλου. Τη στιγμή που ο Ντίνιας έστριψε λίγο το βλέμα του για να μιλήσει τάχα στον υποτιθέμενο σύντροφο, δηλαδή στην κάπα του, άρπαξε με αστραπιαία ταχύτητα την κανή της καραμπίνας και την έστριψε μακριά από το κορμί του. Καθώς ο Ντίνιας κατάπληκτος και πανικόβλητος πίεσε τη σκανδάλη τα βόλια πήγαν πέρα και ο χεροδύναμος διαβάτης (το όνομα του οποίου δεν διασώθηκε από την παράδοση) του απόσπασε με μεγάλη ευκολία το τουφέκι από τα χέρια του. Βλαστημώντας ο γευτοληστής τράβηξε την κάμα του, αλλά πριν προλάβει να την χρησιμοποιήσει, δέχτηκε κατακέφαλα το κοντάκι της καραμπίνας, και σωριάστηκε κάτω μισολιπόδυμος.

– Τώρα θα σου δείξω εγώ Ντίνια πόσ' απίδια παίρν' ο σάκκος, του είπε το παρ' ολίγον θύμα του. Θα σε κάνω να μη ξαναπατήσεις πια στην Πλάκα και στην Σιουμάρα.

Και τον έκανε τ' αλατιού, τόδωσε όσες δίνουν στ' άργανο.

Όταν πια ο διαβάτης από τον οποίο βρήκε το μπάρμπα του έφυγε, με μεγάλο κόπο κατόρθωσε ο Ντίνιας να σηκωθεί, να μαζέψει τα κομμάτια της τσακισμένης καραμπίνας του, και να ξαναγουρίσει βογγώντας και στενάζοντας στην Κόνιτσα.

Κάθησε αρκετόν καιρό κατάκοιτος στο στρώμμα, αλλά μυαλό δεν άλλαξε, την τέχνη δεν την απαράτησε. Εξακολούθησε και πάλι το βιολί του, με τη διαφορά όμως ότι ύστερα, αντί να πηγαίνει μόνος του σαν πρώτα, έπαιρνε και παρέα όταν επρόκειτο για σοβαρές δουλειές. Το τέχνασμα με την κάπα το εγκατέλειψε για πάντα.

Το τελευταίο κόλπο του Ντίνια, που τον έστειλε για χρόνια φυλακή, απ' όπου βγήκε γερασμένος και σε λίγα χρόνια πέθανε· ήταν μια ιεροσυλία.

Κάποτε έτυχε να περάσει από την Κόνιτσα ένας καλόγερος από το περίφημο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου του Λαμπόβου νομίζω, ο οποίος περπατούσε στα χωριά και συγκέντρωνε συνδρομές και βοηθήματα.

Ο Ντίνιας λοιπόν μαζί με τον συνονοματό του και με τον νε-

αρό κουνιάδο του τον Κότσιο Ντίνα Ρούση τον σταμπάρησαν, και βγαίνοντας ο Καλόγερος στην Πλάκα για να πάει για το Κεράσοβο τον άρπαξαν. Του πήραν ότι είχε και δεν είχε, και τέλος και τον μεγάλο ασημένιο θαυματουργό σταυρό του αγιάσματος.

Τρομοκρατημένος και αγαναχτισμένος ο δύστυχος καλόγερος γύρισε στην Κόνιτσα και κατήγγειλε στις αρχές το παθημά του.

Συγκεντρώσανε τότε λοιπόν αμέσως οι ζαπτιέδες όλους τους υπόπτους, και ο γέροντας αναγνώρισε τον νεαρό Κότσιο Ντίνα Ρούση ο οποίος, ύστερα από γερό ξυλοκόπημα, μαρτύρησε τα πάντα. Τα χρήματα βρέθηκαν σχεδόν όλα, κι ο μεγάλος ασημένιος σταυρός βρέθηκε κι αυτός χωμένος μέσα στο .... αποχωρητήριο του Ντίνα Χαρίση.

Τους στείλανε και τους τρεις στα Γιάννενα στα μπουντρούμια, όπου ο Κότσιο Ντίνα Ρούσης πέθανε, και οι άλλοι δυό ξαναγύρισαν αφού έκαναν αρκετά χρόνια φυλακισμένοι.

Αλλά οι άθλοι και τα ανέκδοτα του Ντίνα Χαρίση είναι ανεξάντλητα. Κάποτε ο Ντίνας με την παρέα του κλέγανε τα κριάρια του Κίτσιου Πεκλαρίτη, κι εκείνος τους κατήγγειλε στο Γιούζμπαση Νετζήπ Εφέντη τον Διοικητή Χωροφυλακής Κονίτσας και τους φυλάκωσε.

Ο καταπληκτικός όμας αυτός εκπρόσωπος της Οθωμανικής εξουσίας τάχε το ένα με τους ζωοκλέφτες, και επειδή έπαιρνε κι αυτός στα κρυφά το μοιράδι του σε μανάρια κλπ. από τις..... επιχειρήσεις των, δεν τους κακοποιούσε ποτέ.

– Πο είσαι σίγουρος ωρέ Κίτσιο πως το Ντίνα στα πήρε τα κριάρια; ρώτούσε τον παδόντα.

– Κατασίγουρος Εφέντη μου.

– Μα αυτός το πιάνει χάσια και λέει πως δεν ξέρει τίποτα· τόχω τσακίσει στο ξύλο και δεν μαρτυράει.

Και αποτεινόμενος προς τον έμπιστο ζαπτιέ του.

– Κατέβα κάτω στο κατώϊ ωρέ Αλή, και τράβα του ένα καινούργιο μπερντάκι, θαρρώ μη τα μαρτυράει.

Και ο Αλής Κατσούγιας (καταγόταν από την Κάτω Κόνιτσα) κατέβηκε· και σε λίγο ακουγόταν καθαρά τα χτυπήματα και οι φωνές του Ντίνα.

– Πο για, το σκοτώνει στο ξύλο το λιανέτη, έλεγε ο Γιούζμπασης. Σε λίγη ώρα ο Αλής ξανανέβηκε απάνω.

– Το πέθανε στο κουρμπάτσι το μασκαρά εφέντη μου, δε μαρτυράει τίποτα, έκανε, θα πεθαίνει από το πολύ ξύλο.

Στην πραγματικότητα όμως τι συνέβαινε... Ο Αλής χτυπούσε με το κουρμπάτσι του ένα τεντωμένο τραγοτόμαρο από παλαιώτερα κλεμμένα σφαχτά, κι ο Ντίνιας ξεφώνιζε ..... άδαρτος για τα μάτια του κόσμου.

Άλλοτε πάλι, ο Ντίνιας είχε κλέψει ένα χρονιάρικο τραγάκι του Κουτσουφλιανίτη Νάσιου Κορδά, ανήμερα του Αγίου Κωνσταντίνου που είχε τη γιορτή του για να κάνει τσιμπούσι.

Τόφερε στο σπίτι του, και το μισό τόκρυγε στην κουφάλα μιας συκιάς πούχε στον κήπο του, και τ' άλλο μισό - αφού έψησε αρκετό και έφαγαν αντάμα με την Ντίνια και τα παιδιά του - το κρέμασε σε μια γωνιά για να τόχουν πρόχειρο να μαγειρέγουν. Ο Κορδάς όμως, τρομερός ιχνηλάτης, παρακολούθησε τα ίχνη και σιγά - σιγά έφτασε ως το σπίτι του Ντίνια. Βεβαιώτατος δε ότι εδω θα βρισκόταν το κλεμμένο τραγάκι του, χτύπησε τη δύρα. Βγήκε η Ντίνια στο παράθυρο.

– Καλημέρα κυρά Ντίνια, της λέει, πούναι ο άντρας σου;
– Δε φάνηκε ακόμα, του απαντά αυτή; θάναι στη δουλειά του στο Λιατοβούνι.

Εκείνη την εποχή ο Ντίνιας ήταν ντραγάτης σ' αυτή την περιοχή. Από το ταραγμένο ύφος της όμως ο Κορδάς κατάλαβε πως τον γελούσε, και ξαναρώτησε.

– Στ' αλήθεια, δεν είναι μέσα;
– Στ' αλήθεια, τι γέματα, τι τον δέλεις; ρώτησε η γυναίκα.
– Για κάποια δουλειά απάντησε αόριστα ο Κορδάς. Και χωρίς να προσθέσει τίποτε άλλο, έφυγε και τράβηξε κατ' ευθείαν για την Τουρκική αστυνομία.

Και πραγματικά, ο Ντίνιας δεν ήταν μέσα εκείνη την ώρα. Είχε βγεί μια γύρα στα ξένα μπροστανικά για να συμμαζέψει φρέσκα κρεμμύδια και μαρούλια, και σε λίγο έφτασε.

– Έλα γλήγορα, που ήσουν, του λέει η Ντίνια.
– Γιατί, τι συμβαίνει;
– Μη τα ρωτάς.

Και του διηγήθηκε πως πέρασε ο Νάσιος Κορδάς.

– Με πήρε χαμπέρι φαίνεται ο κ. .... Γλήγορα να το μαστορέγω, αμπάρωσε τη δύρα.

Κι ενώ η Ντίνια έτρεχε να εκτελέσει την προσταγή του, ο Ντίνιας μάζευε βιαστικά τα κόκκαλα, άρπαζε και το κρέας, τα τύλιξε όλα μαζί στο τομάρι, τάχωσε σ' ένα σακκί, κι ετοιμάστηκε να φύγει για να τα κρύψει μακριά στον κάμπο. Πριν ανοίξει τη δύρα όμως, δέ-

λπσε να βεβαιωθεί πως δεν ήταν κανένας έξω στο δρόμο να τον αντιληφθεί, και έτρεξε να κοιτάζει από το παράθυρο.

Αλλά οπισθοδρόμησε ταραγμένος. Ένας τσιαούσης με τέσσερις - πέντε ζαπτιέδες ερχόταν κατ' ευθείαν για το καλυβόσπιτό του. Στάθηκε για λίγα δευτερόλεπτα σαν αποσβωλομένος· αλλά αμέσως το μυαλό του λειτούργησε σαν αστραπή.

Όταν ύστερα από λίγα λεπτά ο τσιαούσης με τους ζαπτιέδες του έμπαιναν μέσα - αφού τους άνοιξε η Ντίνια με μια μικρή καθυστέρηση - τον βρήκαν να ετοιμάζεται για την εκκλησία.

- Καλημέρα ωρέ Ντίνια, του είπε ο Τσιαούσης που ήταν και λίγο γνωστος, τι φιάνεις;

- Καλωσόρισες εφέντη στο φτωχικό μου. Όπως γλιέπ'ς ετοιμάζομαι για την εκκλησία. Γιορτάζω σήμερα κι αλλάζουμε· γι αυτό δεν σας άνοιξε κι αμέσως, να με συμπαδάτε· του αποκρίθηκε με το αθώοτερο ύφος του κόσμου ο παλαίμαχος κλεφταράς. Και γυρνώντας προς τη γυναίκα του που κούναγε τη σαρμανίτσα σε μια γωνιά:

- Βάλε κανένα ρακί, της λέει, κέρας' τα παιδιά· αφσέ το το μικρό, αποκοιμήθηκε τώρα.

- Δεν αδειάζομε για τέτοια πράματα τώρα ωρέ Ντίνια, κλέφτηκ' ένα τραϊ και περβατούμε και κάνωμ έρευνα στα σπίτια, αποκρίθηκε ο τσιαούσης. Να μας συμπαδάς, αλλά θα κάμωμε και στο δικό σου, μας διάταξε ο Γιούζμπασης.

- Να κάνετε τη δουλειά σας Τσιαούς Εφέντη, αλλά εγω δεν έχω ιδέα απ' ότι μου λέετε, έκανε με προσποιητή αταραξία ο Ντίνιας.

Οι ζαπτιέδες έγαζαν τα πάντα, έκαναν το σπίτι όλο άνω κάτω, ως και στο μπουχαρί και στο..... αποχωρητήριο τήραζαν, αλλά δεν κατόρθωσαν να βρουν τίποτε.

Θυμωμένος τότε ο Τσιαούσης - και με το δίκιο του αφού ο Κορδάς τον είχε βεβαιώσει πως ο Ντίνιας τόκλεγε - τον άρπαξε από το γιακά.

- Λέγε ωρέ Ντίνια που τόχεις κρυμμένο, που το πήγες; λέγε γιατί θα σε στρώνω στο κουρμπάτσι.

- Δεν ξέρω τίποτα Εφέντη μου.

Ο τσιαούσης στράφηκε προς τη γυναίκα.

- Λέγε μωρή εσύ, που τόχετε; Θα σας τσακίζω και τους δυό στο

Σημ. Ο περίφημος Νετζήπ Εφέντης, ο φίλος του Ντίνια που έκανε τα στραβά μάτια, δεν ήταν φαίνεται την εποχή εκείνη Διοικητής της Χωροφυλακής Κονίτσας.

ξύλο, της αγριοφώναζε.

– Δεν ξέρω τίποτ' αφέντη μου, ο άντρας μου δεν ήφερε τίποτα. Αν σας λιέω γέματα να το δάγω αυτό που κουνώ στη σαρμανίτσα, κλαυούρισε το αντάξιο έτερο ήμισυ του Ντίνια.

– Να του φάμε τα κόκκαλα αν σας λιέμε γέματα, πρόστεσε και ο Ντίνιας δείχνοντας προς το μέρος της σαρμανίτσας.

Μπροστά στους φοβερούς και τρομερούς αυτούς όρκους, και ο τσιαούσης σταμάτησε δισταχτικός και αμφίρροπος.

– Για γάζτε και γυρέυτε ακόμα μια φορά σπίτι και μπαζιέ, διάταξε τους ζαπιέδες του.

Και η έρευνα επαναλήφθηκε, αλλά χωρίς αποτέλεσμα κι αυτή τη φορά.

Ο τσιαούσης μαλάκωσε.

– Άδικα ..... σε κατηγορήσαν ωρέ Ντίνια, του είπε, βάλε μας τώρα να πιούμε από ένα ρακί για να σου ευχηθούμε τα χρόνια πολλά.

Και αφού ρούφηξαν από τρία τέσσερα τσίπουρα, που προερχόταν από κλεμμένα σταφύλια κι αυτά, τον χαιρετήσανε και έφυγαν.

Ο Ντίνιας τους ξεπροβοδισε με προσκυνήματα και τεμενάδες ως την οξώδουρα, και κατόπι γύρισε μέσα στο καλυβόσπητό του σκασμένος στα γέλια. Ύστερα από λίγη ώρα ξεκινούσε καμαρωτός - καμαρωτός και στολισμένος με τα γιορτινά του για την εκκλησία να πάρει τη φιγούρα του.

Αν ο τσιαούσης όμως ήταν πιο έξυπνος, ίσως να επεξέτεινε τις έρευνές του και ως τη σαρμανίτσα, και τότε θα ανακάλυπτε πως εκείνο για το οποίο ορκιζόταν ο Ντίνιας να του φάει τα κόκκαλα δεν ήταν το παιδί του αλλά ήταν το τρυφερό κρέας από το τραγάκι του Νάσιου Κορδά· και ο Ντίνιας αντί να στέκεται τώρα κορδωτός στο σασίδι της εκκλησίας θα βρισκόταν στο γκιζντάνι.

Και ένα ακόμα από τα κόλπα του Ντίνια, που δεν στέφθηκε όμως από επιτυχία χάρις στην επέμβαση του νεφεληγερέτη Δία, είναι το ακόλουθο.

Τριγυρίζοντας ένα απόγιομα κατά τη συνηθειά του κάτω στο γεφύρι στο Σιάδι - Κατή ο Ντίνιας για να βλέπει ποιοί και τι σοΐ ταξιδιώτες από τα χωριά ερχόταν από τα Γιάννενα ή κατέβαιναν για να κανονίζει να τους ξεμπαρμπαλεύει τη νύχτα ή το πρωϊ, νάσου και βλέπει έναν πλούσιο ασπροντυμένο τσέλεγκα καβάλλα στ' άλογό του. Ήταν ο Αντρέα Γίτσος από τη Φούρκα.

Σταμάτησε για λίγο να ποτίσει το άλογο, και η παμπόνηρη

αλεπού ο Ντίνιας τον κοντοζύγωσε, του ζήτησε τσιγάρο, και του άνοιξε κουβέντα. Έμαθε λοιπόν πως ερχόνταν από τα Γιάννενα, και πως είχε και αρκετά γόνια που τα έκανε για το γάμο της κόρης του που θα στεφάνωνε την ερχομένη Κυριακή.

– Το καλό που σου θέλω αφεντικό να μην ζημερώσεις μέσα στην Κόνιτσα, του λέει ο Ντίνιας.

Οι Τούρκοι παίρνουν τα πράματα για αγγαρεία και θα σου πάρουν τ' άλογο.

– Τι λες μωρέ πατριώτη! και τώρα τι να κάμω; έκανε στενοχωρημένος ο τσέλιγκας.

– Να σου πως εγώ τι να κάμεις. Έλα να σε πάω σ' ένα μύλο στο μύλο του μπαμπά πέρ' από την Τοπόλιτσα· είναι αδειανός, ο μυλωνάς λείπει και είναι φίλος μου (ήταν ο Κόλια Ντάμας νομίζω αλλά έλειπε μακριά από την Κόνιτσα). Θα βρείς εκεί γιατάκι να κοιμηθείς, και το πρωί χαράη, σ'κόνεσαι, παίρνεις τον ανήφορο, και βγαίν'ς στην Πλάκα και φεύγεις.

Τούειπε κι άλλα διάφορα ο κατεργάρης ο Ντίνιας και τον έπεισε.

Τον πήρε λοιπόν, τον πήγε στο μύλο του μπαμπά, κι όσο να καλοσκοτεινιάσει, ξαναγύρισε στην Κόνιτσα κι έτρεξε να βρεί τους φίλους του, τον συνονοματό του και τον Ντίκα (Σαδήκ) τ'ς Ντίλιως. Τους εξήγησε με λίγα λόγια τι συνέβαινε, και κείνοι έσπευσαν στα γλήγορα να ετοιμαστούν, και κατόπι οι τρεις αντάμα να τρέξουν να ξεπουπουλήσουν το ανύποπτο κελεπούρι τον τσέλιγκα.

Αλλά «άλλαι μεν βουλαί Ντίνια Χαρίση, άλλα δε θεός κελεύει». Όσο να αλλάζουν ρούχα και να παραλλαχτούν, να βάγουν τα μούτρα τους με καπνιά, και να οπλιστούν· άνοιξαν ξαφνικά οι καταρράχτες του ουρανού (ήταν Μάης μήνας) κι άρχισε να πέφτει βροχή ραγδαισιότατη. Οι τρεις κακοποιοί όμως δεν έδωσαν καθόλου σημασία σ' αυτό· ενώθηκαν και τράβηξαν γραμμή για να εκτελέσουν το σκοπό τους.

Βαδίζοντας μέσα στο πηχτό σκοτάδι που το έσχιζαν κάθε λίγο οι λάμγες από τα αστραπόβροντα έφτασαν ως το Χείμαρο της Τοπόλιτσας· και τότε διαπίστωσαν, με μεγάλη τους στενοχώρια, πως είχε φέρει τόσο μεγάλη κατεβασιά που ήταν αδύνατο να περάσουν αντίπερα. Πήραν τον ανήφορο μήπως λάχη και βρουν κανένα πέρασμα, αλλά τίποτε. Γεφύρι πέτρινο δεν υπήρχε την εποχή εκείνη. Κάτι ξύλινες γευτολιάσες που έφιαναν οι καμπίσιμοι τες είχε παρασύρει όλες το ορμητικό ρεύμα.

Περιπλανήθηκαν ώρες ολόκληρες σιαπάνω - σιακάτω

βρεγμένοι ως το κόκκαλο, αλλά στάθηκε αδύνατο να περουν. Βλαστημούσαν και έβριζαν συνέχεια. Τέλος τους πήρε η Χαραυγή και αναγκάστηκαν να γυρίσουν στην Κόνιτσα άπρακτοι.

Κι έτσι ο ανίδεος στα κόλπα του Ντίνια τσέλιγκας σώθηκε χάρις στην πρωτόφανη αυτή θεομηνία, και γύρισε στο σπίτι του σώος και άβλαβος, και ευχαριστώντας ίσως ενδόμυχα το Ντίνια που του γλύτωσε το άλογο από την .... αγγαρεία των Τούρκων, χωρίς να μάθει ίσως ποτέ με τι σόϊ άνθρωπο είχε συναντηθεί.

Λάζαρος (Λάζος) Τσιούτας, ένας ταλαντούχος Κονιτσιώτης βιολιτζής που έπαιζε όλα τα παλιά Κονιτσιώτικα τραγούδια και σκοπούς. Πέθανε εδώ και λίγα χρόνια σε ηλικία 97 χρονών.

ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Τ' ΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

Γερή κρασοκανάτα ο Μίτση Τζοφώλης είχε ταιριάσει με τον Μιλτιάδη το Μαύρο τον ταχυδρόμο που δεν έπεφτε κι εκείνος έξω στο ρούφηγμα, πήραν και για τρίτον στην παρέα τους τον Τόλη το Θύμιο που τ' αγαπούσε κι αυτός το καλό κρασί, και οι τρεις ανταματριγυρνούσαν εκείνον το χειμώνα για τα χρόνια πολλά σε κάθε γιορτή και ονομασία στα διάφορα σπίτια του χωριού που γιόρταζαν, αδειάζοντας απανωτούς τους μαστραπάδες με το κοκκινέλι, και ξεκαθαρίζοντας τα πιάτα με τις κάχτες (καρούδια), τα σαχάνια με την αριμιά, ή τα λοκάνικα και τον παστρεμά που τους βάζαν για μεζέ.

Είχαν όμως και οι τρεις τους (μακαρίτες τρώρα από χρόνια) την αδυναμία στο καλό κρασί, και συνήθιζαν να πηγαίνουν μόνο στα σπίτια που ήξεραν πως έχουν τέτοιο. Στα άλλα που είχαν ξυνοκράσια και αγριόκρασια (τσερμελήδες) δεν πήγαιναν καθόλου.

Ο Μιλτιάδης ο Μαύρος όμως συχνά έλειπε από την παρέα τους γιατί έκαμνε και τον ταχυδρόμο όπως είπαμε. Ταξίδευε στην Αθήνα μεταφέροντας προβοδήματα, δηλαδή δέματα με διάφορα προϊόντα του χωριού όπως ρακή, κάχτες, φασόλια, λοκάνικα ή λίγο παστρεμά, βούτυρο και τραχανά, πατούνες και φανέλλες· ή ότι άλλο έστελναν οι γυναίκες στους ξενιτεμένους άντρες τους, σ' αδέρφια τους, ή στα παιδιά τους, και φέρνοντας απ' εκεί (απ' την Αθήνα) λογιαστά καλούδια και χρήματα που έστελναν εκείνοι στους δικούς των. Όταν όμως ξαναγύριζε ο Μαύρος, σμίγανε και πάλι οι τρεις μπεκροκανάτες και συνέχιζαν τις επισκέψεις των στα σπίτια του χωριού.

Ήταν νομίζω Σαββάτο του Λαζάρου όταν ξαναγύρισε πριν από την Πασκαλιά ο ταχυδρόμος, και την Κυριακή του Βαγιού ξανάσμιζαν και πάλι οι τρεις οπαδοί του βάκχου, και άρχισαν να βάζουν τα σχεδιά τους, και να χαίρονται προκαταβολικά τις γερές κρασοκατανύξεις που θα απολάμβαναν όλες τις γιορτές της Πασχαλιάς. Έξαφνα εκεί που τα συζητούσαν πετάζεται ο Μαύρος. «Ωρέ! καλά που το θυμήθηκα, λέει στους άλλους δυό. Στη νταβέρ-

να του Λαμπρινίδη στην Αθήνα, άκουσα τις προάλλες το Γιώργο Γραμμάτη να λέει πως η μάνα του βάνει κάθε χρόνο ένα βαενόπλο με διαλεχτό κρασί που το ανοίγει πάντοτε τ' Αγιωργιού και κερνάει τους μουσαφिरαίους που πηγαίνουν να της ευχηθούν τα χρόνια πολλά. Τι λέτε, πάνομε μεθαύριο την Τετάρτη να την επισκεφτούμε που έχομε εικοσιτρείς τ' Απρίλη και να την καταφέρωμε ν' ανοίξει το βαένι;

– Μα αφού είπαν πως εφέτος που άλλαξε το ημερολόγιο (ήταν στα 1924) ο Αγιώργης θα γιορταστεί τη Δευτέρα της Πασκαλιάς, πως θα πάμε τη Μεγάλη Τετάρτη; παρατήρησε ο Μίση Τζοφώλης.

– Κουτός που είσαι, πάμε μεθαύριο, και ξαναπάνομε πάλι ετότε. Κουβέντιασαν καμπόσο ακόμα γι αυτό, κατάστρωσαν το σχεδιά τους, και ύστερα γύρισαν την κουβέντα αλλού. Και σαν ήρθε η Μεγάλη Τετάρτη ξανασιμίζανε, όπως ήταν κουβεντιασμένοι, οι τρείς, και τράβηξαν με δάρρος για το σπίτι της γριά Τόλαινας του Γραμμάτη ή Κοντογιάννη που ήταν και γειτόνισσα του Τόλη Θύμιου.

Πρώτος μπήκε ο Μιλτιάδης ο Μαύρος, και της έπιασε το χέρι λέγοντας.

«Χρόνια πολλά μπάμπω, και του χρόνου, να τον χαιρέσαι το Γιωργάκη σου εκατόχρονον, και να τον καλοδεχτείς. Έχεις και προσκυνήματα την περασμένη βδομάδα που ήμουν στην Αθήνα τον είδα, ήταν μια χαρά.

– Ευχαριστώ Μιλτιάδη μου, αλλά ο παπάς είπε πως ο Αγιώργης θα γιορταστεί μεθαύριο τη Δευτέρα τ'ς Πασκαλιάς, απάντησε διασταχτικά η γριά.

– Τι θα πει τη Δευτέρα της Πασκαλιάς αφού με το καινούργιο το μερολόγιο σήμερα έχ' εικοσιτρείς ο Απρίλης, σήμερα είναι τ' Αγιωργιού.

– Ναι, δε λέω, αλλ' αφού δεν γάλθηκαν τα γραμματά του;

– Ψάλθηκαν δεν γάλθηκαν σήμερα είναι τ' Αγιωργιού, έκανε κι ο Μίση Τζοφώλης.

Και δίνοντας της κι αυτός το χέρι του της ευχήθηκε τα χρόνια πολλά. Το ίδιο κι ο γειτονάς της ο Τόλη Θύμιος.

Απάντησε ξανά με δυό, ευχαριστώ, η μπάμπω Τόλαινα, κι εκείνοι στρογγυλοκάθησαν ψηλά στα μπάσια.

– Από τι είστε να σας φιλέγω, τι πίνετε;

– Κρασί μπάμπω κρασί.

– Κρασί;.....

Η γριά κοντοσταθηκε κι άρχισε να σκέπτεται. «Τι συλλογιέσαι και μονολογας; της λέει ο Μαύρος, άνοιξ' το βαένι το καλό και κέρνα μας, μοναχοπαίδι τον έχεις το Γιωργάκη σου· και μου είπε μάλιστα, σαν πας χρόνια πολλά στη μάνα μου για τη γιορτή μου, να της πεις προκουνήματα, και να της πεις ν' ανοίξει το καλό κρασί να σε κεράσει»

– Μ' να τ' ανοίξω Μιλιτιάδη μου.

Και η γριά Τόλαινα άναγε τη χερόλαμπά της, πήρε και το γκιούμι, και κατέβηκε στο κατώγι της. Σε λίγο ξαναγύρισε και τους παρουσίασε τον μαστραπά γεμάτο με το φρεσκοανοιγμένο κρασί και το σαχάνι με τις κάχτες για μεζέ.

– Χρόνια πολλά και πάλιε μπάμπω, να τον χαίρεσαι εκατόχρόνον και παντρεμένον, και να τον καλοδεχτείς.

Πρώτος ευχήθηκε και το δοκίμασε ο Μαύρος, και έγλειψε και τα χείλη του και τα μουστάκια του.

Πέρασε το μαστραπά στο Μίση λέγοντας.

– Πιές και πές μου. Λίγα κρασιά είναι στη Βούρμπιανη σαν τούτο. Στο μαχαλά μου μόνον οι Θαναίσι είχαν τέτοιο κρασί, και τώρα η Βασιλικούδα του Μήγιου από το Γιαντίκι.

– Σωστό βοτάνι! είπε κι ο Τζοφώλης σαν το δοκίμασε.

– Σιαμπάνια και Μονοβασιά, πρόστεσε κι ο Τόλη Θύμιος.

Ο μαστραπός άδειασε και ξαναγέμισε άλλες δυό φορές. Το ίδιο και το σαχάνι με τις κάχτες.

– Για να σας πω για τίποτ' άλλο μεζέ δεν πιστεύω ν' αραταίνεστε; ρώτησε η γριά.

– Α! μπά, μπά, μεγάλη Τετράδη και ν' αρτυθούμε; Τι λιές αυτού; Μοναχά για αριμιά αν έχεις φέρε μας, της κάνει ο Μαύρος.

– Να σας φέρω.

Και σαν ήρθε η αριμιά πασπαλισμένη με κόκκινο πιπέρι χρειάστηκε να ξαναγεμίσει και το γκιούμι με το κρασί.

Ύστερα από καμιά ώρα, οι τρεις συντρόφοι έφυγαν με γερά φτιασμένο το κεφάλι τους από της γριά Τόλαινας. Είχαν ρουφήξει τόσο που δεν χρειαζόταν περισσότερο.

Τη Δευτέρα της Πασχαλιάς όμως δεν δίστασαν να ξαναεμφανιστούν στο Γραμματάδικο, και να ευχηθούν και πάλι τα χρόνια πολλά.

«Μια και σήμερα διαβάστηκαν τα γράμματα, και λειτουργήθηκε κι η εκκλησία τ' Αγιώργη, και σήκωσες και το ύγωμα, είπαμαν να ξαναπεράσωμε, της λέει ο Μίση Τζοφώλης.

- Περάστε, εγω μοναχογιού τον έχω, απάντησε η γριά.
- Κι επροχτές σας δέχτηκα, και τώρα πάλι που γιορτζουν όλ' οι Γιώργηδες σαν ξαναδέχομαι, πρόσεσε.

Στρογγυλοκάθησαν και πάλι οι τρεις οπαδοί του βάκχου και όπως ήταν επόμενο επακολούθησε καινούργια κρασοκατάλυση. Κατόπι συνέχισαν κι αλλού, αλλά πηγαίναν όμως όπου ήξεραν πως υπήρχε καλό κρασί και όχι σε όλους με την αράδα'ώσπουμπήκαν για καλά με στο αμπέλι (ήρθανε στο κέφι) και κατέληξαν το βράδυ να χορεύουν με τα όργανα.

Είχαν περάσει αρκετές ημέρες, όταν έξαφνα στις έξι του Μάη νάσου και ξαναπαρουσιάζονται και πάλι οι τρεις κρασοπατέρες στο σπίτι της γριά Τόλαινας του Γραμμάτη. Αυτή τη φορά τη βρήκαν έξω στον οβορό της (στην αυλή). Και τώρα ο Μαύρος πήρε πρώτος το λόγο.

- Ξέρεις μπάμπω γιατί 'ρδαμαν;
- Μα που να ξέρω Μιλτιάδη μου;
- 'Ηρδαμαν γιατί σήμερα είναι καθεαυτού τ' Αγιωργιού με το παλνό, εισοσιτρείς τ' Απρίλη και σήμερα πιάνεται ντίπ' και ντίπου για σωστά να μας κεράεις για το Γιωργάκη σου.

Ανασπκώθηκε ολόρρη η γριά, έριξε και στους τρεις ένα βλέμμα που σήμαινε πολλά, και με ύφος απότομο που δεν προσπάθησε καθόλου για να κρύψει, τους λέει.

- Για 'κούστ' εδώ. 'Ηρδεταν μια, ήρδεταν δυό σας δέχτηκα' κάθε μέρα όμως δεν είναι τ' Αγιωργιού... Χωρίς καν να δώσουν απάντηση, και με σκυφτά κεφάλια οι τρεις παλνόφιλοι τόστριγαν αλα Γαλλικά. Έφυγαν κι ακομα φεύγουν, καταντροπιασμένοι.

Με το γέρο - Μίχο Μπινόλα 1963.

Με το Νικόλα Δημητρούλη (1965).

ΜΙΧΑ ΜΠΕΛΟΣ Ο ΑΡΧΙΤΣΕΛΕΓΚΑΣ ΓΙΑΤΡΟΛΟΓΟΣ

Μια από τις διάφορες ασθένειες που μας μάστιζαν σαν είμαστε παιδιά (όπως τουλάχιστον ισχυριζόταν οι γριούλες του χωριού) ήταν και η σπλήνα.

Απ' αυτή έπασχα κι εγώ, σύμφωνα με την «αλάνθαστη» διάγνωση της γιαγιάς μου της Στεφανήγαινας που ήξερε κι αυτή λογιστά ιλιάτσια κι έκαμνε ένα σωρό γιατριές.

Παρ' όλα της όμως τα γιατρολογήματα δεν είχε μπορέσει να μου τη γιατρέψει, ούτε με τα μαντζούνια και ιλιάτσια που μου έδινε, ούτε με το κόγιμο που μου έκαμνε με το ζουράφι στο πίσω μέρος του αυτιού.

«Δεν είναι άλλο, αποφάνθηκε στο τέλος, παρά να το πάμε στο Μίχο Μπέλο που την κόβει μια για πάντα και δεν ματαφάινεται. Μέσες - άκρες είχα ακούσει κι εσύ Μίχα Μπέλος. Ήταν ένας γέρο - τσέλιγκας που έκοβε τη σπλήνα χτυπώντας την κοιλιά με το χατζιάρι του. Είχε κόψει και του Ζήκου Κίσκα και της ζαδέρφης μου της Δεσποινιώς του Λιάκου, και άλλων παιδιών του χωριού μας.

Και μολογούσαν πως τα είχε πονέσει πολύ κι εγώ φοβόμουν και δεν ήθελα να πέσω στα χέρια του. Η γιαγιά όμως και η μητέρα μου επέμεναν, κι έτσι αναγκάστηκα να υποκύψω και να πω το ναι.

Ήταν ένα αυγουσιάτικο πρωϊ όταν ξεκινήσαμε από το χωριό. Εγώ με τη μητέρα, και η θειά Νάσιαινα από την Πυρσόγιαννη με την κόρη της τη Σοφία και τη νύφη της τη Λάμπραινα. Η ταλαίπωρη Σοφία είχε κουτσαθεί. Είχε πάθει εξάρθρωση στο γόφο της (λεκάνη), και μ' όλο που την είχε πάει και μέχρι την Αθήνα ο πατέρας της, πάλι είχε μείνει σακάτικη. Στο τέλος αποφάσισαν να την πάνε και στον πραχτικό γιατρολόγο το Μίχα Μπέλο μην λάχει κι έβλεπε καλό.

Εμείς γαϊδούρι δικό μας δεν είχαμε, ή μάλλον είχαμε ένα μικρό και ξεσαμάρωτο, κι έτσι δανειστήκαμε το γέρο - καρά της θειά Μιχάλαινας της γειτονισσάς μας.

Εγώ μπροστά πρώτος τραβούσα καβάλλα αμέριμος, χωρίς να φαντάζομαι το τι με περίμενε....

Μάλλον και χαιρόμουν που θα έβλεπα καινούργιους και άγνωστους τόπους γιατί οι στάνες και τα κονάκια του αρχιτσέλιγκα ήταν πέρα στα σύνορα της Κολώνιας στο Βαρτζιομπάνι.

Περάσαμε το χωριό Λισκάτσι (Ασπμοχώρι) και μπήκαμε στο απέραντο δάσος. Φυσούσε αεράκι δροσερό, τα πουλιά κελαϊδούσαν, και η διαδρομή ήταν ευχάριστη και μαγευτική. Είχα λησμονήσει εντελώς το Μίχα Μπέλο και το Χαντζιάρι του. Λίγο πιο κάτω από την τοποθεσία που μερικά, ελάχιστα μόλις χρόνια πριν, οι Κωτσαίοι είχαν σκοτώσει σε ενέδρα το Γιωργάκη Πιτούλη μαζί μ' έναν πιστικό του· συναντήσαμε ένα βλάχο ανεμιό του γέρο Μίχα μαζί με κάτι βλάχισσες που κατηφόριζαν, κι αυτοί μας κατατόπισαν που περίπου έπεφταν τα κονάκια.

Ο δε βλάχος, κοιτώντας τη μητέρα μου στα μάτια της είπε.

– Έχεις κι εσύ σπλήνα κουμπάρα, φαίνεσαι. Δεν σε πιάνει σαν παίρνεις το ανήφορο;

– Μ' κάτι με δοκιμάζει, αλλά να κάνω το παιδί καλά κι εγώ κουρέματα, του αποκρίθηκε η φιλόστοργη μάνα.

– Κι εσύ πρέπει να την κόβεις, είπε ο βλάχος και τράβηξε τον κατήφορο.

Παρ' όλες τις οδηγίες που μας είχαν δώσει όμως, πάλι τον χάσαμε το δρόμο και πέσαμε απάνω στο στρατιωτικό φυλάκιο των συνόρων. Αλλά ένας καλός φαντάρος - νομίζω πως ήταν Ζερματινός - μας πήρε και μας οδήγησε στο κονάκι του υπέργηρου αρχιτσέλιγκα.

Μόλις μπήκαμε μέσα στο μισοσκοτεινό καλύβι, οι βλάχοι μας υποδέχτηκαν με φιλοφρονήσεις και τσιριμόνιες, γιατί μυρίστηκαν ότι είχε καταφθάσει «πελατεία».

Ο γέρο τσέλιγκας, ένα ζαραβιασμένο σαράβαλο όπως μου φάνηκε στην αρχή, καθόταν σταυροπόδι απάνω σε μια φλοκωτή βελέντζα, και κάπνιζε λαδραίο αρβανίτικο καπνό πολύ εξαιρετικό και μυρωδάτο.

– Καλωσορίζεταν, μας είπε, τι χάλια (αρρώστειες) έχετε;

Του εξηγήσαμε από τι πάσχαμε, κι αυτός απάντησε.

«Μην σκιάζεστε, τώρα που ήρδεταιν εδώ θα βρίσκετε το ιλιάτσι σας (φάρμακο - θεραπεία). Να μην πηγαίνετε στο γιατγό και παίρνετε τα φαγμάκια και τα χάπια. Δεν τα καταλαβαίνουν οι γιατγοί, ούτε τα γιατγεύουν όλα τα αρρώστεια».

Κατόπι μας «εξέτασε», και αποφάνθηκε πως δεν έπασχα μόνον εγώ από τη σπλήνα, αλλά και η μητέρα.

– Φαίνεσ' από τα μάτια κουμπάγα, της είπε, που έχεις σπλήνα· άμα δεν την κόβεις λίγο είναι το γωμί σου, θα πεθάνεις.

Είτε έπασχε στ' αλήθεια η μητέρα, είτε ο γέρο - κουμπάρος ήθελε να κονομήσει κι άλλο κατοστάρικο· η ουσία είναι ότι την κιότευε (φόβισε), κι αποφάσισε κι αυτή να την κόψει.

Πρώτα όμως ο γέρος Μίχας παράλαβε την ξαδέρφη μου τη Σοφία, και την παίδευε μια ολόκληρη ώρα για να της βάλει τον βγαλμένο (εξαρθρωμένο) γόφο στη δέση του. Το υπεραϊνόβιο σαράβαλο, (πέθανε αργότερα σε ηλικία 105 χρονών) είχε ζωπρέψει και κινούσε τα χέρια του με νεανική σβελτάδα. Η καπμένη η κοπέλα έκλαιγε και βογγούσε από τους πόνους.

Σαν τελείωσε, της έριξε έμπλαστρο από σαπούνι, αυγό, θυμίαμα, και ρακή, μαζί με τραγόμαλλο· και την έδεσε καλά σχηματίζοντας νάρθηκα από μικρά σανιδάκια.

– Τώρα μη σκιάζεστε ντίπου, είπε στη μητέρα της και στη θεία της, θα γιένει μια χαρά και θα περβατάει σαν πέρδικα.

Αλοίμονο όμως. Όχι μόνο δεν έγινε καλά, αλλά κουτσάθηκε χειρότερα... Δεν αποκλείεται και στο θρόνο γυρίζοντας να ξανάφυγε το ποδάρι από τη δέση του.

Κατόπι ήρθε η σειρά μου.

Επηρεασμένος από τα κλάματα και τις φωνές της Σοφίας είχα φοβηθεί, αλλά δεν μπορούσε να γίνει και διαφορετικά. Τώρα που μπήκα στο χορό έπρεπε και να χορέψω....

Με ξάπλωσαν χάμω, μου μάζευαν τα ρούχα, και ο γέρο - Μίχας άρχισε τις προετοιμασίες του. Αφού τρόχισε καλά με τον πυργιόβολο το χαντζιάρι του και τόκανε κοφτερό σαν ξυράφι, έκανε κατόπι το σταυρό του τρεις φορές μουρμουρίζοντας κάτι ακατάληπτα λόγια. Ύστερα άρχισε να με χτυπάει, κάπ, κούπ, με την .... κόψη στην κοιλιά, στο μέρος ακριβώς που βρίσκεται η σπλήνα την οποία κρατούσε μαζεμένη σφιχτά με το αριστερό του χέρι.

Εγώ πονούσα και φώναζα.

– Αμάν πάπο! φτάνει, φτάνει.

Εκείνος όμως συνέχιζε τη δουλειά του, ενώ οι άλλοι με κρατούσαν ακίνητον χεροπόδαρα.

Όταν τελείωσε, η κοιλιά μου ήταν κατάμαυρη προς το αριστερό μέρος από το σκοτωμένο αίμα.

Κατόπι υπόφερε και η μητέρα μου το ίδιο μαρτύριο.

Ύστερα ο γέρο - γιατρολόγος έδωσε συνταγή και στη θεία Νάσια να για να φτιάσει μαντζιούνι, γιατί της είπε πως είχε αναιμία.

– Είσαι αδύνατο λάϊ κουμπάρα, στενοχώριες πολλές τράβηξες και θα πάθεις να το φιάνεις το μαντζιούνι να το παίγνεις, και να σχωγνάς το πάπο.

Για τη θεία Λάμπραινα δεν είπε τίποτε, γιατί ήταν ροδοκόκκινη σαν το μήλο και γεροδεμένη σωστή αντρογύναικα.

Τσέπωσε δυό κατοστάρικα από μας, κι άλλα δυό ή τρία (δεν θυμάμαι καλά) για την Σοφία ο γέρο - Μπέλος, και κατόπι μας έβαλε και γάλα με μπομπότα και φάγαμε. Ύστερα πρόσταξε ένα παιδάκι και μας έδειξε το δρομο ώσπου να πάρωμε τον κατήφορο.

Η καημένη η Σοφία δεν μπορούσε να κρατηθεί καθάλλα στο γομάρι, και την κουβαλούσαν καλιμπότσι στην πλάτη των η θεία της και η μητέρα της.

Καβάλησα λοιπόν εγώ στο γομάρι τους που ήταν πιο γερό, και το άλλο γαιδούρι της θεία Μιχάλαινας το φέρναμε αδειανό. Αλλά τι πάδαμε μ' αυτό.

Μόλις φτάσαμε στο Λισκάτσι, και ήπια νερό στη βρύση στο μεσοχώρι, έπεσε χάμω και τσεντώθηκε καταπλιού. Δέρομε, παίρομε να το σηκώσωμε πουθενά... το ξεμέτρησε η μητέρα μας και είχε από μάτι (τι να του ματιάζανε...), αλλά τίποτε. Σε λίγη ώρα φόφησε. Εγώ έκλαιγα από τη στενοχώρια μου.

Η μητέρα παρ' όλο το μαρτύριο και τον πόνο που είχε τραβήξει από το χαντζιάρι του αιωνόβιου γέρο - τσέλιγκα, έκανε κουράγιο. Και μαζί με μερικές άλλες πονόγυχες λισκατσιίτισσες, το σύρανε πίσω στο λάκκο και το παράχωσαν.

Στην νοικοκυρά του πήγαμε μονάχα το σαμάρι. Ήταν ένας γέρικος καράς που το τριχωμά του είχε αρχίσει να ξεδωριάζει από τα γηρατειά. Ίσως να φόφαγε και στα χέρια της νοικοκυράς του, αλλά αφού γόφησε στα δικά μας τον πληρώσαμε ένα στρογγυλό χιλιάρικο.

Ο γέρο - αρχιτσέλιγκας ο Μίχα Μπέλος πέθανε ύστερα από τέσσερα - πέντε χρόνια σε ηλικία εκατόν πέντε χρονών, και άφησε γιούς εγγονία, και δισέγγονα. Αλλά κανένας απ' αυτούς δεν κληρονόμησε τα γιατριλήκια και τις τέχνες του, ούτε ακόμη και την τέχνη του κουίματος της σπλήνας.

Επεχείρησε σε καναδυό αρρώστους, όπως έλεγαν, ο γιός του ο Κίτσιος, αλλά με το πρώτο χτύπημα τους έκοψε ελαφρά την κοιλιά, και παρατήθηκε δεν ξανασυνέχισε.

Το μυστικό του ο υπεραιώνόβιος γέροντας το πήρε μαζί του. Όλοι πιστεύανε πως δεν κοβόταν το δέρμα χάρη στις μαγικές ευχές που διάβαζε. Εγώ όμως πιστεύω πως είχε μαεστρία και επιτηδειότητα.

Ένα παρόμοιος θεραπευτής της σπλήνας υπήρχε, όπως πληροφορήθηκα, κι εδώ στην Κόνιτσα. Ήταν ο μουσουλμάνος Νουρεντίνς από την Κάτω Κόνιτσα που την έκοβε χτυπώντας κι αυτός την κοιλιά του αρρώστου μ' ένα κοφτερό ξυράφι. Μυστήρια πράματα. ...

Αρβανιτοβλάχισσες στην προπολεμική εποχή (1930).

ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΚΟΛΙΑ ΝΤΑΜΑ

Καδισμένοι γύρω από ένα στραβοκαρφωμένο τραπεζάκι του μικρού καφφενείου του Μπουραζανιού, ο νωματάρχης του σταδμού, ο Κώστας Παπακώστας νεαρός εφοριακός υπάλληλος, κι ο γέρο Κόλια Ντάμας ο μυλωνάς· απολάμβαναν τη δροσιά και το άρωμα της ανδισμένης κληματαριάς που τους σκίαζε από πάνω, και κουτσοπιναν κουβεντιάζοντας.

Μπροστά τους το ποτάμι κυλούσε ανάλαφρα μουρμουριστά, σέρνοντας τα πεντακάδαρα νερά του ανάμεσα στα βράχια, και γύρω τα τζιτζίκια τόνιζαν το μονότονο τραγούδι τους.

— Θα μας πεις μπάρμπα Κόλια, είπε γυρίζοντας ο νεαρός εφοριακός προς το γέρο μυλωνά, καμιά παλιά ιστορία από τη ζωή σου; ν' ακούσει κι ο καπετάνιος απ' εδώ, πως κλέφτεταν τα αρνιά και τα ζυγούρια, πως αρπάζεταν τα τραγιά και τα κριάρια, και πως ξεσέρνεταν τ' άλογα και τα μουλάρια, τον καιρό εκείνον.

Ο γέρο - Κόλιας, που η αδυναμία του ήταν να ξαναγυρίζει κάθε λίγο στα περασμένα και να διηγείται τους παλιούς ληστρικούς και ζωοκλεφτικούς του άθλους, άδειασε σπράγκα το ποτήρι του, έστριψε το άσπρο μισομαδεμένο του μουστάκι, τεντώθηκε λίγο στο καδισμό του, και είπε.

— Τι να πρωτοπώ και τι ν' αφήκω μωρέ Κύριε Κώστα, σάμα έχω κάμει ένα ή δυό· τα εννενηνταενιά έχω καμωμένα. Και ανθρώπους λήστευα, και μουλάρια έκλεγα, και βώϊδια, και σφαχτά· και σπίτια ξεμπαρμπάλεγα, και χωράφια ρήμαξα. Και τι δεν έχω κάμει.

— Ξέρω πόκαμες πολλά, αλλά τώρα δέλω να μας μολογήσεις κανένα γουστόζικο, για να γελάσει λίγο κι ο κυρ. νωματάρχης.

— Άμα είν' έτσι να σας μολογήσω την ιστορία του παπά. Βάλεμ' ένα ρακί ακόμα κυρ. Κώστα, φέρεμ' ένα τσιγάρο κυρ. νωματάρχη. Κι αφού κατάπιε μονορούφι το ρακί, άναγε και το τσιγάρο, τράβηξε μερικές ρουφηξιές βαθειές ως τα φυλοκάρδια ο μπάρμπα Κόλιας, κι άρχισε.

«Τον καιρό εκείνο, σαν καλ' ώρα και τώρα, ήμουν μυλωνάς στην Κόνιτσα. Δουλειά είχα καλή, αλλά είχα το διάολο μέσα μου· δεν

μόρφτανε μοναχά αυτή, ήθελα κι άλλα τυχερά απ' όζω. Είχα συντροφιαστεί με το σχωρεμένο το Ντίνια Χαρίση και μ' έναν άλλο φίλο του, όνομα και μη χωριό, (τον ξέρ'ς η αφεντιά σου Κυρ. Κώστα) και κάθε λίγο και λιγάκι, σαν νύχτωνε, ντυούμασταν με παλιότσιολα, βαφουμάσταν με καπνιά για να μη μας γνωρίζουν, αρπαζάμαν τους γκράδες, ζωνουμάσταν την κάμα, κι εδώ παν οι άλλοι. Αλλού πλιασκολογούσαμεν ανθρώπους αλλού μπαστίζαμαν σπίτια, αλλού λιμουριάζαμαν καπάδια, κι άλλες τέτοιες βρωμοδούλεις κάναμαν. Αλλά γλιέπ'ς καμιά προκοπήδεν κάναμαν τα χαράμια χαλάλ' δε γιένουνται.

Ένα βραδάκι, που λέτε, εκεί που κάθουνταν ο φίλος μ' ο Ντίνια Χαρίσης κάτω στο Σιαρκατί και ξεκοσκίνιζε με το μάτι του τους διαβάτες και τους ταξιδιώτες πόρχουνταν από τα Γιάννενα, γλιέπ' έναν παπά (πο' τη Σταρίσιαν' ήταν μου φαίνεται) πόρχουνταν ολομόναχος τον ανήφορο. Από τα ράσα τα καλά που φορούσε, από το δαχτυλίδι το μαλαματένιο πόλαμπε στο χέρι του, κι από τ' ασημένια κιοστέκια τ'ς ώρας (ρωλογιού) πούχε στον κόρφο του, φαίνονταν για εχούμενος. Μάστορας στη δουλειά τ' ο Ντίνιας τον ζύγωσε και τ' άνοιξε κουβέντα.

– Μωρέ παιδί, τον ρώτησ' ο παπάς, ξέρεις κανένα χάνι καλό να μείνω απόγε που νύχτωσα;

– Αμ' ποιό να σου πω παπούλη μου, του κάν' ο μπαγαμπόντς ετούτος, όλα τα χάνια είναι λωβιασμένα τσίτα γείρα. Καλλύτερα να πας σε κανένα σπίτι να μείνεις.

– Ξέρ'ς εσύ κανένα;

– Αν καταδέχει' η αφεντιά σου έλα και στο δικό μου· πλούσιος δεν είμαι, αλλά έχω καλά και παστρικά σκεπάσματα.

– Έρχομαι.

Έτσι λοιπόν να μη τα πολυλογούμε, ξεγελάστηκε τ' αρνί και πήγε στη φωλιά του λύκου. Ο Ντίνιας δεν είχε διστάξει να κλέψει ασημένιο σταυρό τ' αγιάσματος και να τον κρύψει μέσα στες μαγαρσιές - Θεέ μου σχώρναμε (εδώ ο γέρο Κόλιας σταυροκοπήθηκε) και θα χάριζε κάστανά του παπά που του πήγε σαν το πουλί στο μπούφο; Κατά τα μεσάνυχτα που λιέτε, ακούω χτυπήματα στην πόρτα του μύλου.

– Κόλια, ώ Κόλια, άν'ζε.

Αγουροζυπνημένος πετάχτηκα 'πο το γιατάκι μου.

– Ποιός είναι;

– Εγώ είμαι Κόλια.

Τον γνώρισ' από τη φωνή και πήγα κι άνοιξα. «Αυτό κι αυτό, μου λέει. Έχω στο σπít' έναν παπά με γρόσια μπόλικά. Σήκου να βγήτε πρωϊ - πρωϊ αντάμα με το συντροφό μας (χωριό κάτω Κόντσα και μη όνομα Κύρ. Κώστα μου) στην Πλάκα εκεί που ξέρετε να τον ξαλαφρώσετε. Έχει και μαλαματένιο δαχτυλίδι, και ώραμε κιοστέκι, και δάχ' και μετρητά καθώς φαίνεται».

Το πρωϊ, βαθιά χαραή, εμείς πιάκαμαν το πόστο μας και καϊτερούσαμεν.

Ο καγοπαπάς, σκώδηκε, ντύδ'κε, έκαμε την προσευχή του, κολάτσισε καλά, κι ετοιμάστηκε να φύγει.

– Παπούλη μου, του λιάει τάχα από ενδιαφέρον ο παμπόνερος ο Ντίνια Χαρίσης άν έεις απανωτιό σου τίποτε χρήματα σιγουρευέ τα καλά, γιατί παραβγαίνουν και κλέφτες κάπου - κάπου αυτού τον ανήφορο κατά την Πλάκα και στη Σιουμάρα να μη σε ξεμπαρμπαλέγουν.

– Κατ' έχω μωρέ παιδί, τ' αποκρίνεται αθά κι απονήρευτα ο δόλιος ο Παπάς, αλλά που να τα βάλω;

– Να σου πω 'γω μια τέχνη, βάλλα στο καμπλάφι σου. Εκεί δε θα του πάει κανενού η γνώμη να σε γάζει.

– Καλά λες, εκεί θα τα βάλλω!

Και πιάν' ο καγαρός και τα κρύβει μέσα στο καμπλάφι του τάραγε με το βελόνι. Ο Ντίνιας τον έβγαλε ως το κόνισμα στη Μπούση, τον ξεπροβόδησε, κι έκαμε τάχαμ πως γυρνάει πίσω. Απ' άλλη μεργιά όμως, πήρε τη ράχη ράχη κι έρχουνταν να μας ανταμώνει.

Εμείς, κρυμένοι στο καϊτέρι μας, ότ' είδαμαν τον παπά νάρχεται πεταχτηκάμαν, ντυμένοι με τα τσιόλια, μουντζουρωμένοι, μπουλωμένοι με μαύρα μαντήλια, και με τα ντουφέκια στα χέρια αγνώριστοι. Τον αρπάζομε το δόλιο, τον αλαποτινάζομε, του παίρνομε το δαχτυλίδι το ρολοϊ, αλλά γρόσια τίποτε... Δεν τούβραμαν ούτε παρά. Ψάξ' από 'δω, γύρευ' απ' εκεί στα χαμένα.

Άξαφν' ακούμε τη φωνή του Ντίνια να γουργιέτ' από ψηλά.

– Στο καμπλάφ' ορέ, στο καμπλάφι!

Αρπάζομε τότε το καμπλάφ' από το κεφάλι του παπά, τι να ιδούμε! ήταν βαρύ σαν μολυβένιο. Κόγαμαν τον ανήφορο κι ακόμα φεύγομε* απόμειν ο έρμος ο παπάς σύζυλος. Εξήντα λίρες χρυσό κι ασήμι είχε μέσα ο καγαρός.....».

– Καλά, και δεν πήγε ο παπάς στην εξουσία, δεν σας υποπτεύτηκε κανείς; ρώτησε ο Ενωμοτάρχης καθώς ο μπάρμπα Κόλιας σταμάτησε.

– Ποιά αστυνομία και εξουσία καπετάνιο μου; Τους Τούρκους εμείς τους παίζαμαν στα δάχτυλα. Ένα κάρτο, πέντε γρόσια να τόδινες του ζαπτιέ τον αγόραζες ολόβολον. Αν πεις και για το Γιούζμπαση το Νετζήπ εφέντη· μια δυό λίρες άμα τόδινες ή ένα καλό μανάρι, από τη μιά πόρτα σε κλειούσε μέσα στη φυλακή κι από την άλλη σ' έβγαζε. Πόσα εκανάμαν μ' αυτόν... θέλω μέρες ολάκερες να στα μολογάω.

– Τότε περνούσαν αυτά μπάρμπα Κόλια, τώρα όμως δεν μπορείς να κλέγεις εύκολα, είπε ο νεαρός Παπακώστας.

– Το κλέγιμο γίνεται ότι ώρα θέλεις κυρ. Κώστα μου, αλλά τώρα σκιαζόμαστε την εξουσία γιατί οι Ρωμιοί δε χορατεύουν, σου τρών και την κόττα σου χ.... και την πόρτα που λέει ο λόγος έκανε ο γέρο μυλωνάς, και πρόστεσε.

– Βάλε να πιούμε τώρα για να φύγουν τα φαρμάκια του κατήφορο. Άϊντε στην υγείά σας παλληκάρια.

– Στην υγείά σου μπάρμπα Κόλια.

Τσούγκρισαν τα ποτήρια τους, και η κουβέντα συνεχίστηκε πάλι στο ίδιο θέμα.

Καθώς κουβέντιαζαν νάσου ένας φτωχός χωριάτης, σέρνοντας δεμένη πίσω του μιά γίδα που την ακολουθούσε χοροπηδώντας χαρούμενα και βελάζοντας το κατσικάκι της, πέρασε από μπροστά τους. Σταμάτησε, ρούφηξε λίγο κρύο νερό με τη χούφτα του από τη δροσερή θρυσούλα που έτρεχε μουρμουριστά λίγα μέτρα πιο πέρα, πότισε και τη γίδα, και συνέχισε το δρόμο του.

– Γερή γίδα! καλό νταμάρι, τώρα θα την αγόρασε για έχον, έκανε ο μπάρμπα Κόλιας κοιταζοντάς την.

– Αν θα μπορούσες να την κλέγεις αυτή τη γίδα μπάρμπα Κόλια, δίχως να σε πάρει καθόλου χαμπέρι ο νοικοκύρης της, του λέει ο νεαρός εφοριακός, τότε θα πιστεύαμε αλήθεια πως ήσουν πρωτομάστορας σ' αυτή τη δουλειά.

– Το μόνο εύκολο, αρκεί να ξέρω ότι δε θα με συλλάβ' η αφεντιά τ' απ' εδώ η κυρά εξουσία, αποκρθηκε δείχνοντας τον νωμοτάρχη ο γέρο Κόλιας, για να με στείλει στο γκιζνάνι.

– Αρκεί να μπορείς εσύ και μή σε νοιάζει, έχεις το λογο της τιμής μου ότι δε θα πάθεις τίποτε, είπε ο αστυνομικός αλλάζοντας κρυφές ματιές με τον εφοριακό. Εξ' άλλου, πρόσθεσε, δεν πρόκειται να την κρατήσεις, θα τη δόσουμε πίσω ξανά στο νοικοκύρη της. Ο γέρο ζωοκλέφτης κεντρίστηκε στο φιλοτιμό του· αμφισβητούσαντες ικανότητές του.

- Μπορώ και παρμαπορώ!
- Πως θα την πάρεις.
- Αυτό είναι δουλειά δική μου. Θα σας τη φέρω ίσια εδω αντάμα με το κασίκι. Βάνετε στοίχημα;
- Βάζουμε!
- Σε πόσα;
- Όσα θέλεις εσύ!
- Σ' ένα κατοστάρικο.
- Εν τάξει...
- Ναι αλλά όπως είπαμαν, έχω το λόγο σας;
- Τον έχεις.
- Ορκίζεστε; έκανε ξανναμένος άλλο από το πιoto κι άλλο από τα παλιά ζωοκλεφτικά του ένσικτα που ένοιδε να ξαναξυπνούν μέσα του ο μπάρμπα Κόλιας.
- Ορκιζόμαστε.
- Σε μια ώρα το πολύ η δουλειά θάναυ σκολασμένη.

Πετάχτηκε σβέλτος κι ανάλαφρος σαν να είχε ξανανειώσει, κι ενώ οι άλλοι γελούσαν και κάγχαζαν, πήρε στο κατόπι τον άνθρωπο με την γίδα.

Βάδισε καμιά πεντακοσαριά μέτρα πάνω κάτω από κοντά του, κι έξαφνα σε μια στροφή, γοργά κι αλαφροπατώντας, άρπαξε το κασίκι, του βούλωσε το στόμα για να μη βελάζει με τον τρόπο που ήξερε από τα παλιά του χρόνια, κι έγεινε άφαντος. Παίρνοντας ένα λοξό μονοπάτι, χώθηκε μέσα στο λόγγο, τόδεσε κάπου, το σιγούρευε, και κατόπι ακολούθησε πάλι κρυμμένος ανάμεσα στα δέντρα τον ανύποπτο χωριάτη που έφευγε με τη γίδα.

Πέρασε ώρα αρκετή ώσπου να καταλάβει ο καγαρός πως τούλειπε το κασίκι. Γυρίζει, μαυλάει, φωνάζει απ' εδώ, τηράει απ' εκεί, τίποτε.....

Το μαναράκι είχε γίνει άφαντο. «Για να μη χάσω και τη γίδα, σκεφτηκε ο φουκαράς, ας τη δέσω εδω κι ας γυρίσω να γάζω». Στην εποχή που συνέβαιναν αυτά που διηγούμαστε, δεν υπήρχε φόβος από ζωοκλέφτες. Ο Βενιζέλος είχε εφαρμόσει αυστηρούς Νόμους, και όλοι οι κακοποιοί της υπαίδρου ή είχαν εξοντωθεί ή είχαν συμμορφωθεί. Δεν χασομεράει λοιπόν. Δένει τη γίδα, και γυρίζει πίσω γάχνοντας.

- Τσικrrrr ... τσικrrrr.

Οι φωνές του αντηχούσαν του κάκου μέσα στο πυκνότυφο δάσος. Ο μπάρμπα Κόλιας που το είχε προβλέγει αυτό τρέχει ο παμπόνη-

ρος, αρπάζει τη γίδα, την τραβάει, τη φέρνει εκεί που είχε το κασι-
κάκι, το λευτερώνει κι αυτό, και σε λίγο παίρνοντας ένα κρυφό μο-
νοπάτι παρουσιάζεται περήφανος και καμαρωτός μπροστά στους
κατάπληκτους συντρόφους του σενρνοντάς την πίσω.

– Ε! τι λέτε, αξίζω ή γέρασα και δεν μπορώ; τους κάνει με στόμφο.
Τον υποδέχτηκαν με άφθονα επιφωνήματα θαυμασμού.

– Μπράβο μπάρμπα Κόλια! αξίζεις.

– Γειά σου γέρο λεβέντη.

– Το λέει ακόμα η περδικούλα σου.

Έδεσε τη γίδα πιο πέρα και κάθισε πάλι στο τραπέζι. Η ίδια
ερώτηση κατέβηκε στα χείλη ολονών.

– Πως τα κατάφερες;

– Αυτό ήταν ένα παιχνιδάκι για μένα μωρέ παιδιά, έκανε με μια α-
νάσα ο παλαίμαχος ζωοκλέφτης ρουφώντας μονοκοπανιά το ποτή-
ρι του, και τους διηγήθηκε το κόλπο που μεταχειρίστηκε, ενώ εκεί-
νοι έσκαζαν κάθε λίγο στα γέλια.

Ο δόλιος ο χωριάτης, αφού έμαζε αρκετά για το μανάρι χω-
ρίς αποτέλεσμα, γύρισε πίσω να ιδεί τι φιάνει η γίδα και καθώς
δεν τη βρήκε κι αυτή, άρχισε να τραβάει τα μαλλιά του.

– Αχ! τι έπαδα ο έρμος, μου την έκλεγαν. Σκύβει χάμω, κοιτάει
καλλύτερα, και βλέπει απάνω στο κλαρί που την είχε δέσει ένα
κομματάκι απ' το σκοινί. Αναδάρρησε «Ίσως νάκογε το σκοινί και
νάφυγε μόνη της, σκεφτηκε, τόπον προς τα δώδε δεν ξέρει, πίσω
θα γύρισε».

Πήρε λοιπόν το δρόμο ο φουκαράς γάχνοντας και μαυ-
λιώντας, και σε λίγο έφτασε ξανά στο Μπουραζάνι, όπου οι τρεις
φίλοι ο καφετζής και δυό τρεις άλλοι περαστικοί ήταν καθισμένοι
κάτω από την κληματαριά.

– Ορέ παιδιά, μη πέρασε απ' εδώ καμιά γίδα με κασίκι από κον-
τά; ρώτησε με αγωνία.

– Τι σόϊ γίδα ήταν ορέ; έκανε ο μπάρμπα Κόλιας χαμογελώντας
πονηρά.

– Ήταν κένα με πάρδαλο κασίκι.

– Και πως σόφυγε μωρ' ευλογημένε, δεν την κατάλαβες; Έλα να
πιείς ένα τσίπουρο να ξαποστάσεις και μή φοβάσαι, θα τη βρείς.

– Μώρ' τι τσιπουρίζεις εγω 'χω το χάλι μου κι εσυ μου λες τσίπου-
ρο; πες μου αν πέρασε από δω να κοσιέγω να την προφτάκω, έκα-
νε ανυπόμονα ο άνθρωπος.

– Μωρ' έλα πιες ένα και θα βρεθεί η γίδα, έκανε πάλι ο γέρο Κό-

λιας.

Οι άλλοι δάγκωναν τα χείλη τους για να μη γελάσουν.

– Πέστε μου ορέ Χριστιανοί, την είδεταν ή όχι; μη με χασομεράτε.

Επενέβηκε τότε ο εφοριακός.

– Ελα δω μπάρμπα, του λέει, κάτσε κέρνα αφού δεν πίνεις και θα βρεθεί.

– Αμ γκαβός είσαι ορέ χαντακωμένε και δεν ντή γλιέπ'ς; κάγχασε ο μπάρμπα Κόλιας.

Περίφερε τότε βιαστικά τα μάτια του τριγύρω ο χωριάτης, κι έβγαλε κραυγή χαράς.

– Α! για τη, για τη! ποιός την έδεσε;

– Αμ' εμείς που τη συμάσαμεν. Άϊντε, τώρα, κέρνα για τα βρετικά, έκανε ο Κόλιας κλείνοντας πονηρά το μάτι του.

– Νάειστε καλά, ευχαριστώ.

Κάθησε ο ταλαίπωρος στο μπάγκο, και διατάζε πιοτά.

– Καλά, και πως την έχασες μπάρμπα; ρώτησε ο ενωμοτάρχης.

– Μην τα ρωτάτε.

Και τους μολόγησε με λίγα λόγια πως έγινε, ενώ εκείνοι κρυφογελούσαν.

Κατόπι, αφού ήπιαν στην οργεία του, και του ευχήθηκαν να του ζήση, γιατί τότε μόλις την είχε αγοράσει, σηκώθηκε, πλήρωσε ο δόλιος τα πιοτά, τους ξαναευχαρίστησε για το καλό που του είχαν ..... κάνει συμμαζεύοντάς την, και ύστερα την έπιασε από το σκοινί και ξαναπήρε το δρόμο του, ενώ οι άλλοι έσκαγαν στα γέλια.

Ο Ενωμοτάρχης με τον Κώστα έβγαλαν να πληρώσουν το στοίχημα, αλλά ο μπάρμπα Κόλιας δεν καταδέχτηκε.

– Όχι παιδιά, τους είπε, δεν το έκανα για τα χρήματα, αλλά μόνον για να σας κάμω μια τελευταία επίδειξη της παλιάς μου τέχνης.

Ο Αναστ. Ευθυμίου μαζί με τους Κώστα Γαλάνη Κερασοβίτη, αριστερά του και Νικόλα Καραμήτρο Φουρκιώτη ο οποίος εγνώριζε πολλά ιστορικά γεγονότα της Φούρκας και της γύρω περιοχής που τα είχε ακουστά από παλαιούς γέροντες.

ΟΠΛΕΣ - ΩΙΝΤΕΣ

Καθησμένοι δίπλα σ' ένα κουτσοτράπεζο μέσα σε κάποιο μαγαζί - ουζοπωλείο του Βασιλικού οι δυό φίλοι και συγχωριανοί ο Λάμπρος κι ο Γιώργος, τα κοπανούσαν για καλά.

Ούζο και πάλι ούζο, και κατόπι το γύριζαν στο κρασί. Κερνούσαν που και που και κανέναν Βασιλικιώτη (Τσαραπλανίτη), και τους αντικερνούσε κι εκείνος γιατί ήταν ξενοχωρίτες.

Ήταν από κάποιο χωριό της Κόνιτσας - χωριό και μη όνομα - οι δύο παλνόφιλοι, και είχαν έρθει στο Βασιλικό με φορτωμένα τ' άλογά τους με πεπόνια για πούλημα. Και σαν τα ξεπουλήσανε το στρώσαν στο πιoto για να αφήσουν και πάλι τα λεφτά εκεί απ' όπου τα πήρανε.

Αντίπαλοι και ανταγωνιστές συνήδως στο προεδριλήκι του χωριού των (είχαν χρηματίσει και οι δυό τους αρκετά χρνια πρόεδροι) ταιριάζαν όμως μπροστά στο ποτήρι, και συμφιλιωνόταν ταχτικά και τα ρουφούσανε μαζί.

Έτσι και τώρα λοιπόν τόχαν στρώσει αντάμα στο πιoto, και τ' Αηγιωργίου να φέξει.

Τα άλογά τους δεμένα πιο πέρα σ' ένα ξερολειδβαδο, του κάκου προσπαδούσαν τα κακόμοιρα να κορέσουν την πείνα τους με τα λιγοστά καμένα ξεροχόρταρα που υπήρχαν εκεί. Πεινασμένα λοιπόν άρχισαν κι αυτά να χλιμιτάνε, σαν να ήδελαν να δείξουν στα αφεντικά των, πως ήταν ώρα πλέον για να πάρουν το δρόμο της επιστροφής.

Των αφεντικών τους όμως ούτε καρφι που τους καιγόταν συνέχιζαν το βιολί τους. Του κάκου μερικοί προνοπτικοί Βασιλικιώτες τους παρώτρυναν να φύγουν· εκείνοι δεν ακούγαν τίποτε.

– Γειά μας.

– Γειά μας. Και τσούγκριζαν τα ποτήρια τους, και ρουφούσαν συνεχώς.

Όταν ο ήλιος έπαιρνε να βασιλέγει, το αντίτιμο από την πούληση των πεπονιών είχε πια εξαντληθεί κι αυτοί είχαν γίνει πλέον κάτι

παραπάνω από «κανονικοί».

Ξεπλήρωσαν το λογαριασμό και σηκωθήκανε απ' το τραπέζι. Μαύρο σήκωμα όμως. Τρεκλίζαν και δεν μπορούσαν να σταθούν καθόλου στα ποδάρια τους, και οι γλώσσες τους μπερδευόταν και μιλούσαν τραυλίζοντας σαν τα μικρά παιδιά. Ένα παιδάκι τους έφερε τ' άλογά των, αλλά πως να καβαλικέγουν και πως να σταθούν, ήταν αδύνατο. Ούτε και να περπατήσουν μπορούσαν.

«Αυτοί 'ναι κουρέπετα, είπε κάποιος από τους παρισταμένους, ούτε καβάλλα ούτε και πεζοί μπορούν να πάνε, να τους χώσωμε λέω 'γω μέσα στα κοφίνια και να βαρέσωμε τα άλογα να τους πάνε σίγουρα στο χωριό τους».

Φάνηκε σαν καλή η ιδέα αυτή και στους άλλους, που ήθελαν κιόλας να ξεφορτωθούν τους δύο μεθυσμένους, και δίχως χασομέρια πιάνουν το γερότερο και δυνατότερο άλογο και φορτώνουν στο ένα κοφίνι μέσα το Λάμπρο και στο άλλο το Γιώργο που δεν καταλάβαιναν καθόλου τι τους γίνεται. Κανταριάζουν (δένουν) κατόπι και το άλλο ζώο πίσω απ' το πρώτο, και τα στέλλνουν μ' ένα παιδί ως έξω από το χωριό ως πέρα στο Δέμα στη διασταύρωση όπου να πάρουν τον κατήφορο. Απ' εκεί και πέρα ούτε γνοιόστηκαν. «Τ' άλογα θα τους πάνε στο χωριό τους, τι θα κάνουν». Είπαν, και έμειναν με την συνείδησή τους αναπαυμένη.

Και πραγματικά τα δυό άλογα, μαζί με τους αποκοιμισμένους τώρα πλέον οπαδούς του βάκχου νοικοκυραίους των μέσα στα κοφίνια, τραβήζανε σιγά - σιγά μέσα στη νυχτερινή σιγαλιά και έφτασαν στον κάμπο του χωριού των.

Εκεί όμως τώρα πια, υπακούοντας κι αυτά στο ένστικτο της αυτοσυντηρήσεως, σταμάτησαν για να βοσκήσουν στα καταπράσινα χλοερά τριφύλλια και στις οχτοσιές.

Πέρασαν ώρες αρκετές. Οι δυό μεθυσμένοι φίλοι κοιμόταν τον ύπνο του δικαίου - κάπως στενάχωρα βέβαια μέσα στα κοφίνια τους, ενώ το άλογο τους νανούριζε και τους λίκνιζε με τα κουνημάτά του.

Κάποτε όμως η δροσιά της χαραυγής επέδρασε απάνω τους και ξύπνησαν. Είχαν μουδιάσει και άρχισαν να αναδεύονται προσπαθώντας να σηκωθούν και να μαντέγουν που βρισκόταν. Πρώτος συνήλθε ο Λάμπρος κι έβγαλε την συνηθισμένη του κραυγή.

– Όπλες!

Αμέσως τον άκουσε ο Γιώργος και αντιφώνησε.

– Ωϊντες!

– Που βρισκόμαστε ωρέ Γιώργο;

– Μ' ξέρω κι εγώ, να μέσα στην κοφίνα μου φαίνεται.

– Για να ιδώ; τα ίδια κι εγώ!

– Για ανασήκου.

– Ταράζεται ωρέ; δεν μπορώ, ανασήκου εσύ.

– Ταράζεται το κεφάλι σου που είσαι μεθυσμένος.

Ύστερα από αρκετές προσπάθειες κατόρθωσαν τέλος να ανασπκωθούν και ν' αγκαλιαστούν. Είχαν σχεδόν ξεμεθύσει. Και τότε κατάλαβαν που βρισκόταν, και μουρμούρισαν και οι δυό μαζί μ' ένα στόμα.

– Άειντε, άειντε ωρέ χουνέρι που μας έπαιξαν οι κ..... οι Βασιλικιώτες!

Πολίται και χωρικοί Κονίτσας πανηγυρίζοντες εις Αγίαν Τριάδα.

Ο ΝΕΤΖΗΠ ΜΠΑΡΜΠΕΡΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΗΤΑΣ Ο ΤΖΟΜΠΑΝΟΣ

Ένας από τους παλπούς λαϊκούς τύπους της Κόνιτσας ήταν και ο Νετζήπ Τσιάμης ο μπαρμπέρης, που είχε το κουρείο του εκεί που είναι σήμερα το φαρμακείο του Ρούση. Ήταν κυνηγός άριστος· και μόλις του ζήταγε κανείς να του φέρει κανένα λαγό, άπλωνε το χέρι του.

– Δώσε μου, του έλεγε, δώσε μ' ένα κάρτο, (δηλαδή 5 γρόσια) και σε μιά ώρα δυό τον έχεις.

Ήταν το ιδιωμά του να πληρώνεται προκαταβολικά. Μόλις έπαιρνε το κάρτο, ξεκρέμαγε το ντουφέκι του από τον τοίχο, (με στουρνάρι στα παλνώτερα χρόνια και σφήκα και ουλάτη αργότερα) έκλεινε το μαγαζί ή άφηνε κανένα τσιράκι του όταν είχε, και τραβούσε για τον κάμπο.

Δεν πήγαινε και μακριά. Ως το Μπάμπλιακα, Γραβίτσια, Μειντάνια, Τοπόλιτσα, ή το πολύ πολύ ως τα Σέρβενα και την Παλιογορίτσα. Σε μια δυό ώρες, όπως υπόσχουνταν, ξαναγύριζε με το λαγό και με δυό αντάμα κάποτε. Και τους βαρούσε πάντοτε στο γιατάκι χωρίς να παίρνει σκυλί κοντά του.

Ο Νετζήπης ήταν και χωρατατζής άφταστος, και σκάρωνε και λογιαστές φάρσες και χουνέρια σε βάρος των αφελών συμπατριωτών του.

Μια μέρα μπήκε στο μαγαζί του ο Κήτας ο Κουτσουφλιανίτης ο Τζομπάνος, που δεν πατούσε στην Κόνιτσα παρά στο ξάμνηνο και στο χρόνο, και γύρευε να κουρευτή και να ξουραφιστή.

– Μπά! μπά! καλώς το μάρμπα Κήτα, σαν τα χιόνια.

Έκανε χαμογελώντας ο μπαρμπέρης, ενώ συγχρόνως έριχνε μια ματιά στα μαλλιά και στα γένια του έκτακτου πελάτη του που τάχε αφήσει και είχαν μεγαλώσει περισσότερο και από τα ποκάρια των προβατών του.

– Μα εσύ γίνκες σωστός παπάς, συνέχισε με το ειρωνικό του χαμόγελο ο Νετζήπης.

– Τι να κάνω μωρέ μάστορα, αποκρίθηκε ο μάρμπα Κήτας· στο

λόγγο που βρίσκομ' εγώ ποιόν θα ιδώ και ποιός θα με ιδή. Κόυτα μου τώρα μια στάλα μοναχά, γκρέμισε τα όλα για να ξαλαφρώσω, γιατί πιάνει ζέστ' απ' εδώ και πέρα και θα σκάσω.

– Κάτσε Κήτα, κάτσε.

Και ο Νετζήπης πήρε το γαλίδι και τη μηχανή του και άρχισε, χράτς - χρούτς. Μαζί με τις τρίχες έκοβε και αρκετά από τα αλυσμόνητα εκείνα οχληρά ζωΰφια που σαν μικροσκοπικό κοπάδι βοσκούσαν ανενόχλητα στο κεφάλι του μπάρμπα Κήτα, και που τώρα τελευταία στις ημέρες μας τα εξαφάνισε το σωτήριο *D.D.T.*

Αφού είχε τραβήξει αρκετές γαλιδιές, αφήνει για μια στιγμή τον πελάτη του ο Νετζήπης και πετάγεται στο χασάπικο του Νούσια Ντερντέκν. Τον φωνάζει ιδιαιτέρως, του λέει κάτι χαμογελώντας και κάνοντας χειρονομίες με υπονούμενα, και σε λίγο ξαναγυρίζει και συνεχίζει τη δουλειά του, αλλά κατά πρωτότυπο σύστημα. Αντί να του κουρέυει ολόκληρο το κεφάλι, του κούρευε μόνο το μισό με την πρώτη μηχανή, και κατόπι του κόβει και τα μισά τα γένεια.

Στο μεταξύ μέσα στο μπαρμπέρικο έχουν μαζευτεί κι άλλοι πελάτες καθώς και περίεργοι χασομέρηδες.

– Καλά ωρέ μπάρμπα Κήτα δε σε ρώτησα, του κάνει κάποια στιγμή ο Νετζήπης, πόσον καιρό έχεις να κουρευτείς; Θάχεις κανένα χρόνο όπως δήποτε.

– Μ' μ' δάχω καμιά δεκαριά μήνες σίγουρα.

– Καλά τότεπα γώ, συνεχίζει ο Νετζήπης με προσποιητή σοβαρότητα, αλλά θα με πάρεις στο λαιμό σου. Θα περάσει κανένας ζαπτιές ή ο Γιούζμπασης και θα βρω το μπελά μου.

– Γιατί μαστρο - Νετζήπη;

– Γιατί 'ναι Νόμος πως όποιος έχ' απάνω από έξι μήνες αζούριγος κι ακούρευτος θα πλερώνει φόρο. Πρέπει να βγάλεις πρώτα άδεια με πούλια, (Χαρτόσημα) και κατόπι νάρδς να κουρευτείς.

– Αλήθεια το λιάς; δεν τόξαιρα, έκανε αφελέστατα ο φουκαράς ο μπάρμπα Κήτας.

– Αλήθεια και παραλήθεια. Κόσια (τρέξε) γλήγορα στο Ζεϊνέλ Τσιάμη τον κιατίπη (γραμματικό) να σου φιάκει το χαρτί, να πάρ'ς και πούλια, να βρείς και δυό μαρτύρους να το υπογράψουν και να μου το φέρ'ς γιατί θα βρώ το μπελά μου. Και καλά που το δοκήθηκα, αλλοιώτικα θα πλέρωνα καμιά λίρα τζιζά (πρόστιμο) και χώρια και συ συνέχισε τάχα σαν αναστατωμένος ο έφτακαθαρισμένος Νετζήπ μπαρμπέρης.

– Και να πάω έτσ' όπως είμαι;

– Έτσ' έτσι, γιατί άμα σε σκολάσω και μας προδόκουν θα βρούμε το μπελά μας κι εγώ κι εσύ.

– Να πααίνω τότες.

Και ο δόλιος ο Κήτας μισοκουρεμένος και μισοξυρισμένος όπως ήταν, σωστό σκιάχτρο και παραλιέκατο, τράβηξε για το Ζεϊνέλ κιατίπη· ενώ ξοπίσω του έσκαγαν όλοι στα γέλια.

Ο Ζεϊνέλ Τσιάμης ο κιατίπης είχε στημένο τον πάγκο του σε μια γωνιά του παζαριού, έξω από το χάνι του Νταλήμπεη όπου το σημερινό ειρηνοδικείο, και έφιανε διάφορα αρζοχάλια (αιτήσεις). Κουβεντιασμένος δε από το Νούσια Ντερντέκη υποδέχτηκε τον Κήτα γελώντας, και τον ρώτησε τι ήθελε. Και όταν εκείνος του εξήγησε, του έγγραψε κάτι σ' ένα χαρτάκι και τον έστειλε στο Νικόλα Ρόμπολο όπου αγόρασε πούλια, και του τα κολήσανε και τα βούλωσε ο Νούσια Ντερντέκης, άλλη κάλτσα του διαβολού σαν ο Ντετζήπης κι αυτός, και προδυμοποιήθηκε να τον οδηγήσει μέχρι τον Τέγο Γιάκα το σαμαρά, στην άλλη άκρη του παζαριού, για να του υπογράψει την. .... άδεια κουρέματος ως μάρτυρας κι' αυτός. Εννοείται βέβαια ότι όλη η μαρίδα του παζαριού τους είχε πάρει στο κοντό, και οι πιο σοβαροί μαγαζότορες ακόμη έτρεχαν απο κοντά να ιδούν, και ξεκαρδιζόταν στα γέλια καθώς έβλεπαν τον καγαρό τον Κήτα με τα μισά (από τη μία πλευρά) γένια και μαλλιά άκοπα κι από την άλλη ξυρισμένα, σωστό παραλιέκατο, να τριγυρίζει στο παζάρι.

Στο τέλος όμως, παρ' όλη την αφελειά του κάτι κουτσοκατάλαβε κι αυτός ύστερα από το γερό δούλεμα που του έκαναν και σαν αποξουρίστηκε και βγήκε έξω από το μπαρμπέρικο.

– Αείντε ωρέ Νετζήπη, του είπε, να μου ..... τη μάνα αν ξαναπατήσω στο μαγαζί σου με το χάλι πόπαδα.

Μπαρμπέρης (κουρέας) και βοηθός του, επί Τουρκοκρατίας.

Ο ΚΑΚΑΝΤΡΑΤΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΑΔΕΣ

Αφού υπηρέτησαν αρκετά χρόνια στα καταδιωτικά αποσπάσματα της Τουρκίας σαν μπασιμπουζούκοι (άτακτοι) δυό φίλοι και ξάδερφοι αγάδες από τη γειτονική μας Κολώνια, ο Μέτσιος κι ο Γιάτσιος, απολύθηκαν κατόπι, είτε γιατί η Τουρκία είχε ειρηνέψει και δεν είχε πόλεμο, είτε γιατί οι κλέφτες είχαν προσκυνήσει και είχαν γίνει αρματωλοί.

Μή έχοντας λοιπόν άλλη ασχολία, και μη μπορώντας να κάνουν καμιά άλλη δουλειά (όπως όλοι σχεδόν οι τουρκαλβανοί Κολωνιάτες του καιρού εκείνου), εκτός από το να πολεμούν, ή μάλλον να πλιατσικολογούν· σοφίστηκαν το ακόλουθο κόλπο για να γωμοζούν.

Οπλισμένοι, φορώντας την παλιά στρατιωτική τους περιβολή, και παριστάνοντας τους ζαπτιέδες (Τούρκους Χωροφύλακες), πήραν σβάρνα τα χωριά της Επαρχίας μας, κι αλλού νυχτώναν, κι αλλού ξημερωνόταν.

Έδειχναν στους μουχτάρηδες (Προέδρους) των χωριών ένα Τούρκικο χειρόγραφο, τους έλεγαν πως πηγαίναν τάχα για υπηρεσία, και ζητούσαν κατάλυμα (κονάκι). Κι εκείνοι όπως ήταν επόμενο τους έστελναν σε διάφορα σπίτια όπου καλοπερνούσαν τρώγοντας και πίνοντας.

Σιγά - σιγά όμως βλέποντάς τους οι μουχτάρηδες να συχνοδιαβαίνουν από τα χωριά σαν κάτι να μυρίστηκαν, αλλά δεν τολμούσαν να τους αρνηθούν και τη φιλοξενία που ζητούσαν, γιατί αυτοί 'ταν σκλάβοι και ραγιάδες και οι Τούρκοι οπλισμένοι και αφεντικά.

Γυρίζοντας λοιπόν και τριγυρίζοντας οι δυό τουρκαλβανοί, έτυχε να ξεναπέσουν σ' ένα χωριό που ο μουχτάρης του τους είχε σταμπάρει για καλά πως ήταν μπαγαμπόντες, και δεν τους χώνευε. Είχε βρεί μάλιστα και τον τρόπο και είχε καταστρώσει το σχέδιο να τους ξεφορτωθεί μιά για πάντα· και μόλις του ζήτησαν κατάλυμα φώναξε ένα παιδί.

— Σύρε, του λέει, τους αγάδες στο σπίτι του Κακαντράτση, γιατί αυτός έχ' αράδα για κονάκι.

Και ο μικρός χωρίς δεύτερη κουβέντα τους οδήγησε, και

φώναζε τη σπιτονοικοκυρά και της εξήγησε ποιοί ήταν και τι ζητούσαν· αν κι εκείνη με την πρώτη ματιά που τους έριξε κατάλαβε.

- Πω, ετούτο είναι το σπίτι το Κακαντράτση; ρώτησαν οι αγάδες
- Ετούτο αφέντη μου, κοπιάστε.

Ανέβηκαν την πέτρινη εξώσκαλα, και η γριά μάνα του Κακαντράτση τους οδήγησε στον οντά της, όπου στρογγυλοκάθησαν στα αναπαυτικά μπάσια, και η σπιτονοικοκυρά τους άναψε φωτιά με ξύλα που έφερε, η νύφη της, γιατί 'ταν φθινόπωρο και έκαμνε λίγη γυχρούλα.

Τις κάπες και τα ντουφέκια των τα είχαν κρεμάσει στα περόνια.

- Ωρέ μπάμπω, να φέρνεις λίγγο ρακή, και κατόπι να σφάζεις ένα κόττα και να φιάνεις μ' αυτό ένα καλό πίττα για το βράδυ.

- Να φιάκω αφεντάκη μου.

Και τους έφερε τη ρακή, και μήλα καρύδια και σταφύλια για μεζέ. Οι αγάδες άδειασαν γρήγορα το πρώτο παγούρι, και ζήτησαν δεύτερο και τρίτο. Σαν νερό την έπιναν οι αδεόφοβοι.

Κατόπι ήρθαν στο κέφι. Πήραν έναν ταμπουρά που έσερναν μαζί τους και άρχισαν να τον παίζουν και να τραγουδούν. Ύστερα άρχισαν να στραβοκοιτάζουν και τη νύφη που ήταν όμορφη και γεροδεμένη λεβεντογυναίκα.

- Πω, ωρέ νύφα, πω έχεις καλό άντρα;
- Μ' για, έχω έναν Κακαντράτση, απάντησε διαφορούμενα εκείνη.
- Πω δεν θα εκείς καλό άντρα φαίνεται, πω εσύ να είχες ένα λεβέντη σαν τ' εμένα, ή σαν τον ξαδερφό μου το Γιάτσιο.

Στη δεύτερη κουβέντα του Τούρκου η νύφη δεν απάντησε καθόλου. Σηκώθηκε, βγήκε έξω, και τράβηξε για το χωράφι της λίγο πιο έξω από το χωριό, όπου ο άντρας της ο Κακαντράτσης όργωνε και έσπερνε σιτάρι.

Μόλις την είδε, πάτησε βαδιά στο χώμα το υνί του, και τα βόδια σταμάτησαν.

- Καλώς την τη γυναικούλα μου, της λέει. Τι τρέχει; γλιέπω σαν αλαφιασμένη μόρχεσαι.

- Τι να τρέχει. Για, ο μουχτάρης μας έστειλε δυό παλποζαγάρια Κολωνιάτες Τούρκους για κονάκι σπίτι μας.

Χαμογέλασε ο Κακαντράτσης που ήταν μνημένος και κουβεντιασμένος με το μουχτάρη όπως φαίνεται.

- Δεν πειράζει ας τους έστειλε.
- Μας έβαλαν να σφάζωμε κόττα, να φιάκωμε πίττα, μας πίνουν τη

ρακή μας, και ..... εδώ κόμπιασε.

– Και.....

– Και άρχισαν να με πειράζουν κιόλας τα βρωμόσκυλα ξέσπασε αγριεμένη.

Και του τα διηγήθηκε όλα με λεπτομέρειες. «Μη στενοχωριέσαι, της είπε ο άντρας. Ξαναγύρνα στο σπίτι και μη τους κοντοζυγώνεις. Σαν γυρίσω εγώ σε καμιά ώρα θα ιδείς τι χουνέρι έχω να τους κάμω. Άειντε πήγαινε».

Και η νύφη ξαναγύρισε.

Στο μεταξύ οι αγάδες εξακολουθούσαν να ρουφούν και να τραγουδάνε.

Με το ηλιοβασίλεμα ακούστηκε απ' έξω μια στεντόρεια φωνή.

– Ω γυναίκα, έβγα να κλείεις τα βόϊδια.

– Πω! ποιό φωνάζει έτσι; ρώτησαν οι αγάδες.

– Ο άντρας μου, γυρνάει απ' το χωράφι, απάντησε η νύφη.

Κι έτρεξε αμέσως έξω.

– Πω ντάλιε τι σιόϊμ (για να ιδούμε) τι σοϊ άνδρωπος είν' αυτός που φωνάζει έτσι τόσο δυνατά, είπε ο Μέτσιος στο Γιάτσιο και πρόβαλε στο παράθυρο.

Κατόπι γύρισε προς τον συντροφό του.

«Μα τι να ιδείς! του λέει αρβανίτικα. Θερίο άντρας. Έχει ένα μπόϊ ίσα με το τσιατί (στέγη), και κάτι μάτια μεγάλα σαν φλυτζάνια και κάτι χέρια και πλάτες σαν λιοντάρι».

Τρομαγμένοι τώρα οι δρασύδειλοι Τουρκαλβανίτες, παράτησαν τον ταμπουρά και το τραγούδι τους, και συμμαζεύτηκαν και οι δύο μαζί στη μιά κορφή στο μπάσι, αφήνοντας την άλλη για τον οικοδεσπότη που δεν άργησε ναρθεί.

Μπήκε περήφανος και καμαρωτός. Καλησπέρησε τη μάνα του, και κρέμασε το ταλαγάνι του.

Ήταν γηλός, και πολύ δυνατός και γεροδεμένος άντρας, σωστό λιοντάρι όπως τον περιέγραψε ο Μέτσιος. Στη μέση είχε ζωμένο το σιλάχι του και περασμένα κουμπούρα και Χαντζιάρι.

Έβγαλε τα τσαρούχια του και προχωρώντας για να καθήσει στην κορφή καμώθηκε πως τάχα τότε πρωτοείδε τους αγάδες.

– Τι είν' ετούτ' εδώ μωρ' μάνα; ρώτησε χωρίς να καταδεχτεί να μιλήσει στους ίδιους.

– Αγάδες παιδάκι μου, τους έστειλ' ο μουχτάρης για κονάκι απόψε στο σπίτι μας.

– Αγάδες; σ..... είπε ο Κακαντράτσης προφέροντας τη λέξη του

Καμπρόν.

Κάθησε κοντά στο τζάκι, και άρχισε να ρουφάει αυτός τη ρακή, ενώ οι δειλοί τουρκαρβανίτες είχαν μαζευτεί σαν οι χελώνες στο καβούκι τους μουρμουρίζοντας αρβανίτικα. «Λιανέτ μουχτάρ κου να τριγκόβε ...» Παλημουχτάρη που μας έστειλες.

Σαν νύχτωσε για καλά και ήρθε η ώρα του δείπνου, ρώτησε ο Κακαντράτσος τις γυναίκες.

– Τι έχετε για φαΐ.

– Έχωμε κόττα σφαγμένη και την εφιακάμαν πίττα.

– Κόττα - πίττα! ώ, ώ. Και τι κάθεστε, φέρτε να φάμε, και βγάλτε και κρασί μπόλικο. Οι αγάδες στην άκρη στο μισοσκόταδο δεν έβγαζαν ούτε τσιμουδιά.

Μόλις έφεραν το χαμηλό τραπέζι τον σουφρά:

– Εδώ βάλτε τον τους λέει ο Κακαντράτσος. Και τον έστρωσαν όχι στη μέση, αλλά από την δική του μεριά.

Απόδεκαν απάνω την πίττα, κάθησαν, κι ενώ έτοιμαζόταν ν' αρχίσουν, σαν κάτι να θυμήθηκε ο Κακαντράτσος στράφηκε στις γυναίκες.

– Δώστε μωρέ για γωμί και κρεμμύδι με λίγο αλάτι στους αγάδες για να δειπνήσουν και αυτοί· κρίμα είναι να μείνουν νηστικοί, τους λέει χαμογελώντας κοροϊδευτικά, βάλτε τους κι έναν κόμπο νερό για να μη γκιρλωθούν (πνιγούν). Και σε λίγο, ενώ οι σπιτονοικοκυραίοι γευόταν την υπέροχη πίττα, οι αγάδες - που την είχαν παραγγείλει - ροκάριζαν ανόρεχτα και τρομαγμένοι στην άκρη τους τη σκληρή και μπαγιατική μπομπότα με τα καυτερά κρεμμύδια και το άλας για προσφάγι τους, σιγομουρμουρίζοντας στη γλώσσα τους. «Πω τι Κακαντράτσ' είναι τούτο μα το Θεό! Τούτο είναι δερίο μοναχό. Που μας έστειλ' ο κ..... ο μουχτάρης ο αναδεματισμένος. Ο Αλλάχ να μας βοηθήσει να βγούμε ζωντανοί από τα χέρια του.....».

Και σαν απόφαγαν, ο Κακαντράτσος συνέχισε να ρουφάει το κρασάκι του και σιγοτραγουδούσε. Κατόπι έστειλε τη γριά για να πλαγιάσει, και σηκώθηκε κι αυτός με τη γυναίκα του.

Και όταν βγήκαν έξω στη σάλα, άρχισε να της λέει δήθεν σιγανά αλλά αρκετά δυνατά ώστε να τον ακούσουν οι αγάδες.

«Σαμάρωσέ μου το μουλάρι να τόεις έτοιμο. Απόγε θα σ'κωθώ να τους κλαδέγω τους αγάδες, αλλά πρώτα θα τους ..... (Εδω πρόσεσε λόγια που δεν γράφονται) για να μάθουν να πειράζουν τη γυναίκα μου και να της λέν βρωμόλογα. Κατόπι θα τους φορτώσω να πάω να τους γκυλήσω πέρα στα σκέμπια στο βαθύλακκο. Εκεί

δα τους φαν τα όρνια και δεν δ' απομείνουν παρά μοναχά τα κόκκαλά τους κι' αυτά ποιός μπορεί να κατεβεί για να τα βρεί».

Φόβος και τρομος κυρίεψε τότε, σαν τ' άκουσαν, τους δρασύδειλους τουρκαρβανίτες.

– Να παίρνουμε τα ντουφέκια να το σκοτώνομε, είπε ο Μέτσιος που ήθελε να φαίνεται σαν πιο παληκαράς.

– Κι αν μας προφταίν' αυτός πιο γρηγορώτερα;

– Τότε να τον βάνομε στον ύπνο και να φεύγομε το γρηγορώτερο.

Κι έτσι αποφάσισαν.

Θα ήταν περασμένα μεσάνυχτα όταν έβαλαν σε ενέργεια το σχέδιό τους. Βγήκαν σιγά - σιγά στη σάλα, και με προσοχή άρχισαν να ανοίγουν την εξώθυρα.

Για κακή τους τύχη όμως ο Κακαντράτσης (που μόνο για να τους τρομοκρατήσει για να μην ξαναπατήσουν στο χωριό του ήθελε, κι όχι να τους σκοτώσει) είχε δεμένο εκεί απ' έξω ένα πελώριο μαντρόσκυλο που μόλις τους αντιλήφθηκε άρχισε αμέσως να γαυγίζει μανιασμένο.

Γάβ, γούβ, γάβ, γουβ.

Πετάχτηκε ο σπιτονοικοκυρης στο παράθυρο.

– Επ, ποιός είναι; πίσω γιατί σας έφαγα, αντίχησε βροντερή η φωνή του.

Άπραχτοι και τρομαγμένοι πισογύρισαν στον οντά ο Μέτσιος κι ο Γιάτσιος.

– Πω τώρα τι να κάνωμε;

– Να φύγωμ' από το παραθύρι πρότεινε ο Μέτσιος.

Και πλησιάζοντας στο ένα από τα δύο παράθυρα του δωματίου άρχισε να δοκιμάζει τα ξύλινα καγκελά του. Δεν ήταν και τόσο γερά και δεν άργησε να τα σπάσει.

Ο σκύλος του Κακαντράτση έγινε χωρίς να το θέλει ακούσιος βοηθός τους σκεπάζοντας τον κρότο με τα γαυγίσματά του. το παράθυρο εξ άλλου δεν έβλεπε προς την αυλή.

Πρώτος πέρασε ο Μέτσιος από το άνοιγμα και γλυστρώντας σωριάστηκε έξω στο σοκκάκι.

Ο Γιάτσιος του έδωσε τα ντουφέκια και τον ακολούθησε. Καθώς κρεμάστηκε όμως τον κατήφορο, κάποιο από τα ρούχα του πιάστηκε σε ένα από τα σπασμένα ξύλα του παραθυριού κι έμεινε κρεμασμένος και μετέωρος. Δεν κατάλαβε καλά τι του είχε συμβεί, και νόμισε απάνω στην τρομάρα του πως τον είχε τσακώσει κιόλας ο φοβερός Κακαντράτσης.

– Μέτσιο, ώ Μέτσιο, με ζούρι μούα μώϊ λιανέτ (με τσάκωσε) φώ-
ναζε τρομαγμένος.

– Γκαργιέτ ωρέ, γκαργιέτ, (κουράγιο) του απάντησε ο άλλος τρα-
βώντας τον από τα πόδια.

Τέλος πάντων, άλλο από το τράβηγμα, άλλο από τα τινάγματα που
έκανε ο ίδιος, σκίστηκε το ρούχο εντελώς, κι ο πανικόβλητος αγάς
σωριάστηκε φαρδύς - πλατύς στο καλντερίμι.

Χτύπησε και λίγο, αλλά ποιός τα λογάριαζε αυτά. Σηκώθη-
κε ευδής και πήραν δρόμο και οι δυό τους. Φευγάστε ποδαράκια
μου να μη σας Χ..... ο κ.....

Λαχανιασμένοι σταμάτησαν έξω από το χωριό να
ξανασάνουν· κι αφουκραζόταν μην τυχόν και τους κυνηγήσει ο Κα-
καντράτσος, που πραγματικά είχε παρακολουθήσει τη φυγή τους
την τελευταία στιγμή και ξεκαρδίστηκε στα γέλια.

Αφού οι θρασύδειλοι φυγάδες ξεκουράστηκαν ελάχιστα
λεπτά και ετοιμάστηκαν να φύγουν:

– Αχ ωρέ Μέτσιο, του λέει ο Γιάτσος, σρούαμ, γκούνεν ω ντερζή
(λησμονήσαμε την κάπα).

– Σπετούαμ κόκεν εδέ μπίδεν (χαλάλι γκούνεν, (γλυτώσαμε το
κεφάλι και τον πισινό μας χαλάλι την κάπα) του αποκρίθηκε εκεί-
νος.

Σε άλλη στήλη που έκαναν μακριά από το χωριό, ο Μέτσιος
θυμήθηκε και τον ταμπουρά του που τον είχαν παρατήσει κι αυτόν
μέσα στο σπίτι του Κακαντράτσος· αλλά τον έκανε κι αυτόν χαλάλι
θέλοντας και μη....

Είναι περιττό να προστέσουμε πως ούτε ξαναπάτησαν οι
δυό φίλοι αγάδες στο χωριό του Κακαντράτσος.

Δελθινάκι Ηπείρου.

ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΓΚΟΓΚΑΚΩΣ ΤΑ ΦΛΩΡΓΙΑ

Είχε παραγεράσει πιά η γριά Γκογκάκω, είχε γίνει σωστό κούσιαλο ντίπ για ντίπου. Τάχε περασμένα τα εννενήντα, κι είχε μαζωδή κι είχε καταντήσει μιά χούφτα άνθρωπος, μια χεργιά κόκκαλα. Τα μαλλιά του κεφαλιού της είχαν μισομαδευτή σαν της παλιοπροβατίνας, και το τομάρι της είχε ζαρώσει σαν του μπάκακα. Μαζωμένη σωρός στην κορφή στο τζιάκι, και τυλιγμένη με του σχωρεμένου τ' αντρός της το ταλαγάνι, συμπούσε αράδα τη φωτιά γιατί δεν είχε κόμπον γαίμα οχπάνω της και κρύγιωνε σαν τα παλιοζάγα-ρα.

Που και που καμιά φορά τσιακλάιζε και τόστρωνε και στο τραγούδι ή στο μοιργιολόϊ. Κάποτε πάλι, σύντας έκαμνε καλόν καιρό και λιακάδες η μπάμπω ζουντάνευε. Πέταγε το ταλαγάνι, και σπκώνουνταν κι έβγαινε στον ήλιο όπου κάδουνταν αντάμαμε τες γειτόνισσες και στούσε το μασιλάτι. Ο νους της λαγάριζε, θυμιούνταν τα παλιά της, νοιάζονταν για το νοικοκυριό και ορμήνευε τες νυφάδες της πως να κάμνουν τες δουλειές και πως να τρανεύουν τα μικρά τους.

«Μώρ' νύφη, το παιδί το γλιέπω λαγανιασμένο και μπούχαβο. Θάχει παρ' από μάτι. Φέρτο για γύρα στο γκαπνό, ή παρ' ένα γκόμπο άκριτο κι αχίριγο νερό και νίγτ' ανάποδα, βγάλτου και τα σκουτιά τ' ανάποδα, ντύστο μ' άλλα παστρικά, και βάλτου και γι' αλάτι στο στόμα του για να του περάσει ντίπου δε σας κόβει;»

Σαν έβλεπε την άλλη νύφη της να παιδεύεται ώρες ολόκληρες να βαράει το γάλα στη ντομπολίτσα για να βγάλει το βούτυρο. «Τι σκοτώνεσαι και τυρανιέσαι μώρ' νύφη. δε γλιέπ'ς που στόχουν χουγιαγμένο;» της έλεγε. «Πάρ' από τη φτερωτή του μύλου κι από δυό πηγάδια γι' άκριτο κι αχίριγο νερό, δέσε τρίγια κλωνιά βασιλικόν, και μ' αυτόν ράνισ' το γάλα σου σαράντα βολιές. Σαράντισέ το να ιδής πως βγαίνει το μαζούλι μια χαρά, ως πότε θα ζω να σας ορμηνεύω;».

Αλλά η ζουντάνια και το κουράγιο της γριάς γρήγορα ξαναχάνουνταν αντάμα με τον ήλιο και με την καλοκαιριά. Μόλις χαλούσε ο καιρός, ξανάπαιρνε πάλι το ταλαγάνι της, μαζευόταν στην

κορφή, και ξανάρχιζε να συμπάει τη φωτιά μουρμουρίζοντας και ξωλαλιώντας.

Οι δύο νυφάδες της η Τόλαινα κι η Νικόλαινα, στενοχωριούνταν και φαρμακώνονταν όσο την έβλεπαν να χειροτερεύει και να ξεκουτιάζεται, όχι γιατί λυπιούνταν που θα πέθνισκε και θα την έχαναν (αυτή τόχε φαγωμένο τώρα πια το γωμί της) αλλά στενοχωριούνταν που θάπαιρνε κοντά στο τάφο της και το μυστικό της. Δε θα μάθαιναν ποτέ τους που είχε κρυμμένον τον τενεκέ με τα φλωριά που τόξεραν καλά πως τάχε από τον άντρα της κι από τον πεθερό της κι από τον παραπεθερό της ακόμα τον ξακουσμένο πρωτομάστορα το Σίμο. Του κάκου την καλόπαιρναν και την παρακαλούσαν.

– Αμάν μώρ' μάνα, μαρτύρα μας που τάης τα γράσια βαλμένα; Γλιέπεις... κι εμάς οι άντρες μας όσο τα γυρίζουν, δεν είμαστε πλούσιοι εσύ σαι μ' ένα ποδάρι στο μνήμα, είναι κρίμα να παν χαμένα».

«Έχω κάτι λιγοστά, απαντούσε η γριά, αλλά τι λιμαντάρεστε; (διανοείσθε). Να τα βγάλω 'πὸ τώρα να σας τα μοιράσω, και κατόπι να με πάρετε σβάρνα και να με κάμετε σκύβαλο; Όχ! αυτό δεν γιένται, έχομε και ζωή έχομε και θάνατον· μήνα ξέρω πόσο θα ζήσω ακόμα;».

– Μαρτύρα τα μωρ' μάννα, βγάλτα να τα ιδούμε και δε στα παίρνουμε έχετα μέσα στο γκόρφο σου.

– Όχ' αυτό δε γιένεται, απαντούσε στερότυπα και με πείσμα η γριά, σα νοιώσω το θανατό μου ετότε θα σας τα μαρτυρήσω, τώρα ακόμα είμαι στα ποδάρια μου.

Και άλλοτε πάλι.

«Που έχω γω φλωργιά; δεν έχω τίποτα. Φέρτε μου φαϊ, δώμτε μι' αρμάζουμο, φιάστε μ' αραποστόπιτα· άειντε, και θα σας πω κι ένα τραγούδι.

Οι νυφάδες τραβούσαν τα μαγουλά τους. «Οι πικρές! έλεγαν, όσο πάνει και το χάνει χειρότερα, θα καταντήσει ντίπου μπέμπελο και θα παν τα φλωργιά χαμένα, θα πρέπει να σκάγωμ' όλα τα κατώγια και να γκρεμίσωμε το σπίτι για να τα βρούμε. Καλά κι αν τάχει μέσα, αν τάχ' όζω πθενά τρυπωμένα στα κηπώματα ή στα χωράφια;...

Στα χαμένα αναζγκούλευαν όλες τες τρύπες και τες άκρες του σπιτιού. Του κάκου αλευρογύριζαν την καρσέλα τα στρώματα και σκουτιά της μπάμπως σαν έβγαινε και κάθουνταν όζω στο προσή-

λιο ή πήγαινε προς νερού της στο κενέφι· δεν έβρισκαν τίποτε. Έσκαζαν λοιπόν και πλάνταζαν οι δυό συννυφάδες, και μη έχοντας που να ξεμολογηθούν τον πόνο τους να ξεντουχάνουν (γιατί οι άντρες τους ήταν μακριά στο ταξίδι πέρα στο Ελληνικό) τον ξεμολογήθηκαν σές γειτόνισσες που ήξεραν πως η γριά Γκογκάκω βαστούσε παλιό κουμπόδεμα. Εκείνες τες λυπήθηκαν, και σκώθηκαν και πήγαν κι αυτές στη σπαγγοραμένη πεθερά τους.

– Μώρ' Γιώργαινα, της λέν, τι καϊτεράς; εσύ σαι τώρα μ' ένα ποδάρ' στο μνήμα, σήμερα είσαι αύριγιο δεν είσαι. Γιατί δε βγάζεις τα φλωργιά να τα δώκς στες νυφάδες σου να μη παν χαμένα;

– Μη τόχετε χαμένο; Ποιά φλωργιά; Τα χάλασα, δεν έχω τίποτα, κι αν έχω και πέντε παράδες δεν ξέρω πόσο θα ζήσω ακόμα, αφήστε με, ξεφορτωθήτε μου.

Έτσι απαντούσε γινατωμένη η γριά Γκογκάκω, και κάποτε που τύχαινε να μη τη βρούν με καλόν άγγελο αρχινούσε και τες κατάρες κιόλας· είτε γιατί της παρασκαλνούσε στ' αλήθεια ο νους και τσιακλάτιζε, είτε γιατί 'ταν κογιόνα και τόκαμνε μαζούς και ξεπίτηδες. Κοντά σές άλλες τόμαδε κι η Αγγέλω τς; Γιοκοζιούνως και πήγε κι αυτή και την παρακάλεσε. Σαν είδε όμως πως η γριά είχε κεφάλ' Αρβανίτικο κι αγύριστο.

«Με το καλό, τους λέει, δε γίνεται τίποτα. Θα ξελολιάση ντίπου λίγο - λίγο η μπάμπω και θα ξεκουτιαστή, και τότε δε θα ξέρει ούτ' αυτή η ίδια που τάχει. Τώρα ξέρει, είν' ακόμα στα λαϊκά της και δέλ' και κάμ' ολοένα τη χαζή. Δεν είναι χαμένη. Μπορεί να τσιακλατίζη κάπου - κάπου καμιά βολά, αλλά ξανάρχεται γλήγορα στα σωστά της. Τώρα χρειιάζεται μαστοριά για να της τα βγάλωμε.

– Και τι λες να κάμωμε; ρώτησαν οι νυφάδες. «Κάτι που το συλλοϊστηκα από τα προχτές ακόμα. Θα τής κάμωμ' ένα χουνέρι (μονοχά να θελήσ' κι η παπαδιά) που θα βγάλ' και τα φλωργιά χορεύοντας, και θα γελάση και το παρδαλό κουτάβ' ακόμα σαν μαδευτεί στο χωριό». Και η Αγγέλω άρχισε να τους αναπτύσει το σχέδιό της.

Σαν τελείωσε, οι δυό συννυφάδες δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν τη χαρά και τον ενθουσιασμό που τους έμπνευσε η πολυμήχανη Αγγέλω. την αγκαλιάσανε και τη φίλησαν.

– Αν μας το καταφέρει αυτό, θα σας πάρωμ' απ' ένα φουστάνι κι απ' ένα ζευγάρ' τσαρούχια αντάμα με την παπαδιά, της είπαν.

– Το καταφερμένο.

Και η Αγγέλω έφυγε κοσιάτη για να πάει να βρεί τη συντρόφισσά

της την παπαμούσαινα να της αναπτύξει το σχέδιο για το καινούργιο χουτζιούμι που θα σκάρωναν.

Η Αγγέλω ήταν η μεγαλύτερη καλπουζάνα και χωρατατζού του χωριού. Την έβρισκες όπου ήθελες. Στο πηγάδι, στα ξύλα, στα καζάνια, στο ξεφώκισμα, και σ' αυτά ακόμα τ' αργαστήρια στο μεσοχώρι, διασκέδαζε όλο τον κόσμο με τα σιακάδια και με τα χαμπέρια της, καθώς και με τα πολύ τολμηρά και ξανέντροπα πειράγματά της.

Αν θα πεις και για τα νέα του χωριού; τάξερε όλα απ' όζω κι ανακατωτά· ήταν σωστή εφημερίδα. Ποιός γεννήθηκε, ποιός πέθανε, ποιός αρραβωνιάστηκε, ποιός χάλασε την αρραβώνα κι έριξε πίσω τα ειδήσματα, ποιός παντρεύεται, ποιά έκαμε κοπέλι (νόδο) και τι τόκαμε, ποιά νιόγαμπρα αποδέθηκαν, ποιές συννυφάδες ή γειτόνισσες ή πεθερονύφες μάλωσαν και τι φωνάχτηκαν συνατές τους· όλα αυτή θα τα μάθαινε. Κάθε λίγο τόγαμανία να σκαρώνει διάφορα χουτζιούμια και φάρσες στους δικούς και γνωστούς της, και κατόπι τους κοροϊδευε και γελούσε με ταύτους, αλλά όχι με κακία, δεν ήταν κακόγυχη. Ήθελε πάντα να γελάει και να αστειεύεται γιατί τέτοια ήταν η φιασιά της. Είχε κι ένα ελάττωμα η κυρά Αγγέλω. Έκλεβε που και που κανένα φρούτο ή κανένα σταφύλι από τα ξένα χτήματα, (πράγμα πολύ συνηθισμένο στον κατρώ εκείνο) και όταν πάλι περνούσαν την άνοιξη τα βλάχικα κοπάδια από το στενό σοκάκι της, αυτή καθισμένη στην πόρτα της έκοβε με το γαλίδι λίγους φλόγους μαλλί απ' όσα πρόφταινε.

«Να φιάκω κανένα ζευγάρ' τσιεράπια για τα παιδιά, έλεγε, έχουν οι μπουρντζόβλαχοι, δεν τους σώνω, είμαι φτωχιά».

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε και καναδυό άλλα ανέκδοτα από τη ζωή της παράξενης αυτής αντρογύναικας.

Ήξερε αρκετά γιατροσόφια, αλλά η μεγάλη της ειδικότητα ήταν το μάζεμα του οφθαλμού. Έπαιρνε μιά πυκνάδα, την έδενε με το ζουνάρι γηλά στην κοιλιά του αρρώστου, τη στριφογύριζε κάμποσο, και κατόπι βουτούσε ένα μποτσόνι (πήλινο βάζο) μέσα στο βραστό νερό, και τόβαζε σαν βεντούζα απάνω στον οφθαλό για να ξαναμαζευτή στη θέση του.

Κάποτε πάλι, ντραβαλίζονταν με την πεθερά της την Κυπαρίσαινα, όπως έλεγαν, κι η Αγγέλω της είπε.

– Όλα στα φέρω, όλα στα κουβαλώ. Ξύλα, οξυά, κλαδιά, δαδί, χορτάρια, καλαμπόκια... Και πάλιε δεν έεις ευχαρίστησι, κι όλο

σκούεις κι όλο φωνάεις.

«Σαν τι μου φέρ'ς μωρή; αποκρίνονταν η γριά. Το γομάρι μου που τόχ' αγορασμένο ο γυιός μου, και το σαμάρι μου κι η τριχιά μου τα κουβαλούν. Κι ο τροβάς και το γωμί που παίρ'ς κοντά, όλα δικά μου είναι. Και το τσικούρι μου, κι η κοσόρα μου, και τα τσαρούχια που φοράς».

Δε χασομεράει λοιπόν η Αγγέλω, κι ένα καλό πρωϊ, φορτώνει στο γαϊδούρι όλα της τα σύνεργα: τσεκούρι, κοσόρα, τον τροβά με το γωμί, κρεμάει και τα τσαρούχια της στο σαμάρι, και κατόπι το αμολάει στο δρόμο και η ίδια κρύβεται για να ιδή τι δ' απογίνη.

Άργά πολύ, είχε πάει ο ήλιος δυό οργιές όταν το πήρε χαμπέρι η γριά.

– Μπά! τι γυρευ' εδώ το γομάρι, άρχισε να μουρμουρίζει. Δεν πήγ' η νύφη στο λόγγο, ή της έφυγε και θα το γυρευεί;. Αρχισε να ρωτάει τες γειτόνισσες μην είδαν τη νύφη της, αλλά καμιά δεν την είχε ιδεί να πηγαίνει τον ανήφορο όπως κάθε μέρα αντάμα με τη συντροφιά.

«Μπά μολόπημα να μολογιέται... Το γομαρ' με όλα τα τσιακαμίκια φορτωμένο γύρισε στο σπίτι κι αυτή πουθενά... Για ιδές! έχ' και τα τσαρούχια κρεμασμένα. Τι μπελιά... ζυπόλυτ' έφυγε; Μπα Χριστός και Παναγία:» Και σταυρακοπιόταν η γριά. Οι γειτόνισσες είχαν μαζευτεί κι έκαμναν χάσι. Άξαφνα, νάσου και παρουσιάζετ' η Αγγέλω μπροστά τους χοροπηδώντας ζυπόλητη.

– Άειντε μανά, της κάνει, γιατί δεν πάεινε το γομάρι σου στο λόγγο μοναχά του για να σου φέρει ζύλα; Γιατί δεν πάεινε το σαμάρι σου, η τριχιά σου, το τσικούρι κι η κοσόρα σου, τα τσαρούχια σου γιατί δεν πάειναν μοναχά τους;

Έσκασ' όλ' η γειτονιά στα γέλια, κι η γριά ούτε της ζανάειπε κουβέντα πια.

Άλλοτε πάλι η Αγγέλω, σαν έφερνε καλό δαδί ρετσινάτο, πήγαινε από τον πέρα μαχαλά απ' τους Σαρσάδες, και διέσχιζε όλο το χωριό καταμεσής για να τη δουν ο κόσμος. Αν θα πείς και για τα πανηγύρια τους γάμους και τες χαρές, η Αγγέλω ήταν πρώτη και καλλύτερη. Έτρωγε με το σωρό, ρουφούσε τον περιδρομο, και ήταν ικανή να χορεύει ώρες ολόκληρες. Η μανία της ήταν να τα πίνει κόντρα με τους άντρες και όποιοι δεν ήταν παλιοί μπεκρήδες δεν μπορούσαν να τα βγάλουν πέρα μαζί της: τους μεθούσε και τους έφιανε κουρέπετα. Κατόπι τους έστρωνε στην κοροϊδία και στο περιγέλιο. Και τα πειράγματά της ήταν τόσο καυστικά και τολμηρά, που

έκαμναν τους άντρες να ξεκαρδίζονται στα γέλια και τες γυναίκες να ντρέπονται και να κοκκινίζουν.

«Για άντρα σ' είχε να σε κάμ' ο θεός, της έλεγαν, κι αλάθωσε και σ' έκαμε γυναίκα».

Τέτοια λοιπόν ήταν με λίγες γραμμές η κυρά Αγγέλω, που υποσχέθηκε στες νυφάδες της γριάς Γκογκάκως πως θα έκαμνε τη μπάμπω να φανερώσει που έκρυβε το γερό της κομπόδεμα.

Αλλά και η Παπαμούσαινα, η άλλη γειτόνισσά τους που διάλεξε η Αγγέλω για βοηδό στα σχεδιά της, δεν ήταν μικρή. Μ' όλο που ήταν χήρα, και παπαδιά κι όλας, της άρεζαν πολύ κι αυτήν ης τα γλέντια, τα χωρατά, και τα χουτζιούμια. Μολογούσαν οι παλλοί, πως συχνά τες αποκριές ντυνόταν μασκαράδες ανάμα με την Αγγέλω (πράγμα που καμιά σχεδόν γυναίκα δεν τόκαμνε την εποχή εκείνη) και τριγύριζαν στα σπίτια του μαχαλά και σ' άλλωνών γνωστών τους. Μια φορά μάλιστα τες αποκριές η παπαδιά μεταμφιέστηκε σε Τούρκο ταξιντάρη, (εισπράκτορα) και καβαλώντας ένα άλογο, πήγε ίσια και ξεπέζεψε στο σπίτι του μεγάλου Κοτζάμπαση γειτονά της του Κωτούλα που ήταν και αζάς στο Μεχκεμέ (Τουρκ. Δικαστήριο) της Κόνιστας, και του ζήτησε κονάκι και τα ρέστα.

Ο Γέρο Κωτούλας την υποδέχτηκε, όπως συνήθως υποδεχόταν όλους τους Τούρκους υπαλλήλους γιατί ήταν και μουχτάρης εκείνη τη χρονιά, και επειδή ήταν αποκριές τη φώναζε στο τραπέζι να τη φιλοξενήσει. Και δε θα την καταλάβαινε ασφαλώς ως το τέλος αν δεν πρόδιναν το μυστικό οι γειτόνισσες, που τους είχαν λυθεί τ' άντερά τους και δεν μπορούσαν να κρατήσουν κολάϊ τα γέλια όπως και η μεταμφιεσμένη παπαδιά. Στο τέλος γέλασε και ο ίδιος ο πάντοτε σοβαρός και αξιοπρεπής γέρο Κωτούλας καταλαβαίνοντας τη γκάφα του.

Αυτή λοιπόν την όμοια της γλεντζού και χωρατατζού χήρα παπαδιά πήγε και βρήκε η Αγγέλω φεύγοντας από το σπίτι της γριάς Γκογκάκως.

– Θέλεις, της λέει, να κερδίσεις ένα ζευγάρ' τσαρούχια τελιατίνια κι ένα φουστάνι Λαρσινό, και να κάμωμε και καινούργιο χουτζιούμι που να μολογιέται;

– Και το ρωτάς, ποιός γκαβός δε δέλ' τα μάτια του μωρή καγαγγέλω, Πέ μου πως και τι θα κάμωμε.

– Κάτσε.

Και η Αγγέλω άρχισε να της αναπτύσσει το σχέδιό της σχετικά με

τον τρόπο που θα μεταχειριζόταν για να κάνουν τη σπαγγοραμένη γριά να βγάλλει στα φόρα τα φλωριά που κιντύνευαν να παν χαμένα. Η παπαδιά άκουγε με προσοχή, και κάθε τόσο ξέσπαγε σε γέλια και χτυπούσε παλαμάκια.

Είχαν περάσει αρκετές ημέρες απο τα γεγονότα που αφηγηθήκαμε παραπάνω. Ήταν σούρουπο. Η γριά Γκογκάκω τυλιγμένη στο ταλαγάνι της, συμπούσε όπως πάντα τα κούτσουρα που σπιδοβόλιζαν ολόγυρα στη βάτρα και σιγομουρμούριζε.

– Νυφάδες, νύχτωσε γλιέπω. Που είναι τα παιδιά; συμάστε τα. Ήρθαν τα ζουντανά, τα κλεισέταν; Ανάγτε για φέξη.

– Για ίσια, μάνα, δ' αναύωμε.

Και η Νικόλαινα φέρνοντας μιά χεριά δαδί, άναγε δυό τρείς αγκίδες και τες σκάριασε ψηλά στον κατάμαυρο φεγγίτη. Η ογγίσα μισοφωτίστηκε, και οι νυφάδες έκατσαν στο σαντούκι σιγομουρμούριζοντας και κρυφομιλιούντας. Η γριά σώπαινε. Ποιός ξέρει που να πλανιόταν ο μισοδολωμένος νους της. Άξαφνα, δυνατά χτυπήματα και βροντερά πατήματά αντήχησαν στη σκάλα. Πετάχτηκαν οι νυφάδες να ιδούν τι ήταν, κι έμπηξαν φωνή.

Δυό αρματωμένοι φουσανελλάδες άγριοι και μαυρομούτσουνοι χώθηκαν στο δωμάτιο.

– Πο μη κρένει κανένα πο μη βγάζει μιλιά το σκοτώνω, έκανε ο πρώτος κουνιώντας απειλητικά την κουμπούρα του.

– Μπομπώ η πικρή! Αρβανίτες ζορμαπάδες, έκανε η Τόλενα.

– Το γκρόσια μαρέ! το γκρόσια, που το έχετε το γρόσια; έσκουζε και ο δεύτερος φουσανελλάς σείοντας απειλητικά το γιαταγάνι του.

Η γριά βλέποντάς τους λαχτάρησε και τυλίχτηκε σαν από ένστικτο μέσα στο ταλαγάνι της.

– Δέν έχομε γρόσ' αφέντη μου, που να τα βρούμε; είμαστε' εφτωχές, έκανε η Νικόλαινα.

– Το μπάμπω έκει, το μπάμπω, ξέρειμ εμείς, έκωμε κολαούζο. Που είναι το μπάμπω; συνέχισε ο Αρβανίτης, και προχωρώντας προς το τζάκι την ανακάλυψε κι αρχίνησε να την αλαποτινάζη.

– Πω σήκω απάνω ορέ σκατόγρια γλήγορα, φέρε το γκρόσια και το φλωργιά να μη σε κάμνω λιανά - λιανά.

– Δεν έχω παιδάκια μου, που να τα βρω; κλαγούρισε η Γκογκάκω.

– Έκεις, έκεις, φέρε γκλήγκορα, έκανε άγρια και ο άλλος φουσανελλάς που κρατούσε την κουμπούρα και πλησιάζοντας της την ακούμπησε στο ριζόφτι, ενώ με το άλλο χέρι την ανάγκαζε να σηκω-

δεί όρδια.

– Γλήγκορα, βγάλε το φλωργιά να μη σκοτώνομε και σένα και το νυφάδια σου, της ξανάσκουζε.

– Εμείς δεν έχομε τίποτα, ούτε κι η μπάμπω έχει, μας παίρνετε στο λαιμό σας, κλαγούρισαν ξανά οι νυφάδες.

– Πο εσείς έχετε πέντε - δέκα που στέλνουν τα άντρα σας από το γκουρμπέτι(ταξίδι) μα το μπάμπω έχει το φλωργιά το πολλά αν δεν τα δίνει το σφάζομε.

Και ο άγριος Αρβανίτης ακούμπησε το γιαταγάνι του στον ζαριασμένο λαιμό της γριάς Γκογκάκως.

– Τώρα για το κόβω άμα δε φανερώνει το γκρόσια και το φλωργιά, μούγκριζε.

– Αμάν παιδάκι μου! δεν έχω.

– Έκεις έκεις ή τα βγάζει ή σε σφάζει εγκώ σαν αρνίς το Πασκαλιά.

Η γριά σώπαινε, συλλογιζόταν κι έτρεμε. Οι Αρβανίτες την άφησαν και γύρισαν στες νυφάδες. «Μη σκούζετε, πο μη φωνάζετε γιατί το παλληκάρια το έκουν κάνει τσιάρκα (περιζώσει) όλο το σπίτι το σφάζομε κι εσάς κι όποιο κοτάει να μπαίνη».

– Όχι αφέντη μου, εμείς δεν τσιμουτίσαμεν.

Οι κλέφτες άρχισαν πάλι να αλαποτινάζουν τη γριά.

– Γλήγκορα γιατί σε κόβωμε το γκίρλο! Ξέρομε που έκεις το γκρόσια στο τενεκέ.

Και ο τρομερός Αρβανίτης την έπιασε από τα λιγοστά μισομαδεμένα της μαλλιά.

– Κάνε σταυρό σου σκατόγρια να κόβω κεφάλι.

– Αμάν παιδιά μου, σταματήστε.

– Θα μαρτυράς;

.....
– Πό άμα μαρτυράς με το καλό δ' αφήνομε τό μισό γκρόσια στ' εσένα και στο νυφάδια σου. Πο άμα δεν μαρτυράς θα κόβωμε κεφάλια σας, κι αν δεν το βρίσκομε θα κάγωμε και σπίτι, έκωμε παλληκάριας πολλά όξω. Κρένε...

Η ζωή είναι τόσο γλυκειά σ' όλες τες ηλικίες είναι γλυκώτερη από τον παρά.

– Θα μαρτυρήσω, έκανε ξεγυχησμένα η γριά.

– Άειντε, ξεκίνα να μας πάνεις, που τα έκεις;

Με τρεμάμενα βήματα ξεκίνησε. Οι Αρβανίτες την κρατούσαν. Οι νυφάδες ακολουδούσαν ξοπίσω τους σκουντώντας η μιά τον αγκώ-

να της αλληνής και σιγομουρμουρίζοντας χαρούμενα. «Θα τα φανερώσει, θα τα βγάλει».

Όπως θα κατάλαβε ο αναγνώστης, οι δύο φοβεροί και τρομεροί Αρβανίτες ζορμπάδες, δεν ήταν άλλοι από την Αγγέλω και την παπαδιά που είχαν μεταμφιεσθεί και είχαν αλλάξει και τη φωνή τους με τόση μαστοριά.

Αγάλλι - αγάλλια κατέβηκαν τες σκάλες και μπήκαν στο κατώγι. Έφεραν οι νυφάδες φέξη, και η γριά προχώρησε στην πιο βαθιά και σκοτεινή γωνιά· εκεί άρχισε να γαχουλεύει τες πέτρες του τοίχου μία προς μία. Έβγαλε μία πλάκα από το πλακόστρωτο του κατωγιού τράβηξε κατόπι μια πέτρα από τον τοίχο, κατόπι μια δεύτερη που ήταν παραμέσα και στο τέλος έβγαλε από μέσα έναν μακρόστενο τενεκέ· αρκετά βαρύν, που με κόπο τον σήκωσε στο ρικνό και τρεμάμενο χέρι της.

Η Αγγέλω της τον άρπαξε.

– Να μ' αφήσετε κι εμένα κανένα κριβά μου, είμαι γερόντισσα, αμάν! έκανε ικετευτικά η γριά σπαγγοραμμένη.

– Πο δ' αφήνωμε στο νυφάδια, άειντε άειντε συ γλήγκορα ηηλά. Και την ανέβασαν στην Ογνίτσα μαρούκωτη ενώ η Νικόλαινα τύλιγε στην ποδιά της τον πολύτιμο τενεκέ.

Σαν τον άνοιξαν τι να ιδούν! Θάμπωσαν τα μάτια τους. Μαχμουντιέδες, πεντόλιρα, λίρες, Ναπολιόνια, βενέτικα· λογιαστές μονέδες είχε μέσα. Οι δύο νυφάδες της Γκογκάκως χοροπηδούσαν από τη χαρά τους, και αγκάλιαζαν και φιλούσαν την Αγγέλω και την παπαδιά που τες βοήθησαν να τα βάλουν στα χέρια τους. Φυσικά τα τσαρούχια και τα φουστάνια που έταξαν τους τα δώρισαν και τους έδωκαν κι από ένα φλωρί της καδεμιανής για μπαζίσι.

Γέλασαν και τζιουντίστηκαν ο κόσμος όλος σαν τόμαθαν. «Τέτοια καρφωμένη που ήταν έτσι της χρειιάζονταν», είπαν.

Όσο για τη γριά Γκογκάκω, για να την παρηγορήσουν οι νυφάδες της, της έδειξαν κάμποσα φλωριά, και της είπαν πως τες λυπήθηκαν οι κλέφτες και τους τ' άφηκαν αυτά. Αυτή όμως φαίνεται τόβαλε κατάκαρδα, και σε λίγους μήνες πέθανε μισοξεκουτισμένη, χωρίς να ξέρει ή να της πει κανένας τίποτε για το χουνέρι που της έφιασαν η Αγγέλω και η Παπαδιά αντάμα με τες νυφάδες της.

Η ΑΡΣΕΝΙΚΗ ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΡΑ

Στα περασμένα χρόνια, επί Τουρκίας και προπολεμικά, δεν υπήρχαν στην Κόνιτσα (όπως και αλλού) δημόσια θεάματα ούτε κέντρα για να διασκεδάσει ο κόσμος.

Υπήρχαν βέβαια οι χαρές και τα πανηγύρια, αλλά αυτά δεν ήταν καθημερινά και έτσι πολλές φορές, για χάρη υυχαγωγίας όπως θα λέγαμε σήμερα, μερικοί αστείοι τύποι του παλιού καιρού σκαρώνανε διάφορες φάρσες εις βάρος των αφελών και ευκολοπίστων συνανθρώπων, τους για να διασκεδάσουν, που τις λέγανε «χουτζιούμια» και «χουνέρια».

Ένα τέτοιο λοιπόν χουνέρι θα διηγηθούμε κι εμείς, το οποίο συνέβηκε στην Κόνιτσα γύρω στα 1930 και οι περισσότεροι από τους πρωταγωνιστές του επιζούν ακόμη.

Ο μακαρίτης ο παλμός ράφτης Δημήτρης Παπανικολάου από τη Ζέλιστα (νυν Εξοχή) είχε στο μαγαζί του έναν βοηθό το Γιώργο το Σ.... τον κουτσό που καταγόταν από κάποιο κοντινό χωριό. Από τέχνη κάτι γευτοσκάμπαζε, αλλά ποτέ δεν κατόρθωσε να γίνει μάστορας. Ήταν αγαθός και ντόμπρος και συχνά οι μάγκες της αγοράς τον «δουλεύανε» και τον είχανε για «ζάχλυο» να περνούν την ώρα τους.

Του εσκάρωναν διάφορες μικροφάρσες και τον πειράζαν συνεχώς. Τελευταία του είχαν υποβάλλει την ιδέα να του βρούν νύφη για να παντρευτεί. Και αφού το χώνευε καλά βάλθηκαν όλοι να την αναζητούν.

Και η περιπόδητη νύφη δεν άργησε βέβαια, όπως ήταν επόμενο και όπως την ήθελαν οι μάγκες μας, να βρεθεί. Βρέθηκε στο πρόσωπο ενός αγένειου νεαρού! του Θωμά του Ζήδρου...

Συνεννοήθηκαν λοιπόν όλοι οι φίλοι. Ο Βασίλης τ'ς Μαντίμως ο εφοριακός, ο Κώτσιο Χρόνης υπογραμματέας του Ειρηνοδικείου, Τόλης και Παύλης Λώλος, Χρήστο Παγουρτζής, Σωτηρούλης και άλλοι και τα κανόνισαν να γίνουν οι αρραβώνες στο σπίτι του Σωτηρούλη.

Τον καϊμένο τον Γιώργο τον προδιάθεσαν κατάλληλα.

– Σου ήβραμαν μια νύφη, του είπαν, μούρλια. Μικρούλα, όμορ-

φν, νοστιμούλα σωστή νεράϊδα.

– Αλήθεια!

– Άλλο που να στα λέμε κι άλλο που να την ιδείς. Είναι πατριώτισσα της Σωτηρούλαινας. Θα παμ' απόγε κιόλας για να την δείς και θα γίνουν και οι αρραβώνες.

– Είναι καλή;

– Κάτι παραπάνω από καλή. Αλλ' απόγε πρέπει να γίνουν οπωσδήποτε οι αρραβώνες για να μη μας το γυρίσει, να ετοιμαστείς να πάμε.

– Αφού το λέρ' εσείς, εντάξει.

Κοστουμαρίστηκε λοιπόν το βραδάκι ο καγο - Γιώργος φερόντας τα καλύτερα του ρούχα τα γιορτινά, του προμήθευαν κι ένα ζευγάρι γεύτικες βέρες και σαν νύχτωσε καλά τον οδήγησαν αγκαζέ στο σπίτι του Σωτηρούλη.

Μπαίνοντας εκεί αντίκρυσε όλη την παλιοπαρέα και επιπλέον τα όργανα, τους μακαρίτες τώρα πια Αντώνη Τσάπη τον περίφημο κλαριτζή, τον Νότα Βαρβάτη με το βιολί και τον Κλέαρχο Γκίκα με την κιθάρα.

– Μώρ' εσείς φέρεταν και τα όργανα!

– Θα το βρονήζωμ' απόγε, δεν έχει παίξε γέλασε· έναν φίλο Γιώργο έχομε.

– Και η νύφη;

– Κάνε υπομονή, του λέει η κυρά Βασιλική η Σωτηρούλαινα, και θα την ιδείς κι αυτήν· θα βγεί να μας κεράσει.

Γύρναν ένα δυό τραγούδια τα όργανα και κατόπι νάσου ο Θωμάς ο Ζήδρος ντυμένος και στολισμένος με τα ρούχα της Σωτηρούλαινας, με φτιασίδα στα μάγουλα και με μαύρα γυαλιά στα μάτια παρουσιάζεται. Βάδιζε σειώντας και λυγιώντας και κρατούσε αδέξια το δίσκο με το βάζο του γλυκού και τα ποτήρια στα χέρια του.

Άρχισε να κερνάει όλους με τη σειρά και ο Γιώργος την κατέτρωγε με τα μάτια του. Παίρναν γλυκό από το βάζο με τα κουταλάκια κατά την συνήθεια της εποχής και ευχιόταν.

– Χαϊρλήτικα, καλορίζικα και καλά στέφανα. Πολλοί δαγκώνουν το κουταλάκι ή το ποτήρι για να συγκρατήσουν τα γέλια τους. Άλλοι που δεν μπορούσαν να το κατορθώσουν χαμοκρυφογελούσαν. Που να καταλάβει όμως ο Γιώργος τι συνέβαινε· πέρα βρέχει...

– Ε, πως σου φαίνεται;

Τον σκούντηξε ο Βασίλης της Μαντίμωας.

– Από κορμοστασιά κι από νειάτα μια χαρά αλλά γιατί φοράει τα γυαλιά;

– Εμ' είναι λίγο κοντόφθαλμη, αλλά κι εσύ μη λησμονάς πως είσαι κουτσός. Κι ύστερα δεν τηράς; Με τα γυαλιά γλιέπει μια χαρά!

– Δεν πειράζει, δεν πειράζει, αλλοιώς καλή φαίνεται.

Μετά το κέρασμα έπιασαν το χορό. Έβαλαν την νύφη, έβαλαν και το γαμπρό.

– Μωρ' δε μπορώ να χορέυω.

– Δεν πειράζει, μια γύρα για το καλό.

– Κατόπι φόρεσαν και τις βέρες. Τους τις φόρεσε ο Βασίλης τ'ς Μαντίμως που θα γινόταν και κουμπάρος.

Οι περισσότεροι δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν τα γέλια. Γελούσε κι ο ίδιος ο καγο - Γιώργος χωρίς να ξέρει το γιατί. «Γελούν όλοι, γελάει κι ο βλάχος» που λέει και η παροιμία.

Έπειτα έβαλαν τα «αρραβωνιασμένα» να καθίσουν κοντά - κοντά. Η «νύφη» ζωηρή, άρχισε να πειράζει τον αρραβωνιαστικό. Τον έπιασε από το χέρι και ύστερα από το μάγουλο.

– Μωρ' τι κάν' έτσ' ωρέ κουμπάρε; με πειράζει! γυθίρισε ο Γιώργος στ' αυτί του Βασίλη.

– Πείραξ' τη κι εσύ.

Σιγά - σιγά από το μαγουλό το χέρη της «αρραβωνιάρας» έκανε τον κατήφορο και πήγε κάπου αλλού.

– Μωρέ μόβαλε χέρι! εμπιστεύτηκε πάλι ο γαμπρός στον κουμπάρο του.

«Είναι έξυπνη η κατεργάρα, του αποκρίθηκε σοβαρά - σοβαρά ο Βασίλης. Τηράει να ιδεί αν είσ', εντάζει ή όχι· σκιάζεται μην είσαι Χαντούμης (ευνούχος) και τότε τι σε θέλει. Αλλ' αφού σου βάνει χέρι βάλτης κι εσύ».

Και αμ' έπος άμ' έργον. Άπλωσε το χεράκι του κι ο Γιωργάκης.

Άρχισε να χαϊδολογάει και έφτασε μάλιστα μέχρι εκεί που χρειαζόταν.

Έξαφνα όμως, το τράβηξε απότομα σαν να τον τσίμπησε φίδι.

Πετάχτηκε ολόρδος και αναγοκοκκίνησε.

– Γιωργάκη τι έπαδες; τον ρώτησαν όλοι με μια φωνή.

– Αχ! κερ....., τι μου κάμεταν!

– Τι μωρέ, τι έπαδες;

– Η νύφ' είναι ή σερκή ή σερκοδήλυκη!

Και τότε τραντάχτηκε το σπίτι από τα γέλια.

Πολλοί κινδύνεψαν να ξεσαγωνιστούν.

Παρ' όλη του την αφέλεια και την ντομπροσύνη κατάλαβε πλέον για καλά το χουνέρι που του είχαν σκαρώσει ο ταλαίπωρος ο Γιώργος και καταντροπιασμένος κουτρουβαλιάστηκε τρέχοντας τον κατήφορο στη σκάλα όσο του επέτρεπε το κουτσό του το ποδάρι.

Τον ξεπροβόδησαν με γέλια και γιουχαΐσματα και μερικοί του φώναζαν.

Γύρνα Γιώργο, γύρνα να την ξαναϊδείς· δε θα την τήραζες καλά.

Οπλίτες του 3161 Τάγματος
Ε.Α. ΚΟΝΙΤΣΗΣ με τους αξιωματικούς των Π. Τριανταφυλίδην ταγ/χην και Δ. Πούλιον

Οπλίτες του 3161 τάγματος Ε.Α. Κονίτσας με τους αξιωματικούς των Π. Τριανταφυλίδην ταγ/χην και Δ. Πούλιον.

«ΑΝΤΡΟΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΙΑΝΗ ΜΠΕΗΣ (Παλιές Κονισιώτικες Ιστορίες)

Στο νεροπρίονο της Γκορούσιας στη Δυτική Μακεδονία, μαζί με τους Κοτελτσιώτες πριονάδες δουλεύανε και τα τρία αδέρφια τα Ζντουκόπουλα, ο Λαμπράκης, ο Αντρόνικος και ο Νώντας από το Λούγικο (νυν Λυκόρραχη) της Κόνιτσας.

Ίδρωκοπούσαν κυλώντας και κουβαλώντας τα δεόρατα κούτσουρα, που το πριόνι σιγά - σιγά με το ρυθμικό του ανεβοκατέβασμα τα μετέτρεπε σε γρεντές, σανίδια, πορτόξυλα, ντουγραμάδες και τα ρέστα.

Είχαν καθήσει να πάρουν μια ανάσα και να κολατσίσουν όταν φάνηκε πέρα από το μονοπάτι να καταφθάνει ένας επισκέπτης με τη συνοδεία του.

Οι φτωχοί πριονάδες προσκώδηκαν για να τον χαιρετήσουν γιατί ο επισκέπτης αυτός ήταν επίσημος. Ήταν ο Κιανή μπέης Στάργιας (από τη Στάργια της Κολώνιας) ο τσιφληκούχος του χωριού Κοτέλτσι (Κοτύλη) και ενός μεγάλου μέρους του βουνού της Γκορούσιας. Ερχόταν καβαλάρης στο περήφανο άλογο του και ξοπίσω του ακολουθούσαν πεζοί και οπλισμένοι πέντ' έξι Τουρκαλβανοί σωματοφύλακες του, τα «παλληκάρια».

Στον χαιρετισμό, και στα «καλωσόρισες» και «πολλά τ' έτη σου μπέη μου», των ταπεινών ραγιαδων, μόλις που καταδέχτηκε να απαντήσει. Ξεπέζεψε έδωσε τα γκέμια του αλόγου του σ' έναν από τους ακολουθούς του και προχώρησε προς το πριόνι. Το ύφος του ήταν βλοσυρό και το βλέμμα του σκοτεινιασμένο.

- Ποιό από τ' εσάς ωρέ είναι το Αντρόνικα;
- Εγώ μπέη μου, απάντησε ο νεαρός Αντρόνικος, τι με θέλεις;
- Πω έλα εδώ, έλα κοντά.

Άφοβα και θαραλέα προχώρησε, ο νεαρός Έλληνας. Ήταν ένας άντρας κανονικού αναστήματος, με κορμί γεροδεμένο αρρενωπά χαρακτηριστικά και με περήφανο βλέμμα που δεν το χαμήλωνε κα-

δόλου. το σύνολό του φανέρωνε δύναμη, δάρρος και αποφασιστικότητα.

– Ορίστε μπέη μου.

Ο Τουρκαλβανός άρχοντας τον κοίταζε από την κορυφή ως τα νύχια με βλέμμα θρασύ και γεμάτο περιφρόνησι, προσπαθώντας να τον ταπεινώσει και κατόπι μουρμούρησε δυνατά.

– Ώστε εσυ 'σαι το Αντρόνικο.

Σταμάτησε για λίγο κεραυνοβολώντας τον με τα μάτια και κατόπι συνέχισε.

«Ώστε η αφεντιά σου είσαι που έδιωξες το περασμένο Χινόπωρο το κοπάδι το δικό μου από το Λουγιώτικο και δεν τάφηκες να ξενυχτούν στο Πιστίλιαπη όπως είναι το αντέτι (συνήθεια) κάθε χρόνο. Και κυνήγησες και τους τζιομπαναραίους μου. Πο δεν ήξερες ωρέ λιανέτ πως ήταν πρόβατα δικά μου»;

– Τόξερα μπέη μου, αλλά είχαν κάμει ζημιές, είχαν πάρει σβάρνα τα χωράφια, γι' αυτό τους έδιωξα, απάντησε άφοβα και δαρρετά ο Αντρόνικος. Και έλεγε την αλήθεια.

Έχοντας το δάρρος και το ελεύθερο από τον κακό και άσπλαχνο αφεντικό τους οι τζιομπαναραίοι του μπέη, έκαναν ένα σωρό ζημιές στα κτήματα των φτωχών χριστιανών σε κάθε χωριό που περνούσαν κάθε άνοιξη και Φθινόπωρο που ανεβοκατέβαιναν στα χειμαδιά. Έτσι είχε συμβεί και το περασμένο Φθινόπωρο. Είχαν μπάσει τα κοπάδια τους μέσα στα Λουγιώτικα κτήματα και ο γεναίος και τολμηρός Αντρόνικος οπλισμένος με ένα γκρά τους είχε διώξει πύξλαξ και πήγαν πιο χαμηλά στο φετοκίτικο και ξενύχτησαν. Ο Μπέης που είχε διανυκτερεύσει στη Ζέρμα, παραξενεύτηκε το πρωί που δεν τους βρήκε στο συνηθισμένο τους κονάκι και χτυπώντας τ' άλογό του τους έφτασε στο Πρισογιαννίτικο και τους ρώτησε γιατί έγινε αυτό. Όταν δε πληροφορήθηκε πως κάποιος Λουγιώτης Αντρόνικος τους είχε διώξει, σκύλιασε απ' το κακό του. «Πω άειντε και θα πέφτει στα χέρια μου το κ... το Αντρόνικα», μουρμούρησε.

Και να τώρα που τον είχε μπροστά του. Και αντί να πέσει να του φιλήσει τα ποδάρια και να του ζητήσει συγχώρεση, είχε το δάρρος να του απαντάει έτσι.

Αγρίεψε λοιπόν ο θρασύδειλος τουρκαλβανός και τα μάτια του κοκκίνησαν σαν του λυσσασμένου σκύλου.

– Ώστες τόξερες και τάκαμες αυτά. Να λοιπόν για να μαθαίνεις να μη τικουντάς (πειράζεις) άλλη φορά τα κοπάδια και τα τζιομπα-

ναραίους του Κιανήμπεη.

Και του κατάφερε ένα δυνατό χαστούκι.

– Χτύπα κι άλλον φούσκο μπέη μου, του είπε ο Αντρόνικος γυρίζοντας και το άλλο μάγουρο.

Και ο Τούρκος ξαναχτύπησε.

– Χτύπα όσες θέλεις.

– Πώ μωρέ κ..... δε σου φτάνουν αυτά;

– Βάρνα όσες καταλαβαίνεις.

Του έδωσε αρκετές ώσπου σταμάτησε μόνος του.

– Θα χτυπήσεις άλλο;

– Όχι ωρέ λιανέτ'απόστασέτο χέρι μου. Πήγαινε τώρα και να ξέρεις, άλλη φορά να μη τα βάνεις με τον Κιανήμπεη, να βάνεις μυαλό. Για πρώτη φορά ας είναι τόσο, σου το σχωρνά.

– Ευχαριστώ μπέη.

Και ο Αντρόνικος τράβηξε για την παράγκα τρίζοντας τα δόντια του από θυμό, ενώ ο μπέης καβαλήκευε το αλόγο του και έφευγε μαζί με τα παλληκάρια του.

Από τους μάρτυρες της σκηνής αυτής κανένας άλλος δεν είχε ξεφωνήσει λέξη. Από μέσα τους όμως όλοι, Χριστιανοί και Τούρκοι, είχαν θαυμάσει τον Αντρόνικο για την θαραλλέα συμπεριφορά του και την παράξενη στωϊκότητα του. Ούτε ικέτευε, ούτε παρακάλεσε, ούτε ζήτησε συγγνώμη. Κάτι «είχε ο Γιάννης στον τροβά του».

Οι μπάρες κύλησαν γοργά και έφτασε το Φθινόπωρο. Τα κοπάδια του Κιανήμπεη ξεκίνησαν και πάλι για τα χειμαδιά και οι τσιμπάνηδες του ξενύχτησαν ξανα στον Λουγιώτικο τόπο κάνοντας αρκετές ζημιές στα χωράφια των φτωχών ραγιάδων, όπως ίσως να ήταν ορμηνεμένοι.

Ο Αντρόνικος ήταν εκεί και παραμόνευε, αλλά ούτε που φανερώθηκε καθόλου. Άλλος ήταν ο σκοπός του.

Το πρωί τα κοπάδια τράβηξαν κάτω προς το Κλειδί για την Πυρσόγιαννη, ο δε Αντρόνικος έστησε καρτέρι περιμένοντας το μπέη που θα ερχόταν από πίσω με τα παλληκάρια του. Είχε μαζί του και το ντουφέκι του και σχεδίαζε τρομερή εκδίκηση. Να τον σκοτώσει και κατόπι να βγεί κλέφτης στο κλαρί. Θα πήγαινε να βρει τους αντάρτες, ή θα τραβούσε για το ελληνικό.

Είχε ανεβεί ο ήλιος αρκετά όταν τον αγνάντευε να έρχεται ολομόναχος. Τα παλληκάρια του είχαν καθυστερήσει λεπλατώντας τα σταφύλια και τα φρούτα των Ζερμοτινών και ο μπέης είχε προχω-

ρήσει νομίζοντας πως θα συναντούσε τους τσομπαναραίους και τα κοπάδια του.

Ο Αντρόνικος άλλαζε σχέδιο. Δεν ήταν μπαμπέσης και δρασύδειλος. Το να χτυπήσει και να σκοτώσει έναν άνθρωπο ολομόναχο ήταν ανανδρία, δεν ήταν σωστό. Αν ήταν μαζί και τα παλληκάρια του άλλαζε το πράμα. Ύστερα ίσως νάπαιρνε στο λαιμό του και το χωριό του αν τον σκότωνε χωρίς να είναι κανένας από τους Τούρκους μάρτυρας. Αν ήταν τα παλληκάρια του, θα του φώναζε, θα τον έβριζε, και κατόπι θα τον πυροβολούσε. Στο σημάδι δεν λάθευε ποτέ γιατί από μικρός είχε σκοτώσει ένα σωρό αγριογούρουνα στο τρέξιμο, καθώς και αρκετές αρκούδες, λύκους και άλλα διάφορα αγρίμια.

Αποφάσισε λοιπόν να τον δείρει μόνο και να τον ξεφτελίσει δίνοντάς του ένα γερό μάθημα. Και αφήνοντας το ντουφέκι του, πετάζεται στο δρόμο και αρπάζει με το ένα από τα ατσάλενια χέρια του τα γκέμια του αλόγου και με το άλλο το μπέη από τα χρυσοκέντητα γελέκια του.

– Σκυλότουρκε! του φώναζε. Θυμάσαι τους φούσκους (χαστούκια) που μόδωκες στο πριγιόνι στη Γκόρούσια; Τώρα θα τους μαζώσεις διπλούς και τρίδιπλους.

Και πριν προλάβει ο εχθρός του να συνέλθει από την κατάπληξι και την τρομάρα του, τον έσυρε σαν τσουβάλι και τον κατέβασε κάτω από το άλογο. Κατόπι άφησε τα γκέμια και κείνο έφυγε αφηνιασμένο.

Δοκίμασε ο μπέης να χρησιμοποιήσει τον κοντό γκρά του με τα ασημένια παφίλια, αλλά αστραπιαία ο Αντρόνικος του τον άρπαξε και τον πέρασε στην πλάτη του.

– Πω τι δέλεις ωρέ Αντρονίκα, πω για στάσου, τι κάνεις έτσι;

– Τώρα θα σου δείξω τι δέλω.

Και άρχισε να τον τραβάει σβαρνίζοντας τον τον κατήφορο, κλωττώντας και γρονθοκοπώντας τον.

Ο άγριος αγέρωχος και περήφανος μπέης, που στο βάθος ήταν δρασύδειλος και κιοτής, ούτε καν δοκίμασε να αντιπαλέψει και να αντισταθεί. Είχε μεταβληθεί σε δειλό τσακάλι και παρακαλούσε ζητώντας έλεος.

– Αμάν ωρέ Αντρονίκα, αμάν. Κάνε νισάφι, αφηνέ με και ότι δέλεις να σου δίνω να σε παίρνω κεχαγιά και πρώτο παλληκάρι μου. Αλλά εκείνος δεν άκουγε, εξακολουδούσε να τον σβαρνίζει και να τον χτυπάει.

– Να σκυλότουρκε! να παλιάρβανε, να μάθεις και να θυμάσαι ποιός είναι ο Αντρόνικος.

Η φουσανέλλα και τα πεσιλιά του μπέν είχαν σκιστεί και στραπατσαριστεί. Τα μούτρα του είχαν καταματωθεί και το μονοπάτι είχε σπαρθεί από τα φυσίγγια που έπεφταν από τη φυσιγγοθήκη του κι από τα κουμπιά που κοβόταν από τα πλουμιστά γελέκια του.

Κάπου εκεί κοντά έτυχε να βρίσκεται ένας μπάρμπας του Αντρόνικου ο γέρο - Τρούλιας, ο Ζντούκος και ακούγοντας το σιαματά έτρεξε να ιδεί. Αδελά του παραστάθηκε για λίγο μάρτυρας στο ζευτέλισμα και στον ξυλοδαρμό του μπέν. Κατόπι όρμησε και αγκάλιασε τον ανεγιό του.

– Αμάν ωρέ Αντρόνικε! του λέει. Κάνε νισάφι (σταμάτησε). Για το Θεό; τι πας να κάνεις; Θα τον σκοτώσεις; θα μας κάψεις το χωριό.

– Σκότωμα θέλει το παλιοζάγαρο του κερ... ανέκραξε ο Αντρόνικος. Δε φτάνει που μας χαλνάει τα χωράφια καθ' άνοιξι και χινόπωρο, μας δέρνει κι όλας.

Και παραμερίζοντας το γέροντα, έδωσε ακόμα δυό - τρείς κλωτσιές στον τρομοκρατημένο και κατατσακισμένο τουρκαλβανό.

Ξανάρχισε ο μπάρμπας τα παρακαλετά του.

– Είχα σκοπό να το ξεπαστρέγω ντίπ' για ντίπου το παλιόσκυλο, είπε ο Αντρόνικος, αλλά του το χαρίζω γιατί ναι πιό κιοτής (δειλός) κι από γυναίκα ακόμα.

Και σκύβοντας προς τον Κιανήμπεη.

«Πάρε μπέν, του λέει, πάρε και το παλιοντούφεκό σου δεν το χρειάζομαι, έχω το δικό μου. Και τήραξε καλά, να μη ξαναπειράξεις το Λούγικο και τους Λουγιώτες γιατί εγώ βγαίνω κλέφτης στο κλαρί και σαν αλλοιμονό σου τότε».

Του πέταξε το ντουφέκι και εξαφανίστηκε.

Ο γέρο Τρούλιας ανασήκωσε τον χτυπημένο και άρχισε να του σκουπίζει τα αίματα από το πρόσωπο και από τα χέρια που είχαν καταγδαρθεί από το σβάρνισμα.

Σε λίγο κατέφθασαν και τα παλληκάρια και ο μπένς που είχε συνέλθει κάπως από τις περιποιήσεις, του γέρο - Τρούλια, άρχισε να βρίζει.

– Χαραμοφάηδες, ανίκανοι, κιοτήδες. Που ήσαν, που κρυφτήκαταν;

– Σταφύλια, μήλα και σύκα μαζώναμαν, μπέν μου να σου φέρου-

με. Τι έπαδες, μη σ' έριζε το άλογο;

– Τι να πάδω μωρέ γκομάρια, εκείνο το λιανέτ' το Αντρόνικα κόντευε να με σκοτώσει. Μισή ώρα ωρέ έχομε που μακελευομέστε και σεις κοιμάστε.

– Κατά που έκανε, που είναι το; να το φιάνωμε κομμάτια.

– Από γάλλια μη το βρίσκετε· πάει, καϊπιώθηκε (εξαφανίσθηκε). Έτρεξαν, έφεραν νερό, τον έπλυναν, του σιάζαν λίγο τα φορέματα και τον περιποιήθηκαν. Παρουσιάστηκαν κι άλλοι Λουγιώτες από τα γύρω κτήματα. Ήρθε και ο Λαμπράκης ο αδερφός του Αντρόνικου και έφερε ένα τεγί μέλι για να καλοπιιάσει το μπέν. Εκείνος όμως παίρνοντας δάρρος από την παρουσία των παλληκαριών του άρχισε να φωνάζει.

– Θέλω να πάνετε να μου το φέρνετε ζουντανό το λιανέτη του κερ....

«Είσαι στα καλά σου μπέν μου; του ο κάνει ο Λαμπράκης αυτός τώρα θα πήρε τα βουνά, που να τον βρούμε; Εμείς αδέρφια του είμαστε και δεν καταπιανόμαστε ποτέ μαζί του· ότι θέλει κάνει, είναι παλαβός. Ποιός κοτάει (τολμά) να τα βάλει με ταύτον;»

Έδωκαν - πήραν, έφεραν κι άλλα δώρα στο μπέν, του υποσχέθηκαν να βοσκάει περνώντας στα κτήματά τους και τον μαλάκωσαν.

Το κατάλαβε ασφαλώς και ο ίδιος ότι δεν θα ήταν καθόλου εύκολο να βάλει στο χέρι του ένα τόσο ατίδασο λιοντάρι σαν τον Αντρόνικο (άξιο κληρονόμο του αρχαίου ελληνικού και βυζαντινού ονόματος) και δεν επέμεινε περισσότερο.

Τους φοβέρισε όμως και τους συνέστησε να τον παραδώσουν στις αρχές άμα τυχόν φανερωθεί. Και κατόπι τα παλληκάρια τον έβαλαν καβάλλα στο άλογό του που είχε σταματήσει κι έβοσκε πιο κάτω και ξεκίνησαν σιγά - σιγά και κρατώντας τον προσεχτικά για την Πυρσόγιαννη όπου και παρέμεινε αρκετές ημέρες όσο να συνέλθει από το ..... πέσιμο του αλόγου, όπως έλεγε προσπαθώντας να καλύγει το πάθημά του που όμως διαδόθηκε σε όλα τα γύρω χωριά.

Όπως ήταν επόμενο, σχεδίασε και επιθυμούσε πάντα να εκδικηθεί τον Αντρόνικο σκοτώνοντάς τον· αλλά εκείνος δεν σταμάτησε πια στο Λούγικο. Αντί να βγεί στο κλαρί, πήρε και τον αδερφό του το Νώντα και έφυγε για την Αμερική.

Όταν πλέον ξαναγύρισαν, οι Τούρκοι είχαν φύγει. Είχε γί-

νει Ελληνικό και ο Χριστιανομάχος και δρασύδειλος Κιανή μπέης Στάργιας δεν υπήρχε στη ζωή. Είχε σκοτωθεί από τους Έλληνες αντάρτες.

Αποκριές του 1960 ο Αναστ. Ευθυμίου μαζί με τον Μήτσιο Γάκη τον τελευταίο από τους παλπούς Κονιτσιώτες γλεντζέδες που ήξερε και χόρευε στην εντέλεια όλους τους παλαιούς Κονιτσιώτικους χορούς.

Η ΓΡΙΑ ΧΡΥΣΩ ΚΑΙ ΤΟ ΓΑΛΑ

Φτώχεια και κακοριζικιά βρήκε η Φροσύνη, όταν πρωτομπήκε νιόνυφη στο σπίτι του Λιολιέϊκο.

Η πεθερά της η Νικόλενα, όπως κι η συννυφάδα της η Δημήτρα, από τον καιρό πούχαν καμνιάσει κι είχαν περάν' οι άντρες τους, εδώ κι είκοσι χρόνια, και οι δύο στο χρόν' απανωτιό (τους είχαν φάει με τα μάγια) ζούσαν έρμες χήρες κι άλαλες, και τράνευαν τα παιδιά τους τα ορφανά με τα ζεί και με τα βιά. Ξενοδούλευαν, αργατεύονταν, και ποτέ δεν έβλεπαν άσπρη μέρα. Ψωμί και σκόρδο, πίττα μ' αγουρίδα ή με κάχτες, σίσματα βρασμένα, αριμιά, αυτό ήταν το φαί τους· βούτυρο πουθενά. Δεν είχαν μήτε γίδια μήτε γελάδια, γιατί αυτά ήδελαν τυράννια πολλή, κι αυτές αργατεύουνταν στα ξένα ερμοχώραφα. Που να τους περισσέυ' καιρός να κουβαλήσουν χορτάρια και σιουμάργια για να τα ξεχειμάσουν. Αφήνομε πούθελαν και πλερωμές στο τζιουμπάνο, στο γελαδάρη, στα τζιελιέπικα... Αν αγόραζαν καμιά φορά κανέναν κόμπο λάδι, το φύλαγαν κι αυτό για το καντήλι, και για να φιάνουν πίττα για τα σκυλιά, τ' αγαρηνά τους Τούρκους, πόρχουνταν κονάκια. Το ίδιο έκαμναν και για τες κόπτες και τ' αυγά πούχαν. Από κρέας; Θεός να φλάξη! Από τον καιρό που ζούσαν οι άντρες τους, κι έβαναν ένα γκόρο (βόδι) παστρεμά, έκαναν χρόνια και χρόνια να το ιδούν στα μάτια· εξόν αν τους έδινε κανένας κάνα τρίμμα, του Χριστού, τ' Αηθασιλειού, ή την Πασχαλιά ίσια - ίσια για ν' αρτυθούν.

Έτσ' είχε συνηδίσει η Νικόλενα, μέσα στη φτώχεια, στην ανέχεια, και στην κακομοιριά και λίγο - λίγο είχε καταντήσει τσιγγούνα, άλλο απ' την ανάγκη, κι άλλο από το φυσικό της. Γυναίκα του παλιού καιρού, απλή και τεβεκιέλισσα, νόμιζε ότι ο κόσμος δε θα πάει ποτέ μπροστά· θα μένει στάσιμος για πάντα. Αρκούνταν σ' αυτά που είχε, δε γύρευε ν' αποχτήσει τίποτε, ούτε να ζήση ανθρωπινώτερα.

— Όπως τάβραμαν, έτσι να τ' αφήκωμε, συνήδιζε να λέει.

Σαν μπήκε η Φροσύν' η νύφη της όμως στο σπίτι, άλλαξαν τα πράγματα. Εξόν από το στρώμα το καινούργιο και τη βελέντζα πούφερε για προικιό, κουβάλησε κι αργαλειούς, χτένια, μιτάρια, μαλλιά, κι άρχισε να γυφαίνει.

— Μα Δημήτρενα! έκανε η πεθερά της στη συννυφάδα της. Για τήρα! ήφερ' άργαλειόν ο μπελιάς· φιάν' στρωσίδια, φιάν' προσκέφαλα, φιάν' απ' όλα. Θα μου καταξοδέυ' το παιδάκι μου, η καμινιασμέν'. (μακαρίτισσα) η Κώστενα, δεν έκαμνε τέτοια ετούτ' είν' άλλος άνθρωπος. Σκουπίζ', παστρεύει, σιερμπετώνει· δεν τηράς; όλο περηφάνεια είναι.

— Ας φιάν' ορέ κούτσουρο, της έλεγ' η Δημήτρενα, μη στενοχωριέσαι, η νύφ' είν' από σόϊ, είν' αλλιώς μαθημένη.

Και πραγματικά, η Φροσύνη ήταν νοικοκυροτσιούπι, άξια και τσιαλιστούμενη. Έπαιρνε τες δουλειές με την αράδα, και δεν της φαίνονταν πότε τες σκολνούσε είχε χέρια άνεμος. Έκανε το σπίτι να μπαίνεις και να χαίρεσαι. Ασπρισμένο, σφουγγαρισμένο στρωμένο με καινούργια παστρικά στρωσίδια, έλαμπε.

— Όλα καλά τάχομε, μωρ' μάννα, έλεγε στην πεθερά της, αλλά να συμμάσωμε και καναούσ' σφαχτά. Θα γιομίσωμε το σπίτι μας απ' όλα. Θάχωμε μαλλί να ντυδούμε και να ποδεδούμε· χώρια τον παστρεμά μας το χειμώνα, τα λοκάνικά μας να τα φιάνωμε με τραχανά, τες τσιγαρίδες μας να φιάνωμ' αραποσιτόπιττα, που ν' αγλείφεις τα δάχτυλα.

— Τι λες αυτού, μα νύφη κι εσύ, να πάρωμε γίδια! Μα γοφήσουν, μα λύκος τα φάη, τζιερεμές του παιδιού μου θάεινε· ο Στεφανής μ' είν' εφτωχός, δεν είναι για τέτοια.

— Ο άλλος ο κόσμος πόχουν, μωρ' καγομάννα, μπανταλοί είναι;

— Αμ, τ' είναι θαρρώ. Όχ' νύφη μου, μη μου λιές τέτοια.

Φαίνεται όμως, ότι η γριά λογάριαζε χωρίς τον ξενοδόχο, γιατί η νύφη της η Στεφανήγενα, έξυπνη κι εφτακαθαρισμένη, έπιασε το μπάρμπα της το Νικόλα τον κερατζή που πήγαινε κι έρχονταν στα Γιάννενα, και τον έβαλε και κατάφερε τον άντρα της, και τόδωσε και παράδες, και της αγόρασε δυό γίδια αντάμα με τα κασίκια τους. Έτσι λοιπόν, ένα καλό πρωί, να σου και παρουσιάζεται η νύφη με τα γίδια όζω στο Γεράνη, και τάφερνε μαυλιώντας για το σπίτι.

Η γριά Χρύσω, η Νικόλενα, την αγνάντευ' από το παραθύρι, και μιά όγη της πεί κι άλλη της ήρθε.

- Για δε ο μπελιάς! τάφερε... Πότε τα πήρε δίχως να με ρωτήσει; μουρμούρισε. Δε θα την αφήνω να τα μπάσει μέσα, όχι!

Πετάχτηκε συρτά - συρτά, γιατί κούτσαινε και λιγάκι απ' έναν παλιό γερά πούχε βγάλει στο ποδάρι, και κόσιεγε στην αυλόπορτα. Μπράμ! την έκλεισε με μιας και πέρασε τον περάτη. Πήγε και στη μεσιόπορτα που χώριζε το σπίτι της από την Δημήτρενας και της Χρηστοβιάς, των συννυφάδων της, και την έκλεισε κι αυτή, για να μη περάσει καμιά απ' αυτές κι ανοίξη της νύφης της, κι έπειτα πήγε και τόπιασε ξανά στο παράθυρο, έτοιμη ν' αρχίση το γαλματούριο με τη νύφη της.

Εκείνη, σέρνοντας τα γίδια, και μαυλώντας τα κασιόκια, έφτασε στην πόρτα. Δοκιμάζει ν' ανοίξη, πουθενά η πόρτα ήταν παρατωμένη.

- Μώρ' μάννα, μάννα, άνοιξέ μου.

Τσιμουδιά η γριά.

- Μάννα, μάννα!

Πάλι τίποτε.

Από τα πολλά, αποφάσισε η Χρύσω να μιλήσει. Άνοιξε το κανάτι, και σκύβοντας.

- Δεν σούειπα, μα νύφη, τζιερεμέδες του παιδιού μου δε μπάζω στο σπίτι μου;

- Άνοιξε, μώρ' μάννα, άνοιξε να μη κάνουν ο κόσμος χάζι.

Η Χρύσω ανένδοτη· δεν άνοιγε με κανέναν τρόπο. Ξεμύτησαν οι γειτόνισσες στα παράθυρα. Η Γιαννοβιά, η Νικόλενα, οι συννυφάδες της.

- Τι κάμ'ς έτσ', μώρ' Νικόλιενα, η νύφη σου φέρ' νοικοκυριό, κι εσύ δεν τα δέλεις;

- Τι λιέτ' αυτού μα, έκανε πάλι η Νικόλενα, ή γοφήσουν, ή λύκος τα φάν, τζιερεμές του παιδιού μου θάνατ' δεν τα μπάζω.

Έδεραν - πήραν, αδύνατο. Η Χρύσω ήταν ανένδοτη, δεν εννοούσε να υποχωρήσει. Σαν είδε κι' απόειδε η καγο-Φροσύνη, έπιασε και τάκλεισε στο πλυσταριό της Γιαννοβιάς, και τους έριξε λίγο κλέτσιο να τρών. Ύστερα πήγε κι έφερε το μπάρμπα της το Νικόλα τον κερατζή.

Ντροπιάστηκ' η Νικόλενα σαν τον είδε, και δέλοντας και μη κατέβηκε κι άνοιξε.

- Κόπιασε μέσ' αφέντη.

- Τι να κάμω μέσα, Νικόλενα, εδώ θα σου πω δυό κουβέντες.

- Να μου πεις.

- Γιατί δεν τα μπάζεις μέσα τα γίδια που σούφερ' η νύφη, τ' είν' αυτό από τ' εσένα; Όλος ο κόσμος νάχουν το γάλα τους, το μαζούλι τους, το κριγιάσι τους κι εσείς να μ' έχετε να κριτιρεύεστε; (στερείσθε).

- Καλά μώρ' αφέντη, αλλά ή γοφήσουν, ή λύκος τα φάν, τζιερεμές του παδιού μου δάειναι...

- Τα γίδια τα δωκάμαν, ένα εγώ κι ένα ο πατέρας της, δεν τ' αγόρασ' ο γυιός σου, μη σκιάζεσαι, άνοιξ' την πόρτα να μπούν.

- Αμ, τζιουμπάνον, αμ' τζιελιέπικα, ποιός θα πλερώσει;

- Μπανταλά και ζωπαρμένα μου κουβεντιάεις, Νικόλενα. Το γάλα το βούτυρο την ούρδα, ποιός θα τα φάν;

Δεν απάντησε καθόλου η γριά. Αγάλια - γάλια, συλλογισμένη και μουρμουρίζοντας, χώθηκε στο κατώϊ.

Σε λίγο, φάνηκε με το λουστό στα χέρια. Χαμογέλασε ο μπάρμπα Νικόλας κι έκανε νόημα της νύφης. Η γριά είχε καμφδή. Προχώρησε σιγά - σιγά, κι έρριξε, όχι χωρίς δισταγμό ακόμη, το λουστό στην πόρτα για να πατήσουν σίδερα, να στεργιώσουν και να προκόγουν.

Δεν πέρασε πολύς καιρός κι η νύφη άρχισε να μαζεύει γάλα. Έφερε μουρτζάλα, κουβάλησε ντομπολίτσα από τη μάννα της, κι έβαλε να το βαρέσει. Γλού, γλού, γλού, γλού. Ο ευχάριστος δόρυβος του τσουκαλίσματος γέμισε το σπίτι. Η νύφη τσιουκάλιζε και τραγουδούσε. Η γριά, αφικράστηκε από πάνω από το παράθυρο, κι άφησε τη φαντασία της να πλανηθεί, γύρω στο αφράτο ξυνόγαλο, και στη χλωρή γκίζα, που δάβγαινε λαχταριστή και νόστιμη σε λίγο από το κακάβι. Που και που, δοκίμαζε τέτοιες λιχουδιές, όταν της έδινε κανένας δικός της, στη χάση και στην πιάση. Ήθελε να κατέβει κάτω, να ιδεί πως θα βαρνούσε το γάλα η νύφη, και να τη βοηθήσει, να της φέρει κρύο νερό· αλλά δίσταζε, δεν τολμούσε.

Απομακρύνθηκε από το παράθυρο, και ανοίγοντας τη μεσιόπορτα, πήγε στο χώρισμα της συννυφάδας της.

- Μα Δημήτρενα.

- Τι;

- Βαρνάει γάλο ο μπελιάς η νύφη, τι λιές, να φάω που τη μάλωνα για τα γίδια ή γι όχι;

- Μη τόεις χαμένο; να φας και να παραφάς. Μακάρ' να πάρω κι εγώ νύφ' άξια και τσιαλιστούμενη σαν τη δική σου.

Το γιόμα σαν έστρωσαν τον τράπεζο, η νύφης της γέμισε μια τσιανάκα ολόκληρη. Δειλά - δειλά, άπλωσε η γριά το κουτάλι.

- Να με χωρέεις, μα νύφη, γιθύρισε, να σου χιλιάσουν' και κατάπιε την πρώτη κουταλιά, αναγαλλιάζοντας από ευχαρίστηση.

- Σχωρεμένη νάεισαι, μάννα.

Σαν απόφαγαν, πήρε η Νικόλενα το κλαδευτήρι, και κοσί ανέβηκε στα καραπούλια. Σε λίγο, γύρισε φορτωμένη κλιέτσιο, και πήγε ίσια στον τσάρκο που ήταν κλεισμένα τα κατσίκια. Εκείνα, την υποδέχτηκαν με βελάσματα, χαρές και πηδήματα. Τους έδεσε να φαν και τα φιλούσε σαν να ήταν μικρά παιδιά.

Από τότε, έβλεπες τη γριά, που πρώτα δεν έδινε πεντάρα, να πηγαίνει κάθε βράδυ στο πελιαύρι να καρτεράει τα γίδια, να τα ταΐζει, να τους κουβαλάει νερό, να σκουπίζει τα κατώγια και να τα καμαρώνει.

- Τώρα γίνκαμαν νοικουκουραίοι, έλεγε. Η μουρτζάλα μας γιομάτ' μαζούλι' ούρδα, ξυνόγαλο, παστρεμά, του Θεού τα καλά. Να με χωρέεις μώρ' νύφη, δεν ήξερα η μαύρη μου' να μου ζήεις ίσια με τα γηλά βουνά.

Έτος 1965. Έξι λεβέντες από το χωριό Αετομηλίτσα (Ντέντσικο) του Γράμμου με τες τοπικές ενδυμασίες των.

Με τον λεβεντόγερο Γούλα Φώτη (82 χρονών) από το Κεράσσοβο Κονίτσας.

ΠΩΣ ΔΕΝ ΤΟΥΡΚΕΨΕ Η ΣΤΡΑΤΣΙΑΝΗ

- Άκουσε 'δω παπά και σεις μουχταροδημογερόντοι, με το καλό ή με το ζόρι, θα τουρκέγουν όλοι μιά μέρα αυτή 'ναι η διάτα του πολυχρονεμένου Πατισάχ. Δε γλιέπετ' όλα τα χωριά εδω γύρω που τούρκεγαν τι κάρτεράτε;

- Μα αφέντη, πως θα κοτήσωμ' εμείς ν' αλλαξοπιστήσωμε, αφού όλα τα χωριά τριγύρα μας είναι χριστιανικά; Θα μας χαλάσουν θα μας κάγουν.

- Είστε μπουνταλάδες και χοντροκέφαλοι Στρατσιανίτες. Σας τόειπα χίλιες φορές κανένας δε μπορεί να σας γκίξει, αφού βρίσκομ' εγώ εδώ μ' εκατόν πενήντα παλληκάρια, και μπορώ να μάσω κι άλλα δυό τόσα στη στιγμή, και να κάγω όποιο χωριό δελήσω. Ύστερα σκεφτήτε και μοναχοί σας είπα. Θα πάρετε και τα γρόσια πούειπαμαν, κι ότι άλλο θέλετε θα τόχετε. Κι αν δε θελήσουν οι χωριανοί να τουρκέγουν, τ' αμπελοχωραφά τους θα γίνουν τσιφλήκι δικό σας· κι αυτοί θα φύγουν νύχτα και σκοτάδι ή θα πουληθούν σκλάβοι. Διαλέξτε και κάμετε.

- Ότι κι αν κάγωμε, ομπρός γκρεμός και πίσω ρέμα...

Ο παραπάνω διάλογος, γινόταν στα μέσα του 17ου αιώνα μέσα σ' ένα σαραϊ του Λεσκοβικιού. Από τη μιά μεριά, καθόταν στους αναπαυτικούς καναπέδες, ο Τουρκαλβανός ντερβέναγας της περιοχής με άλλους πεντ' έξη επίσημους Τούρκους κι από την άλλη, σε χαμηλά σκαμιά, ο παπάς της Στράτσιανης, με πέντε δημογερόντους.

Οι μέρες ήταν πολύ πονηρές. Τον τελευταίο καιρό, είχαν Τουρκέγει ένα σωρό χωριά της Κολώνιας και του Λεσκοβικιού. Και να τώρα, που ο άγριος και αιμοβόρος αυτός ντερβέναγας, μαζί με του ιμάμηδες και τους χοτζιάδες του (δυστυχώς η παράδοση δεν διατήρησε τ' όνομά του) ήθελε με το καλό ή με το ζόρι, να τουρκέγει και τα χωριά της Κόνιτσας, κάνοντας αρχή από τη Στράτσιανη.

Σκεφτήτε καλά και αποφασίστε ή θα χαθήτε, ή θα τουρκέγετε και θα ζήσετε αφεντάδες, ένα από τα δύο...

- Μ... μ... μ...

- Δεν έχει μου και ξεμού, είναι δεύτερη φορά που σας φωνάζω γι' αυτή τη δουλειά. Τώρα σύρτε στο καλό, σκεφτήτε το καλά και τ' απόγιομα θα απαντήσετε ναι ή όχι· θα σας καϊτερούμ' εδώ άειντε...

Βουβοί και σκοτεινιασμένοι, σπκώθησαν ένας ένας έκαναν τον υποχρεωτικό τεμενά στους αφεντάδες Τούρκους, και βγήκαν έξω.

Τι είπαν και τι έκαναν ως τ' απόγευμα, μονάχοι τους το ξέρουν. Ένα είναι γεγονός· οτί, είτε από το φόβο είτε παρασυρμένοι από τες υποσχέσεις οτί θα γινόταν πλούσιοι και αφεντάδες αποφάσισαν να τουρκέγουν. Τ' απόγευμα όταν ο άγριος αρχηγός των Τούρκων τους ρώτησε:

- Ε! τι σκοπόν έχετε, τι αποφασίσατε;
- Θα γίνει το δέλημα του πολυχρονεμένου μας Σουλτάνου, απάντησαν.

- Ισ. Αλά!... αφερίμ... ανέκραξαν όλοι μαζί οι Τούρκοι, και σπκώθησαν να τους χαιρετήσουν. Μοναχά να μη μας γελάσετε, έκαναν, μαύρο φίδι θα σας φάει.

- Βαλαϊ αυτό δε γίνεται!

Είπαν κι άλλα πολλά, και κάθησαν ως το βράδυ συζητώντας και καταστρώνοντας τα σχέδια πως θα έκαναν το χωριό να Τουρκέγει.

Σαν νύχτωσε, οι Τούρκοι τους φίλεγαν στα καλλίτερα σπίτια του Λεσκοβικίου και τους προσφωνούσαν «βλα» δηλαδή αδερφέ. Την άλλη μέρα, έφυγαν για το χωριό τους χωρίς καμιά επίδειξη, γιατί είχαν συμφωνήσει να μείνει μυστική η απόφασή τους ως την τελευταία ώρα.

Στο χωριό που γύρισαν, κανένας δεν υπογιάστικε το τι είχε συμβεί· μόνον στους δικούς των τους σπητικούς είπαν το μυστικό.

Έρθε το μεγάλο Σάββατο. Ξημέρωνε η μέρα της Λαμπρής του χίλια εξακόσια... Σ' όλα τα σπήτια του χωριού (της Στράτσιανης) ετοιμαζόταν για τη μεγάλη γιορτή. Άλλοι έσφαζαν κατσίκι, άλλοι αρνιά· οι φτωχότεροι έσφαζαν κόττες. Τα παιδιά καρτερούσαν ανυπόμονα πότε νάρθει η άλλη μέρα, για ν' αρτυθούν, ξελιγωμένα απ' τη σαρακοστή, και να τσιουγκρίσουν τα κόκκιν' αυγά. Οι λεβέντες του χωριού καρτερούσαν να σύρουν το χορό στο μεσοχώρι, οι τσιούπρες να τους κρυφοκαμαρώνουν, και τα γεροντάκια να ρουφήξουν το γλυκό κρασί από τ' αμπέλια της ποταμιάς. Όλοι τους αμέριμνοι ετοιμαζόταν να γιορτάσουν και να χαρούν. Όλοι εκτός α-

πό έξη σπίτια. Το σπίτι του Παπά και των πέντε δημογερόντων, που είχαν αποφασίσει να τουρκέγουν το χωριό· εκεί βασίλευε κατήφεια και σιωπή. Όλοι τους βουβοί και σκεφτικοί, περίμεναν με αγωνία πότε να φέξη η άλλη μέρα.

Σαν νύχτωσε καλά, πέντε σκιές γλύστρησαν στην εξώπορτα του σπιτιού του παπά, ήταν οι πέντε δημογερόντοι. Εκείνος τους περίμενε. Κάθησαν όλοι στα μιντέρια σιωπηλοί. Πρώτος μίλησε ο παπάς.

- Λοιπόν απόφαση, θα γίνει;
- Παεί σκόλασε, αποκρίθηκαν οι άλλοι.
- Δε χωράει δισταγμός ούτε δειλία. Αύριο το πρωί θα στείλω το παιδί μου το μουγγό, να φέρει το μαύρο κριάρι από την κοπή και να τόχει έτοιμο, και μόλις διαβαστεί το βαγγέλιο στη δεύτερη Ανάσταση θα το ρίζω καταής το βαγγέλιο και θα το πατήσω. Ύστερα θα σφάζω το μαύρο κριάρι, ομπροστά στην ωραία πύλη, και θα περάσει όλοι να πατήσετε το βαγγέλιο. Κατόπι θ' ανεβώ στην Αγία Τράπεζα να πω την προσευχή στον Αλλάχ, που την έχω γραμμένη και τελείωσε...

Κι αν αγριέγουν οι άλλοι χωριανοί και γιένει σαματάς τόλημψε να ρωτήσει κάποιος τι θα γίνει;

- Όλοι εσείς με τα παιδιά σας θα τους έμποδίσετε δάειστε αρματωμένοι όπως είπαμαν. Ύστερα μη ξεχνάτε ότι έξω στο μεσοχώρι θα βρίσκεται η κοσιάδα που θα στείλουν οι μπέηδες κι οι ιμάμηδες από το Λεσκοβίκι.
- Είναι σίγουρα ότι θαρδούν:
- Όπως με γλιέπεις και σε γλιέπω.

Είπαν κι άλλα πολλά και διάφορα και χωρίστηκαν κοντά τα μεσάνυχτα.

Ο παπάς με φαινομενική ηρεμία αλλά γεμάτος σκέψεις και ενδοιασμούς βάρωσε το σημαντήρι, και έγαλε με τρεμάμενα χείλη την ακολουδία της Αναστάσεως. Οι χωρικοί ντυμένοι με τα γιορτινά τους, μαζεύτηκαν σχεδόν όλοι. Έγαλαν το Χριστός Ανέστη, μετάλαβαν από τα χέρια του παπά που αλαφρότρεμαν και γύρισαν στα σπίτια τους, για να ριχτούν αμέριμνοι στο φαγοπότι, και να τσουγκρίσουν τ' αυγά. Ήρθε τέλος και το μεσημέρι η δεύτερη Ανάσταση. Με το χτύπημα του σημάντρου, γιόμωσε το χαγιάτι της εκκλησίας.

Από το ένας μέρος, κάθησαν αραδιαστά οι γέροντες με τα φλοκωτά ταλαγάνια και τες μαύρες κάλτσες, ακουμπισμένοι στα

ραβδιά τους που ήρθαν να χαιρετηθούν και να σχωρεθούν με τους συγχωριανούς των. Από το άλλο κάδησαν οι νέοι, λεβέντες με τις κάτασπρες φουσανέλλες και τα κεντητά πεσιλιά, που καρτερούσαν ανυπόμονα να πιάσουν το χορό, μετά την εκκλησία, και να γλεντήσουν. Οι γριούλες μαζεύονταν στο χαμηλό γυναικωνίτη, και οι νιές και οι νιόνυφες, με τες κεντητές φλοκάτες των, τες πλουμιστές ποδιές, και τες γαλανες σαλταμάρκες ανέβαιναν ψηλά στο καφασωτό.

Απάνω στην ώρα που ετοιμάζονταν να μπουν στην εκκλησία ποδοβολητά αλόγων ακούστηκαν από πέρα απ' το δρόμο από το Ιζβορίτικο και καμιά εικοσαριά σοφαρήδες (ιππείς) έφτασαν τρέχοντας και ζεπέζεγαν στο μεσοχώρι.

Το μουχτάρη, που είναι το μουχτάρη ορέ φώναζε ένας τσιαούσης.

Ο μουχτάρης που ήταν μνημένος προχώρησε αμέσως προς τον Τσαούση. Σε λίγο βγήκε κι ο παπάς και πήγε κι αυτός κοντά.

Πάρτ' αυτό το γράμμα από τ' αφεντικό, μου, τους είπε τότε ο τσιαούσης, και τους έκλεισε πονηρά το μάτι. Ύστερα τους είπε κι άλλα πολλά κουβέντιασαν χαμηλόφωνα. Κατόπι καβαλίκευε.

Μα γιατί δεν κάθεστε να σας φιλέουμε, έχομε Πασχαλιά σήμερα τσιαούς εφέντη, του λέει ο μουχτάρης δυνατώτερα για ν' ακουστεί.

Όχι ευχαριστώ μουχτάρ' εφέντη, έχω δουλειά θα γυρίσω τ' απόγιομα, και μπορεί να κονέγωμ' εδώ έχε το κατά νου σου νάχεις κονάκια έτοιμα. Ακούγοντας τα τελευταία λόγια του τσιαούση οι χωριανοί κατσούφιασαν. Μια κατήφεια χύθηκε στις μορφές όλων. Ούτε Πασχαλιά της προκοπής, δεν τους άφηναν να κάνουν οι καταραμένοι αφεντάδες. Αναστέναζαν με ανακούφιση, σαν τους είδαν να καβαλικεύουν και να φεύγουν ξανά.

Ο παπάς, σκυθρωπός, σκεπτικός, αλλ' αποφασισμένος πια να εκτελέσει την απαίσια απόφαση άρχισε την ακολουδία. Σε λίγο, άρχισε να ρίχνει λοξές ματιές προς την πορτούλα του ιερού και ν' ανησυχεί. Όσο περνούσε η ώρα, τόσο η ανησυχία του μεγάλωνε. Πήγε δυό φορές, άνοιξε και κοίταξε.

- Τίποτε, μουρμούρισε· δε φαίνεται το παλιόπαιδο. Τι μπελιάς, μη δεν ήβρε το κριάρι, μη δε μπορεί να το πιάκει; αυτό 'ναι μανάρι... Τι νάπαθε;

Άρχισε να ξαναδιαβάζει πάλι τα ίδια και τα ίδια περιμένον-

τας. Δίχως το κριάρι, δεν μπορούσε να γίνει τίποτε· το κορμπάνι για τον Αλάχ ήταν απαραίτητο. Κοντά στον παπά, άρχισαν να ανησυχούν και οι άλλοι πέντε συνενοχοί του. Οι άλλοι χωριανοί, ακούγοντάς τον να διαβάζει και να ξαναδιαβάζει τα ίδια, απόρεσαν. Άλλοι νόμισαν πως είναι μεθυσμένος ο παπάς τους, κι άλλοι άλλα υπόδεσαν. Κανένας όμως δεν μπορούσε να μαντέψει το τρομερό μυστικό.

Έξαφνα! άνοιξε διάπλατη η πορτούλα του ιερού και όρμησε μέσα γοργό σαν άνεμος το μουγγό παιδί του παπά. Πριν προλάβει ο πατέρας του να στραφεί, εκείνο άρχισε να φωνάζει καθαρώτατα.

- Δεν μπορώ να το πιάκω πατέρα· αγρίευε δε μπορώ.

Κάτι σαν ηλεκτρικό ρεύμα διέτρεξε το κορμί του παπά ανατρίχιασε σύγκορμος. Ακούοντας το μουγκό παιδί του να μιλά μετανόησε αμέσως για το κακό που πήγαινε να κάνει.

- Θάμα! θάμα! αναφώνησε.

- Θάμα! φώναζαν και τ' άλλα παιδιά μαζί με τον καντηλονάφτη που βρισκόταν στο ιερό έκρινε ο μουγγός!

Το τι έγινε τότε δεν περιγράφεται. Έβγαλαν το παιδί στην ωραία πύλη, και το άφησαν να μιλάει. Όλοι γονάτισαν και προσευχιόταν. Οι πέντε δημογερόντοι, κοντοζύγωσαν με τρόπο τον παπά.

- Τι θα γίνει τώρα; του γιδύρισαν.

- Δεν είναι θέλημα Θεού να τουρκέγωμε· τους αποκρίθηκε τότες εκείνος· εμπρός να τελειώσουμε την εκκλησία και ότι γιέν' ας γιένει.

Αντί λοιπόν να πατήσει το Ευαγγέλιο, το ασπάσθηκε κι άρχισε να μένει το «Αναστάσεως ημέρα». Έτσι γλύτωσε η Στράτσιανη από τον Τουρκισμό, λέει η παράδοση, και κοντά σ' αυτή και όλα τ' άλλα Ελληνόφωνα Χριστιανοχώρια της Κόνιτσας. Όσο για τους Τούρκους, δεισιδαίμονες όπως ήταν, δεν τόλμησαν, να καταστρέψουν το χωριό, σαν μαθεύτηκε το θαύμα που έγινε. Εξ άλλου οι Χριστιανοί όλης της Λάκκας του Σαρανταπόρου είχαν κι αυτοί άρματα, και δεν τώτρωγαν τζάμπα.

ΤΗΣ ΜΟΙΡΑΣ ΤΑ ΓΡΑΦΤΑ

Ότι γιένεται κι', ότι δε γιένεται παιδιά μ' σ' ετούτον τον απάνω κόσμο, άρχισε να λέει η γριά Γκατζιάστρω, η μάννα του Κώστα του τζιομπάνου, είναι γραμμένο πό τες μοίρες. Η μοίρα γραφτι θα πάδ'ς, και πότε θα πεδάν'ς.

- Να σας πω 'γω μιά ιστορία, που μου μολόψ' η προπεδερά μ' η πεδερά τ'ς πεδεράς μου.

- Ήταν λιέει ενιά αδέρφια, κι ενιά συνν'φάδες μέσ' στο σπίτι με πεδερκά και με μικρά, μαζώνουνταν κάπου σαράντα και πάνω νοματαίοι. Ζούσαν όμως ήσυχά και 'ρηνεμένα, και τα ενιά τ' αδέρφια. Κι οι νύφες, λόγο δεν άλλαζαν ποτέ, ούτε συνατές τους, ούτε με τα πεδερκά, όπως κάμουν τώρα τούτ' η νέα πλάση, που ότ' παντρεύουνται, χωρίζουν ίσια τα τσιανάκια τους, και βγάζουν τα μάτια τους. Είχαν και τη μπάμπω την πεδερά τ'ς πεδεράς τους, και την τιμούσαν και τη σέβουνταν όλες οι νυφάδες. Χαρά Θεού ήταν μέσ' στο σπίτι, οι δουλειές πήγαιναν ρολόϊ. Τα παιδιά, άλλα ήταν με τα πραματα και κουβαλούσαν αγώγια, άλλοι πήγαιναν στα πρόβατα, άλλοι στα χωράφια· κι οι νυφάδες έκαμναν τις δουλειές με την αράδα, δίχως ξεσινόργιες και ντράβαλα.

Όλα τ' αντρόγυνα ήταν χαρούμενα κι ευτυχισμένα, ένα μονάχα στενοχωριούνταν και χόλιαζε γιατί δεν είχ' αποχτήσει παιδιά.

- Ας κάμω κι εγώ ένα κι ας μου πεδάν, ήλιεγιε και ξανάλιεγ' ολοένα με παράπονο η άτεκν' η νύφη. Τότες ήδελαν παιδιά πολλά. Τώρα μη τηράς που φλάουνται και δεν γκάμουν' για τούτο θα μας χουμπώσ' ο Παντοδύναμος.

Ο Θεός, η μοίρα, άκουσε φαίνεται τα παράπονά της, και να! άξαφνα ύστερ' από δεκαοχτώ χρόνια, κίνσε κι αυτή αγγαστρωμένη.. Χάρηκαν όλοι ως εκεί που δεν παίρνει και περισσότερο αυτή η ίδια. Δεν είναι και μικρό πράγμα, δεκαοχτώ χρόνια να σε περιφρονάει ο κόσμος, να κάνεις ν' αλλάξεις κουβέντα με κανέναν και να σου φωνάζουν - μαρμάρα, σείρα - κι άξαφνα να τους βουλώεις τα στόματ' ολουνούς.

Ήρθε η ώρα ν' αποχτήσει κι έκαμε τσιουπί. Η χαρά η δική

της, κι ολουνών, δε λιγόστευε καθόλου επειδή δεν έκανε σερκό, αρκεί π' αποχτήσε κι ας ήταν και τσιουπί. Παιδί του θεού ήταν κι αυτό, είχαν οι άλλ' ένα σωρό σερκά, για να μη σβήσ' η γενιά.

Απανωτιό στες τρείς μέρες, ήρθαν οι μοίρες, για να γράγουν του μωρού το τι θα πάθει. Η μάννα του ζαπλωμέν' εκεί κοντά, δεν τες απείκασε, ούτε και κανένας άλλος. Μοναχά η μπάμπω η προπεδερά της, δάπαν λαγαρότερ' απ' όλες φαίνεται τες είδεπου κατέβκαν από το τσιατί. Ήταν κι οι τρείς γυναίκες νέες στα καλά τους, η μιά ήταν μεγαλύτερ' από τες άλλες και φαίνονταν για αρχηγός τους. Κατσουλωμέν' η γρηά με τη βελέντζα, τήραγε να ιδεί το τι θα πουν και τι θα κάμουν· ούτ' ανάσα δεν έπαιρνε. Έβγαλ' η μεγαλύτερ' ένα δεύτερ' από τον κόρφο της., τ' αράδιασε, τ' αράδιασε, διάβασε· και γυρνιούντας στις άλλες δύο τους λέει:

- Αυτό το μικρό, είναι για να το πάρωμε τώρα ίσια, να μη ζήση.

Και λιέγοντας αυτά, έγγιξε το τσιουπί με το δαχτυλό τ'ς, στην άκρη στη μύτη του· κι εκείνο ανάβλιαζε. Πετάχτηκ' η μάννα του.

- Τι κλαίς γυχούλα μου, τ' έπαδες, πείνασες;

Τ' άρπαξε με λαχτάρα, και τόβαλε στον κόρφο της για να βυζάσ', δίχως να ξέρει την αιτία π' ανάβλιαζε. Η μπάμπω τηρούσε κι άκουγε.

- Κρίμα την καγαρή, είπαν οι δυό οι νιότερες γυναίκες, δεν τηράς πως λαχταρνάει για τούτο, πως τ' αγαπάει· πως να της το πάρωμε· θα πεδάν' από τη λύπη της...

- Μοναχή της φταιει, συνέχισ' η τρανήτερ' η μοίρα. ας μ' ήλιεγε ότ' - ας αποχτήσω κι εγώ ένα τέκνο κι ας μου πεδάνει - τώρα δε γιένται τίποτε.

- Δε μπορούμε κάνεμ, να της το' αφήκωμε λίγα χρόνια, να της ζήση να το χαρή λίγο;

- Ας τ' αφήκωμε τότε τρία χρόνια να ζήση. Θα βαφτιστεί και θα το πουν Βαρβάρα· ύστερα θα πέσ' από την κρανιά πόχουν στην αυλή και θα σκοτωθεί, έκαν' αυτή που κρατούσε το δευτέρι και κατ' έγγραψε μέσα. Κατόπ' έγγιξε το μωρό στην κορφή στη μύτ' ανάμεσ' από τα μάτια, και χάθηκαν μπροστά από τα μάτια της γριάς κι οι τρείς χωρίς να παρ' χαμπέρι κανένας άλλος.

Η γριά, δεν το μολόπησε πουθενά αυτό που είδε· μοναχά την άλλη μέρα, παραραξενεύτηκαν όλοι, σαν τους είπε, πως ήθελε να κόγουν την κρανιά πούχαν στην αυλή, και να ξερριζώσουν και το κούτσουρο.

- Τι μας φταί' η κρανιά μωρ' μάννα τρανή, της λιέν' τ' αγγόνια της, ί-

σια, - ίσια που τρώμε και κανένα κράνι.

- Όχι! να την κόψετε, και να ξερριζώστε και το κούτσουρο, επέμεν η γριά.

Βάρτα χάλαστα, για να μη χαλάσουν το χατήρ' της μπάμπως, αποφάσισαν να την κόγουν.

- Σίγουρα δ' ανεργιάστηκε κάνα δησαυρό η μπάμπω, μουρμούρησαν ας την κόγουμε να ιδούμε μη έχωμε και κανένα τυχερό να βρούμε και τίποτα γρόσια.

Ίσια κι όλας, την έκογαν, την ξερρίζωσαν, ανασκάλεγαν όλον τον τόπο, αλλά πουθενά δησαυρός.

- Κουταμάρες της γριάς, είπαν συνατοί τους.

Εκείνη όμως, σαν την είδε να ξερριζώνεται και να καίγεται, της φάνηκε σαν νάφευγ' ένα μεγάλο βάρος μεσ' από την ψυχή της. «Που να βρεθεί τώρα η κρανιά, για ν' ανεβή το μικρό να πέσει» συλλογίζονταν.

Όταν ήρθ' η ώρα να βαπτιστή το μαρό, γίνηκαν χαρές μεγάλες, κι έκαναν τραπέζι τρικούβερτο. Τόβγαλαν τ' όνομά του Βαρβάρα πράγματι, δίχως να τους πει τίποτ' η γριά, ότι να βγάλτε το τάδε ή το δείνα όνομα. Και μάλιστα, πριν έρθουν ακόμα τα παιδιά από την εκκλησία να πάρουν τα σαχάρικια τους είπε:

- Βαρβάρα θα το πει ο μουνός.

Μεγάλωνε το τσιτουπί και γιένουνταν έξυπνο και τετραπέρατο. Έπαιζε και γελοούσε αντάμα με τα ξαδερφάκια του όζω στην αυλή, κι η μάννα του το καμάρωνε δεν το καμάρωνε. Η γριά, το χόρευε στην αγκαλιά της κι αυτή, και τούλιεγε λογιαστά τραγούδια. «Που θα βρεθεί τώρα η κρανιά, για να πέσει να σκοτωθεί, συλλογιούνται, τη γκρέμισα, την έκαγα, την έκαμα σιάχτη.

Άξαφνα όμως, μια μέρα, εκεί πόπαιζαν τα μικρά όζω στην αυλή, ακούστηκαν φωνές, κλάμματα, κακό. Κοσιεύουν, τι να ιδούν! Ακριβώς εκεί στο μέρος πού ητανάλλοτ' η κρανιά, είχε πέσ' η Βαρβάρα κι είχε χτυπήσ' στο κεφάλι. Έκαναν να τη σκώσουν, να τη συνεφέρουν, τίποτε. είχε πάει στον άλλο κόσμο...

Έμπηξε η μάννα της τες φωνές και τα γουργιατά, λιποθύμησε, τρόμαξαν να την συνεφέρουν. Θρήνος και κακό μεγάλο έγινε. Η γριά έκαμνε το σταυρό της και μονολογούσε.

- Τι 'ταν τούτο; να τα ιδώ όλα ολοφάνερα!

Τότε τους μολόπσ' όλα το τι είχε ιδή, και πίστεγαν όλοι, πως ό,τι γράφει δεν ξεγράφει.

Ο ΤΡΟΒΑΣ

Σκυμένος απάνω στον άθλιο και σαβαλιασμένο μπάγκο του τον γεμάτο με μισοχαλασμένα καλαπόδια, στραβόπροκες, παλιοσίδερα και λογής - λογιού παλιόπετσα και παλιοπάπουτσα δούλευε ολημερίς ο μπάρμπα - Γιώργης ο Μέλος.

Από του Θεού τη χαρά, κατηφόριζε πρώτος - πρώτος, σέρνοντας κουτσά - κουτσά το στραβό του το ποδάρι, άνοιγε το παλιομάγαζο, σκούπιζε κάπου - κάπου, γέμιζε το μαστέλο του με νερό και στρώνονταν στη δουλειά. Χρίτς - χρούτς, τσιάκ - τσιούκ. Μπάλωνε, κάρφωνε και σουλούπωνε τα χιλιοτρυπημένα κορδέλια και τσαρούχια που του έφερναν οι πελάτες του οι φτωχοχωριάτες, χωρίς να κοιτάζει να ενδιαφέρεται και να νοιάζεται για το τι γινόταν γύρω του. Αν λάχαινε, την ώρα που κατηφόριζε για την Αγορά να συναντήσει άνθρωπο που τον είχε πάρει με κακό μάτι και τον δεωρούσε για χουρσούζικο, γύρναγε πίσω και κατέβαινε από άλλο δρόμο για το μαγαζί του γιατί δεν ήθελε να «ντέσει» με κακό «αμποδιακό».

Καφενείο δεν ήξερε τι θα πει. Χαρτιά, τσιγάρο, ποτέ δεν είχε πιάσει στο χέρι του. Πιοτό; Θεός φυλάξει! Και το λιγοστό κρασί και τσίπουρο που έκαμνε από τα περγουλά του, το πούλαγε για να μαζεύει χρήματα. Αν πεις και για φορέματα με μια αλλαξιά «καλή» από ρετσίνα, πόρευε τριάντα και παραπάνω χρόνια.

Σαν ερχόταν το μεσημέρι και έκλειναν τ' άλλα μαγαζιά έκλεινε κι αυτός τη θύρα του και συμμαζεούταν σε μια γωνιά. Εκεί μισάνοιγε το σακκούλι του και βιαστικά, προφυλαχτικά σαν κλέφτης, σαν τρομαγμένη γάτα, έβγαζε το ξεροκόμματο το γωμί και κανένα πράσο, κρεμύδι ή βρασμένη πατάτα με λίγο αλάτι και δάγκωνε ροκανίζοντας σαν το σκυλί το κόκκαλο. Αν τύχαινε καμιά φορά να μην έχει προσφάϊ, πήγαινε στο διπλανό μπακάλη και με τρεμάμενο χέρι, άφηνε ένα φράγκο ψηλά στο μπάγκο για να του βάλει ελιές ή ένα κομματάκι τυρί, που δεν το δάγκωνε με τα δόντια, όταν έτρωγε αλλά τόγλυφε λίγο - λίγο με τη γλώσσα επειδή φοβόταν μην του σωθεί!

Αν ήταν Χειμώνας που η μέρα είναι μικρή, δεν χασομερούσε κα-

θόλου το μεσημέρι από τη δουλειά του για να φάει. Μια χτυπούσε με το σφυρί και δάγκωνε το ξεροκόματο, και μια τρυπούσε με το τσαγκαροσούβλι και: Χράτς άρπαζε με τα δόντια του το πράσο που το φύλαγε κρυμμένο κάτω από το μπάγκο του. Έχωνε κι από καμιά φορά τα χέρια του μέσα στο μαστέλο για να βγάλει καμιά παλιόσολα ή κομμάτι πετσί που μούσκευε, και συνέχιζε κατόπι δουλειά μαζί και φαγητό, χωρίς να πολυνοιιάζεται για κείνο που οι άλλοι το λένε καθαριότητα. Αυτό άλλωστε μαρτυρούσαν και τα χιλιομπαλωμένα και καταλιγδωμένα ρούχα του.

Πολλές φορές του φέρνανε λίγη γκίζα τίποτε πελάτες του από τα χωριά, αλλ' αυτή τη φύλαγε για να φτιάνει καμιά πίτα ή αδερφή του, ή την έλυωναν με νερό και την έφτιαναν ξυνόγαλο για να δειπνούν τα βράδια οι δυό τους. Έτρωγαν στο μισοσκόταδο δίπλα στο θαμπό φως της λάμπας σαν τ' αγρίμια και οι πρωτόγονοι άνθρωποι μέσα στις σπηλιές των.

Κουβέντες και αστεία δεν δεχόταν καθόλου. Αν κανένας τολμούσε να τον πειράξει ή να τον απασχολήσει από τη δουλειά του, κινδύνευε να δεχτεί κανένα σφυρί, τανάλια, ή καλοπόδι στο κεφάλι του. Ο Γιώργης αγρίευε, έβριζε κατά τον ενοχλητικό και δέν του ξαναμιλούσε για μήνες και χρόνια ολόκληρα κάποτε. Όταν όμως συναντούσε κανέναν ζόρικο έβαζε και λίγο νερό στο κρασί του. Αυτό αποδείχνει το επεισόδιο που θ' αφηγηθούμε ξεφεύγοντας κάπως από το κύριο θέμα μας.

Κάποτε ένας Μαζιώτης του είχε παραγγείλει ένα ζευγάρι παπούτσια που τάδελε «τριζάτα». Ο μπάρμπα Γιώργης σαν καλός μάστορας που ήταν ήξερε το μυστικό. Άλειψε εσωτερικά τους πάτους και τις σόλες με πετρέλαιο, και έτσι ο Μαζιώτης έμεινε ευχαριστημένος· περπατούσε και τρίζανε.

Έπειτα από λίγο καιρό όμως, και αφού τα φόρεσε με βροχές και υγρασίες και τράβηξαν μπόλικο νερό, το πετρέλαιο διαλύθηκε και έπαγαν να τρίζουν. Άγριος και φουρτσάτος παρουσιάστηκε τότε ο Μαζιώτης στο μαγαζί του μπάρμπα Γιώργη και του τα πέταξε απάνω στον πάγκο.

– Πάρτα του λέει μ' έναν τόνο φωνής που δεν επιδεχόταν αντιρήσεις. Δε μου κάνουν, έπαγαν να τρίζουν.

– Θα τα μούσκευες στο νερό του απαντάει με συγκρατημένο ύφος ο μπάρμπα - Γιώργης.

– Τι νερό και τι ξενερό. Αφού δεν τρίζουν πια δεν μου κάνουν κρατησέ τα και δώμου τα λεπτά μου.

- Να σου φιάκω άλλα μωρέ γυχή μου.
- Ούτ' άλλα, ούτε ξάλλα, τα λεφτά μου δέλω.

Του κάκου προσπάθησε ο μπάρμπα - Γιώργης να τον καλοπάρει· εκείνος ήταν πολύ ζόρικός και ανένδοτος. Αγαγκάστηκε λοιπόν με τρεμάμενα χέρια να του επιστρέψει τα λεπτά που είχε πάρει. Τ' άρπαξε ο Μαζιώτης και πήρε δρόμο.

- Πάρτα και γίνε ζίκι! του πέταξε ο μπάρμπα - Γιώργης καθώς έβγαινε στην πόρτα.

Γύρισε μιά και τον αγριοκύταξε ο κρεμανταλάς εκείνος κι κατόπι έφυγε.

Σαν απομακρύνθηκε αρκετά και δεν τον άκουγε πλέον, βγήκε έξω από τη θύρα του και ξέσπασε ο μπάρμπα - Γιώργης.

- Τον κ...! το γομάρι! τον παλιάνθρωπο! Δεν θέλει να τον βάλ'ς καταής κι ένα ποδάρι να πατήσεις κι άλλο να τραβήξεις;

Όλοι νόμισαν πως τάχε βάλει με το Νίκο το Μάλιακα το γαζωτή που δούλευε σε μια γωνιά του μαγαζιού του πληρώνοντάς του «υπενοίκιο». Όταν πληροφορήθηκαν την αιτία χαμογέλασαν.

Σε γλέντια, σε χορούς, σε πανηγύρια δεν πάτησε ποτέ του. ΟΙ άλλοι γλεντούσαν χόρευαν, γινόταν μασκαράδες τις Αποκριές, τραγουδούσαν· αυτός δεν έσφαζε δεκάρα. Ακόμα και τη μέρα τ' Αγιωργιού που γιόρταζε, δεν άφηνε τα όργανα, ούτ' έτσι για τ' αντέτι (έδιμο -συνήθεια) να λαλήσουν στο σπίτι του.

Κάθε γιορτή όμως πήγαινε ταχτικά στην εκκλησία, έκανε τρανούς σταυρούς, έπαιρνε αντίδωρο, κι ύστερα κατέβαινε στην Αγορά, μισοάνοιγε τη θύρα του μαγαζιού του και στεκόταν εκεί ορθός σαν παραμπούκι ώρες ολόκληρες. Τα βράδια πάλι, μόλις νύχτωνε καλά και δεν έβλεπε άλλο να δουλέψει, για να μη ανάγει λάμπα και καίει το πετρέλαιο, έκλεινε και ανηφόριζε σιγά - σιγά ο-λομόναχος.

Στα νειάτα του, πολλές φορές του είχαν φέρει προξενιές για να παντρευτεί· αλλά τσιγκούνης, ζευζέκης και ιδιότροπος καθώς ήταν τις χάλασε όλες. Την ιστορία μιας απ' αυτές τις προξενιές μου είχε αφηγηθεί ο μπάρμπα -Γιάννης ο Τζέκας.

«Του φέρανε, λέει, μια κοπέλα, από τη Σταρίτσιανη νομίζω, σχετικά καλή και ευπαρουσίαστη. Την είδε, του καλοάρεσε και του Γιώργη και σχεδόν πιάστηκε από λόγο και συμφώνησαν να ζανάρθουν να κουβεντιάσουν και να αλλάξουν και τα «σημάδια», τα δώρα της αρραβώνας δηλαδή.

- Ελάτε καμιά μέρα όποτε θέλετε, τους είπε ο Γιώργης.

Αντί για μέρα όμως, εκείνοι ήρθαν ένα βραδάκι, και σαν δεν τον βρήκαν στο μαγαζί, τράβηξαν ίσια για το σπίτι του. Αυτός είχε κι όλας ανηφορίσει, είχε συμμαζευτεί και είχε κλείσει και τη θύρα του από νωρίς όπως συνήδιζε.

Χτύπησαν οι μουσαφिरαίοι τη θύρα και βγήκε ο Γιώργης στο παράθυρο.

– Ποιός είναι;

– Εμείς είμαστε, δε μας γνωρίζεις; Ήρδαμαν να κουβεντιάσωμε και να τελειώσουμε τα χαϊρήτικα.

Κούνησε τούτος το κεφάλι.

– Αμ' δεν έρχονται τέτοια ώρα γι αυτές τες δουλειές... Αυτές τες δουλειές τες κάμνουν μέρα για να πάει χαϊρήλι και όχι τη νύχτα για χουρσουζλιά.

– Αμ, αυτός είναι μονόζουρλος που να ζήσ' η τσιούπω μας με ταύτον! ... μουρμούρησαν οι καλοί άνθρωποι. Και έφυγαν ευχαριστημένοι που χάλασε έτσι το προξενειό. Σπαγγοραμένοι όπως ήταν ο Γιώργης και η αδερφή του μαζί, συλλογίστηκαν πως άμα συμπεθέριαζαν με χωρικούς, θα ήταν υποχρεωμένοι να τους καλωσορίζουν και να τους ξεπροβοδούν κάθε λίγο. Γιόματα, δείπνοι, κολατσιά και τα ρέστα... 'Όχι αδερφέ! Δεν ήταν ο Γιώργης για τέτοια πράγματα»... Έτσι λοιπόν είχε απομείνει με τη ζωντοχήρα αδερφή του, όμοια και χειρότερη απ' αυτόν κουτσή και ιδιότροπη, και ζούσαν οι δυό τους την ιδιόρρυθμη ζωή τους μέσα στα σπίτια που είχαν κληρονομήσει από τη θειά τους τη Ρήνα και που ανήκαν παλιώτερα στο δεσπότη το Βασίλειο.

Παρ' όλο που είχε μείνει οριστικά γεροντοπαλλήκαρο και είχαν περάσει τα χρόνια του, ο μπάρμπα - Γιώργης δεν το παραδεχόταν πως γέρασε και ήθελε πάντα να τον περνούν για νέο.

Όταν κάποτε ο υποφαινόμενος τον ρώτησε για να του δώσει πληροφορίες για κάτι παλιούς Κονιτσιώτες, του απάντησε με θυμό.

– Και τι με περνάς εμένα! για ζαμανικόν; (αιωνόβιο). Δεν είμαι παλιός εγώ για να θυμιούμαι τέτοια πράγματα. Του κάκου προσπάθησα να τον καταπραΰνω λέγοντας του, πως δεν φαινόταν παραπάνω από πενήνταπέντε - εξήντα χρονών. Μου κράτησε κακία και για πολύ καιρό μου έκογε την καλημέρα. Ήταν τότε που συνέβηκε αυτό ως εβδομήντα πέντε χρονών, κι έζησε άλλα δεκαπέντε ακόμη. Κι άλλο ένα επεισόδιο ακόμη σχετικό με το καλό ή το κακό συναπάντημα που πίστευε ο μπάρμπα - Γιώργης που το είδαμε και τ' α-

κούσαμε μόνοι μας.

Μόλις βγήκε ένα πρωϊ από την πόρτα του και πήρε τον κατήφορο, απαντάει μπροστά του τις γειτονισσές του, την Τσακοπούλα, τη Χασάναινα, τη Λαμπρινή. Κάποια απ' αυτές τη θεωρούσε για «Χουρσούζικη» και δεν έπρεπε να τη διασταυρώσει. Ακούμπησε λοιπόν στο δεκανίκι του και περίμενε να διαλυθούν, να μπούν στα σπίτια τους για να περάσει. Αλλά εκείνες όμως τόχαν στρώσει για καλά στο λακιρντί. Είχαν φαίνεται κάποια ενδιαφέρουσα κουβέντα και δεν εννούσαν να ξεχωριστούν.

Έχασε την υπομονή του ο μπάρμπα - Γιώργης και τους βάζει την αγριοφωνάρα του.

– Τι μου κάθεστ' αυτού με στη μέση στο δρόμο για κακό εμπόδιακο και δε μπαίνετε στα σπίτια σας;

Ψιού, γιού, γιού, και δε σώνετε τες κουβέντες.

– Μπά! του αποκρένεται η Ουρανία Τσακοπούλα, ποιός σ' εμπόδισε; Πέρνα και τράβα στο δρόμο σου, κι εμείς έχομε τη δουλειά μας λογαριασμόν δε θα σ' δώκωμε.

Ο Γιώργης όμως δεν πέρασε! Άλλαξε δρόμο και κατέβηκε από το μονοπάτι από του Μπέρκου.

Και μια που ανοίξαμε παρένθεση, ας προσέσουμε και τούτ' εδώ ακόμα το αστείο πάθημα του μπάρμπα - Γιώργη. Μια φάρσα δηλαδή που του σκαρώσαν οι γνωστοί χασάπηδες Ναούνης και Λιούτσκας, με την πρωτοβουλία του πρώτου που ήταν και νοικήρης μάλιστα σ' ένα διπλανό σπιτάκι το καθεαυτού πατρικό του Γιώργη.

Έφτιασαν ένα δέμα, όπου έβαλαν μέσα κέρατα από σφαγμένα ζώα και βρώμικους πατσάδες και ποδάρια. Το τύλιξαν και το συσκεύασαν πολύ καλά και όμορφα και τόριξαν με τρόπο στο δρόμο στο στενό που ήταν λίγο πιο κάτω από το σπίτι του, ακριβώς την ώρα που εκείνος ανηφόριζε.

Μόλις το είδε ο Γιώργης καλοδεμένο και περιποιημένο, κοντοστάθηκε. Έριξε μια ματιά τριγύρω του. Ψυχή δεν φαινόταν ούτε μπροστά ούτε πίσω του. Έσκυψε στα γρήγορα, το άρπαξε, και τόχωσε αμέσως κάτω από το παλτό του. Κατόπι τάχυνε το βήμα του και τρέχοντας όσο του επέτρεπε το κουτσό του ποδάρι χώθηκε στην πόρτα του.

Οι δύο μάγκες που τον παραμόνευαν, έτρεξαν αμέσως στο σπίτι του Ναούνη και συμμαζεύτηκαν στην άκρη στη μάντρα που ήταν κοντά στα παράθυρα του μπάρμπα - Γιώργη για ν' αφουγγρα-

στούν. Και δεν άργησαν να ακούσουν απ' εκεί τις βλαστημιές του.

– Παλιοτόμαρα! γομάρια! Ιδές τι μόκαμαν.

Και ενώ τούτος συνέχιζε το βρισίδι του, οι δυό φίλοι και συνάδελφοι μπήκαν μέσα στο σπίτι, και έσκασαν στα γέλια μολογώντας και στην Ναούναινα το τι είχαν σκαρώσει.

Κάι στην αγορά κατόπι, βάλανε το Γιώργο νομίζω το Γούσγωνα και έλεγε: πως κάποιος Πεκλαρίτης έχασε ένα δέμα με κρέας μπόλικο. του είχε πέσει τάχα από το μουλάρι, και ποιός ξέρει ποιός το βρήκε και μπαλώθηκε για καλά.

Φούσκωνε - ξεφούσκωνε τότε ο μπάρμπα - Γιώργης από το κακό του και τον αγριοκοίταζε. Αλλά ήταν τόσο περήφανος, εγωιστής και προνοπτικός σε κάτι τέτοια, που δεν ομολογούσε το χουνέρι που του είχαν σκαρώσει, άγνωστοι φυσικά για να μη ρεζιλευτεί.

Στα παλιά χρόνια, ο μπάρμπα - Γιώργης είχε καλό τσαγκάρικο με αρκετούς καλφάδες κι έκανε καλές δουλειές. Ύστερα σαν γέρασε, το ρεμπέλιασε σιγά - σιγά και κατάντησε μπαλωματής. Είχε γίνει πολύ γρινιάρης και παράξενος και οι καλφάδες δεν μπορούσαν να κάνουν κοντά του κι έφυγαν και πήγαιναν σε άλλα αφεντικά.

Κάποια μέρα, πάνε αρκετά χρόνια από τότε, σκυφτός και καμπουριασμένος ο Γιώργης όπως πάντα μάλωνε τα παπούτσια, όταν άξαφνα ακουστήκαν βιαστικά πατήματα δόρυβος και φωνές και δυό τρία παιδάκια της γειτονιάς του όρμησαν μέσα στο μαγαζί χειρονομώντας και μιλώντας όλα μαζί.

– Τι είναι μωρέ ζαγάρια του διαόλου; ρώτησε με την αγριοφωνάρα του.

– Να, για, μπάρμπα Γιώργη. Μ.... μ... μας έστειλε....

– Ποιός μωρέ σας έστειλε;

– Για, μας έστειλ' η κυρά Σάνα (η αδερφή του).

– Και τι θέλει μωρέ;

– Μ' .... για, το τζιάκι σ' έπιασε φωτιά.

Και ο Γιώργης πετάχτηκε ορθός σαν να τον τσίμπησε φίδι.

– Και δεν μου το λέγαταν τόση ώρα ωρέ κερατοπιάσματα; Είναι κένας εκεί;

– Μαζώχτηκαν η γειτονιά κι ο Βράνιστας ανέβ'κ οχπάνω και ρίχνει νερό.

Πέταξε στη στιγμή ο Γιώργης τα τσαγκαροσούβλια του, έκλεισε γρήγορα - γρήγορα το μαγαζί, κι αρπάζοντας το δεκανίκι του όρμη-

σε αλαφιασμένος τον ανήφορο σαν λαβωμένο ζουλάπι. Το κουτσό του το ποδάρι όμως δεν του επέτρεπε, δεν τον άφηνε να τρέξει, και σκόνταβε και λαχάνιαζε, και βλαστημούσε θεούς και δαίμονες: «Αχ! τ' έπαδα. Πάει το σπίτι μου! Παν' τα κόπια μου! Παν' τα λεπτά μου· χάθηκα. Άχ ο μαύρος!»!

Κάποτε επιτέλους ζύγωσε. Είδε λιγοστό καπνό να βγαίνει από το χαλασμένο τζάκι, αλλά φλόγες δεν φαινόταν. Ιδρωμένος, κατάκοπος, άρχισε να φωνάζει με πνιγμένη φωνή την αδερφή του.

– Σάνα, μωρ' Σάνα! Σάνα.

Κι όσο πλησίαζε, τόσο πιο πολύ φώναζε, κι αγκομαχούσε και λαχάνιαζε.

Άκουσε εκείνη κάποια φορά και βγήκε τρέχοντας (κουτσή κι αυτή) ως την αυλόπορτα. Πριν ανοίξει το στόμα της να του μιλήσει, την πρόλαβε εκείνος.

– Τον τροβά μωρ' Σάνα! τον τροβά μωρ' σκύλα.

Της φώναζε με την γυχή στα δόντια και τα μάτια του καρφώθηκαν ερωτηματικά στα χείλη της, ενώ προσπαθούσε ακόμα να τρέξει.

– Μη σκιάζεσαι, μη σκιάζεσαι, τον σίγουρεγα, βιάστηκε εκείνη να του απαντήσει.

Σταμάτησε ο Γιώργης και ξανάσανε. Πήρε πέντ' έξι βαθειές αναπνοές, κι ύστερα σύρθηκε ως το πεζούλι και σωριάστηκε μισοπεδαμένος απ' την κούραση.

– Τον έεις σίγουρον τον τροβά; ξαναρώτησε.

– Μη σκιάζεσαι. Τον έβλα στην καρσέλα και την κλείδωσα. Κι από ζημιά δε γίνκε και μεγάλη. Ψίχα το μπάσι κάϊκε. Κάτσε και ξαπόστασε.

Καλά σύρε μέσα, μη μας κλείουν τίποτε.

Ακούμπησε στον τοίχο κι άρχισε να συνέρχεται.

«Αφού γλύτωσε ο τροβάς πάλιε καλά, είμαι τυχερός» μονολόγησε.

«Αλλά γιατί τόσο ενδιαφέρον γι' αυτόν τον τροβά»; θα ρωτήσει ο αναγνώστης.

Απλούστατα, γιατί ο περίφημος αυτός τροβάς που έγινε ο αχώριστος σύντροφος του Γιώργη απ' εκείνη την ημέρα, περιείχε δεμένα και χιλιοτυλιγμένα μέσα σε διάφορα παλιομάντηλα ένα σωρό κολληαριστά χαρτονομίσματα. Τετρακόσια ολοστρόγγυλα χιλιάρικά μαύρα του Γεωργίου Σταύρου. Όλη του η περιουσία που μέρος είχε κληρονομήσει και τα περισσότερα είχε μαζέψει από γρόσι - γρόσι κι από δραχμή - δρχμή. Και ήταν η μεγαλύτερη χαρά του να τα βγάζει να τα μετράει κάθε τόσο, να τα καμαρώνει και να τα ξανα-

κρύβει πάλι στον τόπο τους.

Κάποτε τα πήρε και πήγε στην Αθήνα για να αγοράσει κανένα κτήμα, αλλά την τελευταία στιγμή τα χάλασε στα παζάρια. Δε βάσταξε η καρδιά του να τα αποχωριστεί τα ωραία του χιλιάρικα. Τάβαλε πάλι στον τροβά και ξαναγύρισε άπρακτος.

Κάτω από το προσκέφαλο που κοιμόταν είχε μια μυστική κρυγώνα στο μπάσι κι εκεί τα έκρυβε. Και δεν την ήξερε φυσικά κανένας άλλος εξόν από την αδερφή του, που δεν είχε - πράγμα παράξενο - τίποτε μυστικό και ξέχωρο απ' αυτήν. Πως λοιπόν να μην έρδει τρέχοντας με μια ανάσα και με την γυχή στα δόντια από την Αγορά, αφού το μπάσι είχε πιάσει φωτιά και ο τροβάς κινδύνευε; Και κινδύνευε όχι μόνον από τη φωτιά, αλλά και από τα χέρια των γειτόνων - όπως πίστευε ο Γιώργης - που είχαν τρέξει να την σβήσουν. Τώρα που βεβαιώθηκε ότι τα χρήματά του, οι κόποι και οι τυρράνιες του ήταν σίγουρα, πήγε η καρδιά του στον τόπο της και το χρώμα ξαναγύρισε στο προσωπό του.

Αλλά από την ημέρα εκείνη όμως ο Γιώργης δεν αποχωρίστηκε πια από τον τροβά. Κάθε πρωί τον έπαιρνε μαζί του. Ανοίγει τη γκλαβανή που ήταν κάτω από τα πόδια του, πριν ακόμη ανοίξει τα τεπέγκια (ρολά) και τον έκρυβε. Δούλευε όλη την ημέρα - το μεσημέρι σχεδόν ποτέ δεν έφευγε από το μαγαζί του - και το βράδυ τον ξανάπαιρνε στα σπητι και τον έβαζε στην γνωστή κρυγώνα κάτω από το μαξιλάρι του. Κι αυτό το βιολί συνεχίστηκε ώσπου ήρθε η Κατοχή και το περιεχόμενο του τροβά κατάντησε άχρηστο.

Τόσο πασίγνωστος και περιβόητος είχε γίνει ο τροβάς αυτός που κάποιος ατσίδας της εποχής εκείνης επρότεινε στον Ευριπίδη Ζ. να τον αρπάζουν κανένα βραδάκι το μπάρμπα - Γιώργη, καθώς θα ανηφόριζε στο σκοτάδι, να τον αλλαποτινάξουν και να του πάρουν τον τροβά. «θα βάλωμε άλλα ρούχα και μαντήλια στο πρόσωπο να μη μας γνωρίσουν», του είπε. Ο Ευριπίδης όμως τον απότρεψε και δεν έγινε τίποτα.

Μόνο που δεν πήγε από συγκοπή ο μπάρμπα - Γιώργης σαν έχασε τα χρήματά του που κατάντησαν σκέτα χαρτιά. Ήταν απαρνηγόρητος. Τα φύλαγε όμως ως τελευταία μέσα σ' ένα τενεκέ, όπως τα φύλαγαν κι ο Μπούσιος και ο Τζέκας, νομίζοντας πως θα περάσουν κάποτε. Εκείνοι όμως είχαν μεσογειακά και κατοχικά ενώ ο Γιώργης προπολεμικά.

Από τότε έγινε πιο σκυθρωπός, αντικοινωνικός και άγριος· δεν τολμούσε κανείς να του πει κουβέντα.

Αν πήγαιναν ποτέ στο μαγαζί του να του ζητήσουν για κανένα έρανο, τους έβγαζε τα άχρηστα χιλιάρικά λέγοντας: «Δεν αντρέπεστε»; Μας φάγεται τα χρήματά μας, την τυρανία μας, τώρα μας γυρεύετε κι άλλα»; Τα ίδια περίπου έλεγε και στους φορατζήδες.

Αφού έχασε πια την εμπιστοσύνη που είχε στα χαρτονομίσματα, συμμαζεύε μια γερή σακκούλα και την κρέμασε απ' το λαιμό του. Έφτιασε και εσωτερική τεσέπη στη φανέλλα του κατάπετσα για να τη σκουπώνει, κι εκεί έβαζε πια τις λιγοστές λίρες που κατόρθωνε να οικονομάει μπαλώνοντας παλοπάπουτσα κι από κάτι μικρονοίκια που έπαιρνε.

«Χαλασιά σ' Τουρκιά!, έλεγε κάθε τόσο. Όλο γρόσια και φλουριά είχε. Όλο ασήμι και μάλαμα! Τάπαιρνες και τάχεις σίγουρα στ' σακκούλα σου. Η έρμ' η γωροκώσταινα χαρτιά και κουρελόχαρτα για να σκουπίεις το μπισινό....

Παλποί Κονιτσιώτες κυνηγοί. Καθισμένοι (από αριστερά) 1, 2. Κώστας Χ. Κωλέτσης, 3. Δημ. Καλάκος δασικός, 4. Νικόλ. Παπακώστας σχολάρχης, 5. Νικ. Τσίκας, 6. Παιδάκι Τάκης της Καρατσιόλως. Ορδιοι 1. Δημ. Μητσιάνης, 2. Θωμάς Μπούνας, 3. Κων/νος Ν. Παπακώστας.

ΠΑΛΑΙΟΙ ΚΟΝΙΤΖΙΑΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ 1905-906

Στο χορό εξ αριστερά. 1. Τηλέμαχος Γ. Παπακώστας, 2. Ευγέν. Λ. Τσίλης, 3. Γεώργ. Πρωτόπαπας ωρολογάς Τσαπελοβίτης, 4. Γιάννης Ρεντζούλης με κάλτσες, 5. Δημητρ. Πορφυρίου, 6. Θωμάς Τσιγαρίδας, 7. Βασιλ. Χ. Φλώρος, 8. Γιώργος τ'ς Γιαννούλας (Αντωνίου) ασκεπής, 9. Λάμπρος Γιούσιος, 10. Γεωργ. Ι. Λούπας Παλ., 11. Κότσιος Πουδας με ταλαγάνι, κάλτσες κλ., 12. Γεώργ. Χ. Φλώρος, 13. Βασιλάκης Μ. Ζήσης μικρός, 15. Γέρος με φέσι. Μίχο Βουβός (κλεφτοκοτάς), 16. Η Γκαθροπούλα η Γκατσιούτω.

Άνδρες ορθ. εξ αριστερά. 1. Αποστ. Μπιζιούρης, 2. Γιάν. Χούγιας, 3. Μήτρο Μπαγκανάς, 9. Κότσιο Ζαχαράκης κρατά το πέτο του, 10. Γιώργ. της Φακής με κρεμαστό μουστάκι.

ΗΚΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τυπο
Γ. Μιχαηλί

33140

KON